T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

T.C. BAŞBAKANLIK DİYANET İŞLERİ BAKANLIĞI KÜTÜPHANESİ 3812'DE KAYITLI MECMÛ^{c} A-YI EŞ^{c} ÂR (Vr. 106^{b} – 132^{b}) (İnceleme-Metin-Diliçi Çeviri)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
DÖNE KAYA

İSTANBUL 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

T.C. BAŞBAKANLIK DİYANET İŞLERİ BAKANLIĞI KÜTÜPHANESİ 3812'DE KAYITLI MECMÛ^{c} A-YI EŞ^{c} ÂR (Vr. 106^{b} – 132^{b}) (İnceleme-Metin-Diliçi Çeviri)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
DÖNE KAYA

TEZ DANIŞMANI
PROF.DR. ÜZEYİR ASLAN

İSTANBUL 2020

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ II
ÖZET IV
ABSTRACT V
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ VI
KISALTMALAR VIII
İŞARETLER IX
1. GİRİŞ 1
1.1. Mecmua Tanımı 1
1.2. Mecmua Tasnifi 3
1.3. Mecmuanın Edebiyat Tarihi Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi 4
2. MECMŪʿA-YI EŞʿĀR 7
2.1. Mecmūʿa-yı Eşʿār'ın 106b – 132b Varaklarının İncelenmesi 8
2.1.1. Mecmuanın Şekil Bakımından İncelenmesi 8
2.1.1.1. Mecmuada Yer Alan Şair ve Şiir Sayısı 9
2.1.1.2. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Şekil Bilgisi 11
2.1.1.3. Vezinlere Ait Bilgiler 17
2.1.1.4. Mecmuada Olup Divanlarda Bulunmayan Şiirler 18
2.1.2. Metnin Kurulmasında Takip Edilen Yöntem 20
2.2. METİN (ÇEVİRİYAZI - DİLİÇİ ÇEVİRİ) 22
3. SONUÇ 137
KAYNAKLAR 138
SÖZLÜK 143
ŞAİRLER DİZİNİ 185
ÖZGEÇMİŞ 187
YAZMA ÖRNEKLERİ 188

ÖN SÖZ

Mecmualar, bir ya da birden fazla kişinin zevk anlayışına, bilgisine ve tercihine göre derlenmiş eserlerdir. Tek bir dönemi kapsayacağı gibi belirli dönemleri de kapsayabilir. Osmanlı edebiyatının ana kaynakları olan divanların ve tezkirelerin aydınlatamadığı noktaları mecmuaların aydınlatması mümkündür. Mecmualar yardımıyla daha önce ulaşılmamış bir şair, bilinen bir şairin yeni bir şiiri ortaya çıkabilir; tamamlanmayı bekleyen bir şiir ya da divan tamamlanabilir; yaşanmış bir olayın farklı bir varyantı gün yüzüne çıkabilir; bir kişi ya da olay için düşürülmüş bir tarih, bir hastalığın tedavisi için kullanılan bir ilaç tarifi mecmualarda bulunabilir. Yazıldığı dönem ya da dönemlerin ihtiyaçlarını karşılamak için derlenmiş eserlerdir. Bu ihtiyaçlar rûhânî, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar olabilir.

Mecmualar, divanlar gibi üst rütbeli insanlara sunulmayıp halkın bütün kesimine hitap edebilmesi; o dönemin sosyo-kültürelini yansıtması; şairin halk ile arasındaki ve sonraki yıllarındaki popülerliğini göstermesi bakımından önemlidir.

Bu çalışmamız, T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Bakanlığı Kütüphanesi 3812'de kayıtlıdır. Mecmua, *"türlü konularda risalelerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan mecmualar"* sınıfı içerisinde yer alır. Mecmua, kayıt sırasında risaleler halinde on altı parçaya ayrılmış olup incelediğimiz 106^{b} – 132^{b} varakları *"Mecmūay-ı Eşʿār ve Münşeāt (vr. 106^{a}-151^{a})"* risalesi içerisinde yer almaktadır. İncelenen varaklar arasında 41 şaire ait 93 şiir, 11 tane şairi bilinmeyen şiir olmak üzere toplam 104 tane şiir, 1 tane ferman vardır.

T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Bakanlığı Kütüphanesi 3812'de Kayıtlı Mecmûʿa-yı Eşʿâr(vr. 106^{b} – 132^{b}) (inceleme-metin-diliçi çeviri) adlı ismi taşıyan bu çalışmamızda mecmua hakkında genel bilgiler verildikten sonra iki ana konu üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde ele aldığımız varaklar şekil ve muhteva açısından incelenmiş; ikinci bölümde tenkitli metin, diliçi çevirisi ve nüsha farkı verilmiştir.

Her şiir numaralandırılmış, her şiirin başında vezni verilmiştir. Şiirin bulunduğu varak numarası dipnotta verilmiştir. Şiirlerin nüsha farkları ve diliçi çevirileri ikinci derece dipnotlarla verilmiştir. Tenkitli metin kısmında TDV İslam Ansiklopedisi transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

Kaside, gazel, tahmis, tesdis, murabbaʿ, kıtʿa gibi nazım şekillerin yanında bir şarkı ve varsağı da vardır.

Müstensihi ve istinsah tarihi belli olmayan mecmua, 15.yüzyıl şairlerinin yanında 16. yüzyıl ve 17. yüzyıl şairlerini de içermektedir. 99. şiirde yer alan "taḫmīs-i bāḳī efendi el-merḥūm" başlığı bize Bâkî'nin(ö.1600) vefat ettiğini göstermektedir. IV. Murad'a ait bir ferman vardır. Bütün bu bilgiler sonucunda istinsah tarihine 17.yüzyıl diyebiliriz.

Sonuç kısmında incelemeden elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Şiirlerde yer alan kelimelerin sözlüğü oluşturulmuştur. Şairler dizini, şairlerin ölüm tarihleriyle birlikte çalışmanın sonunda verilmiştir.

Yapılan çalışmayı en doğru şekilde aktarmaya çalışmış olsak da olası hata ve kusurların tarafımıza bildirilmesinden memnuniyet duyarız. Bu çalışmanın Türk Dili ve Edebiyatı alanında yapılacak çalışmalara yardımcı olmasını dilerim.

Çalışma boyunca yardımlarını esirgemeyen hocam Prof.Dr. Üzeyir ASLAN'a saygılarımla teşekkürlerimi sunarım. Tez süresi boyunca desteklerini esirgemeyen aileme, Sinan Yener'e ve diğer arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Döne KAYA

İSTANBUL, 2020

ÖZET

Bu çalışmamızda, T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Bakanlığı Kütüphanesi 3812'de kayıtlı mecmua ele alınmıştır. Mecmua, kayıt sırasında risaleler halinde on altı parçaya ayrılmış olup mecmuanın incelememize konu olan 106^b – 132^b varakları *"Mecmūay-ı Eşʿār ve Münşeāt (vr. 106^a-151^a)"* risalesi içerisinde yer almaktadır. Söz konusu varaklardaki şiirler incelenmiş, tenkidli metni ortaya konmuş, nüsha farkı verilmiş, diliçi çevirisi yapılmış ve şiirde geçen kelimelerin sözlüğü oluşturulmuştur.

Çalışmamız iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm inceleme; ikinci bölüm tenkidli metin ve diliçi çeviridir.

Anahtar Kelimeler: Mecmua, divan, gazel, tahmis, şiir, şair.

ABSTRACT

In this study, the magazine which is registered in Turkish Republic Presedency, directorate of Religious Affairs Library 1382, is discussed. In this discussion the magazine is divided into 16 booklets and the parts that interest our examination, which are 106^{b}-132^{b} leaves, take part in *"Mecmūay-ı Eşʿār ve Münşeāt (vr. 106^{a}-151^{a})"* booklets. In those addressed leaves; poems are analyzed, critical text is exposed, the copy distinctness is given, intralinguistick translation has been done and dictionary of the words that are in poem is formed.

Our study consists of two main parts. Firts part covers analysis and second part includes critical text and intralinguistick translation.

Key Words: Mecmua, divan, gazel, tahmis, şiir, şair.

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا	A,a,E, e, Ā, ā, ’
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ş, ş
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḫ
د	D, d
ذ	Ẕ, ẕ
ر	R, r
ژ	J, j
ز	Z, z
س	S, s
ش	Ṣ,ṣ
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ż, ż, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	ʿ
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Ḳ, ḳ
ك	K, k, G, g, ŋ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n

و	V, v, O, o, Ö, ö, U u, Ü,ü, Ō, ō, Ū, ū, Ṻ, ṻ
ه	H, h, A, a, E, e
ی	Y, y, İ, i, I, ı, Ė ė, Ī̇, ī̇, Ī, ī, Ē̇, ē̇

KISALTMALAR

Y.: Yazma eser

ND: Necâtî Divanı

FD: Figânî Divanı

FAD: Fazlî Divanı

RD: Rahmî Divanı

BD: Bakî Divanı

MD: Mânî Divanı

CD: Cafer Divanı

ʿUD: ʿUlvî Divanı

ʿUBD: ʿUbeydî Divanı

CND: Cinânî Divanı

HD: Hilâlî Divanı

GMĀD: Gelibolulu Mustafa ʿÂlî Divanı

RZDS: Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler

HDD: Hüdâyî Divanı

ED: Emrî Divanı

HYD: Hayretî Divanı

YD: Yahyâ Divanı

LD: Latîfî Divanı

SD: Sabrî Divanı

C.: Cilt

S.: Sayı

s.: Sayfa

bkz.: Bakınız

mec.: Mecaz

f.: Farsça

a.: Arapça

hzl.: Hazırlayan/lar

G : Gazel

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

ö.: Ölüm Tarihi

İŞARETLER

[ ]	Metne eklenen ek, kelime, kelime grubu
[....]	İki sayfa arasına denk gelip okunamayan kısım
/	Diliçi çeviride iki veya ikiden fazla anlamı gelen kelime
+	Fazla kelime ya da kelime grubu
-	Kapalı hece
.	Açık hece

1. GİRİŞ

1.1. Mecmua Tanımı

Mecmûʿa, Arapça bir kelime olup cemʿ kökünden meydana gelir. Mecmûʿ kelimesinin müennesi olan mecmûʿa sözlüklerde çeşitli anlamlarda yer almıştır. Bunlardan başlıcaları "toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzîm edilmiş şeylerin hepsi. seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap. dergi."[1]; "toplanılıp biriktirilmiş ve tanzim ve tertip edilmiş şeyler heyeti. eşʿâr vesâir âsâr-ı müntehibe cem ve kaydıyla hâsıl olmuş risâle. ulûm ve fünûn ve edebiyata müteallik mebâhisi câmi olarak neşr olunan risâle-i mevkûte."[2]; "intihap edilen şeylerin yazıldığı defter: mecmua-i eşʿâr. fünûn ve edebiyattan bâhis menkul risâle."[3]; "şuradan buradan birikmiş nesneye denir, ne kadar şey'-i vâhid gibi cemʿ olunmamış ise de."[4]; "(mîm-i evvelin fethi ve sânînin zammı ile) şol nesnedir ki buradan oradan cemʿ olunmuştur, her ne denli şey'-i vâhid gibi kılınmamış ise de."[5]; " dergi. çeşitli yazılardan meydana gelmiş el yazması kitap. toplanmış, derlenmiş şeylerin bütünü."[6] " fikir, edebiyat, sanat, aktüalite gibi çeşitli konulara yer veren ve belirli aralıklarla neşredilen yayın, dergi. içinde şiirler, seçilmiş söz ve yazılar bulunan el yazması kitap: *Dâğ-ı hûbân ile sînem doldu/ Sanki mecmûa-i hakkâk oldu (Enderunlu Fâzıl)*. düzenli bir şekilde toplanıp biriktirilmiş, bir araya getirilmiş şeylerin tamâmı, koleksiyon."[7] şeklindedir.

Şairlerin sözlüklerde yer alan *mecmûʿa* kelimesini ne anlamda kullandığına baktığımızda *mecmûʿa* kelimesinin anlamını bütünüyle ortaya koymuş olacağımızı

---

1 Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (hzl.) Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitabevi, 30. Baskı, Ankara 2013, s. 689.

2 Şemsettin Sami, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat Kâmûs-ı Türkî*, (hzl.) Yrd.Doç.Dr. Raşit Gündoğdu, Yrd.Doç.Dr. Niyazi Adıgüzel, Ebul Faruk Önal, İdeal Kültür Yayıncılık, 5. Baskı, İstanbul 2017, s. 999.

3 Ali Nazîmâ, Faik Reşad, *Mükemmel Osmanlı Lügati*, (hzl) Necat Birinci, Kâzım Yetiş, Fatih Andı, Erol Ülgen, Nuri Sağlam, Ali Şükrü Çorok, Türk Dil Kurumu Yayınları: 802, 3. Baskı, İstanbul 2009, s. 249.

4 Mütercim Âsım Efendi, *el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît Kâmûs'l-Muhît Tercümesi*, (hzl.) Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, 4.Cilt, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları:1, 1. Baskı, İstanbul 2013, s. 3297.

5 Vankulu Mehmed Efendi, *Vankulu Lügati*, (hzl.) Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, 2.Cilt, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 52, 1. Baskı, İstanbul 2015, s. 1324.

6 http://www.otukensozluk.com/ (Erişim Tarihi: 16.05.2020).

7 İlhan Ayverdi, *Asırlar Boyu Târihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, (hzl.) Kerim Can Bayar, Kubbealtı, 1. Baskı, İstanbul 2010, s. 784.

düşündük. Bâkî, goncaya benzettiği mecmuasının her bir parlak renkli sayfasının sevgilinin la'l rengine benzettiği dudağının vasfı için bir defter olacağını söylemektedir:

"gonca mecmūʿasınuŋ her varak-ı rengīni

vasf-ı la'l-i leb-i dildāruma bir defterdür"

Bāḳī G 189/2

Sevgilinin saçı, Cafer'in şiirini sevgilinin gül yüzünün mecmuasına yazması için yanağının sayfasına mıstar çektiğini söyleyen Cafer de Bâkî gibi mecmuayı defter olarak ele alır:

"çekdi mıṣtar ṣafḥa-i ruḫsāra zülfüŋ kim yaza

gül yüzüŋ mecmūʿasına caʿferüŋ eşʿārını"

Tācīzāde Caʿfer Çelebi G 240/5

Şeyhülislâm Yahyâ, inci gerdanlığı yerine koyduğu şiirinin mecmualarda yer aldığını; şiirini işin ehli olanlarının mecmualarda araması gerektiğini söyler. Buradan yola çıkarak bir şairin şiirlerinin o dönemde değer görüp görmediğine, mecmuaların kimler tarafından okunduğuna, şairin şiirini mecmualarda bulundurma sebebine kadar birçok konuyu mecmualara bakarak aydınlatabileceğimiz anlaşılıyor:

" mecmūʿalarda şiʿrüm arar ehl-i tabʿ olan

hāʿce gibi ki şehrde ıkd-ı le'āl arar"

Şeyhülislām Yahyā G 132/3

Daha birçok örneğini sıralayabileceğimiz bu konuda Cemal Kurnaz ve Halil Çeltik bize şu bilgileri verir: "Şairler mecmuaya değişik anlamlar yüklemişlerdir. Şiirde mecmuayı, bazen bugünkü anlamıyla derleme eser veya daha çok şiir mecmuası, şiir antolojisi manasında kullanmışlardır. Bunun yanında mecmua, bazı beyitlerde şairlerin henüz divan oluşturmadan önce şiirlerini kaydettikleri defter manasındadır. Şairler, bu

kelimeye şiir mecmuası veya defter manası dışında soyut anlamlar da yüklemişlerdir. Özellikle sevgili söz konusu edildiğinde onun güzellik unsurlarını kendinde topladığına vurgu yapan şairler, mecmua-i hüsn (güzellik mecmuası) terkibine yer vermişlerdir."[8]

Sözlüklerden ve verdiğimiz şiir örneklerinden yola çıkarak mecmuayı tanımlayacak olursak mecmua; şairlerin ya da yazarların farklı türlerde, farklı nazım şekilllerinde yazdığı yazıların bir ya da birden fazla kişi tarafından belli özellikleri dikkate alarak seçtiği, bir araya topladığı, biriktirdiği yazıların bulunduğu eser, dergi, risâle veya defterdir.

Mustafa İsmet Uzun, mecmuayı İslâm Ansiklopedisi'nde şu şekilde tanımlar: "Mecmualar, genelde bir veya daha fazla yazar yahut şaire ait çeşitli şekil ve hacimlerdeki dinî, din dışı nesir ya da şiirlerden oluşan derleme kitaplardır: Mecmûatü'l-ehâdîs, mecmûa-i fetâvâ, mecmûa-i ed'iye, mecmûatü'r-resâil, mecmûa-i eş'âr, mecmûa-i tevârîh, mecmûa-i fevâid gibi. Mecmua başlangıçta, birçok bakımdan benzediği cönk gibi âyetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilâhiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilâç tariflerinin ve faydalı bilgilerin (fevâid), notların, tarihî belge ve kayıtların (tevârih) derlendiği bir not defteri halinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşarak türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliği kazanmıştır."[9]

1.2. Mecmua Tasnifi

Osmanlı edebiyatının ana kaynaklarından olan divanlar ve tezkireler, gelenek içerisinde belli bir tertip ve düzen içerisindedir. Ama bu durum bir ya da birden fazla kişinin kendi zevk, kültür ve birikimine göre bir ya da birden fazla konuyu içerecek şekilde bir araya getirdiği mecmualar için söz konusu değildir. Bu gruba girmeyen kendi içerisinde belli bir düzeni olan mecmualar da vardır. Belli bir düzen oluşturma adına farklı konularda, farklı amaçlarla yazılan mecmualar kendi içerisinde sınıflandırılır:

---

8 Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, "Şairlerin Gözüyle Mecmua", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1, (Winter 2013), s. 45.

9 Mustafa İsmet Uzun, "Mecmua", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 28, s. 265. https://islamansiklopedisi.org.tr/mecmua (Erişim Tarihi: 16.05.2020).

1. Nazire mecmuaları,

2. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiir mecmuaları,

3. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,

4. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,

5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar.[10]

Cemal Kurnaz ve Yaşar Aydemir yukarıdaki tasnife ek olarak "...amaçları bakımından; farklı tarikatların müntesipleri tarafından tarikat mensuplarının ihtiyaçları gözetilerek hazırlanan mecmualar, geniş halk kitlelerine hitap eden mecmualar, belli bir standardın üzerinde estetik zevki bulunan kimseler için hazırlanmış mecmualar, mürettibinin şiir zevki için hazırlanmış mecmualar, sipariş üzerine hazırlanmış mecmualar, tematik mecmualar vb. şeklinde de tasnif edilebilir. Kaside mecmuaları, gazel mecmuaları, tahmis-muhammes mecmuaları, kıta mecmuaları gibi kategoriler, şiir mecmualarında nazım şekillerini merkeze alan sınıflandırmalardır. İçerdiği konu ve türe göre musiki mecmuaları, ilahî mecmuaları, dua mecmuaları, tarih mecmuaları, inşa mecmuaları gibi..."[11] tasniflerin de yapılabileceğini dile getirirler.

1.3. Mecmuanın Edebiyat Tarihi Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi

Mecmualar, Osmanlı edebiyatında gün yüzüne çıkmamış şairlerin ve onların şiirlerinin tespitinde; bir şairin divanı olduğu halde, belli sebeplerden ötürü divanına koymadığı şiirlerinin tespitinde; divan oluşturmamış ama oluşturacak kadar çok şiiri olan şairlerin tespitinde; şiirlerin yazıldıkları dönemin tespitinde; divan neşirlerinde kaynaklık etmesinde önemli bir kaynak oluşturduğu için onların edebiyat tarihindeki yeri ve önemi üzerinde durmayı uygun gördük.

---

10 Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi Giriş*, 1. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1948, s. 166-167.

11 Cemal Kurnaz, Yaşar Aydemir, " Mecmualara Sorulması Gereken Sorular", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages,* Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1, (Winter 2013), s. 53.

Ali Nihat Tarlan, mecmuaların önemini şu yedi maddede toplamıştır:

"1. Bir mecmua, bir şahsın tekâsüf eden bir edebi devir zevkini, san'at anlayışını bize aksettirir. Herhangi devrede ağızdan ağıza dolaşan, divanlardan süzülüp çıkarılan manzumeler, o devrenin dil ve edebiyat durumunun, topluluğun vicdanında nasıl yerleştiğini bize gösterir. Ekseriya büyük san'atkârların kendi devirlerini temsil etmedikleri iddia edilir. Eğer bu iddia doğru ise bazan ikinci veya üçüncü derecede bir şairin o devrin ruhî ihtiyacına bir anda cevap verip derhal mecmuaları istilâ eden şiiri o devri elbette bize daha iyi anlatacaktır.

2. Bir mecmuada toplanan muhtelif şairlerin eserleri, bir devrin edebiyat zeminini teşkil eder. O zaman bu zemin üzerinde birinci safa geçen şairlerin muvaffakiyetlerinin sırlarını daha kolayca keşfedebiliriz. Esasen bu zemin bilinmeden herhangi bir devrin edebi hüviyeti lâyıkıle takdir ve temyiz edilemez.

3. Mecmua şiirleri bize bir devrenin ruhî ihtiyaçlarını gösterir. Çünkü seçilen şiirler, bu ihtiyacın cevabıdır.

4. İsimleri tezkireleri dolduran birçok şairin divanları bugün ortada yoktur. Ya bunlar mürettep bir divan vücuda getirmemişler, yahut yazılan divan, elden ele geçip zaman ile zayi olmuştur. Bunların birçok şiirlerine mecmualarda tesadüf kabildir. Ve yine pek muhtemeldir ki bunlardan kuvvetli istidada sahip amatörler, divan vücuda getirmeye heves etmemişler; şair geçinmeye yeltenmemişler, fakat bazan kuvvetli bir ilham ile pek güzel eserler vücuda getirmişler; bunlar dilden dile, mecmuadan mecmuaya geçmiş ve ancak o zeminde hayatını devam ettirebilmiştir. Bu şiir, bize aşağı yukarı o san'atkâr hakkında bir fikir verebilir. Çünkü ekseriya şuarâ tezkirelerinde misal olarak alınan parçalar, bir beyit, veya bir kıt'ayı tecavüz etmez.

5. Bu şekilde şiir toplayanlar hemen daima şiirden anlayan kültürlü ve meraklı şahsiyetler olduğu için sanatkârın eserini yanlışsız yazmışlardır. Bu mecmualar bazen cahil hattatların hakikaten nefis bir san'at eseri olarak vücuda getirdikleri müzeyyen, müzehhep fakat çok yanlışlı divanlara tercih edilir ve o divanlar, bu mecmualarla karşılaştırılarak tashih edilir.

6. Divan edebiyatının hayatı aksettiren canlı şekillerinden biri de terci ve terkib-i bentlerdir. Bu mecmualara geçen terci ve terkipler, bize bir devrin hayat telâkkisini, topluluk içinde yayılması elden ele geçmesi suretiyle pek canlı olarak gösterir.

7. Muhtelif şairlerin tahmisleri ve nazireleri bu mecmualarda ekseriya yan yana bulunur. Meraklı mecmua sahibi bunları belki aramış, taramış bulmuş ve bir arada kaydetmiştir. Bu tahmisler ve nazireler belli başlı şairlerin eserleridir ki divanlarında mevcuttur. Bir kısmı da eserleri zayi olmuş sa'natkârlara aittir. O zaman biz o sa'natkârın bir cephesini bu eserile aydınlatmış oluruz."[12]

Doktora çalışması esnasında yaklaşık 1500 mecmuayı taradığını dile getiren Aydemir, "...bu mecmuaların zenginliği tahminlerimin ötesindeydi. Sadece edebiyat sahasında çalışan araştırmacıların değil, tarih, ilahiyat, sosyoloji, felsefe, coğrafya hatta tıp alanında çalışan araştırmacıların da bu eserlerden yararlanması gerektiği kanaatine varmıştım."[13] ifadeleri bize bir mecmuanın ne kadar zengin olabileceğini; sadece edebiyat alanına değil daha birçok bilim alanına yardımcı olabiceğini; kollektif bir çalışma ile bir mecmuanın bize kazandırabileceği zenginlikleri görmemize yardımcı olacağını göstermektedir. Bizim üzerinde çalıştığımız mecmua da Aydemir'in bahsettiği gibi zengin bir mecmuadır. Hem ele aldığımız varaklar üzerine birden fazla bölüm çalışmış olmamızdan hem de birçok bilim dalına hakim olmamızı gerektirdiğinden mecmuada kısıtlamaya gidip 106^{b}-132^{b} varakları arasında çalıştık.

Osmanlı edebiyatının birincil kaynakları olarak gördüğümüz divanlar ve tezkirelere sağladığı katkılar göz önüne getirildiğinde mecmuaların da eklenmesi gerekir. Özellikle son dönemlerde üzerine araştırma yapılacak divanların azlığı göz önünde bulundurulursa mecmuaların önemi daha iyi anlaşılacaktır. Mecmualardan yararlanarak Çavuşoğlu'nun hazırladığı Helâkî ve Amrî Divanı, Aydemir'in hazırladığı Behiştî Divanı, Küçük'ün hazırladığı Bursalı Rahmi Çelebi ve Şiirleri, Zülfe'nin hazırladığı On Altıncı Yüzyıl Şairi Selîkî ve Şiirleri vb. çalışmalar mecmuaların metin teşkilindeki katkısını ve yerini bizlere göstermektedir.

---

12 Ali Nihat Tarlan, "Eski Mecmualar Arasında", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c.1 S.1-2-3-4 (1946), s.122-123.

13 Yaşar Aydemir, " Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü", *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 19 , (Güz 2001), s. 148.

Mecmualar, divanlar gibi üst rütbeli insanlara sunulmayıp halkın bütün kesimine hitap edebilmesi; o dönemin sosyo-kültürelini yansıtması; şairin halk ile arasındaki ve sonraki yıllarındaki popülerliğini göstermesi bakımından önemlidir.

Mecmualar, şairlik işiyle meşgul olmak isteyenler için birçok örnek teşkil eder. Bir şairin diğer şairler ile arasındaki rekâbeti gösterdiği gibi etkilendiği şairleri de gösterir. Edebiyat tarihinde unutulmuş ya da unutulmaya yüz tutmuş şairleri edebiyat tarihine tekrardan kazandırır. Divanı kayıp olan şairin şiirlerinin gün yüzüne çıkarılabilmesi de yine mecmualar sayesindedir.

2. MECMŪʿA-YI EŞʿĀR

Çalışmamızda ele aldığımız mecmua, T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Bakanlığı Kütüphanesi 3812'de kayıtlıdır. Mecmua, *"türlü konularda risalelerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan mecmualar"* sınıfı içerisinde kendine yer bulmaktadır. Mecmua, kayıt sırasında risaleler halinde on altı parçaya ayrılmıştır: Sübhatü'l-iʿrfān (vr. 102^{a}-105^{b}), Esnāf Menzūmesi (vr. 63^{b}-72^{a}), Mecmūay-ı Eşʿār ve Münşeāt (vr. 106^{a}-151^{a}), Fetihnāme-i Bağdād (vr. 167^{b}-168^{a}), Hicivnāme (178^{a}-179^{a}), Münşeāt (vr. 176^{a}-177^{b}), Vākıanāme (vr. 151^{b}-167^{b}), Hazānnāme (vr. 21^{b}-27^{a}), Evsāf-ı İstanbul (vr. 188^{b}-206^{a}), Bahāriyye (vr. 10^{b}-21^{b}), Kıyamet Kopması (vr. 180^{a}-181^{b}), Hilye-i Hākanī (vr. 72^{b}-101^{a}), Münāzara-i Bahār ü Şitā (vr. 28^{b}-63^{a}), Münşeāt (vr. 169^{b}-175^{b}), Mektūbāt (vr. III+1^{a}-9^{b}), Hücceti Şerʿiyye (vr. 182^{a}-188^{a}). Mecmuanın incelememize konu olan 106^{b} – 132^{b} varakları "Mecmūay-ı Eşʿār ve Münşeāt (vr. 106^{a}-151^{a})" risalesi içerisinde yer almaktadır.

Yazma, deri ile ciltlenmiştir. Yazmanın ön ve arka kapaklarında zencirekli cilt, ortalarında birer şemse mevcuttur ve kapaklarda yıpranmalar vardır. Cilt ara kapağında taramalı/gelgit ebru örneği yer almaktadır. Krem renkte filigranlı kâğıt kullanılmıştır. Yazma üzerinde istinsah(ferağ) kaydı yoktur. Mecmuanın ilk sayfasında vakıf kaydı ve mühür bulunmaktadır. İlk ve son sayfalarında çeşitli fevaid kayıtları vardır. Yazmada yer yer su, mürekkep lekeleri ve yırtılmalar vardır.

2.1. Mecmūʿa-yı Eşʿār'ın 106^{b} – 132^{b} Varaklarının İncelenmesi

Çalışmamızda mecmuanın 106^{b} – 132^{b} varakları incelenmiştir. İncelenen varaklar arasında 41 şaire ait 93 şiir, 11 tane şairi bilinmeyen şiir olmak üzere toplam 104 tane şiir, 1 tane ferman vardır. En fazla Necâtî, Bâkî, Rahmî ve Âzerî'nin şiirleri yer almaktadır. Şairi belli olmayan şiirlerin başlığına müfred, murabba, kıtʿa, varsağı ve şarkı gibi isimler verilmiştir.

Çalışmamıza konu olan kısımda 15.yüzyıl şairlerinin yanında 16. yüzyıl ve 17.yüzyıl şairleri de bulunmaktadır. 99. şiirde yer alan "taḫmīs-i bāḳī efendi el-merḥūm" başlığı bize Bâkî'nin(ö.1600) vefat ettiğini göstermektedir. Mecmuada IV. Murad'a ait ferman vardır. Bütün bu bilgiler sonucunda mecmuanın 17.yüzyıl derlendiğini söyleyebiliriz.

Mecmuadaki şiirleri, divanı tespit edilen şairlerin divanındaki şiirleri ile karşılaştırıp nüsha farkı olan şiirleri dipnot kısmında belirttik. Divanlarda tespit edilen 55 şiirin 50'sinin nüsha farkı vardır, sadece 5 tanesinin nüsha farkı yoktur. Bu da bize mecmuaların bir şiirin farklı varyantlarına ulaşmamızda önemli kaynaklar olduğu gösterir.

İncelememize konu olan 106^{b} – 132^{b} varaklarındaki 104 şiirin ve 1 fermanın diliçi çevirisini vererek hem edebiyat alanındaki yeni çalışmalara hem de diğer bilim dallarına kaynaklık etmesini hedefledik.

2.1.1. Mecmuanın Şekil Bakımından İncelenmesi

Çalışmamıza konu olan 106^{b} – 132^{b} varakları arasında siyah ve kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Bazı başlıkların yazımında, bazı beyitlerin baş ve sonuna nokta şeklinde işaretler konulmasında ve mahlasları belirgin kılmak için üstlerinin çizilmesinde kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Bazı şiirlerin başlıkları ise siyah mürekkep ile yazılmıştır. Bazı şiirlerin başlıklarında nazım şekli ile birlikte şairin mahlası verilirken bazı şiirlerin başlıklarında sadece şairin mahlası vardır (bkz. 118^{a}). Mecmua nesih ve talik yazı ile

yazılmıştır. Bazı sayfa sonlarında ayak kullanılmıştır (bkz. 106[b], 114[b]). Belli bir sayfa düzeni olmayıp bazen bir şiir bir sayfada verilirken bazen üç şiir bir sayfaya sığdırılmıştır (bkz. 110[a]). Tesdislerde tekrar eden bendlerin son iki mısrasının sadece başı, ortası ve sonu yazılmıştır (bkz. 109[a]). Bazı şiirler sayfanın tam tersi yönünde yazılmıştır (bkz. 115[b]). Su lekeleri çalıştığımız varaklar arasında da yer yer mevcuttur. Bazı beyitlerin sonlarında hafif silinmeler söz konusudur. 121[a], 125[a] varaklarında motif vardır.

2.1.1.1. Mecmuada Yer Alan Şair ve Şiir Sayısı

Mecmuanın incelememize konu olan 106[b] – 132[b] varakları arasında 41 şaire ait 93 şiir, 11 tane şairi bilinmeyen şiir olmak üzere toplam 104 tane şiir, 1 tane ferman vardır. Mecmuada 15.yy'a ait şairler bulunmakla birlikte 16.yy'a ait şairler ağırlıktadır. 17.yy şairlerine ait birkaç şiir örneği de mevcuttur. En fazla Necâtî, Bâkî, Rahmî ve Âzerî'nin şiirleri yer almaktadır. Mecmuada yer alan şairler, bu şairlere ait şiir sayısı ve tenkitli metinde yer alan şiir numarası **Tablo 2.1**'de verilmiştir.

Tablo 2.1: Mecmuada yer alan şairler, şiir sayısı ve bu şiirlerin numaraları

Şair	Şiir Sayısı	Şiir Numaraları
ʿĀlī	3	24, 39, 51
ʿAşḳī	1	11
ʿÖmrī	2	17, 18
ʿUbeydī	1	102
ʿUlvī	5	10, 27, 28, 33, 59
Aḥmed Pāşā	1	47
Āzerī	6	13, 41, 49, 77, 94, 95,
Bāḳī	8	4, 5, 26, 31, 36, 42, 45, 99
Caʿfer	1	7
Cinānī	5	12, 14, 19, 23, 37
Emrī	4	16, 65, 69, 76
Fażlī	1	92
Fiġānī	3	2, 104, 105
Ḥayretī	2	48, 78

Hilālī	1	20
Ḫişālī	1	22
Hüdāyī	2	34, 75
Kemāl-pāşāzāde	1	50
Kesbī	2	100, 101
Laṭīfī	1	97
Maḳālī	3	66, 67, 68
Mānī	1	6
Miṣālī	1	73
Muṭīʿī	1	89
Necātī	8	1, 9, 56, 57, 58, 64, 70, 93
Niẓāmī	1	29
Raḥmī	7	3, 46, 54, 55, 62, 63, 79
Rifʿatī	1	32
Riyāżī	1	71
Ṣabrī	1	8
Sırrī	1	30
Sipāhī	1	21
Süheylī	1	35
Tīġī	3	25, 53, 96
Uṣūlī	1	40
Vālihī	1	43
Veysī	3	38, 60, 74
Yaḥyā	2	72, 98
Yetīmī	1	103
Żaʿfī	2	15, 61
Ẕātī	1	44

2.1.1.2. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Şekil Bilgisi

Mecmuanın incelememize konu olan 106[b] – 132[b] varakları arasında 2 kaside, 51 gazel, 19 tahmis, 12 tesdis, 1 müseddes, 1 muaşşer, 4 muhammes, 1 ferman, 2 müfred, 2 murabbaʿ, 7 kıtʿa, 1 varsağı, 1 şarkı ve 1 terc-i bend bulunmaktadır. Verilerden de anlaşıldığı üzere ağırlıklı olarak gazel, tahmis ve tesdis nazım şekli ile yazılmış şiirler vardır. 23 tane şiir (3 tanesi bir beyit/bend, 6 tanesi iki beyit/bend, 1 tanesi 3 beyit/bend, 3 tanesi 4 beyit/bend, 4 tanesi 6 beyit/bend, 3 tanesi 7 beyit/bend, 1 tanesi 12 beyit/bend, 1 tanesi 19 beyit/bend, 1 tanesi 27 beyit/bend ile yazılan şiir tercih edilmiştir.) farklı sayıdaki beyit/bendden oluşturulmuşken 104 şiirin içinden 81 tanesi 5 beyit/bend ile yazılmış şiirlerden oluşturulmuştur. Bu şiirlere ait bilgiler aşağıdaki **Tablo 2.2**'de verilmiştir.

Tablo 2.2: Mecmuada yer alan şiirlerin numarası, şairi, nazım biçimi, beyit/bend sayısı, vezni, bahri ve divandaki durumu

Şiir Numarası	Şair	Nazım Biçimi	Beyit/Bend S.	Vezin	Bahir	Divandaki Durumu
1.	Necātī	Kaside	27	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/ feʿūlün	Hezec	Var
2.	Fiġānī	Tahmis	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
3.	Raḥmī	Tahmis	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var
4.	Bāḳī	Gazel	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Var
5.	Bāḳī	Gazel	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var
6.	Mānī	Tahmis	7	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var
7.	Caʿfer	Gazel	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün	Hezec	Var
8.	Ṣabrī	Tesdis	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
9.	Necātī	Gazel	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Var

10.	ʿUlvī	Tesdis	5	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün	Remel	Var
11.	ʿAşḳī	Gazel	5	fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/ fāʿ ilün	Remel	Yok
12.	Cinānī	Tahmis	5	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün	Remel	Var
13.	Āzerī	Tahmis	5	fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/ fāʿ ilün	Remel	*
14.	Cinānī	Tesdis	5	fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/ fāʿ ilün	Remel	Var
15.	Żaʿ fī	Gazel	5	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün	Remel	*
16.	Emrī	Tahmis	5	mefʿ ūlü/fāʿ ilātün/mefʿ ūlü/fāʿ ilātün	Muzârî	Var
17.	ʿÖmrī	Gazel	5	mefāʿ ilün/feʿ ilātün/mefāʿ ilün/ feʿ ilün	Müctes	*
18.	ʿÖmrī	Gazel	5	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün	Remel	*
19.	Cinānī	Tesdis	5	mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/ mefāʿ īlün	Hezec	Var
20.	Hilālī	Gazel	5	mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/ mefāʿ īlün	Hezec	Var
21.	Sipāhī	Tahmis	5	mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/ mefāʿ īlün	Hezec	*
22.	Ḫişālī	Muham-mes	5	fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/ fāʿ ilün	Remel	*
23.	Cinānī	Tahmis	5	mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/ mefāʿ īlün	Hezec	Var
24.	ʿĀlī	Muham-mes	5	mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/ mefāʿ īlün	Hezec	Yok
25.	Tīġī	Tahmis	5	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün	Remel	*
26.	Bāḳī	Gazel	5	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün	Remel	Var
27.	ʿUlvī	Müsed-des	5	fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/ fāʿ ilün	Remel	Var
28.	ʿUlvī	Gazel	5	mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/ mefāʿ īlün	Hezec	Var
29.	Niẓāmī	Tahmis	5	mefʿ ūlü/mefāʿ īlün/mefʿ ūlü/ mefāʿ īlün	Hezec	*

30.	Sırrī	Gazel	6	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	*
31.	Bāḳī	Gazel	5	fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
32.	Rifʿatī	Tahmis	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	*
33.	ʿUlvī	Tesdis	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
34.	Hüdāyī	Tesdis	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Var
35.	Süheylī	Tahmis	7	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	*
36.	Bāḳī	Gazel	5	feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün	Hafîf	Var
37.	Cinānī	Tesdis	6	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var
38.	Veysī	Kaside	19	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	*
39.	ʿĀlī	Muaşşer	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var
40.	Uṣūlī	Gazel	12	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var
41.	Āẕerī	Gazel	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	*
42.	Bāḳī	Gazel	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Var
43.	Vālihī	Gazel	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	*
44.	Ẕātī	Gazel	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var
45.	Bāḳī	Gazel	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Var
46.	Raḥmī	Tesdis	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
47.	Aḥmed Pāşā	Gazel	5	mefʿūlü/fāʿilātün/mefʿūlü/fāʿilātün	Muzârî	Yok
48.	Ḥayretī	Gazel	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Var
49.	Āẕerī	Gazel	5	mefʿūlü/fāʿīlātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün	Muzârî	*
50.	Kemāl-pāşāzāde	Muham-mes	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Yok
51.	ʿĀlī	Gazel	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var

52.	ferman	-	-	-	-	-
53.	Tīġī	Tesdis	5	mefāʿilün/feʿilātün/mefāʿilün/ feʿilün	Müctes	*
54.	Raḥmī	Tahmis	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
55.	Raḥmī	Tahmis	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Var
56.	Necātī	Gazel	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
57.	Necātī	Gazel	6	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
58.	Necātī	Gazel	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Var
59.	ʿUlvī	Gazel	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
60.	Veysī	Gazel	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	*
61.	Żaʿfī	Tahmis	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	*
62.	Raḥmī	Gazel	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var
63.	Raḥmī	Tahmis	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var
64.	Necātī	Gazel	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
65.	Emrī	Gazel	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	Var
66.	Maḳālī	Gazel	5	feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün	Hafîf	*
67.	Maḳālī	Gazel	5	mefʿūlü/fāʿīlātü/mefāʿīlü/ fāʿilün	Muzârî	*
68.	Maḳālī	Gazel	6	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	*
69.	Emrī	Gazel	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
70.	Necātī	Gazel	5	mefʿūlü/fāʿīlātü/mefāʿīlü/ fāʿilün	Muzârî	Var
71.	Riyāżī	Gazel	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
72.	Yaḥyā	Gazel	5	mefāʿilün/feʿilātün/mefāʿilün/ feʿilün	Müctes	Yok
73.	Miṣālī	Gazel	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	*

74.	Veysî	Gazel	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	*
75.	Hüdāyî	Gazel	5	mefāʿilün/feʿilātün/mefāʿilün/ feʿilün	Müctes	Var
76.	Emrî	Gazel	5	feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün	Hafîf	Var
77.	Āẕerî	Gazel	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	*
78.	Ḥayretî	Gazel	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Var
79.	Raḥmî	Gazel	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
80.	-	Müfred	1	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	-
81.	-	Murabbaʿ	1	mefāʿilün/feʿilātün/mefāilün/ feʿilün	Müctes	-
82.	-	Kıtʿa	2	mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/ feʿūlün	Hezec	-
83.	-	Kıtʿa	4/h	-	-	-
84.	-	Kıtʿa	2	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	-
85.	-	Varsağı	4/h	-	-	-
86.	-	Kıtʿa	2	feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün	Hafîf	-
87.	-	Şarkı	3/h	-	-	-
88.	-	Murabbaʿ	2	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	-
89.	Muṭîʿî	Tahmis	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	*
90.	-	Kıtʿa	2	müstefʿilün/müstefʿilün/ müstefʿilün/müstefʿilün	Recez	-
91.	-	Müfred	1	mefʿūlü/fāʿilātün/mefʿūlü/fāʿilātün	Muzârî	-
92.	Faẓlî	Tahmis	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
93.	Necātî	Gazel	7	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün	Muzârî	Var
94.	Āẕerî	Tesdis	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	*
95.	Āẕerî	Tesdis	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	*
96.	Tîġî	Tesdis	5	mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ mefāʿīlün	Hezec	*
97.	Laṭîfî	Gazel	5	mefʿūlü/fāʿilātün/mefʿūlü/fāʿilātün	Muzârî	Var

98.	Yaḥyā	Gazel	5	fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilün	Remel	Var
99.	Bāḳī	Muham-mes	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Yok
100.	Kesbī	Kıtʿa	2	feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün	Hafîf	*
101.	Kesbī	Kıtʿa	4	feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün	Hafîf	*
102.	ʿUbeydī	Terc-i bend	5	feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün	Remel	Var
103.	Yetīmī	Tahmis	5	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/ fāʿilün	Muzârî	Yok
104.	Fiġānī	Gazel	5	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün	Muzârî	Var
105.	Fiġānī	Gazel	5	mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün	Muzârî	Var

Tablo Hakkında Bilgi:

-: Eksik bilginin olduğunu ya da şiirin işaretin kullanıldığı bölümle ilgisinin olmadığını belirtir.

.../h: 83, 85, 87. şiirler 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

*: Divanı olmayan ya da tespit edilemeyen şair.

Tablodan da anlaşılacağı üzere en çok gazel nazım şekli (51) kullanılmış, onu 19 defa kullanımıyla tahmis takip etmiştir.

Tahmisler "bir yandan şairin değerinin tespiti ve takdirini, diğer yandan da onun yetişmesinin yolunu ve modelini ortaya koyar"[14]. Çalışmamızdaki tahmislerden hem tahmisi yapan şair hem de şiirinin tahmisi yapılan şairin değerini tespit edebiliyoruz, onun yetişme yolunu ve modelini görebiliyoruz. Müstensihin "taḥmīs-i bāḳī, taḥmīs-i ḫişālī, taḥmīs-i ʿālī"adında başlık attığı şiirler tahmis olmayıp muhammestir. Adını ilk defa duyduğumuz Bihânî'nin bir gazeline Tîgî tahmis yapmıştır. Hangi şairin hangi şaire tahmis yaptığı **Tablo 2.3**'te verilmiştir:

[14] Yaşar Aydemir, "Şâirlerin Edebî Kişiliğinin Tespitinde Mecmuaların Rolü", *Türk Kültürü Dergisi*, S. 464, (Aralık 2001), s. 731.

Tablo 2.3: Tahmis yapılan şair, tahmis yapan şair ve şiir numarası

Şiir Numarası	Tahmis Yapılan Şair	Tahmis Yapan Şair
2	ġazel-i Ḫişālī	taḥmīs-i Fiġānī
3	ġazel-i Ḫayālī	taḥmīs-i Raḥmī
6	ġazel-i Fużūlī	taḥmīs-i Mānī
12	ġazel-i Bāḳī	taḥmīs-i Cinānī
13	ġazel-i Ṣahbī	taḥmīs-i Āzerī
16	ġazel-i Bāḳī	taḥmīs-i Emrī
21	ġazel-i Latīfī	taḥmīs-i Sipāhī
23	ġazel-i ʿÖmrī	taḥmīs-i Cinānī
25	ġazel-i Bihānī	taḥmīs-i Tīġī
29	ġazel-i Yaḥyā	taḥmīs-i Niẓāmī
32	ġazel-i Bāḳī	taḥmīs-i Rifʿatī
35	ġazel-i Şeyḫī	taḥmīs-i Süheylī
54	ġazel-i Necātī	taḥmīs-i Raḥmī
55	ġazel-i Necātī	taḥmīs-i Raḥmī
61	ġazel-i Ẕātī	taḥmīs-i Żaʿfī
63	ġazel-i Ḫayālī	taḥmīs-i Raḥmī
89	ġazel-i İsḥāḳ	taḥmīs-i Muṭīʿī
92	ġazel-i Necātī	taḥmīs-i Fażlī
103	ġazel-i Necātī	taḥmīs-i Yetīmī

2.1.1.3. Vezinlere Ait Bilgiler

Mecmuanın incelememize konu olan 106[b] – 132[b] varakları arasında remel, hezec, müctes, hafîf, recez, muzârîʿ bahirlerinde on iki farklı vezin kullanılmıştır. Kullanım sıklığına göre remel bahri (48 defa) başta gelmektedir. Remelin ardından hezec bahri (30 defa) gelmektedir. En fazla kullanılan vezin hezec bahrinden "*mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün*" veznidir. En az kullanılanlar ise bir kez kullanımlarıyla hezec bahrinden "*mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün*" ve *"mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün";* recez bahrinden "*müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün*"; remel bahrinden

"*fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün*" vezinleridir. Çalıştığımız varaklar arasında bahir ve vezin kullanımı aşağıdaki gibidir:

Hezec: 30 kez.

1. mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün: 26 kez.
2. mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün: 1 kez.
3. mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün: 1 kez.
4. mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün: 2 kez.

Recez: 1 kez.

1. müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün: 1 kez.

Remel: 48 kez.

1. fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün: 24 kez.
2. fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün: 1 kez.
3. feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün: 23 kez.

Muzârîʿ: 11 kez.

1. mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün: 4 kez.
2. mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün: 7 kez.

Müctes: 5 kez.

1. mefāʿilün feʿilātün mefāilün feʿilün: 5 kez.

Hafîf: 6 kez.

1. feʿilātün mefāʿilün feʿilün: 6 kez.

2.1.1.4. Mecmuada Olup Divanlarda Bulunmayan Şiirler

Mecmuada bulunup divanlarda bulunmayan şiirleri; divanı olmayan ya da tespit edilemeyen şairlerin şiirleri ve mürettep bir divanı olmasına rağmen şiiri ya da beyiti/bendi sadece mecmuada bulunan şairlerin şiirleri olarak iki grupta inceleyebiliriz.

1. **Grup: Divanı Olmayan Ya da Tespit Edilemeyen Şairlerin Şiirleri**

Şair	**Şiir Numarası**
ʿÖmrī	17, 18
Āzerī	13, 41, 49, 77, 94, 95
Ḫişālī	22
Kesbī	100, 101
Maḳālī	66, 67, 68
Miṣālī	73
Muṭīʿī	89
Niẓāmī	29
Rifʿatī	32
Sırrī	30
Sipāhī	21
Süheylī	35
Tīġī	25, 53, 96
Vālihī	43
Veysī	38, 60, 74
Żaʿfī	15, 61

Mecmuanın incelememize konu olan 106[b] – 132[b] varakları arasında divanı olmayan ya da divanı tespit edilemeyen 16 şaire ait 30 şiir vardır.

2. **Grup: Mürettep Bir Divanı Olmasına Rağmen Şiiri Ya da Beyiti/Bendi Sadece Mecmuada Bulunan Şairlerin Şiirleri**

Şair	**Şiir Numarası**
ʿĀlī	24
ʿAşḳī	11
Aḥmed Pāşā	47
Bāḳī	99

Kemāl-pāşāzāde	50
Yaḥyā	72
Yetīmī	103

Şair	Şiir Numarası	Beyit/Bend Numarası
Bāḳī	36	4
Hüdāyī	75	4
Necātī	93	2
Riyāżī	71	3

Mecmuanın incelememize konu olan 106^b – 132^b varakları arasında mürettep bir divanı olmasına rağmen şiiri sadece mecmuada bulunan 7 şair ait 7 şiir bulunmaktadır. Divanda olmayıp beyiti/bendi sadece bu mecmuada olan 4 şaire ait 4 beyit vardır.

2.1.2. Metnin Kurulmasında Takip Edilen Yöntem

Metin kurulurken aşağıdaki yöntem takip edilmiştir:

Şiirlere verdiğimiz numaranın hemen altına vezinini verdik, ardından metni verdik. Metne ait dipnotta sırası ile *varak numarası, şiirin başlığı, o şaire ait şiir divanda varsa divandaki başlığı ve divandaki numarasını* verdik. Şiire ait herhangi bir açıklama gerekiyorsa yine metne ait dipnotta verdik.

Metinde 1. sırada yer alıp yazmanın 106^b varağında bulunan; mecmuada "ḳaṣīde-yi benefşe ez-ān-ı necātī" başlığı ile kayıtlı olan; divanda ise "ḳaṣīde-yi benefşe" olarak yer alan; divanda 22. sırada, 47 beyit olarak yer alan Necâtî Bey'in kasidesi için dipnot örneği:

1. 106^b Y. : ḳaṣīde-yi benefşe ez-ān-ı necātī: ND: ḳaṣīde-yi benefşe 22. Bu kaside divanda 47 beyittir.

Her beyite ait ikinci derece dipnotlarda beyitin mecmuada yazılı olup belli sebeplerden ötürü kabul etmediğimiz kelime ya da kelime grubu varsa onlara yer verdik. Ardından varsa nüsha farkını verdik. Kullandığımız şairin divanının isminde kısaltmaya gittik ve "Kısaltmalar" bölümünde tam ismine yer verdik. Son olarak da diliçi çevirisini aynı dipnot içerisinde verdik. Böylece bütünlüğü sağlamış olduk:

Yukarıda adı geçen Necâtî Bey'in kasidesinin ikinci derece dipnot ile değiştirilen kelimenin (yėr: göge Y.), nüsha farkının (ege: çeke ND.) ve diliçi çevirisinin örneği:

1.106b Y. : ḳaṣīde-yi benefşe ez-ān-ı necātī: ND: ḳaṣīde-yi benefşe 22. Bu kaside divanda 47 beyittir.

1 Menekşe, gül bahçesinde çiçeklere başkan olmak için tenezzül edip gitsin, vaktidir.

2 Menekşe, çimen Bağdat'ında halifelik davasında bulunup gül bahçesine Abbāsi sancaklar dikmelidir.

3 ege: çeke ND.

Menekşenin gül istemek için her dikenin ayağına yüzünü sürmesinin ve boynunu çekip yalvarmasının vaktidir.

4 yėr: göge Y.

Herhalde bir nar çiçeği yüzlüye alındı ki menekşenin ahının dumanı yüryüzünü göğe boyadı.

Mecmuadaki şiirin beyit sayısı divandan farklı ya da şiirin beyit ya da mısrası divanda farklı yerlerde ise belirttik.

2.2. METİN (ÇEVİRİYAZI - DİLİÇİ ÇEVİRİ)

1.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

hezec: - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. gülşende re’īs olmaġa ezhāra benefşe
   demdür ki ḳadem rence ḳıla vara benefşe

2. baġdād-ı çimende ėde daʿvā-yı ẖılāfet
   ʿabbāsī ʿalemler dike gülzāra benefşe

3. dem geldi ki gül şevḳine her ẖār ayaġında
   yüzin süre boynın ege yalvara benefşe

4. āhı dütüni yėr yüzini göge boyadı
   alındı meger bir yüzi gül-nāra benefşe

5. bu luṭf-ıla kim ḳıldı çimen ṣaḥnını çīnī
   ṭaʿn ėtse n’ola nāfe-yi tātāra benefşe

6. ʿīsā nėtekim sūzen ile çıḳdı semāya
   ol resme çıḳar ḳulle-yi kühsāra benefşe

7. gel ʿayş ėdelüm leyl ü nehār ile ki çıḳdı
   rūza semen-i nāza şeb-i tāra benefşe

8. vaṣl ėtmedi gülzār-ı cihān beŋzedügi-çün
   maʿşūḳa gül ü ʿāşıḳ-ı ġam-ẖāra benefşe

---

1 106[b] Y. **:** ḳaṣīde-yi benefşe ez-ān-ı necātī: ND: ḳaṣīde-yi benefşe 22. Bu kaside divanda 47 beyittir.

1 Menekşe, gül bahçesinde çiçeklere başkan olmak için tenezzül edip gitsin, vaktidir.

2 Menekşe, çimen Bağdat’ında halifelik davasında bulunup gül bahçesine Abbâsi sancaklar dikmelidir.

3 ege: çeke ND.
Menekşenin gül istemek için her dikenin ayağına yüzünü sürmesinin ve boynunu çekip yalvarmasının vaktidir.

4 yėr: göge Y.
Herhalde bir nar çiçeği yüzlüye alındı ki menekşenin âhının dumanı yüryüzünü göğe boyadı.

5 Menekşe bu lütuf ile çimen meydanını çini etti. Tâtâr nâfesini kınasa şaşılır mı?

6 Nasıl Îsâ Peygamber bir iğne ile gökyüzüne çıktıysa menekşe de dağın tepesine o şekilde çıkar.

7 çıḳdı: döndi ND.
Gel; gece ve gündüz yiyip içelim çünkü menekşe güne, naz yasemine, karanlık geceye çıktı.

8 Gül sevgiliye, menekşe gam yiyen âşığa benzediği için cihanın gül bahçesi onları kavuşturmadı.

9. pervāne gibi bāl ü peri ḳapḳara yaḳmış
dīvāne gibi pīreheni pāre benefşe

10. tā maḥşer-i gülşende ṣunuldı ḳara defter
ėderse dilin derd ile ṣad-pāre benefşe

11. maḥzūn oluban döndi güneh-kār ėderken
işbu ġazel-i ẖūb u güher-bāra benefşe

12. nėçün gögerüp boynın eger serv dibinde
aṣmadı ise kend'üzini dāra benefşe

13. deste işidür līkiŋ ucuz olmamaġ içün
bir kez gelür eyyāmda bāzāra benefşe

14. ẖar-gūş gibi gözi [açuḳ] uyẖuya varmış
ėrmezse ne ṭaŋ devlet-i bīdāra benefşe

15. āşufte olup sünbül-i dildāra ḥazīndür
yüz yėre urup derd ile bīçāre benefşe

16. leylī ṣaçuŋuŋ ʿaşḳı ile ṭaġlara düşmiş
mecnūn gibi āşüfte vü āvāre benefşe

17. gülzāra varup göŋlümüz eglense olurdı
ḳara ṣaçuŋa ḳorḳaram ėl ḳara benefşe

---

9 Pervâne gibi menekşenin kolu kanadı kapkara yanmış, deli gibi gömleğini parçalamıştır.

10 ėderse dilin derd-ile ṣad-pāre benefşe: maḥzūn oluban döndi günehkāra benefşe ND.
Kara defter gül bahçesinin mahşerinde sunulduğundan beri menekşe, dilini/gönlümü dert ile parça parça edermiş.

11 maḥzūn oluban döndi günehkār[a] ėderken: mestāne durup kürte-i nīlīsin ider çāk ND.
Menekşe, günah işlerken üzülüp işte bu güzel ve inci yağdıran gazele döndü.

12 Menekşe kendisini darağacına asmadıysa niçin morarıp boynunu selvi dibinde eğer.

13 Menekşe, deste işidir ancak ucuz olmamak için her gün bir kere pazara gelir.

14 Menekşe, tavşan gibi gözü açık uykuya varmış, uyanık talihe kavuşmazsa/talihi uyanmazsa ne olur, buna şaşılır mı?

15 ḥazīndür: benefşe ND. urup: ḳodı ND.
Çaresiz menekşe dert ile yüzünü yere vurup, perişân olup sevgili sümbülüne tutulup hüzünlü olmuştur.

16 Menekşe, kara saçının aşkı ile Mecnun gibi perişân ve serseri (halde) dağlara düşmüş.

17 ḳara ṣaçuŋa ḳorḳaram ėl ḳara benefşe: sünbüllere beŋzese bir pāre benefşe ND.

18. eglemedügüŋ yėrde biter ḳopmayasıdur
sünbüllere beŋzerse birer pāre benefşe

19. ben bī-dile cevr ėtmek içün tābiʿ olupdur
zülf-i siyeh ü çarḫ-ı sitemkāra benefşe

20. dün ḥüzn ile olmışdı ḳara yėre berāber
bu gün neden ėrişdi bu miḳdāra benefşe

21. ḳadr ile şeref buldı yėtişdi göge başı
şāh ėşigine süre mi ruḫsāre benefşe

22. maḥmūd-ı cevān-baḫt u cihān-baḫş kim anuŋ
ḫulḳ-ıla vėrür ḫār gül ü ḫāre benefşe

23. şol vech iledür ḳaṣr-ı refīʿüŋ ki ėder faḫr
öyküdügine sāye-yi dīvāra benefşe

24. vaṣfuŋ çimeninde yaraşur jāle yėrine
müstaġraḳ olur lü'lü'-i şehvāra benefşe

25. bu şiʿr-i dil-āvīzi **necātī** yaraşur kim
ḥall ile yaza ṣafḥa-yi jengāra benefşe

26. sūsen gibi naẓm ėtmege dilüm dolaşurken
vaṣfuŋla getürdi beni güftāra benefşe

Gül bahçesine varıp gönlümüz eğlense olurdu ama korkarım menekşe kara saçına el uzatır.

18 eglemedügüŋ: bir ekmedügüŋ ND.
Menekşe birer parça sümbüllere benzerse kopmaz; istemediğin yerde biter.

19 sitemkāra: nigūn-sāra ND.
Menekşe, ben gönlünü kaybetmişe cevr etmek için siyah saça ve sitem eden feleğe boyun eğmiştir.

20 Menekşe, dün hüzünle kara yerle beraber olmuştu, bugün neden bu dereceye erişti?

21 süre mi: süreli ND.
Menekşe, değer ile şeref kazandı, başı göğe erdi. Menekşe, padişâh eşiğine yanağını mı sürdü acaba?

22 Bahtı açık ve cihan bağışlayan Mahmud ki onun tabîatıyla diken gül ve meneviş menekşe verir.

23 Senin yüksek köşkün öyledir ki menekşe onun duvarının gölgesine benzemeye çalıştığı için övünür.

24 olur:ola ND.
Senin vasfının çimeninde menekşe jale yerine iri incilerle donansa yakışır.

25 Ey Necâtî, menekşe bu gönül çelen şiirini açıklayarak paslanmış sayfaya yazsa yeridir.

26 Sûsen gibi şiir söylemeye dilim dolaşırken menekşe beni vasfınla söze getirdi.

27. ḥaḳdan dilerem devlet ü ʿömrüŋ ola cāvī[d]
nėtekim ola pīş-rev ezhāra benefşe

2.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. aŋmayam sünbül adın ol zülf-i ʿanber-bārsuz
ḳılmayam serve naẓar ol ḳadd-i ḫoş-reftārsuz
daʿvet ėtmeŋ gülşene ben ʿāşıḳı dildārsuz
n'eyleyem gülzār seyrin ol yüzi gülzārsuz
çün baŋa cennet cehennem görinür dīdārsuz

2. gerçi āh-ı sūznāki göŋlüme peyvestedür
līk derdin söylemekde ʿāciz ü dem-bestedür
ėy ṭabīb-i cān ü dil raḥm eyleseŋ şāyestedür
çeşm-i bīmāruŋ fırāḳıyla dil ü cān ḫastadur
iki öksüzdür yatur ġam-ḫānede tīmārsuz

3. çünki sensin cümle ḫūbān-ı cihānuŋ serveri
raḥm ḳılsaŋ yėridür ben bendeye şāhum yėri
yār ėdinme kendüŋe ėy meh raḳīb-i kāfiri
sür yanuŋdan ṭurmasun aġyārı bir dem ėy perī
verd-i gülzār-ı cinān dėrler kim olur ḫārsuz

---

27 Allah'tan dilerim devlet ve ömrün sonsuz olsun. Aynı şekilde menekşe de çiçeklere önder olsun.

2 107[b] Y.: ġazel-i ḥiṣālī taḥmīs-i fiġānī: FD: Taḫmīs-i ġazel-i ḥiṣālī 2.

1 O anber saçan saçın olmadan sünbülün adını anmayayım. O salınarak yürüyen selviye bakmayayım. Ben âşığı sevgilinin olmadığı gül bahçesine davet etmeyin. Yüzü gül bahçesine benzeyen sevgilinin olmadığı gül bahçesini seyredip ne yapayım. Çünkü sevgilinin yüzünün olmadığı cennet bana cehennem görünür.

2 Gerçi yakıcı ahı gönlüme ulaşmaktadır ancak derdini söylemekte acizdir ve susmuştur. Baygın bakışlı gözün ayrılığıyla gönül ve can hastadır. Ey can ve gönül doktoru merhamet etsen yakışır. Gam yurdunda iki öksüz tımarsız yatar.

3 raḳīb-i kāfiri: raḳīb-i ḳāferi FD.
Çünkü bütün cihan güzellerinin başı sensin. Padişâhım, ben köleye acısan yeridir, yeri. Ey ay yüzlü sevgili, kafir rakibi kendine yâr edinme. Ey peri, ağyarı sür, bir an bile yanında durmasın. "Cennetlerin gül bahçesinin gülü dikensiz olur." derler.

4. gel raḳīb ile efendi cām-ı mey nūş eyleme
ben faḳīri saŋa düşmez mest ü medhūş eyleme
degme bir nā-dāna uyup sözini gūş eyleme
vaʿde-yi vaṣl eyledüŋ ʿahdüŋ ferāmūş eyleme
şānuŋa lāyıḳ degül kim dėyeler iḳrārsuz

5. ėy **fiġānī** yād ėdelden ben ḳulın ol meh-nijād
varduġınca miḥnet ü derdüm ziyād oldı ziyād
āḫır oldı ġamla ʿömrüm olmaduḳ bir laḥẓa şād
nā-murādam dār-ı dünyāda **ḫişālī** nā-murād
geçdi ʿömrüm miḥnet ü derd ile ḥayfā yārsuz

3.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - -

1. olanlar ṣūrete māyil nedür maʿnāyı bilmezler
ḥaḳīḳat gözleseŋ māhiyyet-i eşyāyı bilmezler
bu baḥr içre ṣadefde ol dür-i yek-tāyı bilmezler
cihān-ārā cihān içindedür ārāyı bilmezler
şu māhīler ki deryā içredür deryāyı bilmezler

---

4 Efendi, gel, rakip ile şarap kadehini içme. Fakir olan beni, sarhoş iken ayıltmak sana düşmez. Rastgele bir bilgisize uyup sözünü işitme. Kavuşma sözünü yeminin saydın, sözünü unutma. Sözünde durmaz deseler böyle bir şey şanına layık değil.

5 Ey Figânî, ben kulunu, o ay tabiatlı anıp gittiğinden beri derdim arttıkça arttı. Ömrüm gam ile son buldu. Bir parça mutlu olmadık. Muradıma kavuşmadım. Dünyada Hisâlî muradına eremedi. Eyvah! Ömrüm dert ile yazık ki yarsız geçti.

3 108ª Y.: ġazel-i ḫayālī taḫmīs-i raḥmī: RD: Musammat 23.

1 Surete hevesli olanlar, manayı bilmezler. Gerçeği gözetsen eşyanın aslını bilmezler. Bu deniz içinde sedefteki o tek inciyi bilmezler. Cihanı süsleyen cihan içindedir, süsleyeni bilmezler. Şu balıklar ki deniz içindedir, denizi bilmezler.

2. ʿibādetden ʿubūdiyyet-durur maḳṣūd ėy ʿābid
ḥaḳīḳī kaʿbeye secde ḳılur maʿnīde her sācid
ezelden mest ḳılmışken şarābu şemʿ ile şāhid
ḫarābāt ehline dūzāḫ azābın aŋma ėy zāhid
ki bunlar ibn-i vaḳt oldı ġam-ı ferdāyı bilmezler

3. muḥabbet cāmını nūş ėtdi gitdi nėçe fāyıḳlar
bu bezme mest olan gelsün yaraşmaz bunda ayıḳlar
yaḳasın ṣubḥ-veş çāk eyleyüp mestāne ṣādıḳlar
şafaḳ-gūn ḳan içinde dāġını seyr ėtse ʿāşıḳlar
güneşde ẕerre görmezler felekde ayı bilmezler

4. muḥabbet deştini geşt eyleyüp hayretle mecnūnlar
gedā oldı bu yolda nėçe dārā vü ferīdūnlar
fenā ser-menzilinde dīdelerden dökdiler ḫūnlar
hamīde ḳadlerine rişte-yi eşki ṭaḳup bunlar
atarlar tīr-i maḳṣūdı nedendür yayı bilmezler

---

2 Ey ibadet eden, ibadetten maksat kulluktur. Her secde eden mânâda gerçek Kâbe'ye secde kılar. Ey zahid, ezelden şarap, kandil ve şahit sarhoş etmişken harabat ehline cehennemin azabını anma. Çünkü bunlar vaktin oğludurlar, gelecek kaygısını bilmezler.

3 Birçok seçkinler muhabbet kadehini içip gittiler. Bu meclise sarhoş olanlar gelsin, ayık olanlar buraya yakışmaz. Sadıklar, sarhoşcasına sabah vakti gibi yakasını yırtsa; âşıklar, şafak renkli kan içinde yaralarını seyretse güneşte zerre görmezler, felekte ayı bilmezler.

4 muḥabbet:melāmet Y.
Mecnûnlar hayretle muhabbet çölünü gezmiş, bu yolda birçok Dârâ ve Ferîdûnlar derviş oldu. Fenâ durağında gözlerden kanlar döktüler. Bunlar bükülmüş boylarına gözyaşı ipliği takıp maksat kılıcını atarlarken neden yayı bilmezler/ yayı nedendir, neden yapılmıştır, bilmezler.

5. beḳā yoḳ **raḥmi**yā fānī taṣavvur eyle devrānı
gedāya şāh-ı ʿālemdür anuŋ kim ola ʿirfānı
ne söyler hūş ile gūş eylegil dehrüŋ süḫandānı
ḫayālī faḳr şālına çekenler cism-i ʿuryānı
anuŋla faḫr ėderler aṭlas u dībāyı bilmezler

4.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ḥāl-i ʿālem ezelī böyle perīşān ancaḳ
kimi ḫandān kimi giryān kimi nālān ancaḳ

2. kimisi bülbül-i nālān kimi gül-ʿārıż-ı yār
kimi pervāne-yi şemʿ-i ruḫ-ı cānān ancaḳ

3. bu cihān kimine ḳaṣr-ı ṭarab u ʿayş u ṣafā
kiminüŋ miḥnet ile başına zindān ancaḳ

4. pāy-māl olmada āḫir şütür-i gerdūna
pādişāh ile gedāsı hele yeksān ancaḳ

5. **bāḳi**yā ḫānḳah-ı ʿālem-i ḥayretde bu gün
her gelen kimse bu esrār ile ḥayrān ancaḳ

---

5 Ey Rahmî, ölümsüzlük yok, dünyayı ölümlü olarak düşün. İrfanı olan derviş âlemin padişâhıdır. Zamanın güzel söz söyleyeni ne söyler, aklınla dinle. Hayalî, çıplak bedeni fakirlik şalına çekenler onunla övünürler, atlas ve dîbâyı bilmezler.

4 108a Y.: ġazel-i bāḳī: BD: Gazel 238.

1 Âlemin hali öteden beri böyle perişân ne var ki kimi güler kimi ağlar kimi inler.

2 bülbül-i nālān kimi gül-ʿārıż-ı yār: bülbül-i nālān-ı gül-i ʿārıż-ı yār BD.
Kimisi inleyen bülbül, kimi sevgilinin gül yanağı, kimi sevgilinin muma benzeyen yanağının pervanesi sadece.

3 Bu cihan kimine şenlik, zevk ve huzur köşkü; kiminin başına sıkıntı ile zindan sadece.

4 Sonunda, felek devesinin ayağının altında ezilmiştir. Nihâyet, padişâh ile dervişi aynı seviyede.

5 bu gün: hemān BD.
Ey Bakî, bugün hayret âleminin tekkesinde her gelen kimse bu sırlarla/esrarlarla şaşkın sadece.

5.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. gel ėy sāḳī bulınmaz böyle ʿālī dil-güşā meclis
   getür cām-ı muṣaffāyı kim olsun pür-ṣafā meclis

2. piyāle ʿaksi mir'āt-ı felekde āfitāb olsun
   fürūġ-ı sāġar-ı ṣahbādan olsun pür-żiyā meclis

3. şarāb āb-ı ḥayāt u cām-ı zerrīn āfitāb olsa
   cinān içre gerekmez baŋa cānān olmasa meclis

4. ḳadeḥ ḳan aġlayup def sīne döger ney fiġān eyler
   meger derd ü ġam-ı ʿaşḳa olupdur mübtelā meclis

5. ḳadeḥ fısḳıyye mey ṣu ḫalḳa-yı rindān anuŋ ḥavżı
   sarāy-ı şevḳa şādırvān olupdur bāḳiyā meclis

---

5 108[a] Y.: bāḳī: BD: Gazel 208.

1 Ey saki, böyle yüce, gönlü açan meclis bulunmaz, gel. Saf kadehi getir ki meclis çok zevkli olsun.

2 Kadehin aksi felek aynasında güneş/güzel olsun. Şarap kadehinin ışığından meclis çok aydınlansın.

3 Şarap âb-ı hayat ve altın kadeh güneş olsa, sevgili olmasa/olmadığı sürece bana cennetler içerisine meclis gerekmez.

4 Kadeh kan ağlayıp tef sine döver, ney inler. Meğer meclis aşk derdine mübtela olmuştur.

5 Ey Bâkî, meclis şevk sarayına şadırvan olmuştur: Kadeh fıskiyye, şarap su, kalender halkası onun havuzudur.

6.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. ʿaceb ol şāh-ı ẓālim ʿāşıḳuŋ ḫūnına ḳanmaz mı
bu deŋlü nāle bir gün aŋa teʾsīr ėde ṣanmaz mı
ḳıyāmet yoḳ mıdur ṣanur yaḫud ḥaşre inanmaz mı
beni cāndan uṣandurdı cefādan yār uṣanmaz mı
felekler yandı āhumdan murādum şemʿi yanmaz mı

2. demādem ol meh-i tābān emīr-i ʿasker-i ḫūbān
ėder ġayrıları ḫandān beni biŋ cevr ile nālān
naṣībi ėllerüŋ iḥsān benüm endūh-ı bī-pāyān
ḳamu bīmārına cānān devā-yı derd ėder iḥsān
nėçün ḳılmaz baŋa dermān beni bīmār ṣanmaz mı

3. ṭuyuldı rāz-ı pinhānum dükenmez āh-ı sūzānım
yıḳıldı ḳalb-i nālānum ferāġat üzre cānānum
aḳar eşk-i fırāvānum çıḳar eflāke efġānum
şeb-i fırḳat yaḳar cānum döker ḳān çeşm-i giryānum
uyarur ḫalḳı efġānum ḳara baḫtum uyanmaz mı

4. gözümden dūr-durur uyḫu fiġānumdan cihān memlū
fırāḳ-ı ʿārıż-ı gül-bū ėder cān bülbülin ṣayru

---

6 108[b] Y.: taḥmīs-i mānī ġazel-i fużūlī: MD: Tahmisler 2 ġazel-i fużūlī taḥmīs-i mānī.

1 yoḳ mıdur ṣanur: yoḳ mı dir āyā MD.
Acaba o zalim şâh, âşığın kanına kanmaz mı? Böyle inleyişin bir gün ona tesir edeceğini düşünmez mi? Kıyamet yok mudur zanneder yahud mahşer gününe inanmaz mı? Sevgili beni canımdan usandırdı, incitmekten usanmaz mı? Felekler ahımdan yandı, isteğimin mumu yanmaz mı?

2 endūh-ı bī-pāyān: eşküme bī-pāyān MD.
O parlak ay yüzlü güzellikler ordusunun başı, başkalarını daima/her vakit mutlu eder, beni bin eziyet ile inletir. Ellerin nasibi iyilik, benim nasibim sonsuz üzüntü. Sevgili bütün hastaların derdine derman olur. Niçin bana derman kılmaz, beni hasta sanmaz mı?

3 ḳalb-i nālānum: ḳalb-i vīrānum MD. ḳara baḫtum: daḫı ol yār MD.
Gizli sırrım duyuldu, yakıcı ahım tükenmez. Sevgilim vazgeçtiği için inleyen kalbim yıkıldı. Gözyaşım sürekli akar, inlemem feleklere çıkar. Ayrılık gecesi canımı acıtır, ağlayan gözüm kan döker. İnlemem halkı uyandırır, kara talihim hâlâ mı uyanmaz?

4 gözümden dūr durur uyḫu fiġānumdan cihān memlū: fırāḳ-ı ʿārıż-ı gül-bū ėder cān bülbülin ṣayru MD. fırāḳ-ı ʿārıż-ı gül-bū ėder cān bülbülin ṣayru: gözümden dūr durur uyḫu fiġānumdan cihān memlū MD. aḳar: aḳan MD.

ruḫuŋ gördükde ėy meh-rū sirişküm ṣaçılur her sū
gül-i ruḫsāruŋa ḳarşu gözümden ḳanlu aḳar su
ḥabībüm faṣl-ı güldür bu aḳar ṣular bulanmaz mı

5. ḥużūrum gitdi ʿālemden ėdelden dilde ġam mesken
görinür çeşmüme gülşen belā-yı ʿaşḳ ile külḫan
nėçe demler [o] sīmīn-ten ḫaber almadı ḥālümden
ġamum pinhān ṭutardum ben dėdiler yāre ḳıl rūşen
ʿaceb ol bī-vefā bilmem inanur mı inanmaz mı

6. ruḫuŋ seyr eyleyen ʿāḳil olur ser-mest-i lā-yaʿḳil
degüldür sevmemek ḳābil muḥabbet ėtmemek müşkil
ne deŋlü olsa sengīn-dil żarūrī meyl ėder ḥāṣıl
degüldüm ben saŋa māyil sen ėtdüŋ ʿaḳlumı zāyil
baŋa ṭaʿn eyleyen ʿāḳil seni görgeç utanmaz mı

7. ḳuluŋ **mānī** şeker-ḫādur lebüŋ vaṣfında gūyādur
ġarīb-i deşt-peymādur gedā-yı bī-ser ü pādur
işi seyr ü temāşādur ser-i kūyuŋda ġavġādur
fuzūlī rind ü şeydādur hemīşe ḫalḳa rüsvādur
ṣoruŋ kim bu ne sevdādur bu sevdādan uṣanmaz mı

Gözümden uyku uzaktır, dünya inlememle dolu. Gül kokulu yanağının ayrılığı can bülbülünü hasta eder. Ey ay yüzlü, yanağını gördükçe gözyaşım her tarafa saçılır. Yanağının gülüne karşı gözümden kanlı su akar. Sevgilim, gül mevsimidir; bu akarsular bulanmaz mı/bu sular bulanmaz akar mı?

5 ḫaber almadı: ḫabir olmadı MD. ʿaceb: dėsem MD.
Dert gönülde sakin olduğundan beri âlemden huzurum gitti. Gül bahçesi gözüme aşk belâsı ile hamam ocağı görünür. Çoğu zaman o gümüş tenli halimden haber almadı. Ben derdimi gizli tutardım, "Sevgiliye söyle." dediler. Acaba o vefâsız inanır mı inanmaz mı, bilmem.

6 görgeç: gördükçe Y.
Yanağını seyreden akıllı, dalgın bir sarhoş olur. Seni sevmemek akıl işi değil, dostça sohbet etmemek zor. Gönlün ne kadar taş olsa da ister istemez ona yönelir. Ben sana düşkün değildim, sen aklımı başımdan aldın. Beni ayıplayan akıllı seni görünce utanmaz mı?

7 bī-ser: bā-ser Y. rind ü şeydādur: rind-i şeydādur MD.
Dudağının vasfında kulun Mânî sanki şeker çiğneyendir/tatlı sözlüdür, çölü ölçen gariptir, başsız ve ayaksız/zavallı ve kimsesiz bir köledir. Kulun Mânî'nin işi senin mahallenin başında gezip dolaşmaktır, kavga etmektir. Fuzûlî, aşk yüzünden çılgına dönmüş rinttir. Bu yüzden daima dile düşmüştür. Sorun ki bu ne sevdadır, bu sevdadan usanmaz mı?

7.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

hezec: . - - - / . - - - / . - -

1. görenler ol perīyi bāġ içinde
   ṣanur ḥūrī gezer uçmaġ içinde

2. ḳabā-yı sebz ile ol lāle-ruḫsār
   ḳızıl güldür yaşıl yapraġ içinde

3. nėce pinhān ola sīnemde ʿaşḳı
   nėce ḳala güher ṭopraḳ içinde

4. gözümde ol mehüŋ ḳaşı ḫayāli
   gören māhī ṣanur ırmaġ içinde

5. dil-i **caʿfer** ḳara zülfinde yāruŋ
   ṭutılmış ḳuş gibidür aġ içinde

8.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ḳanı ol demler benümle ittiḥād ėtdüklerüŋ
   muttaṣıl günden güne luṭfuŋ ziyād ėtdüklerüŋ
   rām olup her dem sözüme inḳıyād ėtdüklerüŋ
   iltifāt ėdüp baŋa ʿarż-ı vidād ėtdüklerüŋ

---

7 108[b] Y.: ġazel-i caʿfer: CD: Gazel 177.

1 görenler ol perīyi: seni her kim ki görse CD.
O peri yüzlü sevgiliyi bahçe içinde görenler sanır ki cennet içinde huri gezer.

2 ḳabā-yı sebz ile ol lāle-yi ruḫsār: nigārābu ruḫ-ı sürḫ u ḫaṭ-ı sebz CD.
O lale yanaklı sevgiliyi yeşil kaftan ile görenler yeşil yaprak içinde kızıl gül sanır.

3 nėce: niçe CD. ʿaşḳı: ʿaşḳuŋ CD.
Cevherin toprakta çok kaldığı gibi aşkı göğsümde çok gizli olsun.

4 ol mehüŋ: dilberüŋ CD. ḫayāli: ḫayālin CD.
O ay yüzlü sevgilinin kaşının hayalini gözümde gören ırmak içinde balık sanır.

5 Cafer'in gönlü, sevgilinin kara saçında ağ içinde tutulmuş kuş gibidir.

8 109[a] Y.: tesdīs-i ṣabrī: Müseddes 4.

1 luṭfuŋ: mihrüŋ SD.
Hani benimle bir olduğun zamanlar; aralıksız günden güne ulaşan lütfunu çoğalttıkların; her zaman sözüme boyup eğip kendini teslim ettiklerin; bana iltifat edip sevgi gösterdiklerin hani. Beni lütfunla andıklarını sen unuttuysan ben bu kederli gönlü, mutlu ettiklerini unutmam.

sen unutduŋsa beni luṭfuŋla yād ėtdüklerüŋ
ben unutmam bu dil-i nā-şādı şād ėtdüklerüŋ

2. luṭfuŋı çoḳ görmüşem cānā ʿadāvet ėdemem
firḳatüŋden ėllere varup şikāyet ėdemem
ʿaḳl u fikrüm sendedür ġayrı muḥabbet ėdemem
sen ferāġat eyledüŋse ben ferāġat ėdemem
sen unutduŋsa beni luṭfuŋla yād ėtdüklerüŋ
ben unutmam bu dil-i nā-şādı şād ėtdüklerüŋ

3. bir iki gün çekmek ile derd-i hicrānuŋ senüŋ
unudurmıyam şehā luṭf-ı firāvānuŋ senüŋ
ḥā'il olmaz mı şanursun dā'im iḥsānuŋ senün
hīç çıḳar mı ḫāṭırumdan ʿahd ü peymānuŋ senüŋ
sen unutduŋsa beni luṭfuŋla yād ėtdüklerüŋ
ben unutmam bu dil-i nā-şādı şād ėtdüklerüŋ

4. n'ola olsam ben saŋa cān-ıla dilden mübtelā
dōstum sen ėtdügin iḥsānı kim ėtdi baŋa
iltiyām ėdüp ezelden her dem eylerdüŋ vefā
bunca ḥaḳḳ-ı sābıḳ aŋılmaz mı hīç ėy dil-rübā
sen unutduŋsa beni luṭfuŋla yād ėtdüklerüŋ
ben unutmam bu dil-i nā-şādı şād ėtdüklerüŋ

5. künc-i firḳatde nėçe bir eyleyem āh ü fiġān
ṣabra ṭāḳat ḳalmadı oldum żaʿīf ü nā-tüvān

---

2 Ey can, lütfunu çok görmüşüm, düşmanlık edemem. Ayrılığından yabancılara varıp şikâyet edemem. Aklım ve düşüncem sendedir, başkasını sevemem/başka bir şey konuşamam. Sen vazgeçtiysen ben vazgeçemem. Beni lütfunla andıklarını sen unuttuysan ben bu kederli gönlü, mutlu ettiklerini unutmam.

3 unudurmıyam şehā: unudur mı bu göŋül SD. ḥā'il olmaz: yād olınmaz SD.
Ey padişâh, senin ayrılık derdini bir iki gün çekmek ile bol olan lütfunu unutur muyum? Senin bağışlaman her zaman engel olmaz mı sanırsın? Senin yeminin hiç aklımdan çıkar mı? Beni lütfunla andıklarını sen unuttuysan ben bu kederli gönlü, mutlu ettiklerini unutmam.

4 cān-ıla dilden: cān u göŋülden SD.
Ben sana can ile gönülden tutkun olsam buna şaşılır mı? Dostum, senin bana ettiğin iyiliği kim etti? Ezelden beri her zaman iyileştirip vefâ gösterirdin. Ey gönül alan, bunca geçen hak hiç anılmaz mı? Beni lütfunla andıklarını sen unuttuysan ben bu kederli gönlü, mutlu ettiklerini unutmam.

5 oldum: ol dem SD.

ṣabrī-veş senden n’ola ayrıldum ise nā-gehān
żāyiʿ olup gitdi mi bu āşinālıḳlar hemān
sen unutduŋsa beni luṭfuŋla yād ėtdüklerüŋ
ben unutmam bu dil-i nā-şādı şād ėtdüklerüŋ

9.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. gülşen-i ḥüsn ü cemālüŋ ki ḳış u yaz açılur
ṣan irem bāġı-durur gülleri durmaz açılur

2. bilmezem nėce dėyem vaṣf-ı dehānuŋ ḫaberin
söylemezsem ölürem söyler isem rāz açılur

3. her ḳaçan kim ėderem ḥüsni kitābına naẓar
her varaḳdan nėçe biŋ mes’ele-yi rāz açılur

4. bir kere zülfüŋi çözseŋ dil ü cān almaġ içün
ṣayd şeklinde hezārān per-i şeh-bāz açılur

5. ėy **necātī** bu cihānda açılur çoḳ gül-i ter
ruḫ-ı dilber gibi gül lī̇kin igen az açılur

Ayrılık köşesinde ne zamana kadar feryat edeyim? Sabretmeye gücüm kalmadı, zayıf ve güçsüz oldum. Sabrî gibi senden ansızın ayrıldıysam ne olmuş? Bu tanışıklık hemen kaybolup gitti mi? Beni lütfunla andıklarını sen unuttuysan ben bu kederli gönlü, mutlu ettiklerini unutmam.

9 109[a] Y.: ġazel-i necātī: ND: Gazel 173.

1 Güzelliğinin gül bahçesi ki yaz kış açılır, sanki İrem bağıdır, gülleri durmadan açılır.

2 Ağzının vasfının haberini nasıl diyeyim, bilmiyorum. Söylemezsem ölürüm, söylersem de sır açılır.

3 Her ne zaman güzellik kitabına göz atarım/iltifat ederim, her yapraktan binlerce gizli mesele açılır.

4 bir kerre zülfüŋi : girih-i zülfüŋ ND.
Gönül ve can almak için bir kere saçlarını çözsen binlerce doğan kanadı av şekilde açılır.

5 igen: iŋen ND.
Ey Necâtî, bu dünyada çok taze gül açılır lakin sevgilinin yanağı gibi bir gül çok az açılır.

10.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. sevdüŋ ėy dil yine bir tāze gül-i raʿnāyı
arturursaŋ n'ola bülbül gibi vāveylāyı
mesken ėt künc-i ḫarābātı olup rüsvāyī
defʿ-i ġam ḳılmaḳ içün al elüŋe ṣahbāyı
ʿīş u nūş eyle bugün aŋma ġam-ı ferdāyı
saŋa ışmarlamadılar bu yalan dünyāyı

2. ḳāniʿ-i fırḳat olup vuṣlat-ı cānāndan geç
māyil-i ẕillet olup devlet-i ʿunvāndan geç
ʿārif-i vaḥdet olup keşret-i yārāndan geç
ḳāniʿ-i ḳısmet olup ġayret-i aḳrāndan geç
ʿīş u nūş eyle bugün aŋma ġam-ı ferdāyı
saŋa ışmarlamadılar bu yalan dünyāyı

3. ẕevḳ-i dünyā ile şād olma ġam ancaḳ ötesi
dirhemüm yoḳ dėyü ġam çekme hem ancaḳ ötesi
şāh-ı ʿālem de olursaŋ elem ancaḳ ötesi
ʿāḳıbet rāh-ı vücūduŋ ʿadem ancaḳ ötesi
ʿīş u nūş eyle bugün aŋma ġam-ı ferdāyı
saŋa ışmarlamadılar bu yalan dünyāyı

---

10 109[b] Y.: tesdīs-i ʿulvī: ʿUD: Musammat 27.

1 Ey gönül, yine bir taze gül-i raʿnâyı (iki renkli, parlak) sevdin. Bülbül gibi çığlığı artırırsan şaşılır mı? Ey rüsva olan, meyhane köşelerini mesken et. Kederi ortadan kaldırmak için şarabı eline al. Bu yalan dünyayı sana ısmarlamadılar. Yarının kederini bugün dert etme, yiyip iç.

2 ḳāniʿ: zāriʿ Y.
Ayrılığa kanaat edip sevgiliye kavuşma isteğinden geç. Alçaklık eğiliminde olup devlet ve unvandan geç. Vahdet bileni olup dostların çokluğundan geç. Kısmete kanıp dostların çekememesini geç. Bu yalan dünyayı sana ısmarlamadılar. Yarının kederini bugün dert etme, yiyip iç.

3 Dünya zevki ile mutlu olma, ötesi ancak gam. Dirhemim yok diye kederlenme, ötesi ancak keder. Dünyanın başı da olursan ötesi ancak keder. Vücut yolunun sonu, ötesi ancak yokluk. Bu yalan dünyayı sana ısmarlamadılar. Yarının kederini bugün dert etme, yiyip iç.

4. çekeyüm dėrseŋ eger sen de bu dünyā ġamını
bāde iç bāde ḳomaz kişinüŋ aṣlā ġamını
ibn-i vaḳt ol be göŋül aŋma ya ferdā ġamını
ʿāşıḳ olan getürür mi dile dünyā ġamını
ʿĪş u nūş eyle bugün aŋma ġam-ı ferdāyı
saŋa ışmarlamadılar bu yalan dünyāyı

5. **ʿulvi**yā ḫırḳa gėyüp cismüŋi ʿuryān eyle
dest-i şevḳ ile çeküp çāk-i girībān eyle
ber-ḳarar olma gezüp ʿālemi seyrān eyle
her gėce kendüŋi bir kūşede mihmān eyle
ʿĪş u nūş eyle bugün aŋma ġam-ı ferdāyı
saŋa ışmarlamadılar bu yalan dünyayı

11.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ehl-i diller kaʿbesi ėy ḳıblegāhum gülşenī
āsitānuŋ mürde ḥaḳḳı ḳıblegāhum gülşenī

2. ėy kelām-ı nuṭḳ-ı ḥaḳ nūr-ı nebī sırr-ı velī
ʿālem-i ʿilm-i ḥaḳāyıḳ pīr-i rāhum gülşenī

3. ʿārif-i ẕāt-ı ḫudā ism ü ṣıfātuŋ maẓḥarı
maẓḥar-ı nūr-ı vilāyet mihr ü māhum gülşenī

---

4 çekeyüm: çekmeyin ʿUD. ʿāşıḳ: ʿārif ʿUD.
Eğer sen de bu dünya gamını çekeyim dersen şarap iç çünkü şarap kişinin kederini asla koymaz. Be gönül, vakte göre hareket et, yarının kederini asla anma. Âşık olan dünyanın kederini dile/gönüle getirir mi? Bu yalan dünyayı sana ısmarlamadılar. Yarının kederini bugün dert etme, yiyip iç.

5 gam: ṣaḳın Y.
Ey Ulvî, hırkayı giyip bedenini çıplak et. Şiddetli arzunun eli ile gömleğin yakasını yırt. Durma, karar üzre olma, dünyayı gezip seyret. Kendini her gece bir köşede misafir et. Bu yalan dünyayı sana ısmarlamadılar. Yarının kederini bugün dert etme, yiyip iç.

11 109[b] Y.: dervīş ʿaşḳī:

1 Ey kıble yönüm, gönül ehlilerin/âşıkların kâbesi Gülşenî. Ey eşiğinde ölenlerin hakkı için kıble yönüm, Gülşenî!

2 Allah'ın sözünün kelâmı; peygamber nuru; velî sırrı; gerçekler ilminin dünyası, yolumun pîri Gülşenî!

3 Allah'ın zatının bilgini, isim ve sıfatının mazharı, velilik nurunun mazharı, ayım ve güneşim Gülşenî!

4. gözde nūrum tende cānum hem sürūrı sīnemüŋ
cān u dil mülkine sensin pādişāhum gülşenī

5. cān fedā ḳıldı ġama ʿaşḳī be-ḥaḳḳ-ı rūşenī
aḥmed-i muḫtār ʿaşḳına ḳo āhum gülşenī

12.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. nev-bahār oldı güzellendi serāser ʿālem
oldı ezhār ile her gūşe gülistān-ı irem
sīneler ṭoldı ṣafā ḳalmadı endūh ile ġam
eyledi müjde-yi gül dilleri şād u ḫurrem
ġoncanuŋ göŋli açıldı güle düşdi şeb-nem

2. cūy-bāruŋ baŋa ʿarż ėtme kenārın sensüz
oda yansun n'ėdeyin serv ü çenārın sensüz
bāġ-ı dehrüŋ kim ėder geşt ü güẕārın sensüz
ʿālemüŋ n'eyleyeyin bāġ u bahārın sensüz
baŋa sen ruḫları gülzār ile ḫoşdur ʿālem

---

4 Padişâhım, gözde nurum, tende canım hem göğsümdeki sevincim hem de can ve gönül ülkesine padişâhım sensin Gülşenî!

5 Aşkî, gama canını feda etti, Ahmed-i Muhtar aşkına âhımı bırak Gülşenî!

12 110ª Y.: ġazel-i bāḳī taḥmīs-i cinānī: CND: Musammat 10.

1 İlkbahar oldu, dünya baştan başa güzellendi. Her köşe çiçeklerle İrem bahçesi oldu. Göğüsler huzur ile doldu, tasa ve kaygı kalmadı. Gülün müjdesi gönülleri sevindirdi. Goncanın gönlü açıldı, şebnem güle düştü.

2 Sensiz bana ırmak kenarını söyleme, sensiz selvi ve çınarı ateşte yansın, ne yapayım? Dünya bahçesini kim sensiz gezser ve dolaşır? Sensiz dünyanın bahçe ve baharını ne yapayım? Bana dünya sen yanağı gül bahçesi ile güzeldir.

3. nedür ol ṭarz-ı reviş şīve-i reftārında
nedür ol ḥüsn-i edā nāz ile güftārında
ṣabra ṭāḳat mı ḳalur ceẕbe-yi dīdārında
dāne-yi ḫāline baḳ cennet-i ruḫsārında
nėce ṣabr eylesün allāhı seversen ādem

4. ėderüz ṣavmaʿa künci[n]de iḳāmet geh geh
ḳılaruz anda namāz ėtmege niyyet geh geh
yėridür sen de ėdüp luṭf u mürüvvet geh geh
dil-i şūrīdeye ḳıl pend ü naṣīḥat geh geh
nefesüŋ gelsün ėyā ṣūfī-yi nāṣıḥ geh geh

5. ėy **cinānī** pür ėdüp şöhret ile āfāḳı
ḥaşre dek nāmuŋ ola devr-i felekde bāḳī
dem be-dem sākin ėdüp sūz-ı dil-i ʿuşşāḳı
āb-dār olsa nʾola mīve-yi şiʿr-i **bāḳī**
urmadı kimse daḫı böyle bu bāġ içre ḳalem

---

3 Nazlı salınışında o yürüyüş tarzı nedir? Sözünde o cilve ile naz güzelliği nedir? Yüzünün çekiciliğinden dolayı sabra kuvvet mi kalır?/Cezbeden yüzünü görende sabra kuvvet mi kalır? Yüzünün cennetinde beninin tanesine bak. Allahını seversen, insan nasıl sabretsin.

4 yėridür: demidür CND.
Zaman zaman ibadet köşesinde ikâmet ederiz. Zaman zaman onda namaz kılmaya niyet ederiz. Senin de zaman zaman lutuf ve cömertlik yapmanın yeridir. Tutkun gönüle zaman zaman nasihat ver. Ey öğüt veren sûfî, (o nasihat veren) nefesin zaman zaman gelsin.

5 dem be-dem: demidür CND. daḫı böyle bu bāġ içre: bu bāġ içre daḫı böyle CND.
Ey Cinânî, şöhret ile ufukları doldurup felek zamanında şöhretin kıyamete kadar sonsuz olsun. Bâkî'nin şiirinin meyvesi âşıkların gönlündeki ateşi daima sakinleştirip nükteli olsa buna şaşılır mı? Bu bahçe içerisinde kimse böyle aşı yapmadı/kimse de böyle şiir yazmadı.

13.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. gönglüm eyler ārzū-yı rūy-ı gül-fāmuŋ senüŋ
   cānuma cānlar ḳatar yād eylesem nāmuŋ senüŋ
   dėme kim ālām-ıla geçmişdür eyyāmuŋ senüŋ
   bāʿiş-i şādī-durur ėy māh ālāmuŋ senüŋ
   bir duʿādur ʿāşıḳ-ı nā-kāma düşnāmuŋ senüŋ

2. redd ėdüp dilber beni uymış sözine düşmenüŋ
   yėridür künc-i melāmet olsa ėy dil meskenüŋ
   dün varup dėdüm ser-i kūyında ol sīmīn-tenüŋ
   naḳd-ı cān u dil yolında ḫāk-i rāh olsun anuŋ
   ėrgürürse kim ki bu bīmāra peyġāmuŋ senüŋ

3. yār olup aġyāra gelmiş saŋa ʿāşıḳdan ferāġ
   bir-durur ḥayfā yanuŋda ḳıymet-i ṭūṭī vü zāġ
   cān vėrürler ḫasta-diller olsalar senden ırāġ
   kām-rān olup ʿadūlarla ėdersin seyr-i bāġ
   ʿāşıḳ-ı nā-kāmı öldürmek midür kāmuŋ senüŋ

---

13 110[a] Y.: ġazel-i ṣahbī taḥmīs-i āẕerī:

1 Gönlüm senin gül renkli yüzünü arzular. Senin adını ansam canıma canlar katar. Günlerimin keder ile geçtiğini söyleme. Ey ay yüzlü sevgili, senin kederin mutluluk sebebidir. Amacına ulaşmamış âşığa senin kötü söz söylemen bir duadır.

2 Sevgili beni reddedip düşmanın sözüne uymuş. Ey gönül, oturduğun yer ayıplama köşesi olsa yeridir. Dün o gümüş tenli sevgilinin mahallesinin başına varıp dedim: Bu hastaya senin haberini kim ulaştırırsa onun yolunda can ve gönül parası onun yolunun toprağı olsun.

3 Düşmana yâr olup sana âşıktan vazgeçme isteği gelmiş. Eyvah, papağanla karganın kıymeti yanında birdir/eşit sayılır. Hasta gönüller senden uzak olsalar canlarını verirler. Düşmanlarla mutlu olup/eğlenip bahçeyi seyredersin. Senin amacın isteğine kavuşamamış âşığı öldürmek midir?

4. āsitānuŋdan edānī bir nefes olmaz cüdā
rūzu şeb yanuŋdan ayrılmaz ʿadū-yı bed-likā
hem-nişīn olmaḳ ne lāyıḳdur gedāya pādişā
olma her bir dūna māyil nīk-nām olduḳ şehā
luṭf-ı ṭabʿ ile cihānı ḳapladı nāmuŋ senüŋ

5. **āẕerī** gerdūn murāduŋ vėrmege ėtdi şürūʿ
ġam çekenler ʿāḳıbet şād olması buldı vuḳūʿ
aḫteri baḫtuŋ ḳılup burc-ı nuḫūsetden rücūʿ
ḥamdü li'llāḥ ol hilāl ebrū bu şeb ėtdi ṭulūʿ
ṣahbiyā olsun mübārek dā'imā şāmuŋ senüŋ

14.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ber-ḳarār olmaz dilā aḥvāl-i dehr-i pür-sitem
menzilin eyler kişinüŋ gāh zīr ü gāh bem
rūzgāruŋ şiddetin hażm eyleyüp mānend-i yem
ḳısmet-i taḳdīre ḳā'il ol ne gelse bīş ü kem
vaṣlına ḫandān olup hicrān içün çekme elem
böyledür aḥvāl-i ʿālem gāh şādī gāh ġam

---

4 Aşağılıklar eşiğinden bir an ayrı olmaz. Çirkin yüzlü düşman gece gündüz yanından ayrılmaz. Padişâha yakın arkadaş olmak köleye ne layıktır/ köleye düşer mi? Senin karakterinin ihsanı ile şöhretin dünyayı kapladı. Ey padişâh, iyi nam kazandık; her bir soysuza meyletme.

5 Âzerî, felek isteğini vermeye başladı. Talihin yıldızı uğursuzluk burcundan geri dönüp kederlenenlerin nihayet mutlu olması gerçekleşti. Allah'a hamdolsun o hilâl kaşlı, geceyi aydınlattı. Ey Sahbî, senin şöhretin daima mübarek olsun.

14 110[b] Y.: tesdīs-i cinānī: CND: Musammat 50.

1. ḳā'il ol: ol rāżı CND. vaṣlına: vuṣlata CND.
Ey gönül, sitemli dünyanın/zamanın durumları devamlı olmaz. Kişi bazen aşağı bazen yukarı menzil eyler. Deniz gibi, rüzgârın şiddetini hazmedip takdirin kısmetine fazla ve eksik ne gelse razı ol. Kavuşmana sevinçli olup ayrılık için kederlenme. Dünyanın halleri böyledir: Bazen sevinçli bazen kederli.

2. sürmedin bir iki gün ʿāşıḳ ṣafā-yı vuṣlatı
bī-ḥużūr eyler anı yāruŋ belā vü firḳātı
çün bilürsin böyledür devr-i zamānuŋ ʿādeti
sen de el çek cümleden fikr eyleyüp bu ḥāleti
vaṣlına ḫandān olup hicrān içün çekme elem
böyledür aḥvāl-i ʿālem gāh şādī gāh ġam

3. ehl-i ʿaşḳuŋ ḫāṭır-ı zārın bu dehr-i kīne-ver
vaṣl ile geh şād ėdüp hecr ile geh ġamnāk ėder
her ne olsa nīk ü bed bāḳī degül eyler güẕer
vėrme anuŋ-çün göŋül mir'ātına jeng-i keder
vaṣlına ḫandān olup hicrān içün çekme elem
böyledür aḥvāl-i ʿālem gāh şādī gāh ġam

4. nėce ẕevḳ ėtdük viṣāl-i yār ile ḫandān olup
ʿālemi seyr eyledük hem-ṣoḥbet-i cānān olup
hecre düşdükse ne var bir iki gün nālān olup
böyle olup ġam yėme āşüfte vü nālān olup
vaṣlına ḫandān olup hicrān içün çekme elem
böyledür aḥvāl-i ʿālem gāh şādī gāh ġam

---

2. vaṣlına: vuṣlata CND.
Âşık, kavuşma safâsını bir iki gün sürmeden onu sevgilinin belâ ve ayrılığı huzursuz eyler. Çünkü bilirsin kaderin âdeti böyledir. Bu hali düşünüp sen de her şeyden el çek. Kavuşmana sevinçli olup ayrılık için kederlenme. Dünyanın halleri böyledir: Bazen sevinçli bazen kederli.

3 vaṣlına: vuṣlata CND.
Kindar dünya, aşk ehlinin inleyen gönlünü bazen kavuşma ile mutlu edip bazen ayrılık ile gamlı eder. İyi kötü her ne olsa sonsuz değil, geçer. Onun için gönül aynana keder pası verme. Kavuşmana sevinçli olup ayrılık için kederlenme. Dünyanın halleri böyledir: Bazen sevinçli bazen kederli.

4 ne var : ne ġam CND. olup :ḳalmaz CND. nālān: ḥayrān CND. vaṣlına: vuṣlata CND.
Sevgiliye kavuşunca sevinçli olup çok eğlendik, sevgili ile sohbet arkadaşı olup dünyayı seyrettik/dolaştık. Ağlayıp bir iki gün ayrılığa düştükse ne var? Böyle perişân olup inleyip tasalanma. Kavuşmana sevinçli olup ayrılık için kederlenme. Dünyanın halleri böyledir: Bazen sevinçli bazen kederli.

5. ʿālemüŋ ḥāli budur ėtme şikāyet ol ḥamūş
geh naṣībi nīş olur ḫalḳ-ı cihānuŋ gāh nūş
çekme teslīm ü rıżādan var ise başuŋda hūş
ḥālüŋe şükr ėt **cinānī**den bu pendi eyle gūş
vaṣlına ḫandān olup hicrān içün çekme elem
böyledür aḥvāl-i ʿālem gāh şādī gāh ġam

15.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi ėy ġāfil aġardı ṣaḳaluŋ
ḫaberüŋ yoḳ seni penbeyle boġazlar ecelüŋ

2. ḳadd-i dilberde gözüŋ kākül-i cānānda dilüŋ
seni maġbūn ėder el-ḳıṣṣa bu ṭūl-i emelüŋ

3. üstüŋe geçse n'ola her ḳara cāhil zīrā
yücedür mertebesi şems ü ḳamerden züḫalüŋ

4. faḳr ile ḳāf-ı ḳanāʿatda yüri ʿanḳā ol
ḫūnına düşme megesler gibi her mübteẕelüŋ

5. **żaʿfi**yā mürşid-i kāmil sözidür her sözüŋ
ḥāṣılı ḫayli fenā vėrdi bize bu ġazelüŋ

---

5 geh : gāh Y. olur : olup CND. vaṣlına: vuṣlata CND.
Dünyanın hali budur, şikâyet etme, sus. Dünya halkının nasibi bazen zehir bazen tatlı olur. Aklın başında ise Allah'ın takdirine boyun eğmekten vazgeçme. Cinânî'den bu nasihatı dinle, haline şükret. Kavuşmana sevinçli olup ayrılık için kederlenme. Dünyanın halleri böyledir: Bazen sevinçli bazen kederli.

15 110[b] Y.: ġazel-i żaʿfī:

1 Ey dikkatsiz, sakalın sabahın aydınlığı gibi ağardı. Haberin yok, ecelin seni pamukla boğazlar.

2 Gözün sevgilinin boyunda, gönlün sevgilinin kakülünde. Sözün kısası bu isteğinin uzunluğu seni şaşkına çevirir.

3 Her kara cahil üstüne geçse şaşılır mı? Çünkü Zühal'in mertebesi güneş ve aydan yücedir.

4 Fakirlikle kanaatin kâf dağında yürü, anka ol. Her değersizin kanına sinek gibi düşme.

5 Ey Zaʿfî, her sözün mürşid-i kâmil sözüdür. Sözün kısası bu gazelin bize hayli fenâyı anlattı/fenâlık getirdi.

16.

mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

muzārīʿ: - - . / - . - - / - - . / - . - -

1. ėy zülfi tāze sünbül ėy ḳāmeti ṣanavber
ėy ḥaddi lāle vü gül ėy aġzı ġonca-yı ter
bāġ-ı cihānda yoḳdur sen gül-ʿiẕāra beŋzer
ėy ṣaçları şeb-i ḳadr ėy yüzi māh-ı enver
dil ṭıflı her gün aġlar ʿīd-i viṣālüŋ ister

2. tīġ-i firāḳuŋ ile bu sīne pāre pāre
ol serv-ḳad nigārum çün gelmedi kenāra
gözüm yaşı ʿaceb mi beŋzerse cūy-bāra
bir kerre görmek ile dil vėrdüm ol nigāra
bir kez daḫı görürsem cān vėrmegüm muḳarrer

3. derd ü firāḳuŋ ile ḳaldum ġam u elemde
ḥayfā muḥāl olupdur gülmek baŋa bu demde
yazduḳda ḳanlar aġlar derd-i dilüm ḳalemde
lāyıḳ mıdur ḳalam ben her dem zülāl-i ġamda
ola cemālüŋ ėy meh günden daḫı münevver

---

16 111[a] Y.: ġazel-i bāḳī taḫmīs-i emrī:ED: s.33.

1 Ey saçları taze sümbül, ey boyu sanavber, ey yanağı lale ve gül, ey ağzı taze gonca; senin gibi gül yanaklıya benzeyen biri bu cihān bağında yoktur. Ey saçları kadir gecesi, ey yüzi pek parlak ay; gönül, bir çocuktur her gün ağlar; kavuşma bayramını ister.

2 ol: sen ED.
Ayrılığın kılıcı ile bu sine parça parça çünkü o selvi boylu sevgili kucağıma gelmedi. Gözümün yaşı ırmağa benzerse şaşılır mı? O sevgiliyi bir kere görmem ile ona gönül verdim. Bir kere daha görürsem canımı vermeye kararlıyım.

3 ḥayfā: ṣafā ED. zülāl-i ġamda: ẓalām-ı ġamda ED.
Derdin ve ayrılığın ile kederde kaldım. Yazık ki bu zamanda bana gülmek mümkün olmamaktadır. Gönlümün derdi kalemdedir, kalem yazdıkça kanlar ağlar. Bana her zaman kederin tatlı suyunda kalmak layık mıdır? Ey ay yüzlü sevgili yüzünün güzelliği gündüzden/güneşten daha çok parlak olsun.

4. mihr-i ruḫuŋla ey meh sīnemde her dem āteş
zülfüŋle bend olaldan göŋlüm ḳatı müşevveş
bu ḥüsn-i bī-naẓīrüŋ evvelden eyleyen naḳş
cān almaġ içün ėtmiş müjgānlaruŋı ḫançer
cān vėrmek içün olmış laʿl-i lebüŋe cān-baḫş

5. çoḳdan görinmez oldı gün yüzi yār-ı cānuŋ
eflāke ėrse ṭaŋ mı **emrī** senüŋ fiġānuŋ
terk eyleyüp be-küllī sevdāların cihānuŋ
şol denlü meyli vardur **bāḳī** lebine anuŋ
gūyā ki teşne-diller āb-ı zülālüŋ özler

17.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

müctes: . - . -/. . - -/. - . -/. . -

1. ne fikre ḫayr ėder oldum ne ʿaḳl-ıla yārum
ne kesb-i āḫiret ėtdüm ne sīm ü zer kārum

2. ne ʿaşḳı başa ėletdüm ne yārdan geçdüm
ne meylüm oldı viṣāle ne ʿāşıḳ-ı zārum

3. bu ḳavle başuma sulṭān olursam erzānī
ki yār olur degülem kimseye sebük-bārum

---

4 göŋlüm ḳati: oldı göŋül ED. cān almaġ: cān vėrmek ED. müjgānlaruŋı ḫançer: laʿl-i lebüŋi cān-baḫş ED. cān vėrmek: cān almaġ ED. laʿl-i lebüŋe cān-baḫş: müjgānlaruŋı ḫançer ED.
Ey ay yüzlü sevgili, yanağının güneşi ile ateş her zaman göğsümdedir, gönlüm saçınla bağlı olduğundan beri daha çok karışıktır. Bu eşsiz güzelliğini önceden resmeden can almak için kirpiklerini hançer etmiş; can vermek için dudağının kırmızılığına can bağışlamış.

5 āb-ı zülālüŋ özler: āb-ı zülāli ister ED.
Sevgilinin gün gibi yüzü çoktandır görünmez oldu. Ey Emrî, senin inlemen feleklere erişse şaşılır mı? Cihanın bütün sevdalarını terk etmiş Bâkî'nin onun dudağına susuzların tatlı suyu özlemeleri gibi meyli vardır.

17 111[a] Y.: ġazel-i ʿömrī:

1 Ne bir düşünceye faydam oldu ne akıl ile dostum. Ne ahireti çalışıp kazandım ne gümüş ve altın kazancım var.

2 Ne aşkı başa götürdüm ne sevgiliden vazgeçtim. Ne kavuşmaya meylim oldu ne inleyen âşığım.

3 Kimseye dost değilim, yük de değilim; bu sözle başıma sultan olursam layıktır.

4. görüp bu ḥālümi ṭaʿn eyler ise ḳavm-i ʿadū
melāmet ehliyem ėtsün cihānda bī-ʿārum

5. ḳonup göçer bu hevāsıyla murġzār-ı hezār
bu gülşen içre daḫı **ʿömri**yā dil-i zārum

18.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - /. . - - / . . -

1. nīk ü bed her ne ki eyler kişi taḳdīr eyler
ol ki taḳdīr ola ḫalḳ aŋa ne tedbīr eyler

2. başamaz mertebe-yi ʿaşḳa ḳadem vāʿiẓler
ḥālet-i derd-i derūnı nėce taḳrīr eyler

3. vaḳʿa-yı ḥālini dehrüŋ ėdemezler taḥḳīḳ
ṣūfìyūn gerçi ki hep vāḳıʿa taʿbīr eyler

4. seni aġyār ile gördükde zebānum ṭutulur
beni gör ġayret-i ʿaşḳuŋ nėce dil-gīr eyler

5. nev-cüvānum baŋa cevr eylemedin geçmedi āh
āḫir ol pīr olası **ʿömrī** beni pīr eyler

---

4 Düşman kavmi bu halimi görüp söver ise sövsün. Ben kınananların ehliyim, dünyada utanmazım/ arsızım.

5 Ey Ömrî, bu gül bahçesi içerisinde bile pek çok kuş sürüsü bu arzu ile konup göçer, benim inleyen gönlüm de.

18 111[a] Y.: ʿömrī:

1 Kişi iyi kötü her ne eyler ise onu kader yapar. Takdir olana halk ne tedbir edebilir?

2 Vaizler aşk mertebesine adım atamaz. Gönül derdinin halini nasıl anlatabilirler?

3 Gerçi sûfîler sürekli rüya yorumlarlar ama dünya halinin durumunun/olaylarının doğru olup olmadığını araştıramazlar.

4 Seni düşman ile gördüğüm zaman dilim tutulur. Beni bir gör, aşkının kıskançlığı ile gönlüm çok incinir.

5 Genç sevgilim bana eziyet etmeden geçmedi, eyvah! Ey Ömrî, sonunda o yaşlanası (sevgili) beni yaşlandırır.

19.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. dilā gel dāmen-i ṣabr ile sil çeşmüŋdeki yaşı
   ḳoyup bu mā-cerā-yı ʿaşḳı dehrüŋ olma ḳallāşı
   sevüp bir bī-vefāyı eyleme taḥsīn ü şābāşı
   viṣāli ẕevḳine degmez belā-yı miḥnet-i nāşī
   ferāġat ḳıl şu dilberden ki vardur nėçe oynaşı
   geç ol serv-i sehīden kim ḥaremden ṭaşradur başı

2. n'olur ol bī-vefādan kim uyup aġyār-ı nā-dāna
   gider geh ḫāne-yi ḫammāra geh seyr-i gülistāna
   geç andan kim raḳībe āşinādur saŋa bīgāne
   kerem ḳıl yoḳ yėre bīhūde zaḥmet çekme yābāna
   ferāġat ḳıl şu dilberden ki vardur nėçe oynaşı
   geç ol serv-i sehīden kim ḥaremden ṭaşradur başı

3. ṭutalum dilberüŋ ḥüsniyle olmış yūsuf-ı ṯānī
   ėdermiş ʿāşıḳ-ı şeydāsına inʿām u iḥsānı
   ḳarīn eylerse ammā kendüye aġyār-ı nā-dānı
   ḳo olsun mışra sulṭān aŋma hergiz bir daḫı anı
   ferāġat ḳıl şu dilberden ki vardur nėçe oynaşı
   geç ol serv-i sehīden kim ḥaremden ṭaşradur başı

---

19 111[b] Y.: tesdīs-i cinānī: CND: Musammat 62.

1 Ey gönül, gel! Sabrının eteği ile gözümdeki yaşı sil. Bu aşk macerasını bırakıp zamanın/dünyanın kalleşi olma. Bir vefâsızı sevip takdir eyleme. Çektirdiği zahmetin belâsı, kavuşma zevkine değmez. Şu sevgiliden vazgeç çünkü birçok oynaşı vardır. Fidan boylu selviden geç çünkü başı haremden dışarıdadır.

2 Kaba yabancıya uyan o vefâsızdan ne olur? Bazen meyhaneciye bazen gül bahçesini gezmeye gider. Ondan vazgeç çünkü rakibe âşina, sana yabancıdır. Cömert ol, yok yere faydasız yabancıya zahmet çekme. Şu sevgiliden vazgeç çünkü birçok oynaşı vardır. Fidan boylu selviden geç çünkü başı haremden dışarıdadır.

3 Diyelim ki sevgilin güzelliği ile ikinci Yusuf olmuş. Düşkün âşığına iyilik edermiş. Ama kaba yabancıyı kendine yakın eylerse onu bir daha asla anma, bırak Mısır'a sultan olsun. Şu sevgiliden vazgeç çünkü birçok oynaşı vardır. Fidan boylu selviden geç çünkü başı haremden dışarıdadır.

4. raḳībe yār olaldan el çeküp ėlden ḥicāb eyle
libās-ı ʿāriyetden ḥaẕẕ olınmaz ictināb eyle
cinānī-veş dil-i şūrīdeŋe dā'im ʿitāb eyle
ḳayırmaz bir iki gün derd-i hecri irtikāb eyle
ferāġat ḳıl şu dilberden ki vardur nėçe oynaşı
geç ol serv-i sehīden kim ḥaremden ṭaşradur başı

5. odur dilber ki her dem hem-nişīnüŋ ola bī-minnet
bu meydān içre aṣlā merd olanlar istemez şirket
saŋa maḫṣūṣ olup ėllerle hergiz ḳılmaya ülfet
derūnuŋda muḥaṣṣal var ise fī'l-cümle ger ġayret
ferāġat ḳıl şu dilberden ki vardur nėçe oynaşı
geç ol serv-i sehīden kim ḥaremden ṭaşradur başı

20.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. açılsa ġonca-yı gülşen cihān bāġ-ı cinān olsa
nevāya başlasa bülbül hezār āh u fiġān olsa

2. cihānı odlara yaḳsa benüm āh-ı ciger-sūzum
bilinse n'ėdügüm ʿālemde nālemden ʿıyān olsa

---

4. olaldan: olandan CND.
Rakibe yâr olduğundan beri sen vazgeçip yabancıdan utan. Ödünç elbiseden haz alınmaz, ondan sakın. Cinânî gibi perişân gönlünü her zaman azarla. Ayrılık derdi bir iki gün kayırmaz, rüşvet ver. Şu sevgiliden vazgeç çünkü birçok oynaşı vardır. Fidan boylu selviden geç çünkü başı haremden dışarıdadır.

5. bu meydān içre aṣlā merd olanlar istemez şirket: saŋa maḫṣūṣ olup ėllerle hergiz ḳılmaya ülfet CND. saŋa maḫṣūṣ olup ėllerle hergiz ḳılmaya ülfet: bu meydān içre aṣlā merd olanlar istemez şirket CND.
Sevgili odur ki her zaman minnetsiz beraber otursun. Bu meydan içerisinde mert olanlar asla ortaklık istemez. Sana özel olup yabancılarla asla birlikte olmasın. Eğer sonunda gayret var ise içinde sonuç/elde edilmiştir. Şu sevgiliden vazgeç çünkü birçok oynaşı vardır. Fidan boylu selviden geç çünkü başı haremden dışarıdır.

20 111[b] Y.: ġazel-i hilālī: HD: Gazel 79.

1 Gül bahçesinin goncası açılsa; dünya, cennetler bahçesi olsa. Bülbül nağmeye başlasa pek çok/bin inlese.

2 Benim acıklı âhım dünyayı ateşlere verse dünyada ne olduğum inlememden belli olsa/bilinse.

3. güzeller cevre māyil olmasa ʿuşşāḳa raḥm ėtse
ḳoculsa her biri gelse kenāra der-miyān olsa

4. yüz ursam ṣu gibi pāyına sürsem ḫāke ruḫsārum
sürinsem sāye-veş yanınca bir serv-i revān olsa

5. çimende mest olup çāk-i girībān ėtmege yėtdi
hilālī gül gibi ėlde şarāb-ı erġuvān olsa

21.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. münevver ḳıldı āfāḳı yüzüŋ ėy meh ẓiyālıḳdan
yaraşur serv ḳaddüŋe dem ursa müntehālıḳdan
ferāġat eyledi ṣandum seni ben bī-vefālıḳdan
gözüm yaşını baḥr ėtdüm firāḳuŋla cüdālıḳdan
senüŋle ḳanı a ẓālim ṣu sızmazdı aralıḳdan

2. niyāz ėtmek düşer dā'im gül-i raʿnāya bülbülden
niyāz ėtdükçe nāz ėtmek gerekdür bülbüle gülden
beni sen ṣu gibi ėy serv aḳıtduŋ cān-ıla dilden
çevürdüŋ yüzüŋi āḫır alınca göŋlümi benden
ġaraẓ bu mıydı ėy dilber senüŋle āşinālıḳdan

---

3 Güzeller; eziyete meyletmese, âşıklara merhamet etse, ortada olsa, her biri kucağa gelse, kucaklansa.

4 pāyına sürsem: pāyına yine sürsem Y.
Yanağımı toprağa, ayağına su gibi yüzümü vursam, bir yürüyen selvi olsa beraberinde gölge gibi sürünsem.

5 Ey Hilâlî, erguvan şarabı gül gibi elde olsaydı çimende sarhoş olup yaka yırtmaya yeterdi.

21 112[a] Y.: ġazel-i laṭīfī taḫmīs-i sipāhī:

1 Ey ay yüzlü sevgili, yüzünün ufukları aydınlığıyla nurlandırdı. Selvi boyunun erişilmezliğinden bahsetmek uygundur. Ben seni vefâsızlıktan vazgeçti sandım. Ayrılığınla uzak düşmekten gözümün yaşını deniz ettim. A zalim, seninle hani aramızdan su sızmazdı.

2 Bübüle gül-i raʿnāya her zaman yalvarmak düşer, bülbül yalvardıkça gülden bülbüle naz etmek düşer/gerekir. Ey selvi, sen beni can ile/canı gönülden su gibi akıttın. Gönlümü benden alınca sonunda yüzünü benden çevirdin. Ey gönlü kendine çeken sevgili, seninle tanıdık olmamızın amacı bu muydu?

3. demādem dest-i hecrüŋle nigārā çāk olup yaḳa
revā mı āteş-i ʿaşḳuŋ beni çāk eyleye yaḳa
teraḥḥum ėtmeyesün sen gözümden ḳanlu yaş aḳa
ölüben ḥüsnüŋe ġurre iken cevr ėtme ʿuşşāḳa
ġurūr ile nėçe şehler düşüpdür pādişāhlıḳdan

4. cihānda hīç saŋa beŋzer ḳanı bir dilber-i raʿnā
ṣaçı reyḥān u ʿanber bu yüzi gül ḳāmet-i bālā
ḳamer-behcet güneş-ṭalʿat perī-peyker melek-sīmā
bugün mülk-i melāḥatde bulunmaz ḥüsnüŋe hem-tā
ṣunulmışdur saŋa şāhum güzellik ṣunʿ-ı ḥālıḳdan

5. **sipāhī** ġoncalar içre görinsün verd-i ḫandānı
göŋül vėrdi n'ola bülbül gibi eylerse efġānı
gözinüŋ yaşı ḳan oldı demidür ėtsüŋ iḥsānı
laṭīfī yoluŋa cānā vėrürdi ṣıdḳ-ıla cānı
eger raḥm eyleyüp geçseŋ güzel bu bī-vefālıḳdan

---

3 Ey sevgili, ayrılığının eliyle her zaman yaka yırtıp aşkının ateşinin benim yakamı yakması layık mı? Sen merhamet etmeyesin, gözümden kanlı yaş aksın. Âşıklar, güzelliğinin parlaklığına ölürken onlara eziyet çektirme. Gurur ile birçok şâh padişâhlıktan düşmüştür.

4 Dünyada hiç sana benzeyen saçı reyhan ve anber kokulu, yüzü gül, uzun boylu, ay gibi güzel, güneş yanaklı, peri yüzlü, melek simâlı güzel bir dilber/sevgili nerede? Bugün güzellik mülkünde güzelliğine benzer bulunmaz. Padişâhım, sana güzellik yaratılıştan sunulmuştur.

5 Ey Sipâhî, gülen gül goncalar içerisinde görünsün. Sipâhî gönül verdi, bülbül gibi inlerse şaşılır mı? Sipâhî'nin gözünün yaşı kan oldu, o sevgili merhamet etsin, vaktidir. Ey sevgili, Latîfî doğruluk ile canını verirdi eğer bu vefâsızlıktan vazgeçip güzel merhamet eylesen/merhamet edip güzel geçinsen.

22.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ḳāmetüŋ serv-i sehīdür ʿārıżuŋ berk-i semen
   gözlerüŋden nergis-i şehlā ṣaçuŋ misk-i ḫoten
   leblerüŋ yāḳūt-ı aḥmer dişlerüŋ dürr-i ʿaden
   ḥüsn ile bir tāze gülsün gerçi ey nāzük-beden
   līk ne aṣṣı kesilmez dāmenüŋden her diken

2. ḳāmetüŋ ʿuşşāḳa vėrürken ḳıyāmetden nişān
   ḫasta-diller laʿl-i nābuŋdan umarken tāze cān
   ʿāşıḳ-ı dīvāneŋ iken baş açuḳ mihr-i cihān
   böyle müsteŋnā iken çaḳ ey meh-i nā-mihribān
   ḫātem-i laʿlüŋe el ṣunmaḳ revā mı ehrimen

3. raġmına aġyārı dėrler ʿāşıḳ-ı bī-çārenüŋ
   ʿālem-i vaṣlın sürer ḫalvetde her meh-pārenüŋ
   yüzine baḳmazsın ey meh cān vėrüp yalvaranuŋ
   aldanursın aḳçesine degme yüzi ḳaranuŋ
   cān deger böyle metāʿı rāyegān vėrmek neden

---

22 112[a] Y.: muḫammes: taḫmīs-i ḫişālī Y.

1 Boyun düzgün selvi, yanağın yasemin yaprağı, gözlerin ela, saçın Hoten miski, dudağın kırmızı yâkut/şarap, dişlerin Aden incisidir. Ey nazik beden, gerçi güzellik ile bir taze gülsün ama ne fayda eteğinden hiç diken eksilmez.

2 Boyun, âşıklara kıyametten işaret verirken; hasta gönüller, katıksız ve berrak şarap gibi olan dudağından taze can umarken; dünya güneşi, başı açık çılgın âşığın iken; ey ay yüzlü merhametsiz böyle çok müstesna iken şeytanın laʿl taşlı yüzüğüne el uzatması layık mı?

3 Çaresiz âşığa rağmen başkaları her ay parçasının halvette kavuşma âlemini sürer, derler. Ey aya benzeyen sevgili, sana can verip yalvaranın yüzüne bakmazsın. Herhangi bir yüzü karanın akçesine aldanırsın/yüzü karanın değerli akçesine aldanırsın. Cana değer, böyle eşyayı karşıklısız vermek neden?

4. ruḫlar[uŋ] bedr-i tamām iken gel ėy nāzük-nihāl
sīm içün her şaḫṣ öŋinde ḳaddüŋi ḳılma hilāl
bulmasun furṣat saŋa ṣaḳın raḳīb-i bed-fiʿāl
māyil olma ṣoḥbet-i nā-ehle ėy ṣāḥib-cemāl
sen hümāsın hem-demüŋ lāyıḳ degül zāġ u zaġan

5. ėy **ḫişālī** aṣṣı ėtmez nāle-yi āh-ı seḥer
sīm ü zerdür ʿāşıḳa ṣūret vėren bil sīm ü zer
ʿaynına gelmez nigāruŋ ẕerrece fāżl u hüner
sīm ü zer birle sürer ẕevḳ u ṣafāyı ġayrılar
bir ḳuru zaḥmet çeken ancaḳ ḥaḳīḳatle seven

23.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. yoluŋa cān vėrüp dil ʿarż ėderken mübtelālıḳlar
nedür bu vażʿ-ı nā-şāyesteler bu nā-sezālıḳlar
neden lāzım gelür bilsem bu deŋlü pür-cefālıḳlar
helāk oldum nedür cānā bu firḳatler cüdālıḳlar
n'olaydı olmayaydı āh ezelden āşinālıḳlar

---

4 Ey nazik fidan gibi taze ve düzgün vücutlu sevgili; yanakların dolunay iken gel. Herkesin önünde gümüş için boyunu eğme. Kötü işler yapan rakip sakın sana fırsat bulmasın/sana ulaşacağı fırsatı bulmasın. Ey güzel yüz sahibi, ehil olmayanla sohbete meyletme. Sen devlet kuşusun, arkadaşın olmaya kargalar layık değil.

5 Ey Hisâlî, seher vakti edilen âhın inlemesi fayda etmez. Âşığa suret veren gümüş ve altındır bil, gümüş ve altındır. Sevgilinin gözüne zerrece erdem gelmez. Başkaları gümüş ve altın ile zevk ve safâ sürer. Bir kuru faydasız zahmet çeken ancak gerçekten sevendir.

23 112[b] Y.: ġazel-i ʿömrī taḫmīs-i cinānī: CND: Musammat 15.

1 pür-cefālıḳlar: bī-vefālıḳlar CND.

Gönül, yoluna can verip tutkunluğunu sunarken bu layık olmayan tavırlar, bu yakışmazlıklar nedir? Bu kadar çok eziyet etmeler neden lazım gelir, bilsem? Ey can, bu ayrılıklar nedir? Helak oldum. Âh, n'olaydı ezelden aşinalıklar/dostluklar olmayaydı.

2. seḥāb-āsā çıḳupdur āsumāna dūd-ı efġānum
zemīni ġarḳa vėrdi seyl-i eşk-i çeşm-i giryānum
ḫalāṣ olmaġa hergiz ḳalmadı ʿālemde dermānum
belā baḥrına ġarḳ oldum yėtiş ėy ḫıżr-ı devrānum
gözüm yaşını seyl ėtme demidür āşinālıḳlar

3. raḳīb-i dūn ile her gün gidersin seyr-i eṭrāfa
anı lāyıḳ görürsin bī-tekellüf bunca elṭāfa
ḥasūduŋ diŋleyüp ẕemmin inanup ėtdügi lāfa
baŋa yār olmaduŋ gitdüŋ nėçün gelmezsin inṣāfa
ben öldüm a benüm ʿömrüm nedür bu bī-vefālıḳlar

4. gülistān-ı cemālüŋ böyle dā'im nev-bahār olmaz
esās-ı ḳaṣr-ı ḥüsnüŋ pādişāhum üstüvār olmaz
saŋa bu nāz u istiġnā bilürsin pāyidār olmaz
ṣaḳın maẓlūmuŋ āhından efendi ber-ḳarār olmaz
efendüm bu güzellikler begüm bu pādişālıḳlar

5. uṣandurduŋ **cinānī** ḫasteyi cevrüŋle cānından
ḫaberdār olmaduŋ gitdüŋ anuŋ sūz-ı nihānından
naṣībi nāledür çünkim bu ʿālem gülsitānından
maḥalleŋ içre **ʿömrī**nüŋ melūl olma fiġānından
gülistānlarda ʿādetdür ėder bülbül nevālıḳlar

---

2 āşinālıḳlar: dil-rübālıḳlar CND.
Feryadımın dumanı gökyüzüne bulut gibi çıkmıştır. Gözyaşımın seli, yeri boğdu. Dünyada kurtulmaya dermanım asla kalmadı. Ey zamanın Hızır'ı yetiş, belâ denizinde boğuldum. Gözyaşımı sel etme, aşinalıklar/dostluklar zamanıdır.

3 Alçak rakip ile her gün etrafı gezmeye gidersin. Bunca güzelliği ona zahmetsizce layık görürsün. Hasetçinin ayıplamasını dinleyip ettiği lafa inanıp bana yâr olmadın, gittin, niçin insâfa gelmezsin? A benim ömrüm, bu vefâsızlar nedir? Ben öldüm.

4 dā'im: her dem CND. bilürsin pāyidār olmaz: cihānda ber-ḳarār olmaz CND. efendi ber-ḳarar olmaz: bilürsin pāyidār olmaz CND. efendüm: efendi CND. pādişālıḳlar: pādişāhlıḳlar CND.
Güzelliğinin gül bahçesinde her zaman böyle ilkbahar olmaz. Padişâhım, güzellik köşkünün temeli sağlam olmaz. Sana bu nazlanma devamlı olmaz, bilirsin. Efendi, mazlumun âhından sakın. Efendim, bu güzellikler; beyim bu padişâhlıklar devamlı olmaz.

5 Ey sevgili, Cinânî hastayı eziyetinle canından usandırdın. Onun gizli ızdırabından haberdar olmadın, gittin. Çünkü bu dünyanın gül bahçesinden nasibi inlemedir. Mahallenin içerisinde Ömrî'nin feryadından bıkma. Gül bahçelerinde bülbülün nevalıklar etmesi âdettir.

24.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. nedür bu bī-vefā dilberlerüŋ cevr-i firāvānı
nedür ol ʿāşıḳ-ı bī-dillerüŋ feryād ü efġānı
nedendür ey felek derd ehlinüŋ olmaya dermānı
nèçün devrüŋde pā-māl eyledüŋ erbāb-ı ʿirfānı
yalanuŋ yoḳ mı oranı cefānuŋ yoḳ mı pāyānı

2. ʿaceb ben ḫāke sen ʿālī naẓardan himmet olmaz mı
dil-i maḫzūna bir ṣāḥib-keremden şefḳat olmaz mı
saʿādet pisterinde bir nefes cān rāḥat olmaz mı
ġam-ı ʿaşḳa nihāyet cevr-i dehre ġāyet olmaz mı
yalanuŋ yoḳ mı orānı cefānuŋ yoḳ mı pāyānı

3. meẕellet yollarında nèçe demdür ḫāksār oldum
yitirdüm kendü kendümi perīşān rūzġār oldum
ḳararum yoḳ hevā-yı ʿaşḳa uydum bī-ḳarar oldum
güzel sevmekde bilmem kim nèçün bī-iḫtiyār oldum
yalanuŋ yoḳ mı oranı cefānuŋ yoḳ mı pāyānı

---

24 112[b] Y.: muḫammes: taḫmīs-i ʿālī Y.

1 Bu vefâsız güzellerin aşırı eziyetleri nedir? O dilsiz âşıkların feryat ve figanı nedir? Ey felek, dert ehlinin dermanı olmaması nedendir? İrfan sahibini zamanında niçin ayaklar altına aldın? Yalanın oranı yok mu, eziyetinin sonu yok mu?

2 Acaba toprak olan bana, sen yüce nazardan himmet olmaz mı? Hüzünlü gönüle bir kerem sahibinden şefkat olmaz mı? Saâdet döşeğinde bir nefes can rahat olmaz mı? Aşk gamına sınır, zamanın eziyetine son olmaz mı? Yalanın oranı yok mu, cefanın sonu yok mu?

3 Alçaklık yollarında birçok vakit perişân oldum. Kendi kendimi yitirdim, perişân oldum, rüzgâr oldum/talihi perişân oldum. Aşk hevesine uydum, kararım/ölçüm/huzurum yok, kararsız/ölçüsüz/huzursuz oldum. Güzel sevmekte bilmem ki niçin iradesiz oldum. Yalanın oranı yok mu, cefanın sonu yok mu?

4. ėyā kān-ı kerem ben ḫāke iḥsān ėtseŋ olmaz mı
murādum güllerin luṭfuŋla ḫandān ėtseŋ olmaz mı
perīşān ḫāṭırum geldüm perīşān ėtseŋ olmaz mı
yėter ḳan aġladum bir laḥẓada şād ėtseŋ olmaz mı
yalanuŋ yoḳ mı oranı cefānuŋ yoḳ mı pāyānı

5. gel inṣāf eyle ėy gerdūn-ı dūn lāyıḳ mıdur **ʿālī**
ola ḫayli belānuŋ çekmegi ġam ġuṣṣa pā-māli
ḫuṣūṣā zülf-i dilberden perīşān ola aḥvāli
fiġān ü nāleden ḫod gėce gündüz olmaya ḫālī
yalanuŋ yoḳ mı oranı cefānuŋ yoḳ mı pāyānı

25.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ėy göŋül nėçeye dek fārig u bī-bāk olasın
ġam u ālāyiş-i dünyā-ıla nā-pāk olasın
ṭutalum şāh-ı ferīdūn-fer ü ḍaḥḥāḳ olasın
nėçe bir ʿıyş u neşāṭ ile feraḥnāk olasın
fikr ėt ol sāʿati kim yère girüp ḫāk olasın

---

4 Ey cömertlik madeni, toprak olan bana ihsan etsen olmaz mı? İsteğimin güllerini lütfunla mutlu etsen olmaz mı? Zihnim perişân geldim/düşünceli geldim, perişân etsen/dağıtsan olmaz mı? Kan ağladığım yeter, bir parça mutlu etsen olmaz mı? Yalanın oranı yok mu, cefanın sonu yok mu?

5 Ey alçak felek, gel, insaf eyle, Âlî layık mıdır? Gam, keder belâsını çekmek ile ezilerek hayli perişân olsun. Özellikle durumu sevgilinin saçlarından daha perişân olsun. Gece gündüz inlemekten kurtulmasın. Yalanın oranı yok mu, cefanın sonu yok mu?

25 113[a] Y.: ġazel-i bihānī taḫmīs-i tīġī:

1 Ey gönül, ne zamana kadar vazgeçmiş ve korkusuz olacaksın; tasa/esrar ve dünyanın gösterişi ile pis olacaksın. Diyelim ki şanlı Ferîdûn ve Dahhâk gibi padişâh olacaksın. Ne zamana kadar yaşama sevinci ile sevinçli olacaksın. Düşün o saati ki yere girip toprak olacaksın.

2. cismüŋi ferbih ėdüp niʿmet-i dünyāyı tanı
āb-ı ḥayvān ile perverde ėdersin de teni
ʿāḳıbet mār-ı ecel ṣoḳup o nāzük-bedeni
efʿi-yi dār-ı fenā yėr yėrüŋ altında seni
başdan ayaġa eger ṭopṭolu tiryāk olasın

3. bāde-yi ġaflet alup ʿaḳluŋı mest ėtdi seni
naḳd-ı ʿömri baturup bilmedüŋ ėlden gitdi
bi'llāhi ehl-i baṣīret geçen iẕʿān ḳanı
ẕikr ü fikrüŋ dün ü gün devlet-i dünyāyı tanı
ḥāşa li'llāh ki sen ṣāḥib-i idrāk olasın

4. ʿāḳıbet efser-i kisrāya ḳonup gerd-i fenā
ḥamza-veş nėçe dilāverleri başdı dünyā
bekleyüp şām u seher vār ʿömrüŋi ḳafā
ėrişür peyk-i ecel bād-ı ṣabā gibi saŋa
ne ḳadar cüst ü ḳavī çāpük ü çālāk olasın

5. **tīġi**yā gülşen-i dünyāyı ḳılup geşt ü güẕār
seyr-i bustān u cüvān ile geçüp leyl ü nehār
olmayup şāḫ-ı emel serv gibi ber-ḫordār
bāġ-ı ʿömr ola **bihānī** nėçe bir tāze nehār
bir gün ėrişe ḫazān mevsimi ḫāşāk olasın

---

2 Cismini besleyip dünya nimetini tanı. Teni ölümsüzlük suyu ile beslersin de o nazik bedeni ecel yılanın sokmasıyla sonlandırırsın. Baştan ayağa panzehir ile dopdolu olsan bile yokluk yurdunun yılanı/fâni dünyanın yılanı seni yerin altında yer.

3 Gaflet şarabı akılını alıp seni sarhoş etti, ömür parasını/ömrünü bilmeyip batırdın, ömrün elden gitti. İleri görüşlü geçinen aklın vallahi nerede? Gece gündüz konuşman ve düşüncen olan dünyayı tanı. Hāşa li'llāh ki sen idrak sahibi olasın.

4 Yokluk tozu, son olarak Kisrā tacına konup/konduğu zaman dünya Hamza gibi birçok yiğitleri bastı. Sabah akşam bekleyip ömür gibi sonuna var. Azrail sana sabâ rüzgârı gibi erişir/ulaşır. Ne kadar/ne zamana kadar çevik, güçlü ve tez olasın/olacaksın.

5 Ey Tîğî, dünya bahçesini gezip dolaşıp bostanı ve genç seyriyle gece gündüz geçmekte. Bihânî, emel dalı selvi gibi mesut olmayıp ömür bahçesi nasıl taze gün gibi olsun.Sonbahar mevsimi bir gün eriştiği zaman çöp olacaksın.

26.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. leşker-i fitne saŋa ḫayl-i ḫaṭ u ḫāl yėter
   tīġ lāzım degül ol ġamze-yi ḳattāl yėter

2. fitneler ḳaynadup ėy dost nedür ḫāl-i ruḫuŋ
   göŋül almaġa ruḫuŋ eyledügi āl yėter

3. ayaġuŋ altına baḳ eyle naẓar ben ḫāke
   şeh-süvārum yėter ėtdüŋ beni pā-māl yėter

4. ġarażuŋ ṣayd ise ėy dil o hümā-pervāzı
   şāh-bāz-ı naẓar-ı himmetüŋi ṣal yėter

5. ehl-i dil câme-yi dībā ile zībālanmaz
   bāḳiyā ʿārif olan kişiye bir şāl yėter

---

26 113[a] Y.: bāḳī: BD: Gazel 151.

1 Hat ve iri ben sürüsü sana ordu olarak yeter; sana kılıç lazım değil, o öldürücü yan bakış yeter.

2 Ey dost, gönül almaya yanağının eylediği âl yeterken yanağının üzerindeki benin fitneler kaynatması nedir/nedendir?

3 Çok usta binicim, ettiğin yeter, beni çiğnediğin yeter! Ayağının altına bak, toprak olmuş bana nazar eyle/bak.

4 Ey gönül, amacın o Hümâ'ya benzeyen kuşu avlamak ise gayret bakışının Şâhbaz'ını sal, yeter.

5 kişiye: kimseye BD.
Gönül ehli, dibâ kumaşından yapılmış elbise ile süslenmez. Ey Bâkî, ârif olan kişiye bir şal yeter.

27.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. biŋ su’āl ėtsem birine gelmez ol mehden cevāb
ṭālib olduḳça aŋa ol benden eyler ictināb
hīç bir vech ile olmaz ėşiginde feṭḥ-i bāb
derd ü miḥnet bī-ḳıyās u dāġ-ı ḥasret bī-ḥisāb
yār bī-pervā dirīġā guṣṣadan ḥālüm ḫarāb
sevmesün ʿālemde kimse dilber-i ʿālī-cenāb

2. ḫāṭır-ı ġamgīnümi raḥm eyleyüp şād eylemez
cānumı bir laḥża bend-i ġamdan āzād eylemez
bu dil-i vīrānumı luṭf ėdüp ābād eylemez
ėllere yıllar geçer bir gün beni yād eylemez
yār bī-pervā dirīġā guṣṣadan ḥālüm ḫarāb
sevmesün ʿālemde kimse dilber-i ʿālī-cenāb

3. haftada bir gün baŋa ʿarẓ-ı cemāl ėtmez o māh
ben gedā-yı bī-nevāyam ol serīr-i ḥüsne şāh
ḥasret ü derd ile ʿömrüm n’eyleyem oldı tebāh
n’eyleyem ben ḫasta yā rab bu ġam-ı miḥnetle āh
yār bī-pervā dirīġā guṣṣadan ḥālüm ḫarāb
sevmesün ʿālemde kimse dilber-i ʿālī-cenāb

---

27 113[b] Y.: müseddes-i ʿulvī: ʿUD: Musammat 18. müseddes-i ʿulvī: tesdīs-i ʿulvī Y.

1 Bin soru sorsam o ay yüzlüden birine cevap gelmez. Ben ona talip oldukça o benden uzaklaşır. Kapının açılması eşiğinde hiçbir sebeple/yüzle olmaz. Dert, ölçüsüz; hasret yarası, sayısız. Sevgili korkusuz, eyvahlar olsun! Kederden halim harap. Dünyada kimse cömert sevgiliyi sevmesin.

2 Kederli gönlümü/hatrımı merhamet eyleyip sevinçli eylemez. Canımı bir an keder bağından azâd eylemez. Bu harap olmuş gönlümü lütfedip şen eylemez. Yıllar geçer, bir gün beni ellere yâd eylemez. Sevgili korkusuz, eyvahlar olsun! Kederden halim harap. Dünyada kimse cömert sevgiliyi sevmesin.

3 n’eyleyem: hecr ile ʿUD.
O ay yüzlü haftada bir gün bana güzelliğini sunmaz. Ben çaresiz bir köleyim, o güzellikler tahtının padişâhıdır. Hasret ve dert ile ömrüm mahvoldu. Ne yapayım? Ya Rab, ben bu mihnet kederiyle hastayım. Âh, ne yapayım? Sevgili korkusuz, eyvahlar olsun! Kederden halim harap. Dünyada kimse cömert sevgiliyi sevmesin.

4. oldı gitdükçe esās-ı ʿaşḳ dilde üstüvār
benden ol fārigˇ benüm derd-i derūnum bī-şümār
sīne sūzān dīde giryān ten ẓaʿīf ü cān figār
ḳalmadı ṣabr u ḳarārum olmışam ḥayrān u zār
yār bī-pervā dirīġā guṣṣadan ḥālüm ḫarāb
sevmesün ʿālemde kimse dilber-i ʿālī-cenāb

5. gördügüm dem düşdi göŋlüm ʿaşḳına biŋ cān ile
olmadı vuṣlat müyesser ol şeh-i ḫūbān ile
ʿulviyā kim geçdi ʿömrüm miḥnet-i hicrān ile
ölmegüm ḳaldu[m] hemān bu derd-i bī-dermān ile
yār bī-pervā dirīġā guṣṣadan ḥālüm ḫarāb
sevmesün ʿālemde kimse dilber-i ʿālī-cenāb

28.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿilün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. libās-ı fāḫire ṭāḳat getürmez bī-mecālüz biz
fenādan leẕẕet almış bir bölük şūrīde-ḥālüz biz

2. ten ü zerd ü nizār ile belā bārını yüklendük
melāmet āsmānında ṭulūʿ ėtmiş hilālüz biz

3. ḳażā-yı sīnemüz pürdür nişān-ı naʿl-i esbüŋle
yoluŋda sāye-veş ėy serv-ḳāmet pāy-mālüz biz

---

4 ḥayrān u zār: ḥayrān u zārun Y. esās-ı ʿaşḳ dilde: esās-ı mihri ėy dil ʿUD.
Aşkın temeli gönülde gittikçe sağlamlaştı.O, benden vazgeçmiş. Benim yüreğimin derdi pek çok. Göğüs yanmakta, göz ağlamakta, ten zayıf ve can yaralı. Sabrım ve huzurum kalmadı, şaşkın ve ağlayan olmuşum.

5 ʿulviyā kim:ėy ʿulvī Y. gördügüm dem: gördügümden ʿUD. ʿaşḳına: ʿaşḳa yüz ʿUD. ölmegüm: āh kim ʿUD.
Seni gördüğüm zaman bin can ile gönlüm aşkına düştü. O güzeller padişâhı ile kavuşma nasip olmadı. Ey Ulvî, bu dermansız dert ile hemen ölmedim, kaldım, ayrılık derdiyle ömrüm geçti. Sevgili korkusuz, eyvahlar olsun! Kederden halim harap. Dünyada kimse cömert sevgiliyi sevmesin.

28 113[b] Y.: ġazel-i ʿulvī: ʿUD: Gazel 302. Bu gazel divanda altı beyittir.

1 Biz güçsüzüz, onur elbisesine güç getirmeyiz. Biz fenadan lezzet almış bir bölük perişânız/âşığız.

2 ten ü zerd: ten-i zār ʿUD.
Ten, solukluk ve zayıflık ile belâ yükünü yüklendik. Biz kınama gökyüzünde doğmuş hilâliz.

3 ḳażā: feżā ʿUD.

4. bu ʿālem bir şebistān-ı ḫayāle anuŋiçündür
vücūd-ı mā-sivādan fāriġuz ḫᵛāb u ḫayālüz biz

5. cihānuŋ bī-vefā dilberlerinden geçdük ėy **ʿulvī**
esīr-i iltifāt-ı merdüm-i ṣāḥib-kemālüz biz

29.

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

hezec: - - . / . - - - / - - . / . - - -

1. ḥasretle döker yaşı bu dīde-yi giryānum
bilsem ki nėye iŋler yā sīne-yi sūzānum
meyl ėtmese bir laḥẓa ben bendeye ol ḫānum
bu āhum ile yaşum bu nāle-yi efġānum
cānāna beyān eyler aḥvāl-i perīşānum

2. bir şemʿ-i ruḫuŋ göŋlüm olmış yine ḥayrānı
vaṣlı ʿīdinüŋ cānum olsa n'ola ḳurbānı
ėgrilik ėde ḥāşā yoluŋa vėren cānı
doġrulıġ ile sevdüm sen serv-i ḫırāmānı
aġyāra ḳıyās ėtme ben ḳuluŋı sulṭānum

Atının nalınının nişanıyla sinemizin kazası çoktur. Ey selvi boylu, biz yolunda gölge gibi ayaklar altına alınmışız.

4 Bu dünya, şunun için bir hayal olan halvet yeridir: Biz hayal uykusundayız, mâsivâ vücudundan vazgeçmişiz.

5 geçdük ey: fāriġüz ʿUD.
Ey Ulvî, dünyanın vefâsız güzellerinden vazgeçtik. Kemal sahibi kimsenin iltifâtının esiriyiz.

29 114ᵃ Y.: ġazel-i yaḫyā taḫmīs-i niẓāmī:

1 Bu ağlayan gözüm, yaşı hasretle döker; ya yanan sinem bilsem ki neye inler? O hanım, köle olan bana bir parça meyletse. Bu âhım ile yaşım, bu feryadımın iniltisi perişân hallerimi sevgiliye anlatır.

2 Gönlüm yine bir yanağının mumunun hayranı/şaşkını olmuş. Canım, kavuşma bayramının kurbanı olsa ne olur? Hâşâ yoluna canı veren eğrilik etsin. Sen salınarak yürüyen selviyi doğruluk ile sevdim. Sultanım, kulun olan beni yabancılara/yabancılarla karşılaştırma.

3. bu nār-ı firāḳ ile yandurdı beni firḳat
hecr ile helāk eyler ėrmezse baŋa vuṣlat
bī-nāmus u bī-yārum ḥayretde ḳodı ḥasret
ėy mihr-i cihān-ārā endūh-ı belā miḥnet
her dem şeb-i hecrüŋde olsa n'ola mihmānum

4. ben künc-i firāḳuŋda çekdüm elem-i ʿaşḳuŋ
sürdürmedi vaṣluŋda bir iki dem-i ʿaşḳuŋ
ṣoldurmadı çeşmümden ḫūn-[ābı] ġam-ı ʿaşḳuŋ
bir bir dėmege ḫalḳa esrār-ı ġam-ı ʿaşḳuŋ
gūyā dehen olmışdur bu çāk-ı girībānum

5. ėy gülşen-i zībānuŋ berk-i gül-i ḫandānı
ḥüsnüŋi görüp ġonca çāk ėtdi girībānı
gördükçe **niẓāmī** çün sen serv-i ḫırāmānı
yaşı gibi **yaḥyā**nuŋ ḳarşuya çıḳar cānı
nāz ile ḳaçan gülse ol āfet-i devrānum

30.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. neden çaḳ böyle incinmek dil-i şeydāya sulṭānum
nedür bāʿiṣ bu denlü nāz ü istiġnāya sulṭānum

---

3 Ayrılık, beni bu ayrılığın ateşi ile yandırdı. Bana sevgiliye kavuşma ermezse ayrılık ile helâk eyler. Hasret, namussuz ve yârsız hayrette koydu. Ey dünyayı süsleyen güneş, her vakit ayrılık gecesinde keder, belâ, sıkıntı misafirim olsa şaşılır mı?

4 Ben ayrılık köşesinde aşkının kederini çektim. Sana kavuşmada aşkının nefesini bir iki uzatmadı. Aşkının kederi kanlı gözyaşını gözümden soldurmadı. Aşkının kederi sırrını halka bir bir desin diye, sözde bu ağız elbise yakası gibi yırtılmıştır.

5 Ey güzellik gül bahçesinin gülen gül yaprağı, gonca senin güzelliğini görüp yakasını yırttı. O zamanın afeti olan sevgili naz ile ne zaman gülse Nizâmî sen salınarak yürüyen selviyi gördükçe Yahyâ'nın gözyaşı gibi canı da dışarıya çıkar.

30 114[a] Y.: ġazel-i sırrī:

1 Sultanım, çılgın gönüle böyle tamamen incinmek neden? Sultanım, bu kadar nazlanmaya sebep nedir?

2. öper mi göz göre ol sāʿat-i sīmīnüŋi èller
vèrür mi laʿl-i nābuŋ büseler aʿdāya sulṭānum

3. revā mı rū-siyehler sāye-veş yanunca ṣalınmaḳ
ḥayıflar ḥāṣılı ol ḳāmet-i bālāya sulṭānum

4. esirge seyl-i eşküm merḥamet ḳıl āhuma gāhī
vefā ise ġaraż aġlaya dād-ı nāye sulṭānum

5. ṭoyurduŋ müstedām ol ḫᵛān-ı iḥsānuŋla ʿuşşāḳı
gerekmez ġayrı dilberler yèter dünyāya sulṭānum

6. ḫalāṣ èt pençe-yi hecrüŋ elinden **sırrī**yı luṭf èt
gel öldür çāre yoġ ise eger iḥyāya sulṭānum

31.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . -

1. èllere mihr ü vefāsı ḫoş gelür
bendeye cevr ü cefāsı ḫoş gelür

2. almazın küḥl-i cilāsın ʿaynuma
ḫāk-i pāyuŋ ṭūtiyāsı ḫoş gelür

3. ḥūr u ġılmān aŋma kim her ʿāşıḳa
kendü yār-ı bī-vefāsı ḫoş gelür

---

2 Sultanım, o gümüş saatini göz göre göre eller öper mi? Katıksız lal renkli dudağın düşmanlara bûseler verir mi?

3 Sultanım, yüzü siyahlar gölge gibi yanında salınması yakışır mı? Sözün kısası o uzun boyluya yazık.

4 Sultanım, gözyaşı selime merhamet kıl, ara sıra âhıma merhamet kıl. Neyin feryadı gibi ağlasın.

5 Sultanım, âşıkları o iyilik sofran ile devamlı doyurdun. Dünyaya başka/artık güzeller gerekmez, benim sultanım yeter.

6 Sultanım, Sırrî'yı ayrılığın pençesinin elinden kurtar, lütfet. Eğer diriltmeye çare yok ise gel, öldür.

31 114ᵃ Y.: bāḳī: BD: Gazel 148. Divanda bu gazel altı beyittir.

1 Ellere sevgi ve vefâsı hoş gelir, köleye cevr ve cefâsı hoş gelir.

2 cilāsun: cilāyı BD.
Cila sürmesini gözüme almam, ayağının toprağının sürmesi hoş gelir.

3 Her âşığa hûrileri ve gılmanları anma, kendi vefâsız sevgilisi hoş gelir.

4. bir ʿaceb dārü’ş-şifādur kūy-ı yār
ḫasta varan mübtelāsı ḫoş gelür

5. ġayrı dermān istemez **bāḳī** ḳuluŋ
zaḥmına derdüŋ devāsı ḫoş gelür

32.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. ne dilde ārzū-yı ʿayş u nūş-ı ṣoḥbet-i cem var
ne mānend-i ṣafā-yı duḫter-i rez gibi maḥrem var
getür sāḳī ṣarāb-ı dil-güşāyı bende bir ġam var
ne cām-ı bāde-yi gül-güne beŋzer yār-i hem-dem var
ne ṣadr-ı gūşe-yi mey-ḫāne gibi cāy-ı ḫurrem var

2. cihānda görmedüm hergiz firāḳ-ı yārdan müşkil
anuŋ çün ṣabr ü ārām eylemez sīnem içinde dil
metāʿ-ı kiştzār-ı ʿömri ber-bād ėtdi ve’l-ḥāsıl
beni ʿayb eylemeŋ dā’im olursam mest-i lā-yaʿḳil
ki bī-hūş olmuşam āsūde ḳılmaz bende bir ġam var

3. eger ol kīne-cū dilber ėderse nāz ü istiġnā
anuŋ şemşīr-i hecrinden yüzüm döndürmezem ḳaṭʿā
vefālar ėtmeyüp ėtse cefā incinmezem zīrā
ġam-ı hicrānda ḥālet var dėmişler ehl-i derd ammā
mülāyim dilber-i şūḫuŋ dem-i vaṣlında ʿālem var

---

4 Sevgilinin bulunduğu yer pek şaşırtıcı bir şifa evidir, oraya hasta varan tutkunu hoş gelir.

5 Bâkî kulun başka/artık derman istemez. Eziyetine derdin devası hoş gelir.

32 114[b] Y.: ġazel-i bāḳī taḫmīs-i rifʿatī:

1 Ne dilde/gönülde Cem sohbeti, yeme içme arzusu var ne şarap safâsının benzeri gibi mahrem var. Ey Sâkî, gönül açan şarabı getir, bende bir gam var. Ne gül renkli şarap kadehine benzer sıkı fıkı bir sevgilim var ne meyhane köşesinin başı gibi neşeli yerim var.

2 Dünyada sevgili ayrılığından zor bir şey görmedim. Onun için gönlüm sinem içinde sabretmez/dinlenmez. Sonuç olarak ömür tarlasının mahsülünü berbat etti. Ben her zaman dalgın sarhoş/sarhoşların sarhoşu olursam beni kınamayın. Çünkü baygın olmuşum bende bir gam var rahat bırakmaz.

3 Eğer o öc almaya çalışan sevgili nazlanırsa onun ayrılık kılıcından asla yüzümü döndürmem. Zîrâ vefâlar etmeyip cefâ etse incinmem. Dert ehli, “ayrılık gamında haller var” demişler ama yumuşak huylu, şûh sevgilinin kavuşma vaktinde dünya var.

4. ḥarīm-i kūyuŋa cānā gelüp eyler gezer her gün
saŋa ṭālib olup kuhsārla deşti gezer her gün
hemān kelb-i ʿaḳūr-āsā kimi görse ürür her gün
ruḫuŋ bāġın raḳīb-i dīv-sīret seyr ėder her gün
yüzüŋi göremez yıllarca ammā bunda ādem var

5. müdāmī naẓm-ı dil-sūzuŋ ser-ā-pā ṭutdı āfāḳı
edā-yı şiʿrüŋüŋ oldı cihānuŋ ḫalḳı müştāḳı
eger yād eylemezse **rifʿatī** gibi seni sāḳī
ṣafā-yı ṣafvet-i ṭabʿuŋ yėter eglence ėy **bāḳī**
bi-ḥamdi'llāh ne ġam yėrsin elüŋde sāġar-ı cem var

33.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ḫalḳ-ı ʿālemden biraz gönlüm cüdā olsun dėrin
ārzū-yı cāh-ı devlet hep hebā olsun dėrin
bendeŋ olmaġa şehā senden rıżā olsun dėrin
ḳuluŋa gāhī vefā gāhī cefā olsun dėrin
gönlümi ḳo ʿaşkuŋ ile mübtelā olsun dėrin
ʿāḳıbet bir şāha ḳul olur saŋa olsun dėrin

2. cevrüŋe ṣabr eylemezsem vaṣl ile şād olmayın
seng-i miḥnetden ḳaçarsam hergiz ābād olmayın
āsitānuŋ terk ėdersem ḫayr ile yād olmayın
özge şāha ḳul olursam ġamdan āzād olmayın

---

4 Ey can, senin mahallenin haremine gelip her gün gezer. Sana tâlip olup dağ ile çölü her gün gezer. Her gün kudurmuş köpek gibi kimi görse hemen ürür. Yanağının bağını şeytan sîretli her gün seyreder. Yüzünü yıllarca görmez ama bunda Âdem/insan var.

5 Devamlı gönül yakan nazmın ufukları baştan ayağa tuttu. Bütün dünyanın halkı şiir üslûbunun özleyeni oldu. Ey Bâkî, eğer sâkî seni Rif'atî gibi anmazsa karakterinin saflığının safâsı eğlence olarak yeter. Allah'a şükür olsun ne gam yersin, elinde Cem kadehi var.

33 114[b] Y.: tesdīs-i ʿulvī: ʿUD: Musammat 21.

1 Âlemin halkından biraz gönlüm ayrı olsun derim. Devlet makamı arzusu hep boşa gitsin derim. Ey padişâh, kulun olmaya senden rıza olsun derim. Kuluna bazen vefâ bazen cefâ olsun derim. Gönlümü bırak aşkın ile mübtelâ olsun derim. Sonunda bir padişâha kul olunacaksa sana olsun derim.

2 vaṣl ile: vaṣlıŋa ʿUD. olmayın: olmayam ʿUD.

gönlümi ḳo ʿaşkuŋ ile mübtelā olsun dėrin
ʿāḳıbet bir şāha ḳul olur saŋa olsun dėrin

3. naḳd-ı ʿömri yoluŋa rūḥum revān ėtsem gerek
ḫançer-i müjgān ile teslīm-i cān ėtsem gerek
gizlü rāzum ʿāleme bir bir ʿayān ėtsem gerek
āh şāhum dėyü yollarda fiġān ėtsem gerek
gönlümi ḳo ʿaşkuŋ ile mübtelā olsun dėrin
ʿāḳıbet bir şāha ḳul olur saŋa olsun dėrin

4. ol şehüŋ eyvānına dėrsem n'ola dārü's-selām
ʿarş u ferş ėtmiş serīrinde felek ḫurşīd-i cām
ḳaṣrınuŋ eṭrāfına baḳdum bir üstād-ı be-nām
ṣafḥa-yı dīvānına bu maṭlaʿı yazmış tamām
gönlümi ḳo ʿaşkuŋ ile mübtelā olsun dėrin
ʿāḳıbet bir şāha ḳul olur saŋa olsun dėrin

5. **ʿulvi**yā gülzāra vardum ḳılmaġa defʿi melāl
ṣundı bir dīvān elüme ol gül-i bāġ-ı cemāl
ben tefe''ül ėdicek geldi bu naẓm-ı pür-ḫayāl
oḳıyup ol şāh-ı ḥüsne ḳarşu ėtdüm ḥasb-i ḥāl
gönlümi ḳo ʿaşkuŋ ile mübtelā olsun dėrin
ʿāḳıbet bir şāha ḳul olur saŋa olsun dėrin

Eziyetine sabretmezsem sana kavuşacağım gün mutlu olmayım. Eziyet taşından kaçarsam asla şen olmayım. Eşiğini terk edersem hayır ile anılmayım. Başka padişâha kul olursam gamdan kurtulmayım. Gönlümü bırak aşkın ile mübtelâ olsun derim. Sonunda bir padişâha kul olunacaksa sana olsun derim.

3 Canım, ömür varlığını senin yoluna revân edeceğim. Kirpiğinin hançeri ile canımı teslim edeceğim. Gizli sırrımı âleme bir bir anlatacağım. Âh padişâhım diye yollarda feryat edeceğim. Gönlümü bırak aşkın ile mübtelâ olsun derim. Sonunda bir padişâha kul olunacaksa sana olsun derim.

4 ḫurşīd-i cām: destinde cām ʿUD. dīvānına: dīvārına ʿUD.
O padişâhın köşküne cennet dersem ne olur? Köşkünün etrafına baktım, bir meşhur üstâd. Felek tahtında kubbe ve döşek, güneş de kadeh olmuş. Dîvân sayfasına bu matlayı tam olarak yazmış. Gönlümü bırak aşkın ile mübtelâ olsun derim. Sonunda bir padişâha kul olunacaksa sana olsun derim.

5 ḳalmaġa: ėtmege ʿUD. ben: bir ʿUD. naẓm-ı pür-ḫayāl: fāl-i pür-ḫayāl ʿUD. ḥasb-i ḥāl: ʿarż-ı ḥāl ʿUD.
Ey Ulvî, gül bahçesine vardım, sıkıntı ortadan kalksın diye. O güzellik bağının gülü elime bir dîvân sundu. Ben fal bakınca bu hayal dolu şiir geldi. O güzellik padişâhına karşı okuyup sohbet ettim. Gönlümü bırak aşkın ile mübtelâ olsun derim. Sonunda bir padişâha kul olunacaksa sana olsun derim.

34.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ėy ruḫı bāġ-ı leṭāfetde gül-i ḫandānum
ṭutdı bülbül gibi dünyā yüzini efġānum
az ḳalupdur ki çıḳa burc-ı bedenden cānum
ėy lebi derd-i dile ḥikmet ile loḳmānum
şerbet-i vaṣluŋ ile eyle benüm dermānum
düşmesün boynuŋa hicrāŋla ölürsem ḳanum

2. nėçe bir dür döke bu dīde-yi terler nėçe bir
nėçe bir żāyiʿ ola bunca güherler nėçe bir
āh ėdem ḥasret ile şām u seḥerler nėçe bir
nār-ı ġamda nėçe bir yana cigerler nėçe bir
ṭutdı āfāḳı meded dūd-ı dil-i sūzānum
ġarażuŋ cevr ü cefā ise yėter sulṭānum

3. ben senüŋ pādişehüm bende-yi fermānuŋ olam
pāy-māl-i ser-i gīsū-yı perīşānuŋ olam
ḳaşlaruŋ yayına biŋ cān ile ḳurbānuŋ olam
bir iki gün bu fenā tekyede mihmānuŋ olam
saŋa lāyıḳ mıdur ėy ḫusrev-i ʿālī-şānum
baŋa ẓulm eyleyesin çarḫa çıḳa efġānum

---

34 115ª Y.: tesdīs-i hüdāyī: HDD: Ḳaṣā'id/Müseddes-i Hüdāyī Çelebī. Beşinci bendin üçüncü ve dördüncü mısrası divanda tam tersi şekilde yer almaktadır.

1 burc-ı bedenden: bürc-i bedenümden HDD. hicrāŋla: hecrünle HDD.
Ey yanağı incelik bağında gülen gülüm, iniltim bülbül gibi yeryüzünü kapladı. Az kalsın canım ten burcundan çıkacaktı. Ey dudağı gönül derdime hikmet ile Lokman gibi olanım, kavuşma şerbeti ile bana bir ilaç yapıp hastalığa derman eyle. Ayrılığınla ölürsem kanım boynuna düşmesin.

2 Yaşlı gözler daha ne kadar inci dökecek? Bunca inciler ne zamana dek boşa gidip yitecek? Akşam sabah özlemle daha ne kadar âh edeceğim? Gam ateşinde ciğerim ne zamana dek dağlanacak? Aman, yanan gönlümün dumanı ufukları kapladı. Maksadın ezip üzmek ise yeter sultanım.

3 Padişâhım, ben senin fermanının kulu olayım. Çözülmüş saçının ucunda sürüneyim. Yay kaşlarına bin can ile kurban/yay çantası olayım. Bir iki gün bu ölümlü tekkede konuğun olayım. Ey yüce şanlı sultanım, bana eziyet edesin, iniltim göğe çıksın, bu sana yakışır mı?

4. n’ola yanuŋda senüŋ sehv ile ėtdümse günāh
baŋa baġışla güzel başuŋ içün eyle nigāh
ḳul günāh ėtse dem olur ki baġışlar anı şāh
merḥamet eyler iseŋ raḥmet ėde saŋa allāh
yüzüme bir güle baḳ tā ki sevinsün cānum
dest-i luṭfuŋla yapılsun bu dil-i vīrānum

5. varayın ʿaşḳuŋ ile ʿāleme destān olayın
düşüben ṭaġlara mecnūn gibi ʿuryān olayın
sāye-veş mihrüŋ ile ḫāk ile yeksān olayın
genc-i ʿaşḳuŋda **hüdāyī** gibi vīrān olayın
şehr-i ḥüsn içre ṣalın serv gibi ėy ḫānum
ṣulasun yollaruŋı dīde-yi ḫūn-efşānum

35.

mefāʿīlün mefāʿīlātün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. ḫaber vėrmek ne zaḫmetdür saŋa ol serv-ḳāmetden
su’āl eylersin aḥbāba oturmışsın ḳıyāmetden
ṭutalum her sözüŋ olmış senüŋ keşf-i kerāmetden
ḥikāyeŋde baŋa bir ḥişşe yoḳ ol serv-ḳāmetden
yėter ėtdüŋ uzatma ḳıṣṣayı ṣūfī ḳıyāmetden

---

4 merḥamet eyler: baŋa raḥm eyler HDD.
Yanında yanılıp günah işledim ise ne olur? Güzel başın için bana bir bakış bağışla. Zaman gelir kul günah işler, şâh onu bağışlar. Sen bana merhamet eylersen Allah da sana rahmet etsin. Yüzüme bir gülerek bak ki tâ canım sevinsin. İyilik elinle bu yıkık gönlüm yapılsın.

5 ʿaşḳuŋ: derdüŋ HDD. düşüben: düşeyin HDD. genc-i ʿaşḳuŋda: genc-i ʿaşḳunla HDD. şehr-i ḥüsn: bāġ-ı ḥüsn HDD.
Gideyim aşkın ile âleme destan olayım. Mecnun gibi soyunup dağlara düşeyim. Gölge gibi güneşinle yerle bir olayım. Aşk hazinen için Hüdâyî gibi yıkık olayım. Ey hanım, sen güzellik şehri içerisine servi gibi salın. Kan saçan gözüm yollarını sulasın.

35 115[b] Y.: ġazel-i şeyḫī taḫmīs-i süheylī:

1 Sana o servi boyludan haber vermek ne zahmettir. Oturmuş kıyametten dosta su’âl eylersin. Diyelim ki senin her sözün kerametlerin bilinmesinden oluşmuş. Hikâyende o servi boyludan bana bir hisse yok. Sûfî yeter, kıyametten ettiğin kıssayı uzatma.

2. degülmiş sünbül-i terdür ṣaçuŋ ruḫsār-ı ḥüsn içre
açılmış lāledür ḫoş-bū ruḫuŋ ezhār-ı ḥüsn içre
oḳur bu mıṣraʿı abdāl-ı dil bāzār-ı ḥüsn içre
dehānuŋ miṣli yoḳ bir ġoncadur gülzār-ı ḥüsn içre
ruḫuŋ mānendi bir gül bitmedi bāġ-ı melāḥatdan

3. işitdüm tünd-ḫūluḳ ol perīden biʾṭ-ṭabʿ gitmiş
vefā toḫmını ekmek kiştzār-ı ḳalbden bitmiş
görüŋ ben ʿāşıḳ-ı zār u ḥazīne luṭf ėdüp nʾetmiş
beni ʿuşşāḳdan ṣaymış viṣālin vaʿder ėtmiş
umulmazdı bu denlü mihribānlıḳlar ol āfetden

4. daḫı dest-i ḳażā ṭoḳunmamışdı keştī-yi nūḥa
ḳaderden ėrmemişdi tīġ-i miḥnet ṣadr-ı meşrūḥa
muḥaṣṣal olmadın vāṣıl daḫı ten ḳālıb-ı rūḥa
ezel bir yara açdı tīġ-i ġamzeŋ cān-ı mecrūḥa
daḫı işler oŋulmaz zaḫm-ı sīnem ol cerāḥatdan

5. cihān bāġında yoḳ sīb-i zeneḫdānı gibi bihter
leb-i cān baḫşıdur gūyā ḥayāt-efzā vü cān-perver
bu söz gerçek-durur ḥaḳḳında anuŋ eyleŋüz yāver
nihān olur dėmeŋ ʿāşıḳlarından ol perī-peyker
nʾola cism-i laṭīfi ẓāhir olmazsa leṭāfetden

---

2 Güzel yüzünün içindeki saçın değilmiş, o taze sünbüldür. Güzellik çiçekleri içinde yanağın güzel kokulu açılmış laledir. Güzellik pazarı içinde gönül abdâlı bu mısrayı okur: Güzellik gül bahçesinin içinde ağzının benzeri yok, o bir goncadır. Güzellik bahçesinde yanağına benzeyen bir gül bitmedi.

3 O periden şiddetli huy tabîatıyla gitmiş işittim. Kalbinin tarlasından vefâ tohumunu ekmek (düşüncesi) bitmiş. Ben ağlayan üzüntülü âşığa ne etmiş görün. Beni âşıklardan saymış, kavuşma sözü vermiş. O âfetten bu kadar merhamet umulmazdı.

4 Nûh'un gemisine kazâ eli bile dokunmamıştı. Keder kılıcı şerh olunmuş/açılmış göğüse kaderden ermemişti. Sözün kısası ten bile ruh kalıbına ulaşmadan yan bakışının kılıcı, yaralanmış câna yaratılıştan itibaren bir yara açtı. Sinemin yarası o yaralardan bile işler/çalışır iyileşmez.

5 Senin elmaya benzeyen güzel çenenin daha iyisi dünya bahçesinde yok. Sözde onun can dudağı bağışlayan, hayat çoğaltan ve can koruyandır. Onun hakkındaki bu söz gerçektir, yardım edin. O peri yüzlü güzel âşıklarından gizli olur demeyin. Güzellikten güzel bedeni ortaya çıkmazsa ne olur?

6. ḳabūl ėtmiş ezel ālām-ı derd-i ʿaşḳı çün ādem
ferāġat eylemez ol bir yaŋa olsa iki ʿālem
melālet çekmez andan yüz çevürmez ʿāşıḳ-ı pür-ġam
cefā ṭaşın urup rüsvā-yı ʿālem eyleseŋ her dem
senüŋ ʿāşıḳlaruŋ ʿār eylemez seŋg-i melāmetden

7. faż**ī**let şemsine ol kim **süheylī** rūşenā-dildür
anuŋ yanunda bu ṭās-ı muzaḥref ẓıll-i zā'ildür
ne dėr cān ile gūş ėt anı kim dānā vü ʿāḳıldur
yoluŋda ṭoġru dėrsin ḳāmet-i şimşāda māyildür
anuŋ çün dem urur **şeyḫī** ḳuluŋ hep istiḳāmetden

36.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
hafīf: . . - - / . - . - / . . -

1. umaruz cām-ı laʿlüŋi emmek
çoḳ çekilmişdür ol ümīde emek

2. ḳatı-diller dili ser-i zülfüŋ
dilek ėy şūḫ-ı şīvekār dilek

3. naʿre-yi mest-i ʿaşḳa beŋzeyimez
lāf çatlatmasun igende tüfek

---

6 O iki âlem bir yana olsa vazgeçmez. Gamlarla dolu âşık ondan yüz çevirmez, sıkıntı çekmez. Her zaman cefâ taşını vurup âleme rüsvâ eylesen senin âşıkların ayıplanma taşından utanmaz. Çünkü insan yaratılıştan aşk derdinin acılarını kabul etmiştir.

7 Ey Süheylî, o ki fazîlet güneşine ışıklı gönüldür. Onun yanında bu süslenmiş tas yok olan gölgedir. Ne der can ile dinle ki o âlim ve akıllıdır. Yolunda doğru dersin, şimşir ağacına benzeyen boynuna meyledendir. Şeyhî kulun onun için hep doğruluktan söz eder.

36 115[b] Y.: bāḳī: BD: Gazel 252. Dördüncü beyit divanda yoktur. Onun yerine şu beyit vardır: "baḫş ėdüp bir daḳīḳa ḥüsnüŋden/ hāle māh-ı sipihre aṣdı elek."

1 Lal renkli dudağını emmeyi/öpmeyi ümit ederiz. O ümide çok emek sarfedilmiştir.

2 diller: eller BD.
Ey cilveli sevgili, katı gönüllerin gönlü saçının ucunda olmayı diler.

3 beŋzeyemez: beŋzedemez BD.
Tüfek pek fazla abartmasın/büyük konuşmasın. Onun gürültüsü aşk sarhoşunun nârasına benzeyemez.

4. öyküŋimez şerār-ı āhumuza
çatlasun patlasun ki kör fişek

5. cūy-ı eşküm yeŋilmez ey **bāḳī**
çoḳ döner daḫı āsiyāb-ı felek

37.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. nigārā ʿaşḳ-ı pāküŋ nėçe bir dilde nihān olsun
demidür ʿāleme ṣıdḳ-ı derūnum dāstān olsun
bilinsün müddeʿīnüŋ cümle aḥvāli ʿayān olsun
ḳapuŋda imtiyāzum ḫalḳ içinde bī-gümān olsun
gerek dervīş-i dil-rīş ol gerek şāh-ı cihān olsun
saŋa ʿāşıḳ geçen evvel benümle imtiḫān olsun

2. aḳup dil cūy-ı gülşen gibi sen ḥüsn-i dil-ārāya
ṣafā-yı ḳalb ile ḳāniʿ-durur el-ḥaḳ temāşāya
girüp meydān-ı ʿaşḳa başlayup cān ile daʿvāya
dėrem bī-bāk olup her ʿāşıḳ-ı miskīn ü şeydāya
gerek dervīş-i dil-rīş ol gerek şāh-ı cihān olsun
saŋa ʿāşıḳ geçen evvel benümle imtiḫān olsun

---

4 Kör fişek çatlasın, patlasın. O âhımızın kıvılcımına benzeyemez/alay edemez/taklit edemez.

5 Ey Bâkî, felek değirmeni hâlâ çok döner, gözyaşım ona yenilmez.

37 116[a] Y.: tesdīs-i cinānī: CD: Musammat 51.

1. nėçe: nice CD. ḳapuŋda: benüm de CD. dil-rīş ol: dil-rīş ü CD. ʿāşıḳ geçmek:…..
Ey sevgili, temiz aşkın ne zamana kadar gönülde gizli olsun. Dünyaya yüreğimin temizliği destan olsun, vaktidir. Davacıların hepsinin halleri meydanda olsun, bilinsin. Kapında imtiyâzım halk içinde şüphesiz/kesin olsun. Sana âşık geçinen gerek dertli derviş olsun gerek cihân padişâhı olsun. Sana âşık geçinen önce benimle imtihan olsun.

2 dil-rīş ol: dil-rīş ü CD
Sen gönül alan güzelliğe, gül bahçesinin ırmağı gibi akıp kalp safâsı ile gezip dolaşmaya doğrusu kanmıştır. Aşk meydanına girip, can ile davâya başlayıp, her miskin âşığa ve çılgına çekinmeyip derim. Sana âşık geçinen gerek dertli derviş olsun gerek cihân padişâhı olsun. Sana âşık geçinen önce benimle imtihan olsun.

3. kimi ṭālib geçer vaṣla kimisi sāde pehlūya
ġarażsuzdur benüm meylüm hemān sen serv-i dil-cūya
ḳanāʿat eyleyimez ḫaṭṭ u ḫāl ü çeşm ü ebrūya
sözüm ṭut iʿtimād ėtme begüm aġyār-ı bed-gūya
gerek dervīş-i dil-rīş ol gerek şāh-ı cihān olsun
saŋa ʿāşıḳ geçen evvel benümle imtiḫān olsun

4. seni sevdüm dėyü kim beẕl ėderse yoluŋa mālın
reh-i ʿaşḳuŋda ṣādıḳ żann ėdüp gūş ėtme aḳvālın
zamāne ḫalḳınuŋ çoḳdur bilürsün mekr ile ālın
eger bilmek dilerseŋ ʿāşıḳuŋ keyfiyyet-i ḥālın
gerek dervīş-i dil-rīş ol gerek şāh-ı cihān olsun
saŋa ʿāşıḳ geçen evvel benümle imtiḫān olsun

5. şu kim eyler ḥabībüm vaṣluŋ içün saŋa ibrāmı
ḥazer ḳıl anı ʿāşıḳ ṣanma [ḫayr] olmaz [ser-]encāmı
ṣaḳın ṣayd ėtmesünler sen hümā içün ḳurup dāmı
dil-i şūrīde gibi puḫte ṣanma gördügüŋ ḫāmı
gerek dervīş-i dil-rīş ol gerek şāh-ı cihān olsun
saŋa ʿāşıḳ geçen evvel benümle imtiḫān olsun

---

3 dėr benüm meylüm hemān ṣaḳın CD. begüm: varup CD. dil-rīş ol: dil-rīş ü CD
Kimi kavuşmaya istekli olur kimisi sadece sineye istekli olur. Benim meylim çabucak/sadece sen gönül çeken selviyedir. Yüz çizgine, benine, gözüne ve kaşına kanaat eylemez. Beyim sözümü tut, dedikoducu yabancıya güvenme. Sana âşık geçinen gerek dertli derviş olsun gerek cihân padişâhı olsun. Sana âşık geçinen önce benimle imtihan olsun.

4 ʿāşıḳun: anlaruŋ CD. dil-rīş ol: dil-rīş ü CD
Kim seni sevdim diye malını yoluna saçarsa aşkının yolunda sadık zannedip onun sözünü dinleme. Çünkü zamane halkının hilesi çoktur, bilirsin. Eğer âşığın halinin vaziyetini bilmek dilersen sana âşık geçinen gerek dertli derviş olsun gerek cihân padişâhı olsun. Sana âşık geçinen önce benimle imtihan olsun.

5 dil-rīş ol: dil-rīş ü CD
Sevgilim, sana kavuşmak için şu ki ısrar eder; ondan sakın; onu âşık sanma; onun serencâmı hayırlı olmaz. Tuzağı Hümâ kuşu olan sen için kurup sakın avlamasınlar. Gördüğün hâmı, perişân gönül gibi pişmiş sanma. Sana âşık geçinen gerek dertli derviş olsun gerek cihân padişâhı olsun. Sana âşık geçinen önce benimle imtihan olsun.

6. ḳapuŋda [pādişāhum] ḳullaruŋ çoḳ gerçi [ki] ṣādıḳ
cinānīyem ḳanı bir baŋa beŋzer ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ
benem aḳrān içinde ḥamdü li'llāh ʿaşḳ ile fā'iḳ
melāmet tekyesinde pīr-i ʿaşḳ oldum dėsem lāyıḳ
gerek dervīş-i dil-rīş ol gerek şāh-ı cihān olsun
saŋa ʿāşıḳ geçen evvel benümle imtiḫān olsun

38.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. menem ol bī-kes ü dil-ḫasta ġarīb ü dil-teng
mest-i peymāne-yi ġam cürʿa-keş-i cām-ı şereng

2. menem ol silsile cünbān-ı beyābān-ı cünūn
geçmişem dā'ire-yi ʿaḳlı hezārān ferseng

3. defʿ-i ġam ḳılmaġa gül-geşt-i gülistān ėtsem
gözüme ġoncası peykān görünür serv-i ḥadeng

4. atarın nāvek-i āhı felek-i bed-mihre
ėderem baḫtum-ıla her gėce bir ʿālī-ceng

5. gāh bir şevḳ ėrişür kim ṣıġamam dünyāya
gāh derd ü ġam-ıla miḥnet olur başuma teng

---

6 ṣādıḳ: kim ʿāşıḳ CD. dil-rīş ol: dil-rīş ü CD
Padişâhım, gerçi kapında kulların çok sadık ama ben Cinânî'yim, bana benzeyen sadık âşık nerede? Allah'a hamd olsun akrân içinde aşk ile üstün olan benim. Ayıplanma tekkesinde aşk pîri oldum desem layıktır. Sana âşık geçinen gerek dertli derviş olsun gerek cihân padişâhı olsun. Sana âşık geçinen önce benimle imtihan olsun.

38. 116[b] Y.: ḳaṣīde-yi veysī:

1 O çaresiz, gönül hastası, kimsesiz, gönlü kederli, keder kadehinin sarhoşu ve zehir kadehinin yudumunu içen benim.

2 O silsile ile delilik çölünün hareketlisi benim. Bin fersah akıl dairesini geçmişim.

3 Gamı defetmek için gül bahçesinde gül gezintisi etsem goncası gözüme peykân, servisi ok görünür.

4 İyilik etmeyen feleğe âh okunu atarım. Bahtım ile her gece büyük kavga ederim.

5 Bazen bir şevk erişir ki dünyaya sığamam. Bazen dert ve gam ile sıkıntı başıma dar olur.

6. ḫāṣṣa-yı ravża-yı ḫāṭırda ṣafā āb-ı şitāb
ʿarṣa-yı sīnede endūh u belā kūh-ı direng

7. düşmenüŋ seng-i cefāsından ėre zaḥm-ı siyāh
ėtdi kuhsār-ı hünerde beni hem-reng-i peleng

8. nėçe ṣad pāre ciger olmasun erbāb-ı hüner
nėce pā-māl-ı cefā olmasın ehl-i ferheng

9. gökde ṭubā ile hem-ser geçinür her ḫass ü ḫār
āblaḳ çerḫ ile hem-güş geçer her ḫar-leng

10. naʿra-yı sūfī-yi sālūs-ı deyr vėrür cāna ḫırāş
nāleme bezm-i belāda menüm olur āheng

11. ġulġul-ı cām-ı ṣafā zemzeme-yi nūşānūş
naġme-yi ʿūd u terennā-yı ney ü nāle-yi çeng

12. beni nā-sāzī-yi devr-i felek eylerdi helāk
olmasa muṭrib-i ḫoş-lehçe ile sāḳī şeng

13. sāḳī-yi şenge daḫı minnetüm olmazdı menüm
iltifāt ėtse baŋa ol meh-i ḫurşīd-i evreng

14. bīşe-yi himmetünüŋ şīr-i peleng-efkenine
çenber-i künküre-yi çarḫ olımaz bālā-heng

15. kimse bilmezdi dilin ḳufl-ı ṭılısm-ı keremüŋ
dest-i gencine küşāsı aŋa olmasa medeng

---

6 Keder, hatır ravzasının/cennetinde mutluluk saf su gibi hızlı; sine arsasında sıkıntı ve belâ derin dağ gibi.
7 Düşmanın cefâ taşından siyah yara erişsin. Hüner dağında kaplan renkli etti.
8 Niçin hüner erbâbı yüz parça/parça parça ciğer olmasın. İlim ehli cefâ ile ayaklar altında niçin ezilmesin.
9 Her çerçöp gökte tuba ile eş geçinir, her eşek ayağı ablak felekle komşu geçinir.
10 Meyhanedeki iki yüzlü sûfînin nârası canı tırmalar. Belâ meclisinde benim inlememe o âhenktir.
11 Sefa kadehinin kulkulu, sürekli içmenin zemzemesi, ud nağmesi, ney sesi ve çengin iniltisi.
12 Hoş lehçeli çalgıcı ile sâkî neşeli olmasaydı feleğin dönmesindeki uyumsuzluk beni helâk eylerdi.
13 O evrenin güneşi ve ayı olan bana iltifât etseydi neşeli sâkîye bile benim minnetim olmazdı.
14 Himmetinin sazlığındaki kaplan yıkan arslanına feleğin en yüksek çemberi yüksek bir mağara olamaz.
15 Hazine açan eli ona kapı sürgüsü olmasa gönlün kerem tılsımının kilidini kimse bilmezdi.

16. vaṣfını ḳılmada ol ẕāt-ı kerīmü'ş-şānuŋ
ṭabʿ-ı pākum ṣıḳılursa ne ʿaceb ḳāfiye teng

17. ėrüşür ḫātimeye naẓm-ı belāġat-encām
eyle ėy **veysī**-yi dil-ḫasta duʿāya āheng

18. nėtekim āh-ı ciger-sūz-ı dil-i sūhtegān
ola jeng-āver-i rūy-ı felek āyīne-reng

19. gitmesün şāhid-i maḳṣūd naẓargāhıŋdan
gelmesün āyine-yi devlet ü iḳbālüŋe jeng

39.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. yine bir serv-i bālāya ḳul oldum iḫtiyārumla
görinmez derde düşdüm dīde-yi gevher-niṣārumla
ṭuyurdum rāz-ı pinhānum cihāna āh u zārumla
ʿadū oldum dil-i dīvāne gibi yār-ı ġārumla
müyesser olmadı hem-bezm olam ṣabr u ḳarārumla
göŋül bir yaŋa gitdi ḳaldı cān cism-i nizārumla
barışmaz yılduzum ḥayfā o mihr-i tābdārumla
ʿaceb ḥālüm n'olur āḫır benüm bu intiẓārumla
eger ḥaşr olmazısam ol ḳıyāmet-ḳad nigārumla
gezem maḥşerde gögsüm dögerek seng-i mezārumla

---

16 O cömert zatın vasfını kılmakta temiz karakterim kafiye sıkıntısından sıkılırsa şaşılır mı?

17 Belağatlı şiirim hatimeye erişir. Ey hasta gönüllü Veysî, duaya âhenk eyle.

18 Yanmışların gönlünün ciğer yakıcı âhı ile feleğin paslı yüzü ayna gibi parlak olsun.

19 Maksat şahidi bakışından gitmesin. Devlet ve ikbâlinin aynasına pas gelmesin.

39 117[a] Y.: ʿālīʿ ĀD: Muaşşer 1.

1 ʿadū oldum dil-i dīvāne gibi yār-ı ġārumla: dem-ā-dem ḫāṭırum maḥzūn ḳaldum inkisārumla ʿĀD. (Bu mısra divanda yedinci mısrada yer almaktadır.)
Yine bir uzun selviye kendi irâdemle kul oldum. İnci saçan gözümle görünmez derde düştüm. İnlemlerimle dünyaya gizli sırrımı duyurdum. Mağara dostumla deli gönül gibi düşman oldum. Sabır ve kararlılıkla aynı mecliste olmam kolay olmadı. Gönül bir yana gitti; can, zayıf bedenimle kaldı. Eyvah! O parlak güneşimle yıldızım barışmaz. Benim bu beklemem ile halimin sonu acaba ne olur? Eğer kıyamette o kıyamet boylu sevgilim ile bir araya gelmez isem mezar taşımla göğsümü döverek mahşerde gezeyim.

2. nėçün ser-keşlik eyler bilmem ol serv-i ḫırāmānum
ne ḳanlar dökdügin görmez mi her dem çeşm-i giryānum
nėçe bir ḫār-ı miḥnet birle ṣad-çāk ola dāmānum
alınmaz mı ölince dest-i miḥnetden girībānum
işitmez mi ʿaceb şeb tā-seher feryād u efġānum
yaḫud görmez mi āh ėtdükçe dūd-ı āteş-efşānum
bu ġamdan çaḳ ölürsem ayrılursa sīneden cānum
mezārum sengine naḳş eyleyüp bu beyti yārānum
eger ḥaşr olmazısam ol ḳıyāmet-ḳad nigārumla
gezem maḥşerde gögsüm dögerek seng-i mezārumla

3. şeb-i hicran-ı yāra hergiz ėy dil ḥadd u ġāyet yoḳ
o meh-rū saŋa rām olmaġa baḫtuŋdan ʿināyet yoḳ
ne kevkebdür bu kevkeb kim nüḫūset var saʿādet yoḳ
ne maḳṣūd ėdinürsin mānīʿüŋ çoḳ ehl-i himmet yoḳ
ser-i kem-baḫtuŋı ur ṭaşa kim başuŋda devlet yoḳ
ihānet ḳaṣd ėder aġyār u yāruŋdan riʿāyet yoḳ
hele ben bildügüm bu kim firāḳa hīç nihāyet yoḳ
ölürsem şimdilik ḫāṭırda bundan ġayrı fikret yoḳ
eger ḥaşr olmazısam ol ḳıyāmet-ḳad nigārumla
gezem maḥşerde gögsüm dögerek seng-i mezārumla

---

[2] seḥer: sı Y. feryād u efġānum: feryād ile efġānum Y. çāk ölürsem: ḫāk olursam ʿĀD. eyleyüp: eylesün ʿĀD.
O salınarak yürüyen selvim, niçin dikbaşlılık eyler, bilmem. Ağlayarak gözümden her zaman ne kanlar döktüğümü görmez mi? Eteğim birçok mihnet dikeniyle birlikte ne zamana kadar paramparça olsun. Elbisemin yakası ölünce mihnet elinden alınmaz mı? Acaba akşamdan sehere kadar feryadımı işitmez mi veya âh ettikçe ateş saçan dumanımı görmez mi? Dostlarım, bu gamdan yalnız/sırf ölürsem, canım sineden ayrılırsa mezar taşıma bu beyiti yazsınlar: Eğer kıyamette o kıyamet boylu sevgilim ile bir araya gelmez isem mezar taşımla göğsümü döverek mahşerde gezeyim.

[3] Ey gönül, sevgilinin ayrılık gecesine asla sınır ve son yok. O ay yanaklı, sana boyun eğmeye bahtından gayret yok. Ne yıldızdır bu yıldız ki kötülük var saâdet yok. Ne istersin? Engelin çok, gayret/sabır ehli yok. Tâlihsiz başını taşa vur ki başında devlet/tâlih/mutluluk yok. Rakipler ihanet eder, sevgiliden gözetme yok. Hele benim bildiğim bu ayrılığa hiç son yok. Ölürsem şimdilik hâtırda bundan başka düşünce yok: Eğer kıyamette o kıyamet boylu sevgilim ile bir araya gelmez isem mezar taşımla göğsümü döverek mahşerde gezeyim.

4. uṣanmaz mı ʿaceb ol bī-vefā cevr ü cefāsından
ḥicāb ėtmez mi ḥaḳḳuŋ maẕ̱ ḥarından mübtelāsından
dehānı gibi hergiz bir ʿalāmet yoḳ vefāsından
ṭutalum şāh imiş lāyıḳ mı ʿār ėtmek gedāsından
ḳulından şermsār olmazsa ḫavf ėtsün ḫudāsından
ḫalāṣ ėtsün dil-i virānumı hicrān belāsından
ferāġāt eylemez çünkim bu ben ḫāke eẕ̱ āsından
ṣaḳınsun ehl-i maḥşer eşk-i çeşmüm mā-cerāsından
eger ḥaşr olmazısam ol ḳıyāmet-ḳad nigārumla
gezem maḥşerde gögsüm dögerek seng-i mezārumla

5. gören rūyın o māhuŋ māyil olmaz ḥūr u ġılmāna
rıżāsın gözleyen baḳmaz riyāż-ı ḫuld u rıḍvāna
eger dünyāda derd-i fürḳati ėrmezse pāyāna
ziyā vėrmezse mihr-i vaṣl-ı dilber şām-ı hicrāna
zebānum bir nefes yād eylemez feryād u efġāna
su'āl ėtsün melekler çekdügüm ālām u nīrāna
nėçe biŋ zaḫm ėrişsün bu dem içre cism-i ʿuryāna
benüm bu ʿahdüm ėy **ʿālī** ėrüşür cümle yārāna
eger ḥaşr olmazısam ol ḳıyāmet-ḳad nigārumla
gezem maḥşerde gögsüm dögerek seng-i mezārumla

---

4 olmazsa: itmezse ʿĀD. ḫalāṣ ėtsün dil-i dırāġı: ḫalāṣ itmez dil-i dīvānemi ʿĀD. çünkim: çünki ʿĀD.
Acaba o vefâsız eziyetten usanmaz mı? Allah'ın mazharında, tutkunundan utanmaz mı? Ağzı gibi vefâsından asla bir alâmet yok. Diyelim ki padişâh imiş, kölesinden utanmak layık mı? Kulundan utanmazsa Allah'tan korksun. Yıkık gönlümü ayrılık belâsından kurtarsın. Çünkü bu ben toprağı/zelili incitmekten vazgeçmez. Mahşer ehli gözyaşımın macerasından sakınsın. Eğer kıyamette o kıyamet boylu sevgilim ile bir araya gelmez isem mezar taşımla göğsümü döverek mahşerde gezeyim.

5 eylemez: itmezin ʿĀD. nīrāna: mīzāna ʿĀD. ėrüşür:irişdür ʿĀD.
O ayın yüzünü gören, âhû gözlülere ve gençlere meyletmez. Rızasını gözleyen, sonsuz bahçelere ve cennet kapısını bekleyen meleklere bakmaz. Eğer dünyada ayrılık derdi sona ermezse, sevgiliye kavuşma güneşi ayrılık gecesine ışık vermezse dilim feryadı bir nefes anmaz. Melekler çektiğim kedere ve cehenneme suâl etsin. Çıplak bedenime ne zamana kadar birçok zahmet erişsin. Ey Âlî, benim bu yeminim cümle dostlara erişir: Eğer kıyamette o kıyamet boylu sevgilim ile bir araya gelmez isem mezar taşımla göğsümü döverek mahşerde gezeyim.

40.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. vücūd-ı muṭlaḳuŋ baḥri ne mevci kim ėder peydā
   ene'l-ḥaḳ sırrın söyler eger maḥfī̆ eger peydā

2. meʿādin gibidür eşyā ėder öz kendü ẕātından
   kimisi sī̆m ü zer ẓāhir kimi seng ü meder peydā

3. bu bāġuŋ ger ḥaḳīḳātde ṣuyı bir bāġbānı bir
   velī̆ olmış ḥaḳāyıḳdan nėçe yüz biŋ şecer peydā

4. naẓar ḳıl nevʿ-i insāna kimi zehr ü kimi sükker
   ʿaceb ḥikmet bir aġaçdan olur dürlü ṣemer peydā

5. şu serverler ki ṭaġlar gibi baş egmezdi eflāke
   yaturlar yėrde pest olmış ne tī̆ġ u ne kemer peydā

6. yolumuz bir beyābāna ėrişdi nā-gehān āgāh
   girer biŋ kārvān olmaz birinden bir eṣer peydā

7. bu ṭoḳuz ḳubbe vü şeş sū için[d]e geldüŋ ü gitdüŋ
   ne geldügün ḳapu ẓāhir ne gitdügüŋ memer peydā

8. nėçe ṣūrī̆de ʿāṣıḳlar gezerler cümle tāyibler
   beyābān-ı nihāyetde ne reh ü ne rehber ü peydā

---

40 117[b] Y.: uṣūlī̆: UD: Gazel 1. Bu şiir divanda on üç beyittir.

1 Mutlak varlığın denizi ne, dalgasını kim ortaya çıkarır? Ya gizli ya da açık Ene'l-hak sırrını kim söyler?

2 Madenler gibidir, öz kendi zâtıUndan kimisi gümüş ve altını ortaya çıkarır; kimi taş ve kerpici ortaya çıkarır.

3 Gerçekte bu bağın gerek suyu bir gerek bahçıvanı bir ama hakikatlerden sayısız ağaç ortaya çıkmıştır.

4 İnsan çeşidine bak: Kimi zehir, kimi şeker. Bir ağaçtan türlü türlü yemiş ortaya çıkar, acayip bir hikmettir.

5 yėrde pest: ḫasta bu şeb Y.
Şu başlar ki feleğe dağlar gibi baş eğmezdi, yerde yatarlar, alçak/aşağı olmuş. Ne kılıç ne kemer ortada.

6 āgāh: k'ana UD. kārvān: kārbān UD.
Yolumuz aniden bir çöle/kıra erişti. Bin kervan haberli girer, birinden bir eser ortaya çıkmaz.

7 Bu dokuz kubbe ve altı yön içinde geldin ve gittin. Ne geldiğin kapı ortada ne gittiğin yol ortada.

8 nėçe: nice UD. beyābān-ı nihāyetde: bu tī̆h-i bī̆-nihāyetde UD. tāyibler: tāyihler UD.
Tutkun âşıklar, bütün tövbe edenler gezerler. Nihâyet çölünde/kırında ne yol ne yol gösteren ortada.

9. nėçe biŋ ādem oġlanı helāk olmaḳ gerek tā kim
yalancı ḳaḥbe dünyādan ola bir gerçek er peydā

10. nėçe gündüz gėce oldı nėçe biŋ ay u yıl geldi
dirīġā olmadı ḳaldı şeb-i hecre seḥer peydā

11. nėçe zaḥmet çeker kesb-i kemāl ėdince bir ʿārif
velī çoḳ ḳan yudar kān eyleyince bir güher peydā

12. ḳamu neẕẕārede ebkār-ı maʿnī muntaẓırlardur
uṣūlī gibi tā kim ola bir ṣāḥib-naẓar peydā

41.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ṣūfī tesbīḥ ü ʿaṣāyı mey-i gül-fāma degiş
ḫırḳa-yı zühd ü riyāyı çıḳarup cāma degiş

2. ʿārife çünki yėter bir gül eger ʿārifseŋ
götüri ʿālemi bir yār-ı gül-endāma degiş

3. bulmaḳ isterseŋ eger kaʿbe-yi maḳṣūda vuṣūl
çıḳarup aṭlas-ı dībāyı bir iḥrāma degiş

---

9 nėçe: nice UD.
Ne zamana kadar sayısız insanoğlu helâk olacak? Tâ ki yalancı kahbe dünyadan bir gerçek yiğit ortaya çıksın.

10 nėçe: nice UD. şeb-i hecre: şeb-i ḳadre UD.
Nice gündüz gece oldu, nice sayısız ay ve yıl geldi. Eyvahlar olsun! Ayrılık gecesine seher ortaya çıkmadı, kaldı.

11 nėçe: nice UD. velī: belī UD.
Nasıl ki bir maden inci/cevher çıkarıncaya kadar pek çok kan yutar. Bir ârif de olgunluğu çalışıp kazanana kadar çok zahmet çeker.

12 Usûlî gibi bir bakışa sahip ortaya çıkana kadar bütün mânâ bakireleri bakışlarda bakmaktadır.

41 117[b] Y.: āẕerī:

1 Sûfî, tesbih ve asâyı gül renkli şaraba değiş. Züht hırkasını, ikiyüzlülüğü çıkarıp kadehe değiş.

2 Eğer ârifsen bütün âlemi bir gül fidanı gibi güzel endâmlı sevgiliye değiş çünkü ârife bir gül yeter.

3 Eğer istediğin Kâbe'ye kavuşmak ise dîbâ atlasını çıkarıp bir ihrâma değiş.

4. cānı cānāna vėrüp ol yüri bī-nām ü nişān
merd iseŋ naḳd-ı ḥayātı bir eyü nāma degiş

5. ẕevḳ-i bāḳī yolına dėrseŋ eger **āẕeri**yā
ʿālemüŋ ẕevḳ ü ṣafāsın ġam ü ālāma degiş

42.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. yārdan cevr ü cefā luṭf u kerem gibi gelür
ġayrdan mihr ü vefā derd ü elem gibi gelür

2. firḳat-i yār ḳatı zār ü zebūn ėtdi beni
döymeyem miḥnet-i hicrāna ölem gibi gelür

3. uydurup leşker-i ʿuşşāḳı[nı] ol şāh-ı cihān
nāz ile ṣalını ṣalını ʿalem gibi gelür

4. dil-i pür-ḫūn elem-i hecrüŋ ile cūş ėdeli
çeşme-yi çeşmüŋ aḳan ṣuları dem gibi gelür

5. **bāḳi**yā ḳanḳı göŋül şehrine gelse şeh-i ʿaşḳ
bile endūh u belā ḫayl u ḥaşem gibi gelür

---

4 Adsız, canını canana verip yürü. Mert isen hayatın değerini iyi bir kitaba değiş.

5 Ey Âzerî, eğer ölümsüzlük zevki yoluna dersen âlemin zevk ve safâsını gam ve üzüntülere değiş.

42 118[a] Y.: bāḳī: BD: Gazel 146.

1 Sevgiliden eziyet ve cefa lütuf ve ihsan gibi gelir. Yabancıdan sevgi ve vefâkârlık dert ve elem gibi gelir.

2 Sevgilinin ayrılığı beni pek zayıf ve güçsüz hâle getirdi, ayrılık sıkıntına dayanamayıp öleyim gibi gelir.

3 O cihan padişâhı, âşıklarının askerini düzenleyerek naz ile salına salına sancak gibi gelir.

4 hecrüŋ ile: ʿaşḳuŋ ile BD.
Kan dolu gönül senin ayrılığının elemi ile coşup taştığından beri göz çeşmesinin akan suları kan gibi gelir.

5 ḳankı: ḳanġı Y.
Ey Bâkî, aşk padişâhı hangi gönül şehrine gelse kaygı ve belâ beraberinde atlılar ve hizmetkârlar gibi gelir.

43.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ġam-ı zülfüŋle sīne şāle bürünsün yürüsün
   sāye-veş ʿaşḳ eri yanunca sürünsün yürüsün

2. ʿāḳıbet çarḫına ṭokunmaz ise seyl-i sirişk
   āsiyābı felegüŋ varsun ögünsün yürüsün

3. cām-ı gül-fāmla sāḳī yine reftāra gelüp
   bezm-i gülşende nihāl-i güle dönsün yürüsün

4. ėrmesün ʿīd-i viṣālüŋe çeken mātem-i ġam
   cüy-ı eşki gibi ṭaşlarla dögünsün yürüsün

5. yād ḳıl **vālihi**yā vaṣf-ı ḫaṭ u reftārın
   ġazelüŋ ger dilerseŋ ki oḳunsun yürüsün

44.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. ṣaḳın ṣayyād-ı ʿālemden kemān-ı ḥīle ḳurmışdur
   nėçe çāpüklere ġaflet kemānından oḳ urmışdur

2. bu rūbāh-ı zamānuŋ ḥīlesi çoḳdur ḥazer eyle
   nėçe şīr-i nerüŋ ol pençesin āl ile burmışdur

---

43 118[a] Y.: vālihī:

1 Saçının kederiyle sine şala bürünsün, yürüsün. Aşk eri, gölge gibi yanınca sürünsün; yürüsün.

2 Gözyaşı seli, âkıbet feleğine dokunmaz ise feleğin su değirmeni varsın öğünsün yürüsün.

3 Sâkî, gül renkli kadeh ile yine gül bahçesi meclisinde salınarak yürüyüp gül fidanına dönsün, yürüsün.

4 Gam matemi çeken senin kavuşma bayramına ermesin. Gözyaşı nehri gibi taşlarla dövünsün, yürüsün.

5 Ey Vâlihî, eğer gazelin okunsun, yürüsün/sürekli okunmasını dilersen sevgilinin yüz çizgisinin ve salınarak yürüşünün vasıflarını an.

44 118[a] Y.: ẕātī: ẔD: Gazel 147.

1 nėçe: nice ẔD.
Âlem avcısından sakın, hile yayını kurmuştur. Birçok hızlı davrananlara/pehlivanlara gaflet yayından ok vurmuştur.

2 nėçe: nice ẔD.
Bu zaman hilekârının hilesi çoktur, sakın. Birçok erkek arslanın pençesini hile ile bükmüştür.

3. sikender gibi bir er yoġ iken ėy nev-cüvān bāḳī̄
ṣuya ėltüp bu dehr-i pīre-zen ṣusuz getürmişdür

4. ḳumaş ile ṭolu dükkāna maġrūr olma ėy ḫ͟ᵛāce
ḥazer ḳıl ḫ͟ᵛāce-yi devrān metāʿ-ı ʿömri sürmişdür

5. şu deŋlü bī̄-kes olmışdur ki **ẕ͟āti** ölicek anı
bulutlar ṣu ḳoyup bārān yuyup yeller götürmişdür

45.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. bir iki gün çekelüm cevr ü cefāsın ḳadeḥüŋ
sürevüz bir dem ola ẕ͟evḳ ü ṣafāsın ḳadehüŋ

2. lāle-veş bāġ-ı ṣafāda igen açulduġı yoḳ
ḫ͟aylī̄ demdür görimez kimse ḳarasın ḳadehüŋ

3. cām-ı mey böyle şikest olacaġı bellü idi
ḫ͟alḳ çoḳdan oḳumışlardı duʿāsın ḳadehüŋ

4. ḫ͟aymeler ḳurduġı dem bāb-ı ḥubābuŋ ʿayşa
iʿtidāl üzre görüp āb u hevāsın ḳadehüŋ

5. **bāḳi**yā dün gėce meclisde gül-efşānlar ile
māh-tāb ėtmiş idük bezme żiyāsın ḳadehüŋ

---

3 gibi: deŋlü Ẕ͟D. bāḳi: anı Ẕ͟D.
Ey genç delikanlı, İskender gibi bir er yok iken bu zamanın kocakarısı sonunda suya götürüp susuz getirmiştir.

4 Ey tüccar, kumaş ile dolu dükkana mağrur olma. Felek tüccarı ömür sermâyesini sürmüştür/bitirmiştir, sakın.

5 Zâtî o kadar kimsesiz olmuştur ki öldüğü zaman onu bulutlar su koyup yağmur yıkayıp yeller götürmüştür.

45 118ᵃ Y.: bāḳī̄: BD: Gazel 270.

1 Kadehin eziyetini bir iki gün çekelim. Kadehin zevk ve safâsını süreriz, bir vakit/kan/nefes/çağ olsun.

2 Safâ bahçesinde lale gibi çok açıldığı yok, kadehin karasını/ortasını uzun zamandır kimse göremez.

3 Şarap kadehinin böyle kırık olacağı belliydi. Halk çoktan kadehin duasını okumuştu.

4 bab-ı: ḳanı BD.
Senin aşkının konusu işrete çadırlar kurduğunda kadehin havasını suyunu itidal üzre görmüş.

5 Ey Bâkî, dün gece mecliste gül saçanlar ile kadehin ışığını meclise mehtap etmiştik.

46.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. nev-bahār ėrdi yine ėrişdi hengām-ı cünūn
dāġ-ı sīnem gibi ṣaḥrālar olupdur lālegūn
yārsuz çeşmüm döker her laḥẓada seyl-āb-ı ḫūn
āh elüŋden kime feryād eyleyem ėy dehr-i dūn
ḫaṭırum maḥzūn u baġrum ḫūn u baḫtum ser-nigūn
ṣabra çārem ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn

2. bir seḥer gülzāra ʿazm ėdüp nėçe ṣāhib-kemāl
ṣundılar destüme bir dīvān-ı gülzār-ı ḫayāl
kevkeb-i iḳbālümi yād ėdüp açdum anda fāl
nā-gehān düşdi o maṭlaʿ da bu demde ḥasb-ı ḥāl
ḫaṭırum maḥzūn u baġrum ḫūn u baḫtum ser-nigūn
ṣabra çārem ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn

3. yūsufumdan ayrı düşdüm nėtekim yaʿḳūb-vār
kārbān-ı derd ü ġamla eyleyüp terk-i diyār
derd-i ḫār-ı ġam vücūdum eyledi zār ü nizār
kirm-i miḥnet sīnemi efgār ėdüp eyyūb-vār
ḫaṭırum maḥzūn u baġrum ḫūn u baḫtum ser-nigūn
ṣabra çārem ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn

---

46 118[b] Y.: tesdīs-i raḥmī: RD: Musammat 14.

1 ėrdi yine ėrişdi: olub erişdi yine RD. çārem: ṭāḳat RD.
İlkbahar erişti, delilik çağı yine erişti. Sinemdeki yaralar gibi lale renkli kırlar olmaktadır. Sevgilisiz gözüm her anda sel gibi kan döker. Âh alçak dünya, elinden kime feryat eyleyeyim. Hatırım hüzünlü, bağrım kan ve bahtım tâlihsiz. Sabretmeye çarem kalmadı, son derece zayıf oldum zayıf.

2 nėçe: nice RD. nā-gehān düşdi o maṭlaʿ da bu: nā-gehānī geldi bu maṭlaʿ o RD. çārem: ṭāḳat RD.
Birçok kemal sahibi bir seher gül bahçesine azmedip elime bir Gülzâr-ı Hayâl/hayal gül bahçesinin divanını sundular. İkbâl yıldızımı anıp onda fal açtım. Birdenbire o vakitte şu matla hasbihal/dertleşme olarak düştü: Hatırım hüzünlü, bağrım kan ve bahtım tâlihsiz. Sabretmeye çarem kalmadı, son derece zayıf oldum zayıf.

3 yaʿḳūb-ı vār: yaʿḳūb-ı zār RD. derd-i ḫār-ı ġam: ḫārḫār-ı ġam RD. çārem: ṭāḳat RD.
Gerçekten dert ve gam kervanıyla diyarı terk eyleyen Yakûb gibi Yûsuf'umdan ayrı düştüm. Gam dikeninin derdi sinemi Eyyûb'u yaralayan mihnet kurdu gibi yara edip vücudumu zayıflattı. Hatırım hüzünlü, bağrım kan ve bahtım tâlihsiz. Sabretmeye çarem kalmadı, son derece zayıf oldum zayıf.

4. tīġ-i miḥnet ḫāne-yi cismüm ėdüpdür çāk çāk
nīze-yi ṭaʿn-ı ʿadūdan āh kim oldum helāk
derd ü ġamla künc-i sīnem pür derūnum derdnāk
başda bāde gözde āb u dilde āteş sīne çāk
ḫāṭırum maḥzūn u baġrum ḫūn u baḫtum ser-nigūn
ṣabra çārem ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn

5. raḥmiyā devrān beni mecnūn-ı ʿaşḳa yād ėdüp
ṣaldı ṣaḥrā-yı belāya menzilüm kühsār ėdüp
kim gelürse yanuma ḥālümden istifsār ėdüp
oḳurum bu maṭlaʿı derdüm aŋa işʿār ėdüp
ḫaṭırum maḥzūn u baġrum ḫūn u baḫtum ser-nigūn
ṣabra çārem ḳalmadı ġāyet zebūn oldum zebūn

47.

mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

muzārīʿ: - - . / - . - - / - - . / - . - -

1. ėy ṣūretüŋ ḫayāli cān levḥama münaḳḳaş
fikr-i ṣaçuŋda göŋlüm āşüfte vü müşevveş

2. yüzüŋ gibi münevver ḳaddüŋ gibi muʿallā
kim gördi māh-ı rūşen kim gördi serv-i ser-keş

---

4 tīġ-i miḥnet ḫāne-yi cismüm: tīġ-i ḥasret cāme-yi cismüm RD. derd ü ġamla künc-i sīnem pür: künc-ü ġamda sīne pür RD. başda bāde u gözde āb u dilde āteş u sīnemde ḫāk: elde bād u gözde āb u -dilde nār u başda ḫāk RD. çārem: ṭāḳat RD.
Mihnet oku bedenimin evini yırtık yırtık etmektedir. Düşman ayıplamasının mızrağından âh ki helâk oldum. Sinemin köşesi dert ve gamla, yüreğim tasa ile dolu. Başta şarap (sarhoşluğu), gözde su ve gönülde ateş, sine yarık. Hatırım hüzünlü, bağrım kan ve bahtım tâlihsiz. Sabretmeye çarem kalmadı, son derece zayıf oldum zayıf.

5 yād ėdüp: yār idüp RD. eşʿār: tekrār RD. çārem: ṭāḳat RD.
Ey Rahmî, dünya beni aşk Mecnûn'una benzetip menzilimi dağ edip belâ sahrasına saldı. Kim yanıma gelip halimi sorarsa ona derdimden haber verip bu matlayı okurum: Hatırım hüzünlü, bağrım kan ve bahtım tâlihsiz. Sabretmeye çarem kalmadı, son derece zayıf oldum zayıf.

47 118[b] Y.: aḥmed pāşā:

1 Ey suretinin hayali can levhama nakşedilmiş, saçını düşünmekden gönlüm âşüfte ve karmakarışık olan!

2 Yüzün gibi parlatılmış, boyun gibi yüce parlak ayı kim gördü, dikbaşlı selviyi kim gördü?

3. çünkim ẓuhūra geldi ḥüsnüŋ güni ḥabībüm
bī-çāre ehl-i ʿaşḳuŋ cānına şaldı āteş

4. gel meclis-i belāda ḳurtar ḫumār-ı ġamdan
şun bize sāḳī luṭf ėt cām-ı şarāb-ı dil-keş

5. sulṭān-ı ʿālem oldı ḳurtardı mā-sivādan
gör **aḥmed**i ḳul ėtdi bir pādişāha mehveş

48.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. nev-bahār oldı göŋül sev yine bir bī-bedeli
ʿāḳil-iseŋ yüri ʿālemde deli ol be deli

2. yine bir gözleri şāhīne şikār oldı göŋül
ṭaḳınur başına bir dāne güzel ṭurna teli

3. dilerem atı ayaġına düşüp ḫāk ola dil
severem böyle levendāne olıcaḳ güzeli

4. ḳılıcına düşüben ölmege cānlar vėrilür
ḫastalar şöyle ḳırılmış gibi ister eceli

5. ḳoyalum lāf ü güzāfı gele inṣāf ėdelüm
ḥayretīnüŋ ḳatı mestāne degül mi ġazeli

---

3 Sevgilim, senin aşkının güneşi çaresiz aşk ehlinin canına ateş saldı çünkü güzelliğinin varlığı meydana çıktı.

4 Belâ meclisine gel, gam sersemliğinden kurtar. Sâkî, bize gönül çekici şarabın kadehini sun, lütfet.

5 Ay gibi güzel âlem sultanı oldu, mâsivâdan kurtardı. Gör, Ahmed'i bir padişâha kul etti.

48 119ª Y.: ḥayretī: HYD: Gazel 463.

1 bir: şol ḤYD. ʿāḳıllıysaŋ yüri: eger uṣlu iseŋ ḤYD.
İlkbahar oldu, gönül yine bir eşsizi sev. Âlemde akıllıysan yürü, deli ol be deli.

2 Gönül yine bir gözleri şahine avlandı. Başına bir tane güzel turna teli takınır.

3 atı ayaġına düşüp ḫāk: kim düşüben yolına pāmāl ḤYD.
Dilerim, gönül atının ayağına düşüp toprak olsun. Böyle leventcesine güzeli severim.

4 Kılıcına düşüp ölmeye canlar verilir. Hastalar eceli öyle kırılmış gibi ister.

5 Boş lafları koyalım/bırakalım, gel, insâf edelim. Hayretî'nin gazeli gayet sarhoşa yakışacak şekilde değil mi?

49.

mefʿūlü fāʿīlātü mefāʿīlü fāʿilün

muzārīʿ: - - . / - - - . / . - - . / - . -

1. gördüm ʿadūyı kendüŋe dūn-ı hem-dem eyledüŋ
   eksüldi sūz-ı ʿaşḳum efendi kem eyledüŋ

2. ġam-ḫāneden gidüp beni ėtdüŋ esīr-i ġam
   varduŋ ʿadū-yı bed-güheri ḫurrem eyledüŋ

3. ḳan yutayım mı sāġar-ı ġayret çeküp müdām
   bezm-i viṣāle ġayrıları maḥrem eyledüŋ

4. bīzār olursa dil n'ola ʿālemde ėy ṣanem
   tenhā gezüp ʿadūlar ile ʿālem eyledüŋ

5. mesken ėdindi cennet-i kūyuŋda **āẕerī**
   ḥōr u ḥaḳīr idi sen anı ādem eyledüŋ

50.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. gūş-ı murġ-ı dile gökden gelür āvāzı ḫorūs
   kendüŋi eyleme tezyīn çü miṣāl-i ṭāvūs
   deyr-i ʿālemde ne dėr aŋla ṣadā-yı nāḳūs
   vaḳtidür naʿraların diŋle ne dėr ṭabl-ıla kūs
   ḳani keyḫusrev ü dārā vü ḳani keykāvūs

---

49 119[a] Y.: āẕerī:

1 Düşmanı kendine alçak bir arkadaş ettiğini gördüm. Efendi aşkımın yanması eksildi, az/fenâ eyledin.

2 Gam evinden gidip beni gam esiri ettin. Vardın, soysuz düşmanı mutlu eyledin.

3 Gayret/kıskançlık/sabır kadehini devamlı içip kan yutayım mı? Kavuşma meclisine başkalarını mahrem eyledin.

4 Ey put gibi güzel, düşmanlar ile tenhada gezip âlem eyledin, gönül âlemde küser ise ne olur?

5 Âzerî, mahallenin cennetini mesken edindi. Hor ve hakirdi, sen onu insan eyledin.

50 119[b] Y.:kemāl-pāşāzāde:

1 Gönül kuşunun kulağına gökten horoz sesi gelir. Kendini tavus kuşu misali süsleme. Âlem kilisesinde kilise çanı ne der, anla. Naraları dinle, vaktidir, davul ile kös ne der. Nerede Keyhüsrev, Dârâ ve nerede Keykâvûs.

2. murġ-ı cān bāz-ı ecelden bulımaz istiḫlāṣ
cām-ı pür-zehrin içiser felegüŋ ʿām ile ḫāṣ
yoġ ecelden kişi ḳurtulmaġa bir cāy-ı menāṣ
olımadı ḳılıcından ecelüŋ ẕāl ḫalāṣ
bulımadı maraż-ı mevte şifā cālinus

3. dėme ḥükm eylemiş dehre dil-āverlik ile
ṭutmışam ʿālemi başdan başa serverlik ile
server oldur ki geçe ʿömri ḳalenderlik ile
er degüldür şu ki dünyāyı ṭuta erlik ile
er odur pīri-zen-i dehr ile olmaz me'nūs

4. bülbül-i ḳudsī iken rūḥa ḳafes oldı bu ten
anı āẕād ėde gör kesr-i ḳafes eyleyüben
ḳır emel şāḫını ḳıl sidre budaġında vaṭan
sen melekden ulu insān iken ol [……..]
ḫāk-i süflīde ḳalasın ḳanı ʿār u nāmūs

5. er iseŋ pīre-zen-i dehre igen aldanma
ṣūretā naḳş görüp anı cüvāndur ṣanma
āteş-i ḥīlesine ki ṣaḳın anuŋ yanma
pīre dünyā yüzüŋe güldügine inanma
ki olupdur ol ʿacūze nėçe dāmāda ʿarūs

---

2 Can kuşu ecel şahininden kurtulamaz. Feleğin zehirle dolu kadehini avam ile havas içeçek. Kişi ecelden kurtulmak için kaçacak bir yeri yok. Zal'in ecelin kılıcından kurtuluşu olamadı. Câlinus, ölümün hastalığına şifa bulamadı.

3 Yiğitlik ile zamana hükmeylemiş deme. Reislik ile âlemi baştan başa tutmuşum. Reis odur ki ömrü kalenderlik ile geçsin. Şu er değildir ki dünyayı erlik ile tutsun. Er odur zamanının kocakarısı ile yakın olmaz.

4 Bu ten kutsal bülbül iken ruha kafes oldu. Kafesi kırıp onu azad ede, gör. Emel dalını kır, sidre budağında vatan kıl. Sen melekten/melek gibi ulu bir insan iken o [.....] Ar ve namus nerede? Alçak toprakta kalasın.

5 Er isen zamanın kocakarısına çok aldanma. Sureten resmi görüp onu taze sanma. Onun hile ateşine sakın yanma. Dünya yüzüne güldüğünü söyleyen pîre inanma. Çünkü o kocakarı birçok damada gelin olmuştur.

51.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. fenā dünyāda bir sāʿat beḳāŋı maḥż-ı niʿmet bil
   bu günlük ʿīşi ḫoş gör ṣıḥḥatüŋ devlet saʿādet bil

2. bilürseŋ bir nefes ʿömrüŋ bedeldür māl-i ḳārūna
   ġanī ṭut göŋlüŋi naḳd-i ḥayātuŋ bir ġanīmet bil

3. ṣaḳın bir göz yumup açınca żāyiʿ ḳılma evḳātuŋ
   ʿazīzüm dem bu demdür aç gözüŋ fevt oldı furṣat bil

4. fülān olsam fülān ėtsem dėme ṭūl-i emeldür o
   hemān mevcūdı gör maʿdūmı bī-maʿnā ḥikāyet bil

5. denīlerden recā ser-riştesin kes keskin ol **ʿālī**
   ölürseŋ minnet ėtme terk-i cānı cāna minnet bil

52.

sulṭān murād ḥażretlerinüŋ baʿd-ı feṯḥü'l-baġdād

şāh-ı güm-rāha gönderdügi ḫaṭṭ-ı hümāyūn ṣūretidür

ṣıfr-bahādur aṣlahu'llāhu'l-meliki'l-ḳādir nāme-yi hümāyūn-ı vācibü'l-imtiṣālüm vāṣıl olıcaḳ maʿlūmuŋ ola ki ʿatebe-yi ʿulyāma muḳaddemā

---

51 119[b] Y.: ʿālī: GMĀD: Gazel 819. Bu şiir divanda altı beyittir.

1 ṣıḥḥatüŋ: ṣoḥbetüŋ GMĀD.
Ölümlü/fenâ dünyada bir saatlik kalışını nimetin aslı bil. Bugünlük yaşamayı hoş gör, sağlığını devlet saâdeti bil.

2 bilürseŋ : mihr bilürseŋ Y.
Bir nefeslik ömrün Kârûn'un malına bedeldir, bilirsen. Gönlünü zengin tut, ömrünün varlığı/parası bir ganimet bil.

3 Sakın bir göz yumup açınca zamanlarını ziyan etme. Azizim, vakit bu vakittir, gözünü aç, fırsat kaçtı, bil.

4 o: bu GMĀD.
Filan olsam filan etsem deme, o emelinin uzamasıdır. Hemen mevcûdu gör, mevcût olmayanı anlamsız hikâye bil.

5 Ey Âlî, soysuzlardan ümit ipini kes, keskin ol. Ölürsen minnet etme, canını cana terk et, minnet bil.

52 120[a] Y.: Sultan Murad Hazretlerinin Bağdat'ı fethinden sonra yolunu şaşırmış şâha gönderdiği ferman örneğidir.
Bahadırlıkta sıfır, kudretli padişâh Allah onu ıslah etsin, itaat edip ona göre davranılması vacip olan fermanım sana ulaşınca bilmelisin ki yüksek eşiğime önceden adamlarınızdan falanı gönderip barış istemişsiniz, elçinizi tutmaktan murad bazı işimiz vardı, o işimizi aradan çıkardık, buna göre barış muradın

ādemleriŋüzden fellāḫ gönderüp ṣulḥ murād eylemişsiz elçiŋüzi eglendirmekden murād baʿżı işġālümüz var idi ol işġālümüz ber-ṭaraf eyledük imdi ṣulḥ murāduŋ ise ecdād-ı ʿiẓāmum zamānlarında taḫt-ı ḥükümet-i ʿadālet-ʿunvānumuza dāḫil olan memleketleri yine beglerbegümüzlere teslīm eyleyesiz ʿasākir-i ẓafer-mü'eṩirüm varup żabṭ eyleyeler veʿādetā vėrile gelen pīşkeş ve hedāyā geri sāl be-sāl irsāl ü īṣāl eyleyesiz eger ėtmez iseŋ bu ser-ḥadlarde ḳışlayup inşā'e'llāhu teʿālā evvel bahār-ı ḫuceste-āṩārda ʿasākir-i deryā-miṩāl ėli ile memleketüŋe varmam muḳarrerdür er iseŋ meydāna gelesin serverlik daʿvāsında olanlara perde-nīşinlik nā-sezādur ve atdan ḳorḳan ata binüp ḳılıç ḳuşanmaḳ ḫaṭādur ezel-i āzālde muḳadder olan gelür elem çekmeyüp ḳarşu gelesün ve's-selāmu ʿalā meni't-tabaʿi'l-hüdā.

53.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

müctes: . - . - / . . - - / . - . - / . . -

1. kemāl-i ḥüsn ile mümtāz u bī-bedel sensin
naẓīri yoḳ iki ʿālemde bir güzel sensin
seni ne vech ile medḥ eylesem maḥal sensin
cihānda pertev-i envār-ı lem-yezel sensin
fiġān ki ẕerre ḳadar ḳadr-i ḥüsni bilmezsin
furūġ-i meşʿale-yi bedr-i ḥüsni bilmezsin

ise büyük atalarım zamanlarında adaletiyle ünlü hükûmetimizin yönetimi altına giren memleketleri yine beylerbeyimize teslim edin, zafer sahibi askerlerim gelip zaptetsinler ve âdet olduğu üzere verile gelen armağan ve hediyenizi yıldan yıla gönderip ulaştırın, eğer etmezsen bu sınırlarda kışlayıp yüce Allah dilerse kutlu sırların görüldüğü ilkbaharda deniz misali askerlerim eli ile memleketine varmam kararlaştırılmıştır, yiğitsen meydana gel, padişâhlık davasında olanlara perde arkasında oturmak yakışmaz, attan korkanın ata binip kılıç kuşanması hatadır, ezellerin ezelinde takdir edilen başa gelir, korkmayıp karşıma çık, selam doğru yola tâbi olanlara olsun.

53 120[b] Y.: müseddes: tesdīs-i tīġī Y.

1 Güzellik kemâli ile seçkin ve eşsiz sensin. İki âlemde benzeri olmayan bir güzelsin. Seni ne yol ile övsem yer/konu sensin. Cihânda kalıcı parlaklıkların ışığı sensin. Öyle bir inleme ki zerre kadar güzelliğin kadrini bilmezsin. Güzellik dolunayının meşalesinin nûrunu bilmezsin.

2. ẓarīf ü nāzük ü ḫoş ṭabʿ-ı nükte-dān olasın
güzeller içre şehenşāh-ı kāmurān olasın
rumūz-ı ʿaşḳı bilür ʿārif-i cihān olasın
söz aŋlar ehl-i maʿārif geçer cüvān olasın
saŋa düşer mi erāẕille hem-nişīn olmaḳ
enīsi ehl-i dilüŋ nāle vü enīn olmaḳ

3. hemīşe māyil olursın hevā-yı aġyāra
dėmezsin uġrayayın āh-ı ʿāşıḳ-ı zāra
ṭayanma ġırre olup rūzgār-ı ġaddāra
çekil kenāra ṣaḳın olmasun yüzüŋ ḳara
demādem aḳmadasın baḥr gibi her yaŋa
yazıḳlar ėy der-i pākīze acıdum saŋa

4. cemālüŋe gele bir dem ėrişe ḫaṭṭ-ı siyāh
yüzüŋi görmege ṭālibler ėde istikrāh
ḥicāb ile ėdüp erbāb-ı ʿaşḳa sen de nigāh
dilerseŋ ėtmeyesin ḥasret ile nāle vü āh
riʿāyet eyle bilüp ḳadr-i ehl-i ʿirfānı
ḥazer ḳıl aṣṣı ėder ṣanma ṣuŋ peşīmānı

---

2 Zarif, nazik ve hoş nükte bilen tabîatlı olasın. Güzeller içerisinde en büyük mutluluklar padişâhı olasın. Aşkın işaretlerini bilen cihânın ârifi olasın. Söz anlayan, bilim ehli geçinen genç olasın. Rezillerle beraber oturup kalkmak sana düşer mi? Gönül ehlinin arkadaşı inilti olmak yakışır mı?

3 Daima yabancıların hevesine istekli olursun, inleyen âşığın âhına uğrayayım demezsin. Gururlanıp merhametsiz rüzgâra dayanma. Kenara çekil, yüzün sakın kara olmasın. Her vakit deniz gibi her yana akmaktasın. Ey saflığın kapısı, sana acıdım, yazık.

4 Siyah kıl bir vakit yüzüne gelir, erişir. Talipler yüzünü görmeye tiksinir. Sen de aşk erbâbına utanç ile bakıp hasret ile âh edip inlemeyesin istersen irfân ehlinin kadrini bilip saygı göster. Sakın, fayda eder sanma, pişmanlığını sun.

5. ġam-ı firāḳ ile **tīġī** olup perīşān ḥāl
revā mı ola ʿadū maḥrem-i ḥarīm-i visāl
müyesser olmadı çünkim murād-ı māfī'l-bāl
ḳapuŋdan ayrulup oldum muḳīm-i künc-i melāl
unutma gūşe-yi ġamda ḳoyup dil ü cānum
ḳuluŋı gāhī göŋülden çıḳarma sulṭānum

54.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. vaḳt-i gülzār ėrdi bülbül oldı güyā bir yaŋa
ṣalınur raʿnālanup her serv-i bālā bir yaŋa
ehl-i diller ḳıldılar gül-geşt-i ṣaḥrā bir yaŋa
ḫalḳ-ı ʿālem bir yaŋa bī-çāre tenhā bir yaŋa
cennet-i kūyuŋ ḳomazam olsa dünyā bir yaŋa

2. boynuma zencīr-i zülfin ėdeli ol yār bend
ḥalḳa ḥalḳa dūd-ı āhum çarḫa ṣalmışdur kemend
fā'ide ėtmez ne lāzımdur dil-i şeydāya pend
ʿaşḳa mānīʿ olımaz nāṣiḥ-kelām-ı hūşmend
kimse ḳarşu ṭurımaz ger aḳsa deryā bir yaŋa

---

5 Tîgî ayrılık gamıyla perişân bir hal olurken düşman kavuşma haremine mahrem mi olsun, uygun mu? Gönüldeki sırrın muradı kolay olmadığı için kapından ayrılıp sıkıntı köşesinde oturan oldum. Gönül ve canımı gam köşesinde koyup unutma. Sultanım, kulunu bir an gönülden çıkarma.

54 121[a] Y.: ġazel-i necātī taḫmīs-i raḥmī: RD: Musammat 27.

1 Gül bahçesinin vakti geldi, bülbül bir yanda söyler oldu. Her yüksek selvi güzelleşip bir yanda salınır. Gönül ehli kırdaki bir yanda gül gezintisi kıldılar. Âlem halkı bir yanda, çaresiz tenha bir yanda. Dünya bir yana olsa da mahallenin cennetini terk etmem.

2 dil-i şeydāya: ʿāşıḳ-ı şeydāya RD. nāṣiḥ: zāhid RD. kimse: kimsene RD. ger aḳsa: aḳsa RD.
O sevgili saçının zincirini boynuma bağ ettiğinden beri âhımın dumanı feleğe halka halka kemend salmıştır. Çılgın gönüle öğüt fayda vermez, ne lazımdır? Akıl sahibinin nasihat sözü aşka mâni olmaz. Eğer derya bir yana aksa kimse karşı duramaz.

3. ehl-i dünyānuŋ dilā gūş ėtme ḳīl ü ḳālini
gel ḳalender ol bulup bir rūm ili abdālını
kārubārı terk ėdüp bürin melāmet şālını
māl-ı dünyā ile şerḥ eyler tecerrüd ḥālini
yėrde ḳārūn bir yaŋa gökde mesīḥā bir yaŋa

4. gülşene ʿarż eyleyelden dilberā dīdāruŋı
lāle ḫacletden ḳızardı gördi gül-ruḫsāruŋı
bülbülüŋ ṣoluġı diŋdi işüdüp güftāruŋı
bulımadılar arayup şīve-yi reftāruŋı
gitdi ṭūbā bir yaŋa serv-i dil-ārā bir yaŋa

5. āh-ı **raḥmī**den nʾola gerdūn olursa bī-ḳarar
jeng-i ġamdan eyledi mirʾāt-ı ḳalbin pür-ġubār
ʿārıżıŋda[n] ẓāhir olaldan bu ḫaṭṭ-ı müşg-bār
cānına oldı **necātī**nüŋ ḥavāle ʿaşḳ-ı yār
ėy ecel sende gelüp ėtme teḳāżā bir yaŋa

---

3 Ey gönül, dünya ehlinin dedikodusunu dinleme. Gel, bir Rumeli abdâlını bulup kalender ol. İşi gücü terk edip melâmet şalını bürün. Yerde Kârûn bir yana, gökte İsa bir yana dünya malı ile çıplak olma halini açıklar.

4 arayup: arayup bu Y. gördi gül-i rūḫsāruŋı: göricek rūḫsāruŋı RD. bülbüliŋ ṣaġlığı dekdi: ġoncalar dembeste kaldı RD.
Ey gönlü alıp götüren güzel; yüzünü gül bahçesine gösterdiğinden beri lale gül yüzünü gördü, utançtan kızardı. Sözünü işitene kadar bülbülün soluğu sözünü işitince kesildi. Yürüyüşündeki cilveliği arayıp bulamadılar. Tûbâ bir yana, gönül alan bir yana gitti.

5 jeng-i ġamdan eyledi: gerd-i mihnet kıldı çün RD. ʿaşḳ-ı yār: çeşm-i yār RD.
Felek Rahmî'nin âhından dolayı kararsız olursa ne olur? Bu misk yağdıran ayva tüyün yanağında göründüğünden beri gam pasından kalbin aynası çok tozlandı. Ey ecel! Necati'nin canına sevgilinin gözü havale oldu, yani canını alacak, bir de sen gelip takaza etme.

55.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. baŋa bir gūşe mi var künc-i fenādan ġayrı
   baŋa maḥrem kim olur derd ü ʿanādan ġayrı
   ger ṣorarlarsa dilā bunca belādan ġayrı
   dėme kim yārda yoḳ cevr ü cefādan ġayrı
   ne dilerseŋ bulunur mihr ü vefādan ġayrı

2. şerha şerha dilümi tīġ-i cefālar dilicek
   siper-i sīnemüzi tīr-i ḥavādiṣ delicek
   ḫār-ı ṣaḥrā-yı ecel dāmen-i ʿömre ilicek
   beni aġlaŋ beni kim üstüme gelmez ölicek
   bir avuç ṭopraġ atar bād-ı ṣabādan ġayrı

3. çeşmüŋe ehl-i naẓar nergis-i şehlā dėdiler
   mīme beŋzer dėyicek laʿlüni zībā dėdiler
   cīme teşbīh ėdicek kākülüŋe lā dėdiler
   bu elif ḳāmetüŋ ile ḳaşuŋa rā dėdiler
   beni kim egleye ʿālemde bu rādan ġayrı

---

55 121[b] Y.: ġazel-i necātī taḫmīs-i raḥmī: RD: Musammat 26.

1 Bana fenâ/yokluk köşesinden başka bir köşe mi var? Bana dert ve zahmetten başka mahrem kim olur? Ey gönül, eğer bunca belâdan başka sorarlarsa eziyet ve cefâdan başka deme, sevgilinin de olmadığını söyleme. Sevgi ve vefâdan başka ne dilersen bulunur.

2 tīġ-i cefālar: tīġ-i belālar RD. sīnemizi: sīnemi de RD. ṭolmaz: gelmez RD.
Parça parça gönlümü cefâlar kılıcı delince, sine siperimizi havadis oku delince, ecel çölünün dikeni ömür eteğine yapışınca, benim için ağlayın; ben ölünce üstüme/ziyaretime kimse gelmez sabâ rüzgârından başka; o bir avuç toprak atar.

3 laʿlüni: laʿlüne RD. kākülüŋe lā: zülfüŋi lā lā RD. bu: şol RD.
Nazar ehli gözüne "şehlâ nergis" dediler. "La'l renkli dudağı mime benzer" deyince "süslü" dediler. Kakülünü cime benzetince kakülüne "lâ" dediler. Bu elif boyun ile kaşına "râ" dediler. Beni bu âlemde bu râdan başka kim oyalasın.

4. n’eyleyem pertev-i ḫurşīdi cemālüŋ var iken
baḳmazam māh-ı neve iki hilālüŋ var iken
ġayrı aġyār-dur[ur] dilde ḫayālüŋ var iken
ne ġaraż eyleye ʿuşşāḳ viṣālüŋ var iken
ne ümīd ėdine bīmār devādan ġayrı

5. **raḥmi**yā vėrmeyicek yār bize vuṣlat elin
vėrmeye şāhid-i maḳṣūd bize devlet elin
āh u zār ile urup bir birine ḫayret elin
n’ola ṭutarsa **necātī** yüzine ḫaclet elin
nesi var yüze gelür dest-i duʿādan ġayrı

56.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ḫırmen-i māhı yaḳan āh-ı derūnumdur benüm
çarḫ-ı ser-keş dostlar şimdi zebūnumdur benüm

2. gül yüzi ṭaġıtdı ṣabrum naḳdini bülbül gibi
nev-bahārum geldi hengām-ı cünūnumdur benüm

3. ʿaşḳ meydanında yāruŋ bir yaluŋuz başumı
zülfi çevgānına ṭop ėtmek oyunumdur benüm

---

4 ne ġaraż: ne ümīd RD. ne ümīd: ne ġaraż RD.
Yüzün varken güneşin ışığını n’eyleyeyim? İki hilâlin varken yeni aya bakmam. Gönülde hayalin varken başkası yabancıdır. Âşıklar sana kavuşmak varken ne istesin? Hasta çareden başka ne ümit edinsin?

5 ḫayret: hasret RD. n’ola ṭutarsa necātī yüzine:yüzine tutsa necātī ne ʿaceb RD.
Ey Rahmî, sevgili bize vuslat elini vermeyince isteğimizin şâhidi bize devlet/saâdet elini vermez. Necâtî, âh ve inleme ile hayret elini birbirine vurup utanmayla elini yüzüne tutarsa ne olur?/şaşılır mı? Dua elinden başka yüze gelir nesi var?

56 121[b] Y.: ġazel-i necātī: ND: Gazel 356.

1 Ayın harmanını yakan benim yüreğimin âhıdır. Dostlar, dikbaşlı felek şimdi benim karşımda âcizdir.

2 nev-bahārum geldi: nev-bahār ėrişdi ND.
Gül yüzü, sabrımın varlığını bülbül gibi dağıttı. İlkbaharım geldi, benim delilik çağımdır.

3 ʿaşḳ meydanında: ʿaşḳı meydanında ND.
Sevgilinin aşk meydanında yalnız başımı saçını çevgânına top etmek benim oyunumdur.

4. şemʿ-i ruḫsārına ėden zülf-i şeb-rengi niḳāb
bilürem baḫt-ı siyāh-ı ser-nigūnumdur benüm

5. ėy **necātī** ʿaşḳ ṣaḥrāsını gülgūn eyleyen
bilmiş olasın ki eşk-i lālegūnumdur benüm

57.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. beŋzedürken yār ėşigüŋ ehl-i diller kaʿbeye
başlamamışdı daḫı ibrāhim-i āzer kaʿbeye

2. ḳo ṭoyunca ėşigüŋe süreyüm yüzüm gözüm
çün bilürsen çoḳ sürilür sīm ile zer kaʿbeye

3. kūyuŋa varmaġ-ıla ʿāşıḳ geçinmesün raḳīb
ḥācī olmaz bellüdür varmaġ-ıla ḫar kaʿbeye

4. ṭaş ėşigin secdegāh ėdinmez isem dostuŋ
ṭaş atanlardan olayın ėy birāder kaʿbeye

5. sen yanuŋdan sürdügüŋce ben ėşügüŋ özlerem
kim gider ʿādet-durur maʿẕūl olanlar kaʿbeye

---

4 şeb-rengi: şeb-rengin ND.
Balmumuna benzeyen yanağına siyah renkli saçı örtü edeni bilirim, benim başaşağı olmuş siyah bahtımdır.

5 Ey Necâtî, aşk sahrasını gül renkli eyleyen bilmiş olasın ki benim lâle renkli gözyaşımdır.

57 122ª Y.: ġazel-i necātī: ND: Gazel 456. Bu şiir divanda on bir beyittir.

1 daḫı: idi ND.
Gönül ehli sevgilinin eşiğini Ka'be'ye benzetirken Âzer'in oğlu İbrahim Ka'be'ye henüz başlamamıştı.

2 ḳo ṭoyunca ėşigüŋe süreyem: ėşigüŋe ḳo ṭoyunca süreyin ND. çün bilürsen çoḳ sürilür: çoḳ sürilür çün bilürsen ND.
İzin ver, doyuncaya kadar yüzümü, gözümü eşiğine süreyim. Çünkü bilirsin, Ka'be'ye gümüş ile altın çok sürülür.

3 varmaġla: gelmek ile ND. geçünmesün: dirilmesün ND.
Rakip mahallene varmakla âşık geçinmesin. Eşek, Ka'be'ye varmakla hacı olmaz, bellidir.

4 Ey kardeş, dostun eşiğinin taşını secde yeri edinmez isem Ka'be'ye taş atanlardan olayım.

5 özlerüm: gözlerem ND.
Sen beni yanından sürdüğün zaman ben eşiğini özlerim. Azledilenler Ka'be'ye gider, âdettir.

6. yıḳmaġ ister dōstum düşmen **necātī** gönlini
ḳomaŋuz ḳaṣd eyledi göz göre kāfir kaʿbeye

58.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ḳoma kim ḫāl ü ḫaṭuŋ ḫalḳa perīşānlıḳ ėde
mışr-ı ḥüsnüŋde bir iki ḳara sulṭānlıḳ ėde

2. bir zamān ola ki ḳan ile berāber ṭutalar
bir iki rind eger mey-gededе ḳanlıḳ ėde

3. görse bir ādemi [ger] cennet-i kūyuŋda raḳīb
saʿy ėder kim aŋa bir vech ile şeyṭānlıḳ ėde

4. bu cihāndur güzelüm ḥüsnüŋe maġrūr olma
bir zamān ola ki ḳarınca süleymānlıḳ ėde

5. el-ḥaḳ inṣāf budur ṭūṭīye degmez güftār
şol çimende ki **necātī** şeker-efşānlıḳ ėde

---

6 dostum: dostlar Y. ḳomaguz: ḳoma kim ND.
Dostum, Necâtî'nin gönlünü düşman yıkmak ister. Kâfir Ka'be'ye göz göre göre kasteyledi, koymayın.

58 122[a] Y.: ġazel-i necātī: ND: Gazel 518. Bu şiir divanda yedi beyittir.

1 Yüzündeki benin ve yüz çizgin halka perişânlık etmesine izin verme. Güzellik ülkesinde bir iki karanın sultanlık etmesine izin verme.

2 ola: oldu ND. ṭutalar: ṭutılur ND.
Eğer bir iki rind meyhânede kanlık ederse bir zaman olsun ki kan ile beraber tutsunlar.

3 görse bir ādemi [ger] cennet-i kūyuŋda raḳīb: ėdinür ādem olan cennet-i kūyuŋda yėrin ND. saʿy ėder kim aŋa vechle:meger ėy dōst rāḳībüŋ gele ND.
Eğer rakip, mahallenin cennetinde bir insanı görse ona bir sebep ile şeytanlık etmeye çabalar.

4 Bu dünyadır ki güzelim, güzelliğinle gururlanma. Bir zaman olur ki karınca Süleymanlık eder.

5 Gerçekten insaf budur: Tûtîye söz düşmez, Necâtî şu çimende şeker dağıtsın.

59.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ol şeh-i mülk-i melāḥat ben gedāsından ḳaçar
   ʿādet ancaḳ dil-rübālar mübtelāsından ḳaçar

2. āh kim bī̇gāneliḳ ėdüp beni yād eylemez
   yādlarla seyre varur āşināsından ḳaçar

3. zāhid-i nā-dān cemāl-i yāri görür dūr olur
   beŋzer ol ḥuffāşa ḥurşī̇düŋ żiyāsından ḳaçar

4. ṭolu içsem ṭoluyı içmez o dilber nāz ėder
   bādeden ḥaẓẓ eyler ammā merḥabāsından ḳaçar

5. tövbe eylerdi şarāba sāḳiyā **ʿulvī̇** velī̇
   ḫavf ėder pī̇r-i muġānuŋ bed-duʿāsından ḳaçar

60.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - - / . - - -

1. saŋa raḥm eylemezken ol ṭabī̇b-i nāz-ı perverdüŋ
   dilā uyduŋ ulaşduŋ aŋa hī̇ç bilmez nedür derdüŋ

---

59 122[b] Y.: ʿulvī̇: ʿUD: Gazel 112.

1 O güzellik mülkünün padişâhı, kölesi olan benden kaçar. Âdet budur, gönül alanlar sadece ona tutulandan kaçar.

2 āh kim: ol perī̇ ʿUD.
Âh ki ilgisizlik edip beni anmaz, yabancılarla gezip dolaşıp tanıdıktan kaçar.

3 zāhid-i nā-dān: zāhid-i ḫod-bī̇n ʿUD. görür: görse ʿUD. ḥod yaşıduŋ: kim mihrüŋ ʿUD.
Kaba zâhid, sevgilinin yüzünü görür, uzak durur. O yarasaya benzer, güneşin ışığından kaçar.

4 Dolu içsem o sevgili doluyu içmez, naz eder. Şaraptan zevk alır ama merhabasından kaçar.

5 sāḳiyā: ṣūfiyā ʿUD.
Ey sâkî, Allah'ın kulu Ulvî şaraba tövbe ederdi ama meyhanecinin bedduasından korkar, kaçar.

60 122[b] Y.: veysī̇:

1 Ey gönül, o naz besleyen doktorun sana merhamet eylemezken, hiç derdin nedir bilmez iken sen yapacağını yaptın ona tutuldun/uydun.

2. güle gülşende ėy bülbül ėdersin bī-nevāluḳlar
sürūd-ı meclis-i ʿişret ṣanur nāle-yi serdüŋ

3. o māhuŋ bilmek isterseŋ kemāl-i ḥüsnini ėy çarḫ
yanında ẕerre-yi ser-geştedür mihr-i cihān-gerdüŋ

4. aŋa altun ṣanup meyl eyleye meh-pāreler şāyed
dilā rāh-ı fenāda pāyimāl ėt çehre-yi zerdüŋ

5. kesād ėrmez metāʿ-ı nazma ėy **veysī** zamānında
ḫudāvend-i keremkār-ı cüvān-baḫt-ı cüvān-merdüŋ

61.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. ne dirlik baŋa ʿālemde nigār-ı ḫūb-ṣūretsiz
açılmaz bu ḳara baḫtum benüm ol māh-sīretsiz
çeküpdür rāh-ı ʿaşḳuŋda belā-yı dil ḥadd ü ġāyetsiz
ilāhī n'ola ḥālüm ol meh-i ḫurşīd-ṭalʿatsiz
maḳāmum olmadı devlet sitārem key saʿādetsiz

2. reh-i ʿaşḳa sülūk ėden ėdinsün derd ü ġam-zādın
bu miḥnet-ḫānenüŋ bir dem görüp aldanmasun şādın
kelīm-i ḥaḳ geçer zahīd velī fehm eylemez adın
ezilmiş laʿlüŋe şekker vėrürler aġzınuŋ dādın
ʿaceb bilsem niçün ḥaddini bilmez ol ḥalāvetsiz

---

2 Ey bülbül gül bahçesinde güle çaresizlikler edersin. Senin sert inlemeni içki meclisinin şarkısı sanır.

3 Ey felek, o ay yüzlünün güzellik kemâlini bilmek istersen senin cihanı dolaşan güneşin onun yanında şaşkın zerredir.

4 Ey gönül, şayet ay parçaları onu altın sanıp ona meylederse altın çehreni yokluk/kötülük/fenâ yolunda ayaklar atına al.

5 Ey Veysî; talihi genç, cömert efendin senin zamanında şiir sermâyesinin değerini düşürmez.

61 123[a] Y.: ġazel-i ẕātī taḫmīs-i żaʿfī:

1 Bana âlemde sureti güzel sevgili olmadan dirlik yok. O ay yüzlü olmadan benim bu kara bahtım açılmaz. Gönül belâyı aşk yolunda sınırsız ve sonsuz çekmektedir. İlâhî, o yüzü güneş olan aya benzeyen sevgili olmadan halim ne olur? Makamım devlet olmadı, yıldızım/talihim çok saâdetsizdir.

2 Aşk yoluna yoluna giren dert ve gamdan doğanı edinsin. Bir vakit bu mihnet evinin sevincini görüp aldanmasın. Allah'la konuşan geçinir ama zahîd adını anlamaz. Ağzının ezilmiş la'l renkli dudağına şeker tadı verirler. Acaba bilsem o tatsız haddini niçin bilmez.

3. ġam-ı hicr ile bīmārum ṭabībüm ḥālümi ṣormaz
bu çeşmüm çeşmesārında aḳar ḳan ile yaş ṭurmaz
düşüpdür fülk-i ten baḥr-ı ġama aġ u ḳara görmez
hidāyet necmi görinmez kenār-ı vaṣla el ėrmez
ġamuŋ deryāsına ḥad yoḳ belā mevci nihāyetsiz

4. göŋül yāruŋ bilüp necm-i saʿādet çehre-yi bedrīn
görürken zülf-i şeb-rengīnde her dem leyle-yi ḳadrin
nėcesi ḳalb-i mecrūḥa ururken cevher-i ṣırrın
dėdüm kim kīmyā-yı ḳadre ėrdüm bilmedüm ḳadrin
yüzüme ḫışm-ıla baḳdı eyitdi vāy bu devletsiz

5. fenādan el çek ėy **żaʿfī** beḳāya ėrmek isterseŋ
ḳadeḥ ṭut merve ḥaḳḳı çün ṣafāya ėrmek isterseŋ
yüri taḥsīl-i derd eyle devāya ėrmek isterseŋ
cefāya ṣabr ḳıl ėy dil vefāya ėrmek isterseŋ
ėrişmez devlete **ẕātī** cihānda kimse miḥnetsiz

62.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. bahār oldı açıldı ġonca-lebler ṣahn-ı gülzāra
güle yėr yoḳ meger yapışduram penbeyle dīvāra

---

3 Ayrılık gamıyla hastayım, doktorum halimi bilmez. Bu göz çeşmemde kan ile yaş durmaz, akar. Gam denizine ten gemisi düşmektedir, ak ve kara görmez. Hak yolu yıldızı görünmez, kavuşmanın kenarına/sahiline gücü yetmez. Gam denizine sınır yok, belâ dalgası sonsuz.

4 Gönül sevgilinin dolunay çehresini saâdet yıldızı bilip, siyah saçında her vakit kadir gecesini görüp, sırrının cevheri birçok yaralı kalbe vururken kadir kimyasına ulaştım. "Kadrini bilmedim" dedim.Yüzüme hışımla/öfkeyle baktı, "vay bu devletsiz/saâdetsiz" dedi.

5 Ey Zaʿ fî, sonsuzluğa varmak istersen yokluktan/fenâdan el çek. Safâ'ya varmak istersen Merve hakkı için kadeh tut. Yürü, dert tahsili eyle, devâya varmak istersen. Ey gönül, vefâya varmak istersen cefâya sabret. Zâtî, cihânda kimse mihnetsiz devlete/saâdete erişmez.

62 123[a] Y.: ġazel-i raḥmī: RD: Gazel 206.

1 Bahar oldu, gonca dudaklılar gül bahçesinin meydanına açıldı. Meğer güle yer yok, pembeyle duvara yapıştırayım.

2. görinen şāḫ-ı güldür nā-şüküfte ġoncalar ṣanmaŋ
dil-i pür-ḫūn-ı bülbüldür ki ṣancılmış-durur ḫāra

3. gerekmez ḫilʿat-ı şāhī baŋa bu penbe-yi dāġum
serāser pūşiş olmaġa yėter bu cism-i efgāra

4. senüŋ gibi ṭoġurmaz ṭıfl-ı nūrānī zen-i eyyām
ḳamer dāye olup ṣandūḳa-yi dehr ola gehvāre

5. ḳarār ėtmek dilerseŋ raḥmiyā ḳāf-ı ḳanāʿatda
meges var olma māyil ḫᵛān-ı dünyā gibi murdāra

63.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. cihān ġarḳ-āb olupdur dīde-yi eşk-i revānumdan
felekler nīl-reng olmış-durur dūd-ı duḫānumdan
melekler bāl ü per yaḳmış-durur sūz-ı nihānumdan
düşelden ayru şeydā ol meh-i nā-mihribānumdan
kevākib her gėce yummaz gözin āh u fiġānumdan

---

2 Görünen gül dalıdır, açılmayan goncalar sanmayın. Bülbülün kan içinde gönlüdür ki dikene batmıştır.

3 Padişâhın süslü elbise giydirmesine gerek yok, bu yaramın pamuğu bu yaralı bedenime serâser kumaşı olmaya yeter.

4 dehr: çarh RD.
Devrin kadını senin gibi nurlu çocuk doğurmaz. Ay dadı olup/olsun, dünya sandığı beşik olsun.

5 ḳarār ėtmek dilerseŋ raḥmiyā: ḳarār ėt raḥmiyā ʿankā-sıfat RD.
Ey Rahmî, kanaatin kaf dağında durmak dilersen sinek gibi dünya sofrasına meyletme.

63 123ᵇ Y.: ġazel-i ḫayālī taḫmīs-i raḥmī: RD: Musammat 19.

1 ol: dil RD.
Gözümden akan gözyaşından cihân suya boğulmuştur. Dumanımın tütününden felekler çivit rengi olmuştur. Gizli ateşimden melekler kol ve kanat yakmıştır. O merhametsiz ay yüzlü güzelden ayrı dîvâne düştüğümden beri âh ve inlememden yıldızlar her gece gözünü yummaz.

2. bugün ferhād-veş bir ʿāşıḳam miḥnet diyārında
güli rüsvāy ėder dāġ-ı tenüm ġam şāḫsārında
mekān ėtsem ʿaceb midür melāmet kūhsārında
ben ol bāz-ı hümā-ṣaydem ki ʿālem murġzārında
nėçe ʿanḳā gibi yavru uçurdum āşiyānumdan

3. devāt-ı ġam-durur gūyā benüm bu çeşm-i giryānum
midād-ı sürḫ olupdur anuŋ içre eşk ile ḳanum
yazuban mā-cerā-yı derd-i ʿaşḳı kilk-i müjgānum
muḥabbet-nāmelerdür kim saŋa irsāl ėder cānum
ben öldükde seg-i kūyuŋ götürse üstüḫ[v]ānumdan

4. n'ola mecnūn-ı ʿaşḳ olsam ezel takdīridür çünkim
tenümde mūlarum yėr yėr cünün zencīridür çünkim
bu yolda ḫūn-feşānlıḳ ʿāşıḳuŋ tedbīridür çünkim
sanavber gibi baġrum başlu olsa yėridür çünkim
murādum mīvesi bitmez nihāl-i erġavānumdan

5. derūnuŋ **raḥmi**yā ālāyiş-i ġamdan ḳılup ḫālī
yüri bir iḫtiyāruŋ ol reh-i ʿaşḳında pā-māli
ḳalender-veş tırāş ėt levḥ-i dilden ḫaṭṭ-ı āmāli
ḫayālī tekye-yi ʿaşḳuŋ olup mecẕūb-ı abdālı
gedālar gibi geçmek isterem nām ü nişānumdan

---

2 Bugün mihnet diyârında Ferhâd gibi bir âşığım. Tenimdeki yaram gam koruluğunda gülü rezil eder. Kınama dağının tepesinde yer edinsem şaşılır mı? Ben âlemin kuş yatağında o Hümâ avlayan Şâhbâzım. Ankâ gibi kuş yuvasından birçok yavru uçurdum.

3 devāt-ı ġam-durur gūyā benüm: devāt-ı ġam olupdur gerçi kim RD. midād-ı sürḫ olupdur anuŋ içre: midād-ı sürḫdür anuŋ içinde RD.
Sözde benim ağlayan gözüm gam divitidir. Onun içinde gözyaşı ile kanım kırmızı yazı mürekkebidir. Kirpiğimin kalemi aşk derdimin macerasını yazdığı aşk mektubudur ki canım sana yollar, ben öldükten sonra senin mahallenin köpekleri kemiklerimden götürse.

4 ḫūn-feşānlıḳ: cān-feşānlıḳ RD.
Aşk Mecnûn'u olsam ne olur? Çünkü ezel takdîridir. Çünkü tenimde tüylerim yer yer delilik zinciridir. Çünkü bu yolda kan saçmak âşığın tedbîridir. Çünkü çam fıstığı ağacı gibi bağrım başlı olsa yeridir. Erguvân fidanından istediğimin meyvesi bitmez.

5 Ey Rahmî, yüreğinin hali gam gösterişinden oluşturup o aşk yolunda irâdenin ezilmişliği ile yürü. Ümitler çizgisini gönül levhasından kalender gibi tıraş et. Hayâlî, aşk tekkesinin abdâl delisi olup köleler gibi iz bile bırakmadan geçmek isterim.

64.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ʿāşıḳ-ı bī-çāreyem cān ü cihāndan geçmişem
   sākin-i mey-ḫāneyem bāġ-ı cānāndan geçmişem

2. müflis-i kūy-ı nigāram baŋa aŋmaŋ cenneti
   ṭālib-i dīdār-ı yāram gülsitāndan geçmişem

3. baŋa ögretmeŋ gelüp her laḥẓa meyden geçmişem
   çoḳ zamān olmışdur ey ṣūfī ben andan geçmişem

4. göreli ruḫsār ile zülf-i dil-āvīzüŋ senüŋ
   cennet-i bāḳī vü ʿ ömr-i cāvidāndan geçmişem

5. ben **necātī** lebleri şevḳ ile bī-hūş olmışam
   sen beni ṣanma şarāb-ı erġavāndan geçmişem

65.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. yatur dil ḫaṭṭ-ı şebgūnında zülf-i yāra yaşdanmış
   ne bilsün dün ḳaraŋusında miskīn māra yaşdanmış

---

64 123[b] Y.: ġazel-i necātī: ND: Gazel 364. Bu şiir divanda yedi beyittir.

1 ʿāşıḳ bī-çāreyem: ʿāşıḳ-ı cānāneyem ND.
Çaresiz âşığım, can ve cihândan vazgeçmişim. Meyhâne sakiniyim, cânân bağından vazgeçmişim.

2 bāġ-ı cānāndan: bāġ-ı cinândan ND.
Sevgilinin mahallesinde züğürtüm, bana cenneti anmayın. Sevgilinin yüzünün talibiyim, gül bahçesinden vazgeçmişim.

3 gelüp her laḥẓa meyden geçmişem:baŋa ögretmeŋ lebi şevḳi ile meyden geçmegi ND.
Ey sûfî, bana öğretesin gelmiş ama çok zaman olmuştur ben ondan vazgeçmişim, her parça şaraptan vazgeçmişim.

4 Senin gönül çalan saçını yüzün ile birlikte gördüğümden beri sonsuz cennetten ve edebi ömürden vazgeçmişim.

5 Necâtî, ben sevgilinin dudaklarının şevkiyle şaşırmışım, sen beni erguvan şarabından geçmişim/sarhoş olmuşum sanma.

65 124[a] Y.: emrī: ED: Gazel 235.

1 Gönül, gece renkli ayva tüyünde sevgilinin saçına yaslanmış, yatar. Gece karasında zavallı yılana yaslanmış, ne bilsin?

2. ḳolın pür-dāġ ėdüp künc-i belāyı yaṣdanan ʿāṣıḳ
şeh-i iḳlīm-i ġamdur bāliş-i zerkāra yaṣdanmış

3. dėdiler oldı raḫşān beş hilāl üstinde bir ḫurşīd
meger kim pençe-yi sīmīnin ol meh-pāre yaṣdanmış

4. ölicek başı üstinde bulınur nūrdan ḳandīl
şu kim ḫasta yaturken zānū-yı dildāra yaṣdanmış

5. ṣorarsaŋ **emrī-**yi dil-ḫasta ḥālin kūşe-yi ġamda
yatur ol nā-tüvān ṭopraġa düşmiş ḫāra yaṣdanmış

66.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
ḫafīf: . . - - / . - . - / . . -

1. yār kim luṭf ėdüp kenāra gele
beŋzer ol ʿīde kim bahāra gele

2. çeşm-i terde ḫayāl-i ʿārıż-ı yār
bir perīdür ki çeşmesāra gele

3. keh-keşān ṣanma āh-ı pür-şererüm
yol ėdüpdür sipihre vara gele

4. ne saʿādet-durur ki ḫāneye yār
ėtdügi cevre iʿtiẕāra gele

---

2 Kolunu yara edip belâ köşesine yaslanan âşık altın işlemeli yastığa yaslanmış gam ikliminin padişâhıdır.
3 "Beş hilâl üstünde güneş parlak oldu" dediler. Meğer ki o ay parçası gümüş renkli pençesini/elini yaslamış.
4 ölicek baş üstinde bulınur nūrdan ḳandīl: ölicek başı ucında bulınur nūrdan bālin ED.
Öldüğü zaman nurdan kandil başı üstünde bulunur. Sanki hasta yatarken sevgilinin dizine yaslanmış.
5 Gönlü hasta Emrî'nin halini sorarsan gam köşesinde yatar. O zayıf toprağa düşmüş, dikene yaslanmış.

66 124[a] Y.: maḳālī:
1 Sevgili lütfedip kenara/kucağa gelse o bayrama benzer ki baharda gelir.
2 Gözyaşımda sevgilinin yanağının hayali, o peridir ki çeşmesi çok olan yere gelir.
3 Kıvılcım dolu âhımı samanyolu sanma. Yol edip gökyüzüne varsın, gelsin/varıp gelsin.
4 Sevgili ettiği eziyete özür için haneye gelse ne saâdettir.

5. ḥāşe li’llāh ḳuluŋ **maḳālī** gibi
bir belā-keş bu rūzgāra gele

67.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

muzārīʿ: - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. zülfüŋden istedi kese bir ʿanberīn teli
miḳrāş şındı ditredi meşşāṭanuŋ eli

2. zülfüŋ ne yolsa ḫaṭṭ-ı ruḫuŋ üzre vechi var
merġūb olur naẓarda ġubār üstine celī

3. taʿrīf ėdince ḳaddüŋi gülşende bād-ı şubḥ
her bir nihāl iki bükilüp dėdiler belī

4. kimdür ki boynı baġlu ḳuluŋ olmaya görüp
boynuŋda ḥalḳa ḥalḳa o caʿd-ı müselseli

5. oldı **maḳālī** ṣafḥa-yı sīnem kitāb-ı ʿaşḳ
her sū sirişk-i çeşmüm anuŋ surḫ cedveli

68.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. viṣālüŋ ṣanma teskīn ėtdi sūz-ı dāġ-ı hicrānı
güle bülbül ḳarīb olduḳça artar āh u efġānı

---

5 Allah korusun! Makâlî gibi eziyet çeken bir kulun bu rüzgârda/zamanda/dünyaya gelsin.

67 124[b] Y.: maḳālī:

1 Gelinleri süsleyen kadın güzel kokulu saçından bir teli kesmek istedi, makas kırıldı, kadının eli titredi.

2 Saçın, yüz hattının üzerine ne yol ise uygundur? Gubâr üstüne celî hat görünüşte güzel olur.

3 Sabah rüzgârı gül bahçesinde boyunu tarif edince her bir fidan iki büklüm olup “evet” dediler.

4 Kim boynunda o halka halka ardı ardına dökülen kıvırcığı görüp boynu bağlı kulun olmasın?

5 Makâlî, sinemin sayfası aşk kitabı oldu. Her gözyaşımın suyu onun kırmızı cetvelidir.

68 : 124b Y.: maḳālī:

1 Sana kavuşmak sanma ayrılık yarasının ateşini yatıştırdı. Bülbül güle yakın oldukça âhı ve inlemesi artar.

2. senüŋ ḥüsnüŋ kitābın bilmege meşġūl olurlar hep
ʿaceb mi ḫᵛāceler oḳutsalar cānā gülistānı

3. çekerse zāhidi rāh-ı hidāyet rişte-yi tesbīḥ
beni zincīr-i dūd-ı āh ėder mecẕūb-ı bī-cānī

4. ṣalındı dār-ı ʿuḳbāya cihāndan geçdi çün manṣūr
ḥaḳīḳāt gülşeninde gördi ol serv-i ḫırāmānı

5. teʿayyün perdesin keşf eylemiş nevʿī-ṣıfat yüzden
ulaşmış özge bir ẕevḳe ne cismānī ne rūḥānī

6. sen ėy **maḳālī** nādire-güftār-ı dehrsin
naẓmuŋ ʿaceb mi olsa cihān içre muʿteber

69.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ḳaşları ser-nāme-yi ḥüsninde yāruŋ ḥal çeker
ḳıl ḳalemlerle aŋa kākülleri cedvel çeker

2. ṭurre-yi ṭarrāruŋa yaḳın iletme dōstum
şāne bir çoḳ başludur aġzıyla şāyed tel çeker

3. mihr-i ḫāver ėşiginde ol mehüŋ derbāndur
atı öŋince ḳamer bir ḳulıdur meşʿal çeker

---

2 Hep senin güzellik kitabını bilmeye uğraşırlar. Ey can, hocalar Gülistân'ı okutsalar şaşılır mı?

3 Tesbih ipliği zâhidi hidayet yoluna çekerse âh dumanının zinciri de beni cansız bir mecnûn eder.

4 Mansûr âhiret darağacına salındı, dünyadan geçti çünkü o salınarak yürüyen selviyi hakikâkın gül bahçesinde gördü.

5 Bir çeşit sıfat yüzünden te'ayyün perdesini keşfetmiş. Ne bedenle ne ruhla ilgili olmayan bir başka zevke ulaşmış.

6. Burada vezin münserih bahrına dönmüş ve kafîye değişmiştir. Dolayısıyla şairin başka şiirine ait olabilir. Ey Makâlî, sen zamanın nadir sözcüsüsün. Dünya içerisinde şiirin îtibarlı olsa buna şaşılır mı?

69 125ᵃ Y.: emrī: ED: Gazel 115.

1 Sevgilinin kaşları güzellik mektubunun başında hal çeker. Kâkülleri kıl kalemlerle ona cetvel çeker.

2 tel: ḳıl ED.
Dostum, tarak ağzıyla tel çekerse de çok başlıdır, yankesici alın saçına yakın iletme.

3 ol mehüŋ: ėy melek ED. āti o genc-i ḳamer bir ḳulıdur: bir ḳuluŋdur anuŋ öŋince ḳamer ED.

4. genc-i ʿaşḳuŋ bir gedāya olsa sulṭānum naṣīb
başa ilter devleti dünyā ġamından el çeker

5. ẕerre deŋlü **emri**yā ḫāṭır-perīşān olma kim
ehl olan çekmez cihānuŋ ġuṣṣasın echel çeker

70.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
muzāriʿ: - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. sünbül ṣaçuŋla ḫāṭırumuz ʿāṭır olmadı
gül-ruḫlaruŋ bizümle iki gün bir olmadı

2. bāzār-ı ġamda dil midür ol kim mezād olup
dellāl-ı ʿaşḳ elinde iken āḫır olmadı

3. dėrler meḥek şarāba ḥarābāt erenleri
şād ol göŋül ki altun aduŋ baḳır olmadı

4. tīġ-i muḥabbet ile kim oldı şehīd kim
rūḥu'l-ḳudüs cenāzesine ḥāżır olmadı

5. yaḳmaya nār-ı hecre mü'ebbet **necātī**yi
bī-çāre ʿāşıḳ oldı esīr-i kāfir olmadı

O ayın eşiğinde doğu güneşi kapıcıdır. Ay atı önünde bir kuludur, meşale taşır.

4 Sultanım; aşkının hazinesi bir köleye nasip olsa devleti başa iletir, dünya gamından el çeker.

5 Ey Emrî, zerre kadar gönlü perişân olma ki gönül perişânlığına sahip olan dünyanın kederini çekmez, çok cahil olan çeker.

70 125[a] Y.: necātī: ND: Gazel 600. Bu şiir divanda yedi beyittir.

1 Sümbül saçınla gönlümüz güzel kokulu olmadı. Gül yüzün bizimle iki gün bir olmadı.

2 Gam pazarında arttırma ile satılan o gönül müdür ki aşk satıcısı elindeyken sona ermedi.

3 Meyhane erenleri şaraba mihenk derler. Gönül, sevinçli ol ki altın adın bakır olmadı.

4 Sevgi/aşk kılıcı ile kim şehid oldu da Ruhu'l-kudüs cenâzesine hazır olmadı?

5 Necâtî'yi ayrılık ateşine sonsuza dek yakmasın. Çaresiz âşık oldu, kâfir esiri olmadı.

71.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. dilberinden ayru düşmek ʿāşıḳ-ı şeydā ne güç
   dilden ayrılmaḳ ḳolay dildārdan ammā ne güç

2. sen o şemʿ-i bezm-i ḥüsnüŋ olasın pervānesi
   ol senüŋ ḥālinden ėy dil ola bī-pervā ne güç

3. yeg dėmişler gerçi firḳatden viṣāli ehl-i derd
   görmemek ammā o yārı dīde-yi bīnā ne güç

4. ṣunsa bir nā-dān eger cām-ı murādı destine
   ger alursa minnetin çekmek anuŋ dānā ne güç

5. müşkilin ḥall ėtmege dānā gerek ʿaşḳuŋ dėdüm
   ėy **riyāżī** geldi ġāyet zāhid-i nā-dāna güç

72.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

müctes: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ṣafā-yı ḫāṭırum oldur seni ṣafāda görem
   bu ben belā-keşi hicrān-ıla belāda görem

---

71 125[b] Y.: riyāżī: RZDS: Gazel 12. *Riyāzī Divanı'ndan Seçmeler* adlı eserde üçüncü beyit farklıdır.

1 Düşkün âşığa sevgilisinden ayrı düşmek ne güç? Gönülden ayrılmak kolay ama sevgiliden ayrılmak ne güç!

2 ėy dil: ammā RZDS.
Ey gönül, sen o güzellik meclisinin mumunun pervânesi olasın, o ise senin halinden habersiz olsun, ne güç!

3 Dert ehli olanlar gerçi ayrılıktan kavuşmayı daha iyi demişler ama sevgiliyi görmemek gören göze ne güç!

4 cām-ı murādı destine: destine bir cām-ı murād RZDS.
Eğer bir cahil murât kadehini eline sunsa ve eğer alırsa onun minnetini çekmek bilene ne güç!

5 zahid-i nā-dāna: düşmen-i nā-dāna RZDS.
Ey Riyâzî, "Aşkın zorluğunu çözmeye bilgili birisi gerek." dedim; cahil zâhide bu gayet güç geldi.

72 125[b] Y.: yaḫyā:

1 Gönlümü temizle ki seni gönül temizliğinde göreyim. Bu ben belâ çekeni ayrılık ile belâda göreyim.

2. hemīşe ḫurrem ü ḫandān ü şādümān olasın
hemīşe ġonca-yı iḳbālüŋi küşāde görem

3. hilāl gibi teraḳḳīde māh-ı tābān ol
fürūġ-ı ḥüsnüŋi günden güne ziyāde görem

4. ne ẕevḳdür ne ṣafādur ne ḫaẓdur ėy sāḳī
seḥer ḫumārdan açup gözümi bāde görem

5. budur duʿāsı saŋa her ṣubḥ u mesā **yaḥyā**nuŋ
seni ṣafāda vü bed-ḫᵛāhuŋı ahını cefāda görem

73.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. eşk-i çeşmümden ṭolar destümdeki peymāne hep
sāḳiyā her dem gelür nem var ise meydāne hep

2. var mı ʿaşḳumdan çekilmiş dėyü ol yūsuf-liḳā
göz terāzūsıyla urdı ʿāşıḳın mīzāna hep

3. sūzen-i hecrüm kimi döndürdi dėyü rişteye
ʿālemi gözden geçürdi ser te-ser cānāne hep

4. zülfine dil baġlayanlar düşdiler çāh-ı ġama
ḥāṣılı bende geçenler girdiler zindāne hep

---

2 Daima şen, gülen ve sevinçli olasın. Daima ikbâl goncasını açılmış göreyim.
3 İlerlemede hilâl gibi parlak ay ol, güzelliğin ışığını günden güne çoğalmış göreyim.
4 Ey sâkî; o ne zevktir, ne safâdır, ne hazdır ki seher sersemliğinden gözümü açıp şarap göreyim.
5 Yahyâ'nın sana her sabah akşam duası şudur: Seni safâda ve senin kötülüğünü isteyenin âhını cefâda göreyim.

73 126ᵃ Y.: miṣālī:
1 Ey Sâkî, elimdeki kadeh hep gözyaşımdan dolar; her vakit neyim varsa/nemim hep meydâna gelir.
2 O Yusuf yüzlü aşkımdan çekilmiş/vazgeçmiş var mı diyerek göz terazisiyle âşığını tartıya vurdu.
3 Sevgili, ayrılık ateşim kimi ipliğe döndürdü diye âlemi hep baştan başa gözden geçirdi.
4 Saçına gönül bağlayanlar gam kuyusuna düştüler. Sonuç olarak hep köle geçinenler zindâna girdiler.

5. cümle şiʿrüm ḳays-veş vādī-yi ḥayret ü vaṣfıdur
söyledür ʿaşḳuŋ **miṣālī** ḫasta-yı yabana hep

74.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. ṣanursın sen nihāl-i ḳaddüŋ ola dil-pezīr ancaḳ
yüzüŋ arduŋ degül sīneŋ de ġāyet bī-naẓīr ancaḳ

2. aġarmış merdüm-i dīde dökinmiş nuḳre-yi eşkin
aŋa raḥm eyle sulṭānum ki pīr ancaḳ faḳīr ancaḳ

3. gedā-yı seng-i ḫāk-āġuştesi gerdūna baş egmez
esīr-i bend-i mey-ḫāne şeh-i ṣāḥib-serīr ancaḳ

4. emīr-i kāmurān olmasa nām alınsa dilberden
o sulṭān-ı ser-āmed ḫayli ḫūb ammā emīr ancaḳ

5. seni gördükde bildi maṭlab-ı aʿlāŋı ėy **veysī**
dil-i ʿāşıḳ-nevāzı vāḳıf-ı sırr-ı żamīr ancaḳ

75.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

müctes: . - . - / . . - - / . - . - / . . -

1. belālaruŋ dil-i ʿuşşāḳ-ı dil-figāra gerek
belī ʿināyet ü raḥmet günāhkāra gerek

---

5 Misâlî, bütün şiirim Mecnûn gibi hayret ve vasıf vadisidir, senin aşkının misali çöl hastasına söyletir.

74 126[a] Y.: veysī:

1 Sen ancak boyunun fidanını gönüle hoş gelir sanırsın. Sadece ardın yüzün değil, sinen de gayet eşsizdir.

2 Gözbebeği ağarmış, gözyaşının gümüşü dökülmüş. Sultanım, merhamet eyle ki pîr sadece ve sadece fakirdir.

3 Taşına toprağına bulaşmış dilencisi feleğe baş eymez, meyhane esiri olan ancak taht sahibi bir padişâhtır.

4 Zevk süren bir emir olmasa, sevgiliden nam alınsa; o başta gelen sultan çok güzel ama ancak bir emirdir.

5 Ey Veysî, seni görünce yüksek isteğini anladı, içinin sırrını bilen ancak onun âşık okşayan gönüldür.

75 126[b] Y.: hüdāyī: HDD: Gazel 122. Bu şiirin dördüncü beyiti divanda yoktur, onun yerine divanın üçüncü beyitinde şu beyit vardır: "belā vü derd ü ġam u hemmden olsa dil nā-çār/ ḥarīf ü şāhid ü şemʿ ü şarāba çāre gerek".

1 Belâların, gönlü yaralı âşıkların gönüllerine gerek. Evet, iyilik ve rahmet günâhkâra gerek.

2. cemālüŋi nėçe yüzden görem dėyen diller
şikeste āyineler gibi pāre pāre gerek

3. sipihri gör ki çeker sīnesine bir māhı
hemān felekde begüm ṭāliʿ ü sitāre gerek

4. kemāl-i ḳudret-i ḥaḳḳ-ıla bir yürür olayın
meded ola yürürin ben ḳuluŋa çāre gerek

5. **hüdāyī** tāze ġazeller ḳaṣīdeler dėyicek
hemīşe o yüzi gül ʿārıżı bahāra gerek

76.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
ḫafīf: . . - - / . - . - / . . -

1. dil reh-i ġamda cāna ḳatlanmaz
cān ten-i nā-tüvāna ḳatlanmaz

2. kākülüŋ müddet-i medīd ister
ʿömr ise ol zamāna ḳatlanmaz

3. ʿaḳlı ḳoyup cünūn yolın dutdum
yol bilen kārbāna ḳatlanmaz

4. bāġ-ı kūyuŋ ṣafāsın aŋduḳça
göŋül āb-ı revāna ḳatlanmaz

---

2 Yüz güzelliğini hangi yüzden göreyim diyen gönüllerin kırık aynalar gibi parça parça olması gerek.
3 Gökyüzünü gör ki sinesine bir ayı çeker. Beyim, felekte hemen talih ve yıldız gerekir.
4 Allah'ın kudretinin kemâli ile bir yürür olayım, yardım olsun yürürüm, ben kuluna çare gerek.
5 Hüdâyî; taze gazeller, kasideler daima o yüzü gül, yanağı gül yaprağına gerekir.

76 126[b] Y.: emrī: ED: Gazel 220. Şiirin ikinci, üçüncü ve dördüncü beyitleri divanda farklı bir sıra ile verilmiştir.
1 Gönül, gam yolunda cana katlanmaz; can, kuvvetsiz tene katlanmaz.
2 Kâkülün uzun zaman ister, ömür ise o zamana katlanmaz.
3 ḳoyup: ḳodum ED.
Aklı koyup delilik yolunu tuttum. Yol bilen kervana katlanmaz.
4 ṣafāsın: hevāsın ED. āb-ı revāna: eşk-i revāna ED.
Mahallenin bağının safâsını andıkça gönül akan suya katlanmaz.

5. ölür **emrī** lebüŋde yara görüp
kimseler zaḫm-ı cāna ḳatlanmaz

77.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. sāġar ile bāde kim meclīsde cānāndan gelür
āb-ı ṣāfīdür ayaġı çeşme-yi cāndan gelür

2. ḳaṭre-yi eşkīm çeḳer bu çeşm-i deryā-bārdan
gevher-i pākīzedür gūyā ki ʿummāndan gelür

3. üstüḫᵛānın gönderür ʿāşıḳ kilāb-ı kūyuŋa
ṣan muḥabbet-nāmedür yārāna yārāndan gelür

4. leblerüŋ vaṣfı gönülde ʿaks-i laʿlüŋ dīdede
laʿldür kāndan çıḳar güldür gülistāndan gelür

5. **āẕerī** ḫūn-āb-ı eşküm reh-güẕārān baġladı
ḫāneme ol bī-vefā şimden gerü ḳandan gelür

78.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. güzel oldur ola biŋ vālih ü ḥayrān delüsi
beg odur yüriye öŋünce hezārān delüsi

---

5 kimseler: kimsene ED.
Emrî, dudağında yara görüp ölür. Kimseler can yarasına katlanmaz.

77 127ᵃ Y.: āẕerī:

1 Kadeh ile şarap mecliste sevgiliden gelir. Şarabı saf sudur, can çeşmesinden gelir.

2 Gözyaşı damlam bu deniz olan gözden çeker. Diyelim ki temiz cevherdir/incidir, okyanustan gelir.

3 Âşık, mahallenin köpeklerine kemik gönderir. Sanki aşk mektubudur, dosta dostan gelir.

4 Gönülde dudağının vasfı, gözde la'linin aksi; la'ldir, madenden çıkar; güldür, gül bahçesinden gelir.

5 Âzerî, gözyaşımın kanı geçitleri bağladı/kapattı. O vefâsız şimdiden sonra evime nereden gelir?

78 127ᵃ Y.: ḥayretī: HYD: Gazel 438.

1 Güzel odur, bin şaşkın ve hayran delisi olsun. Bey odur, binlerce delisi önünde yürüsün.

2. gerçi çoḳdur ḳulı ol yūsuf-ı gül-pīrehenüŋ
ḳanı bir bencileyin çāk-i girībān delüsi

3. ḳad-i dil-cūsına yāruŋ n'ola baş egse çınār
ser-keş olmaz eli gögsinde yol erkān delüsi

4. gelüŋüz yine yigitlikler ėdüp ʿāşıḳlar
birlikde olalum bir güzelüŋ ḳan delüsi

5. yār kūyındaki şeydālıġı vėrme felege
olma mecnūn gibi ėy **ḥayretī** yaban delüsi

79.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. żaʿfdan künc-i ʿanāda kim dil-i şeydā yatur
ger ecel gelseydi görmez şöyle nā-peydā yatur

2. pāyınuŋ ḫārın çıkarmış sūzen-i müjgān ile
deştde mecnūn görince nāḳa-yı leylā yatur

3. mevce gelse kim ḥabābıdur rüsūm-ı kā'ināt
ʿaşḳdur nāmı feżā-yı dilde bir deryā yatur

4. var fenā deştin temāşā ėt aç ʿibret gözin
nėçe iskender türāb olmış nėçe dārā yatur

---

2 Gerçi o gül gömlekli Yusuf'un kulu çoktur, benim gibi elbisesinin yakasını yırtan deli hani/nerede?
3 Çınar sevgilinin gönül çeken boyuna baş eğse ne olur? Eli göğsünde yol erkân delisi başkaldıran olmaz.
4 güzeliŋ ḳan: güzel oğlan HYD.
Âşıklar yine yiğitlikler edip geliniz, birlikte bir güzelin kan delisi olalım.
5 Ey Hayretî, sevgilinin mahallesindeki deliliği feleğe verme. Mecnûn gibi çöl delisi olma.

79 127[b] Y.: raḥmī: RD: Gazel 73.
1 Şaşkın gönül güçlük köşesinde zayıflıktan şaşkın yatar. Eğer ecel gelseydi, görmezdi, öyle gizli yatar.
2 Çölde Mecnûn, Leyla'nın devesini yatar görünce kirpiğinin iğnesi ile ayağının dikenini çıkarmış.
3 Adı aşktır, gönül fezasında bir deniz yatar. Kainatın resimleri onun kabarcığıdır, dalgalansa uygun olur.
4 temāşā eyle: temāşā it RD. nėçe: nice RD.
Var fenâ/yokluk/kötülük çölünü gez, ibret gözünü aç. Birçok İskender toprak olmuş, birçok Dârâ yatar.

5. şāh-ı ʿālem gelse çekmez pāyını dāmānına
künc-i istiġnāda **raḥmī** şöyle bī-pervā yatur

80.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

hezec: - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. aġlamaġıla yār ele girmez dėme sek sek
şay dirhem-i dīnārı hemān dilberi çek çek

81.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

müctes: . - . - / . . - - / . - . - / . . -

1. demādem eyledügüm āh u zār elümde degül
esīr-i derd ü ġamam iḫtiyār elümde degül
ḳalursa hecr ile ger baḥr-ı ġamda zevrāḳ-ı dil
ne çāre n'eyleyeyem rūzgār elümde degül

82.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

hezec: - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. ḳaddüm ki senüŋ ḳabża-yı ʿaşḳuŋdan kemāndur
āhumdur anuŋ tīri zihi rişte-yi cāndur

2. her tīr-i belā kim ėrişür saŋa felekden
ṣabr eyle göŋül bu da geçer devr-i zamāndur

---

5 Âlem padişâhı gelse ayağını eteğine çekmez. Rahmî, nazlanma köşesinde öyle korkusuz yatar.

80 127[b] Y.: müfred:

1 Sıçraya sıçraya ağlayarak "Yâr ele geçmez ." deme, dirhemi say, hemen dilberi çek.

81 127[b] Y.: murabbaʿ:

1 Her zaman eylediğim inleme elimde değil. Dert ve gam esiriyim, iradem elimde değil. Eğer ayrılık ile gönül sandalı gam denizinde kalırsa ne çare eyleyeyim? Rüzgâr elimde değil.

82 127[b] Y.: murabbaʿ-yı segāh:

1 Boyum ki senin aşkın kabzasından yaydır, âhım onun oku, can ipim yay kirişidir.

2 Gönül, her belâ oku ki sana felekten erişir, sabret, bu da geçer, kaderdir.

83.

11'li Hece

1. derdüŋle her seher yola düşerem
   mecnūn gibi ḳarlı ṭaġlar aşaram
   yüzüŋ görsem ʿaḳlum gider şaşaram
   zülfüŋ gibi göŋlüm oldı perīşān

2. ḳaçma anca buldum seni sevenden
   ġamzeŋ görüp ḳaldum seyr-i çimenden
   bülbülüŋ feryādı derd-i serinden
   zülfüŋ gibi göŋlüm oldı perīşān

3. bülbülüŋ gülşende naġme-perdāzı
   ʿāşıḳuŋ nālede olmaz dem-sāzı
   āh eyleyüp ḥalḳa ṭuyurdum rāzı
   zülfüŋ gibi göŋlüm oldı perīşān

4. serden geçmek āsān ġamzeŋden muḥāl
   çözme zülfüŋ diller olmasun pā-māl
   yüzüŋ görsem ḳalmaz güftāra mecāl
   zülfüŋ gibi göŋlüm oldı perīşān

---

83 127[b] Y.: der-maḳām-ı nevā: Bu şiir on birli hece ölçüsü ile yazılmıştır.

1 Derdin ile her seher yola düşerim. Mecnûn gibi karlı dağları aşarım. Yüzünü görsem aklım gider, şaşırırım. Gönlüm saçın gibi perişân oldu.

2 Seni sevenden kaçma, anca buldum. Yan bakışını görüp çimen gezintisinden kaldım. Bülbülün feryadı başındaki derdinden, gönlüm saçın gibi perişân oldu.

3 Bülbülün gül bahçesindeki nağme perdesi, âşığın inlemede eşi olmaz. Âh eyleyip sırrı halka duyurdum. Gönlüm saçın gibi perişân oldu.

4 Serden geçmek kolay, yan bakışından zor. Saçını çözme, gönüller ayaklar altında çiğnenmesin. Yüzünü görsem söze mecâl kalmaz. Gönlüm saçın gibi perişân oldu.

84.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. küp düşüp mey-ḫāne içre ḳaldum ayakda müdām
   bir gözi mestāne gördüm bāde-yi ḥamrā ṣatar

2. ʿaḳl u ṣabr u iḫtiyār-ı dil metāʿı ḳalmadın
   şimdi bāzār-ı fenāda göŋlüm istiġnā ṣatar

85.

11'le Hece

1. yasaḳ mıdur güle baḳsam yüzüŋe
   geçer ḫūbluḳ ḫār düş olur gülüŋe
   ben maḥzūnuŋ ḫāṭırın al elüŋe
   etme ẓālim bir gün gelür yoluŋa

2. seni gördüm ʿāşıḳa raḥm eylemez
   ʿāşıḳ ise gizli sırrın söylemez
   seni kimse aṣlā ıṣlāḥ eylemez
   etme ẓālim bir gün gelür yoluŋa

---

84 128[a] Y.: ḳıtʿa:

1 Meyhane içine birden bire düşüp devamlı/kadeh gibi ayakta kaldım. Bir gözü sarhoş kızıl şarap satıyor gördüm.

2 Akıl, sabır, gönül ve irâde sermâyesi kalmadı. Yokluk pazarında gönlüm şimdi istigna satar/tozgözlülük satar.

85 128[a] Y.: varsaġı: Bu şiir on birli hece ölçüsü ile yazılmıştır.

1 Yüzüne gülerek baksam, yasak mıdır? Güzellik geçer, diken gülüne düşer. Hüzünlü olan benim hatırımı eline al. Zalim, bir gün yoluna gelir, etme.

2 Seni âşığa merhamet etmez gördüm. Âşık ise gizli sırrını söylemez. Seni kimse asla ıslah eylemez. Zalim, bir gün yoluna gelir, etme.

3. seni sevdüm terk eyledüm ʿārumı
gel söyündür gel ölmedin nārumı
dost yolına ṣarf eyledüm varumı
etme ẓālim bir gün gelür yoluŋa

4. bāḳī ḳalmaz geçer ḫūbluḳ bināsı
bencileyin ʿaşḳ odına yanası
şemʿa döndür ʿaşḳumuŋ pervānesi
etme ẓālim bir gün gelür yoluŋa

86.

feʿilātün mefāʿilātün feʿilün

ḫafīf: . . - - / . - . - / . . -

1. biz ki ʿayyāş-ı zümre-yi beşerüz
ʿayş u işret deminde biŋ yaşaruz

2. döşerüz pā-yı ḫumda eski ḥaṣır
ḳanda görsek şarābı küp düşerüz

87.

11'li Hece

1. ʿaceb varup kime feryād eylesem
yaḳam alınmadın ʿaşḳuŋ elinden
ʿaceb midür āh eyleyüp aġlasam
yaḳam ḳurtulmadı ʿaşḳuŋ elinden

---

3 Seni sevdim, utanmayı terk ettim. Ölmeden gel, ateşimi söndür. Varımı dost yoluna harcadım. Zalim, bir gün yoluna gelir, etme.

4 Güzellik binâsı edebî kalmaz, geçer. Benim gibi aşk ateşine yanasın, aşkımın pervânesini muma döndür. Zalim, bir gün yoluna gelir, etme.

86 128[a] Y.: ḳıṭʿa:

1. Biz ki insan zümresinin ayyaşıyız, yiyip içme zamanında bin yaşarız.

2. Küpün ayağına eski hasır döşeriz. Şarabı nerede görsek birdenbire düşeriz.

87 128[a] Y.: şarḳı: Bu şiir on birli hece ölçüsü ile yazılmıştır.

1 Aşkın elinden yakam alınmadan acaba varıp kime feryâd eylesem? Âh eyleyüp ağlasam buna şaşılır mı? Aşkın elinden yakam kurtulmadı.

2. şimdi beni ḥālden ḥāle döndürür
gözlerümden aḳan yaşlar ḳan-durur
gāhi beni āteşlere yandurur
yaḳam ḳurtulmadı ʿaşḳuŋ elinden

3. bir tün mi var felek beni şalmadın
gün mi var ki ḳara baġrum delmedin
çoḳ çalışdum baŋa dermān olmadın
yaḳam alınmadı ʿaşḳuŋ elinden

88.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ben nėte kim ser-i müjgānuŋa ḳurbān olayum
ḳo beni zülf-i perīşānuŋa ḳurbān olayum

2. yüzüme baḳmaz iken yār ne bilür ḥālümi
bö[yle] cehl-ile bu ʿirfānuŋa ḳurbān olayum

---

2 yandurur: + āh yandurur Y.
Şimdi beni halden hale döndürür. Gözlerimden akan yaşlar kandır. Bazen beni ateşlere yandırır. Aşkın elinden yakam kurtulmadı.

3 Feleğin beni salmadığı bir gece mi var? Kara bağrım delmediği gün mü var ki? Çok çalıştım, bana dermân olmadan aşkın elinden yakam alınmadı.

88 128[a] Y.: murabbaʿ:

1 Ben gerçekten senin kirpiğinin ucuna kurban olayım, beni bırak, perişân saçına kurbân olayım.

2 Yâr yüzüme bakmazken halimi ne bilir? Böyle bilmezlik ile bu irfânına kurbân olayım.

89.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. gözüm yollarda ḳalmışdur görüŋ ol dil-rübā gelmez
   bu gün bu ḳalb-i nā-şāda anuŋ çün hīç ṣafā gelmez
   helāk oldum firāḳundan ṭabībim gör baŋa gelmez
   cefā vü cevri arturdı yine ol bī-vefā gelmez
   güzelden her ne dėrseŋ hep gelür ammā vefā gelmez

2. helāk ėtmek muḳarrerdür beni bu derd ile miḥnet
   eger kim böyle ḳalursa benümle şimdi bir ḥasret
   her yana çāresiz ḳaldum geçürür cānuma firḳat
   sitāremdür temāşā bu ki ol ḫūrşīd-i meh-ṭalʿāt
   çıḳup her bir yaŋa seyrān ėder benden yaŋa gelmez

3. ne ṣuç ėtdüm dilā bilmem yine ol āfet-i devrān
   çevürmiş yüzini bize nedendir ḳalmışam ḥayrān
   ne deŋlü daʿvet ėtdüm ol peri olmadı mīhmān
   bizümle çün ḳaçar aḫşāmlamakdan ol meh-i tābān
   seher vaḳtinde gün gibi niçün bārī çıḳa gelmez

---

89 128[b] Y.: taḫmīs-i muṭīʿ ī ġazel-i isḥāḳ:

1 Gözüm yollarda kalmıştır, görün, o gönül alan sevgili gelmez. Bugün bu mutsuz kalbe onun için hiç safâ gelmez. Ayrılığından helâk oldum, doktorum gör, bana gelmez. O vefâsız eziyeti arttırdı, yine gelmez. Güzelden her ne dersen hep gelir ama vefâ gelmez.

2 Eğer şimdi benimle hasret böyle kalırsa beni bu dert ile mihnetin helâk etmesi kesindir. Ayrılık canıma geçirir, her tarafta çaresiz kaldım. Yüzü ay olan o güneş yıldızımdır, çıkıp her bir yana seyrân eder, benden yana gelmez.

3 Ey gönül, o zamanın âfetine yine ne suç ettim bilmem. Yüzünü bizden çevirmiş, nedendir? Hayrân kalmışım/şaşıp kalmışım. O peri yüzlü sevgiliyi ne denli davet ettim, misafir olmadı. Çünkü o parlak ay bizimle akşamlamaktan kaçar. Bari seher vaktinde gün gibi niçin çıkagelmez?

4. esīr-i bend-i ʿaşḳ oldı dirīġā bu dil-i şeydā
anuŋ çün böyle olmışdur cihān içre budur rüsvā
oturdum bezm-i miḥnetde ḥayāli ile bugün tenhā
o yüzi muṣḥafı varup oḳurdum ṣoḥbete ammā
sözüm geçmez hümādur yüksek uçar oḳıya gelmez

5. beni derd ü belā içre yaratmışdur meger ḫallāḳa
ki ḳısmet eyledi ʿaşḳı baŋa ol ḳādir-i rezzāḳa
muṭīʿ ī ḫoş n'ola olsa ʿaceb mi cümle-yi ʿuşşāḳa
nigāruŋ çünki sözinden gele gibiydi **isḥāḳ**a
ṣımazdı ʿahdı peymānı unutmışdur aŋa gelmez

90.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

recez: - - . - / - - . - / - - . - / - - . -

1. ibrīḳ-i zerden sāḳiyā laʿl-i müzābı ḳıl revā
altun olur işüŋ hemān kibrīt-i aḥmer kendidür

2. ḳahr-ı cihānuŋ zehrini defʿ ėtmez aṣlā bil devā
illā şarāb-ı dil-gūşa tiryāk-ı ekber kendidür

---

4 Bu çılgın gönül, eyvahlar olsun aşk bağının esiri oldu. Onun için cihân içerisinde böyle rüsvâ olmuştur. Mihnet meclisinde hayali ile bugün yalnız oturdum. O yüzü mushafı varıp sohbete çağırırdım ama sözüm geçmez. Hümâ kuşudur, yüksek uçar, davete gelmez.

5 gibiydi: + gibi berī Y. sımazdı: ṣırdı Y.
Yaratıcı, beni dert ve belâ içinde yaratmıştır ki o rızık veren Allâh bana aşkı kısmet eyledi. Ey Mutî'î, yani bütün âşıklar onun tâbii olsa ne olur, buna şaşılır mı? Sevgili verdiği sözden dolayı İshak'a gelecek gibiydi, verdiği sözü tutardı, unuttuğu için ona gelmez.

90 128[b] Y.: ḳıtʿa:

1 Ey sâkî, altın ibrikten eritilmiş la'li revâ kıl. Kendi kibrît-i ahmerdir, işin hemen altın olur.

2 Çare asla cihân kahrının zehrini def etmez, bil. Ancak kalbe ferahlık veren büyük tiryâk şarabın kendisidir.

91.

mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

muzārīʿ: - - . / - . - - / - - . / - . - -

1. dėdüm ki geçdi cāna tīrüŋ neden belürmez
   ol ḳaşları kemānum dėdi geçen belürmez

92.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. cām-ı meyden mest olanlar kendüyi cem ṣandılar
   cürʿasın ṭīġ-i ecel zaḥmına merhem ṣandılar
   bezm-i ġamda sāḳī-yi devrānı maḥrem ṣandılar
   bir dem iken devlet-i dünyāyı biŋ dem ṣandılar
   bu fenā ḫākzārınuŋ ʿayşını ʿālem ṣandılar

2. çözdi sünbüller benüm çün ṭurre-yi ṭarrārını
   dökdi bülbüller gözünden eşk-i gevher-bārını
   nāfe ile pāre pāre ḳıldı gül ruḫsārını
   şol ḳadar zārīlıġ ėtdüm kim cihān gülzārını
   ḫānḳāh-ı şīven ü eyvān-ı mātem ṣandılar

---

91 128[b] Y.: müfred:

1 Dedim ki cana okun geçti, neden belirmez? O kaşları keman gibi olan güzelim: "Geçen belirmez." dedi.

92 129[a] Y.: ġazel-i necāti taḥmīs-i faźlī: FAD: Musammat 30. Bu şiirin ikinci, üçüncü ve dördüncü beyiti divanda farklı yerdedir.

1 biŋ: bir FAD. ḫākzārınuŋ: gül-zārınuŋ FAD.
Şarap kadehinden sarhoş olanlar kendilerini Cem sandılar. Tortusunu ecel kılıcının yarasına merhem sandılar. Gam meclisinde dönen/zamanın sâkîyi mahrem sandılar. Bir zaman/çağ iken dünya devletini/saâdetini bin zaman/çağ sandılar. Bu fenâ/yokluk toprağının eğlencesini âlem sandılar.

2 nāfe ile: ḫun ile FAD.
Sümbüller benim için gönül çalan alın saçını çözdüler. Bülbüller cevher yağdıran gözyaşını gözünden dökdüler. Gül, yüzünü nâfe ile parça parça kıldı. O kadar ağlayıp sızlandım ki cihan gül bahçesini mâtem tekkesi ve mâtem köşkü sandılar.

3. dest-i ḳahr ile yaḳasın çekdiler çāk ėtdiler
ḳuru yėre yaşını bī-çārenüŋ aḳıtdılar
bār-ı ḫışm ile yüregin oynadup incitdiler
yėre sürdiler yüzin yaşum gibi acıtdılar
bilmezem deryā-yı ʿummānı benüm nem ṣandılar

4. āb-ı ḥayvān ile ḳılmışlar ezel taḫmīrüŋi
eyledüŋ laʿlüŋ gibi cānum içinde yėrüŋi
çün ki naḳşuŋda senüŋ bulmadılar tezvīrüŋi
ehl-i diller göricek āyīnede taṣvīrüŋi
baġrına başmış yatur ʿīsā-yı meryem ṣandılar

5. bu fenā bezmin felek **faẓlī**ye ḳılmışdur maḳām
kāse-yi serden içürdi ṭolular anda müdām
şimdi ḳahr ile felekden almaġ çün intiḳām
ṣundılar bir cürʿa kim biŋ yıl yaşar içen temām
bu perī-rūlar **necātī** bizi ādem ṣandılar

---

3 yaşını: başını FAD. bār: bād FAD. yaşım: başum FAD.
Kahır eli ile yakasını çekdiler, yırttılar. Çaresizin yaşını kuru yere/boş yere akıttılar. Hışım yükü ile yüreğini oynatıp incittiler. Yaşım gibi yüzünü yere sürdüler, acıttılar. Okyanusu bilmem, benim nem sandılar.

4 serden: sırdan FAD.
Ezelde hamurunu âb-ı hayvân ile kılmışlar/yoğurmuşlar. Yerini dudağın gibi canımın içinde eyledin. Senin resminde hile/hata bulamadıkları için gönül ehli aynada tasvirini görünce Meryem oğlu Îsâ'yı bağrına basmış yatar, sandılar.

5 kāse-yi serden: kāse-yi sırdan FAD.
Bu fenâ/yokluk meclisini felek Fazlî'ye makam kılmıştır. Onda baş kâsesinden dolular/şaraplar içirdi. Şimdi felekten kahır ile intikâm almak için bir tortu sundular ki içen tam/eksiksiz bin yıl yaşar. Necâtî, bu peri yüzlüler bizi Âdem/insan sandılar.

93.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

muzārīʿ: - - . / - . - . /. - - . / - . -

1. ėy ṣoḥbet eyledüm dėyen ol dil-sitān ile
   yalanı şöyle söyle ki bir az ınanıla

2. aṣmaḳdan artuġa yaramaz şol göŋül kim ol
   dā'im dolaşa ṭurre-yi ʿanber-feşān ile

3. zülfüŋ ḳoḫusı ile olur muʿteber nesīm
   merġūb olur müsāfir olan armaġān ile

4. öldürme beni bir yaŋa sen bir yaŋa zamān
   şāyed ola ki bir gün aŋasın zamān ile

5. ḳan aġlayup günehde bulınduḳsa dōstum
   öldürme ben ḳuluŋı yuma ḳanı ḳan ile

6. ėrse elüm ayaġuŋa yüz sürmege bugün
   izüŋ tozını ṭutar idüm zaʿferān ile

7. ṭutdı cihānı şöhret-i şiʿrüŋ **necāti**yā
   dünyāya ṣıġmaz oldı bu bir ḳaç yalan ile

---

93 129[a] Y.: necātī: ND: Gazel 448. Bu şiirin ikinci beyiti divanda yoktur, onun yerine beşinci beyite kadar buradaki beyitler olup beşinci beyitin yerinde şu beyit vardır: "bağlarlarsa ṭurmaya cennetde zāhidi/ görse yüzüni sünbül-i ʿanber-feşān ile".

1 Ey "O gönül alan sevgili ile sohbet ettim." diyen, yalanı söyle ki şöyle biraz inanılsın.

2 Şu gönül ki anber saçan alın saçın ile daima dolaşır; asmaktan gayrıya yaramaz.

3 Hafîf esen rüzgâr saçının kokusu ile itibarlı olur. Armağan ile misafir olan beğenilir.

4 Bir yanda sen bir yanda zaman, öldürme beni. Şayet olur ki bir gün zamanla anarsın.

5 bulunduksa: bulundumsa ND.
Dostum, kan ağlayıp günahta bulunduysak ben kulunu öldürme; kanı kan ile yıkama.

6 ėrse elim ayaġıŋa yüz sürmege bugün: bir kez yüzüm ayaġuŋa sürmege irse el ND. ṭutarum: datar idüm ND.
Bugün elim yüz sürmeye ayağına ulaşsa safran ile izinin tozunu tutardım.

7 oldı: olduŋ Y.
Ey Necâtî, şiirinin şöhreti cihânı tuttu. Bu birkaç yalan ile dünyaya sığmaz oldu.

94.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. aŋmaduŋ bir kez ġam-ı ʿaşḳuŋla giryān olduġum
   fırḳatüŋle ḫāngāh-ı tende miḥmān olduġum
   reh-güẕāruŋda sirişküm birle ġalṭān olduġum
   şimdilik gūş ėtmedüŋ kūyında nālān olduġum
   işidürsin bir zamān ḫāk ile yek-sān olduġum
   işte gitdüm ṣaġ esen ḳal indi ḳurbān olduġum

2. ben ḳuluŋ ġamz eyleyüp saŋa ʿadū-yı bed-güher
   ʿāḳıbet ṣalduŋ diyār-ı ġurbete bī-pā vü ser
   tīr-i āhum eyleyüp ėy seng-dil bir gün eṣer
   merḥamet ḳılup ṣorarsaŋ ben ġarībüŋden ḫaber
   işidürsin bir zamān ḫāk ile yek-sān olduġum
   işte gitdüm ṣaġ esen ḳal indi ḳurbān olduġum

3. redd ėdüp ḳapuŋdan ėy mihr-i sipihr-i mekremet
   ḳılmaduŋ ben ẕerre-yi nā-çīze aṣlā merḥamet
   çeşm-i bīmārumda ḳalmadı ümīd-i ʿāfiyet
   şimdi sen cevr ile öldürmeŋ ne lāzım ʿāḳibet
   işidürsin bir zamān ḫāk ile yek-sān olduġum
   işte gitdüm ṣaġ esen ḳal indi ḳurbān olduġum

---

94 129[b] Y.: tesdīs-i āẕerī:

1 Aşkının gamıyla ağladığımı bir kez anmadın, ayrılığınla ten tekkesine komşu olduğum; geçtiğin yolda gözyaşım ile yuvarlandığım; mahallende inlediğimi şimdilik işitmedin. Bir zaman toprak ile beraber olduğumu işitirsin. Kurban olduğum, işte gittim; şimdi sağ esen kal.

2 Kötü huylu düşman ben kulunu gammazlayınca sonunda kimsesiz gurbet diyarına saldın. Ey taş yürekli, bir gün âhımın oku tesir eder de merhamet edip garip olan benden haber sorarsan bir zaman toprak ile beraber olduğumu işitirsin. Kurban olduğum, işte gittim; şimdi sağ esen kal.

3 Ey cömertlik feleğinin güneşi, beni kapından reddedip ben çaresiz zerreye merhamet etmedin. Hasta gözümde iyileşme ümidi kalmadı. Senin beni eziyet ile şimdi öldürmen için sonunda ne lazım? Bir zaman toprak ile beraber olduğumu işitirsin. Kurban olduğum, işte gittim; şimdi sağ esen kal.

4. dem mi vardur ḫāṭır-ı āzürdemi incitmedüŋ
resm-i cevri ḫuy ėdüp semt-i vefāya gitmedüŋ
çoḳ cefālar eyledüŋ bir kez beni yād ėtmedüŋ
bunca demler ḳapuŋda nālemi işitmedüŋ
işidürsin bir zamān ḫāk ile yek-sān olduġum
işte gitdüm ṣaġ esen ḳal indi ḳurbān olduġum

5. dōstum kūyuŋdan āḫır terk ėdüp cān u seri
āẕerī-veş vādi-yi hicrāna düşdüm serserī
aldı düşmenler elümden sen gül-i nāzük-teni
ʿömrüŋ efzūn eylesün ḥaḳ ṣaġ esen ol ėy perī
işidürsin bir zamān ḫāk ile yek-sān olduġum
işte gitdüm ṣaġ esen ḳal indi ḳurbān olduġum

95.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. dėmiş idüŋ ki belā-keşlerümi yād ėdeyin
dil-i vīrānelerin luṭf ile ābād ėdeyin
hecrüme ṣabr ėdeni vaṣluma muʿtād ėdeyin
dėr idüŋ ʿaşḳum ile zār olanı şād ėdeyin
bunca feryādum işitdüŋ dėmedüŋ dād ėdeyin
sen ki dād ėtmeyesin ben kime feryād ėdeyin

---

4 İncinmiş hatrımı incitmediğin vakit mi var? Eziyet tarzını huy edip vefâ semtine gitmedin. Çok cefâlar ettin, bir kez beni anmadın. Bunca zaman kapında inlememi işitmedin. Bir zaman toprak ile beraber olduğumu işitirsin. Kurban olduğum, işte gittim; şimdi sağ esen kal.

5 Dostum, mahallenden can ve başı sonunda terk edip Âzerî gibi ayrılık vadisine serseri gibi düştüm. Sen gül gibi nazik tenliyi düşmanlar elimden aldı. Ey peri, Allah ömrünü uzun eylesin, sağ esen ol. Bir zaman toprak ile beraber olduğumu işitirsin. Kurban olduğum, işte gittim; şimdi sağ esen kal.

95 130ª Y.: tesdīs-i āẕerī:

1 "Belâ çekenlerimi anayım, virâne gönülleri lütuf ile şen edeyim, ayrılığıma sabredeni kavuşmama alıştırayım, aşkım ile inleyeni mutlu edeyim." derdin. Bunca feryadımı işittin, "Adâletli olayım." demedin. Sen ki adâlet etmezsen ben kime feryat edeyim.

2. ḳurulal’dan berü bu ḫayme-yi zerrīne ṭınāb
kapuŋı ḫalḳa penāh eyledi rabbü’l-erbāb
ḥālini hep saŋa ʿarż eyler iken şeyḫ ile şāb
sende inṣāf ède ey ḫüsrev-i seyyāre-cenāb
bunca feryādum işitdüŋ dèmedüŋ dād èdeyin
sen ki dād ètmeyesin ben kime feryād èdeyin

3. saŋa ḥurmet èdenüŋ cümlesi ʿāşıḳ degül
vaʿde-yi ʿaşḳ èdenüŋ cümlesi ṣādıḳ degül
ʿāşıḳ olana cefā ʿadl ile muvāfıḳ degül
bir senüŋ gibi kerem kānına lāyıḳ degül
bunca feryādum işitdüŋ dèmedüŋ dād èdeyin
sen ki dād ètmeyesin ben kime feryād èdeyin

4. ʿādetüŋ ehl-i dili luṭf-ıla yād ètmek iken
ḳahr-ıla düşmen-i bed-ḫūya ʿinād ètmek iken
derd-i ʿaşḳuŋla fiġān èdeni şād ètmek iken
āh èşitdükçe işüŋ ʿadl ile dād ètmek iken
bunca feryādum işitdüŋ dèmedüŋ dād èdeyin
sen ki dād ètmeyesin ben kime feryād èdeyin

---

2 Bu altın işlemeli çadıra çadır ipi kurulduğundan beri Allah kapını hallka sığınma yeri etti. Yaşlısı, genci halini hep sana sunarlarken ey yıldız mertebeli padişâh, sen de insaf et. Bunca feryadımı işittin, “ Adâletli olayım.” demedin. Sen ki adâlet etmezsen ben kime feryat edeyim.

3 Sana hürmet edenin cümlesi âşık değil, aşk vaadinde bulunanların cümlesi sadık değil. Âşık olana cefâ adalete uygun değil. Senin gibi bir kerem madenine layık değil. Bunca feryadımı işittin, “Adâletli olayım.” demedin. Sen ki adâlet etmezsen ben kime feryat edeyim.

4 Âdetin gönül ehlini lütuf ile anmak iken, kötü huylu düşmana kahır ile inat etmek iken, aşk derdinle feryat edeni mutlu etmek iken, âh ettikçe işin doğrulukla adâletli olmak iken bunca feryadımı işittin, “Adâletli olayım.” demedin. Sen ki adâlet etmezsen ben kime feryat edeyim.

5. **āẕerī**-veş reh-i ʿaşḳuŋda olup efgende
seni terk eylemezem nite ki cānum tende
ʿarż-ı ḥāl ėtmege yoḳ ẕerrece ṭāḳat bende
senüŋ iḥsānuŋa ḳalmışdı ümīdüm sen de
bunca feryādum işitdüŋ dėmedüŋ dād ėdeyin
sen ki dād ėtmeyesin ben kime feryād ėdeyin

96.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. düşelden miḥnet-i ʿaşḳa unutdum yār u aġyārı
belā-yı hecrüŋ ise cānuma kār ėtdi āzārı
perīşān oldı dil ġurbetde gitdi ṣabrumuŋ varı
bu ġamlarla kime iʿlām ėdem ḥāl-i dil-i zārı
benüm ḥālüm ne bilsün olmayan miḥnet giriftārı
belā āzürdesi ġurbet perīşānı ġam efgārı

2. ṣafā-yı ḫāṭırum yoḳ miḥnet-i hicrāna dil hemvār
belā-yı fürḳat ėtdi cān-ıla dilden beni bī-zār
diyār-ı ġurbet içre āşinādan ḳalmadı deyyār
bu yād ėllerde kaldum derd ü ġamla ḥāliyā nā-çār
benüm ḥālim ne bilsün olmayan miḥnet giriftārı
belā āzürdesi ġurbet perīşānı ġam efgārı

---

5 Âzerî gibi aşkının yolunda biçâre olup canım tende oldukça seni terk eylemem. Bende halimi anlatmaya zerrece takat yok. Ümidim senin ihsanına kalmıştı, sen de bunca feryadımı işittin, "Adâletli olayım." demedin. Sen ki adâlet etmezsen ben kime feryat edeyim.

96 130[b] Y.: tesdīs-i tīġī:

1 Aşk mihnetine düştüğümden beri sevgiliyi ve yabancıyı unuttum. Ayrılık belân ise incitmeyi canıma kâr etti. Gönül gurbette perişân oldu, sabrımın varı gitti. Bu gamlarla ağlayan gönlümün halini kime anlatayım? Mihnet tutkunu olmayan; belâ kırılmışı, gurbet perîşânı, gam üzüntüsü olan benim halimi ne bilsin?

2 Hatırımın safâsı yok, gönül ayrılık mihnetine uygun yer. Ayrılık belâsı beni can ile gönülden usandırdı. Gurbet diyarı içerisinde tanıdıktan kimse kalmadı. Bu yabancı ellerde şimdi çaresiz dert ve gamla kaldım. Mihnet tutkunu olmayan; belâ kırılmışı, gurbet perîşânı, gam üzüntüsü olan benim halimi ne bilsin?

3. ḥużūra varmadum bir dem gelüp bu miḥnet-ābāda
belādan fāriġu'l-bāl olmadum hīç dār-ı dünyāda
götürmez āşinā bu ġurbet içre çün beni yāda
ne ḥāliyle tesellī ėre ġamdan ḳalup nā-şāda
benüm ḥālim ne bilsün olmayan miḥnet giriftārı
belā āzürdesi ġurbet perīşānı ġam efgārı

4. muḥabbet şehrinüŋ evvel ḳonaġı miḥnetdür
belā vādīlerinüŋ āḫiri derbend-i ḥasretdür
nėçe yıldur maḳāmum hecr ile ser-ḥadd-ı ġurbetdür
meded yoḳ varmaġa ġam-ḫāneme bilmem ne ḥāletdür
benüm ḥālim ne bilsün olmayan miḥnet giriftārı
belā āzürdesi ġurbet perīşānı ġam efgārı

5. benüm miḥnetle yārān-ı ṣafā yār olduġum bilmez
belā-yı hecr ile **tīġī** dil-efgār olduġum bilmez
ġarīb-i ġurbet ü bī-yār u ġam-ḫʸār olduġum bilmez
ṣanur ḫoş ḥālem ammā ġamla bīmār olduġum bilmez
benüm ḥālim ne bilsün olmayan miḥnet giriftārı
belā āzürdesi ġurbet perīşānı ġam efgārı

---

3 Bu mihnet yerine gelip bir an huzur bulmadım. Dünyada belâdan hiç gönlü rahat olmadım. Tanıdık bu gurbet içerisinde beni anmayı düşünmediğine göre nasıl bir teselli haliyle gam içerisinde kalıp mutluluğa ersin? Mihnet tutkunu olmayan; belâ kırılmışı, gurbet perîşânı, gam üzüntüsü olan benim halimi ne bilsin?

4 Muhabbet şehrinin ilk konağı mihnettir. Belâ vadilerinin sonu hasret boğazıdır. Kaç yıldır makamım ayrılık ile gurbet sınırıdır. Gam evime varmaya yardım etmeye gerek yok, bilmem ne haldedir? Mihnet tutkunu olmayan; belâ kırılmışı, gurbet perîşânı, gam üzüntüsü olan benim halimi ne bilsin?

5 Safâ dostları benim mihnetle dost olduğumu bilmez. Tîgî ayrılık belâsı ile gönlümün yaralı olduğunu bilmez. Gurbette garip ve sevgilisiz gam yediğimi bilmez. Halimin hoş olduğunu sanır ama gamla hasta olduğumu bilmez. Mihnet tutkunu olmayan; belâ kırılmışı, gurbet perîşânı, gam üzüntüsü olan benim halimi ne bilsin?

97.

mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

muzārīʿ: - - . / - . - - / - - . / - . - -

1. ol loḳma-yı nefīse [el] şundı raḳīb-i kāfir
   it dögmiş aşa döndi ḫᵛān-ı viṣāl-i dilber

2. artuġını cidāmuŋ kimse yėmez bilürsin
   ḫᵛān-ı nefīs imiş ṭut yėrmeyüp anı kim yer

3. gül gibi zer görince keffinde tīz açılmış
   çün ġonca-ṭār ṣatardı allanmış ol gül-i ter

4. şol serv-i ser-bülendüŋ öŋinde ol pelīdüŋ
   sāye gibi revā mı ḫāke ola berāber

5. n'ola laṭīfīniŋ ger ġamdan yüregi bursa
   yār arḳasında aġyār gör kim ne ʿālem eyler

98.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ḥālüme raḥm eyleyen derdüme dermān ḳılmasun
   yārdan ġayrı gözüm yaşını kimse silmesün

---

97 131ª Y.: ġazel-i laṭīfī: LD: Gazel 20.

1. · raḳīb-i kāfir: kāfir raḳīb LD.
   Kâfir rakip o nefîs lokmaya el uzattı. Sevgiliye kavuşma sofrası, it basmış aşa döndü.

2. cidāmuŋ kimse yėmez bilürsin: artuġını bilirsin kimse yimez cüzzāmuŋ LD. ḫvān-ı nefīs imiş ṭut yėrmeyüp anı kim yer: cennet taʿām olsa bir kimse anı neyler LD.
   Çocuklarımın artığını kimse yemez bilirsin. Diyelim ki nefis sofraymış, onu beğenmeyip kim yer?

3 gül gibi zer görince keffinde tīz açılmış: ebkār-ı ġonce gibi mestūr iken vücūdı LD. çün ġonca-ṭār ṣatardı : bir har-ı har-mizāca LD.
   Gonca fidanı, avucunda gül gibi altın görünce çabuk açılmış. O taze gül, gonca fidanı satardı, allanmış/aldanmış.

4 şol: ol LD. öŋinde: evgende LD.
   Şu yüce selvi önünde o pelidin/pisin gölge gibi toprak ile beraber olması revâ mı?

5 n'ola laṭīfīniŋ ger ġamdan yüregi bursa: miskīn Latīfī dāyim karnın döger seng ile LD.
   Eğer Latîfî'nin gamdan yüreği burulsa ne olur? Ağyâr sevgilinin arkasında gör ki ne âlem eyler.

98 131ª Y.: yaḫyā: YD: Gazel 331.

1 Halime merhamet eyleyen derdime dermân kılmasın. Sevgiliden başka kimse gözümün yaşını silmesin.

2. ʿār ėder ben mübtelāsından yėtiş ėy derd ü ġam
şöyle bīmār ėt beni gördükçe cānān bilmesün

3. cānuŋuz var ise ėy üftādeler yaşım gibi
ol perī-sīmāya ḳarşu ʿaḳluŋuz ṭaġılmasun

4. yalıŋuz seyr eylesün gün gibi ol māh-ı münīr
sāye-veş yanınca yüzi ḳaralar ṭaḳılmasun

5. öldüginden ṣoŋra **yaḥyā**ya ḳo sögsün ol nigār
geçmiş īmān ehline niçün duʿālar ḳılmasun

99.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. allāh allāh bu cihānuŋ ṣoŋı vīrān ancaḳ
ṣoḥbet-i bāde gibi āḫiri nālān ancaḳ
kimisi ġamda kimi vaṣl ile ḫandān ancaḳ
ḫāl-i ʿālem ezelī böyle perīşān ancaḳ
kimi ḫandān kimi nālān kimi giryān ancaḳ

2. kimisi ʿizzet ü rifʿatda kimi faḳr ü fenā
böyledür böyle bile ʿādet-i ḥāl-i dünyā
kimisi gūşe-yi miḥnetde çeker derd ü belā
bu cihān kimine ḳaṣr-ı ṭarab u ʿayş u ṣafā
kiminüŋ miḥnet ile başına zindān ancaḳ

---

2 Ey dert ve gam yetiş, sevgili ona düşkün olan benden utanır. Beni şöyle hasta et, sevgili gördükçe bilmesin.

3 Ey düşkünler, o peri yüzlüye karşı gözyaşım gibi canınız var ise aklınız dağılmasın.

4 ṭaḳılmasun: ṣalunmasun Y. yālŋız seyr eylesün gün gibi ol māh-ı münīr: eyledüŋüz kim yalıŋuz seyr eylesün ol āfītāb YD. ṣalunmasun: ṭaḳılmasun YD.
O parlak ay, gün gibi yalnız seyretsin. Yüzü karalar gölge gibi yanınca takılmasın.

5 O sevgili, Yahyâ öldükten sonra bırak, sövsün. Geçmiş îmân ehline niçin dualar kılmasın?

99 131[b] Y.: muḫammes: taḫmīs-i bāḳī efendi el-merḥūm Y.

1 Allâh, Allâh bu cihânın sonu yıkık sadece. Şarap sohbeti gibi sonu inleme sadece. Kimisi gamda kimi kavuşma ile mutlu sadece. Âlemin hâli, öteden beri böyle perişân ne var ki kimi güler kimi inler kimi ağlar sadece.

2 Dünya halinin âdeti bile böyledir böyle. Kimisi yücelikte kimi fakirlikte. Kimisi dert ve belâyı mihnet köşesinde çeker. Bu cihân kimine şenlik, zevk ve huzur köşkü. Kiminin mihnet ile başına zindan sadece.

3. kimisi ẕevḳ ü sürūr ile olur vaṣl-ı yār
ġam-ı hicrān ile eyler kimisi terk-i diyār
kimisi ʿāşıḳ-ı divāne-yi dil-ḫasta-yı zār
kimisi bülbül-i nālān kimi gül-ʿārız-ı yār
kimi pervāne-yi şemʿ-i ruḫ-ı cānān ancaḳ

4. ser-fürū ėtme dilā gel berū her bir dūna
iʿtibār ėtme ṣaḳın devlet içün gerdūna
ḳalmadı leylī ile mülk-i fenā mecnūna
pāy-māl olmada āḫir şütür-i gerdūna
pādişāh ile gedāsı hele yeksān ancaḳ

5. nėcesi ḳılmayam ėy cān dün ü gün āh u fiġān
dökülür ḫāke çimenler ėricek bād-ı ḫazān
ʿāḳıbet çünki fenā bulsa gerek devr-i zamān
bāḳiyā ḫānḳah-ı ʿālem-i ḥayretde hemān
her gelen kimse bu esrār ile ḥayrān ancaḳ

100.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
hafīf: . . - - / . - . - / . . -

1. **kesbī** ḳuluŋ yigirmi aḳça ile
alup aʿdā ile muḳātelede

---

3 Kimisi sevgiliye kavuşma ile zevk ve sevinç içinde olur. Kimisi ayrılık gamı ile diyarı terk eyler. Kimisi inleyen bir gönül hastası ve divane âşık, kimisi inleyen bülbül, kimi sevgilinin yanağının gülü/allığı, kimi sevgilinin yanağının etrafında dönen bi pervâne sadece.

4 Ey gönül, gel beri, her bir alçağa baş eğme. Devlet/saâdet için feleğe itibâr etme sakın. Fenâ/yokluk mülkü Leylâ ile Mecnûn'a kalmadı. Sonunda feleğin devesinin ayağa altında ezilmekte. Hele padişâh ile kölesi bir/aynı sadece.

5 Ey can, gece gündüz niçin çok ağlamayayım. Sonbahar rüzgârı erdiği zaman toprağa çimenler dökülür. Çünkü zamanın devri son bulacak. Ey Bâkî, hayret âleminin tekkesinde her gelen kimse bu esrar ile hayran sadece.

100 131[b] Y.: kesbī:

1 Kesbî kulun düşmanlar ile kavgada yirmi akçe alıp... (Beyit anlamca diğer beyite bağlıdır.)

2. şimdi taḥṣīl-i māla ḫizmeti çün
beş teraḳḳī umar muḳābelede

101.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

hafīf: . . - - / . - . - / . . -

1. **kesbi**yā cenk ėder seferde sipāh
bunda sen kesb ile muʿāmelede

2. māl taḥṣīlin eyleyen ėtdi
sen teraḳḳī dėyü mücādelede

3. kim görüpdür ʿaceb cenābuŋuzı
k'ola aʿdā ile muḳātelede

4. bilmezüz ol esāmī-yi sāmı
var mıdur defter-i muḳābelede

---

2 şimdi mal tahsiline hizmeti için karşılık olarak beş (akçe) arttırma umar.

101 131[b] Y.: cevāb-ı ẓūhūrī:

1 Ey Kesbî, ordu seferde sen ise burada kazanç peşindesin.

2 Mal kazanan kazandı, sen yükselme diye mücadelesindesin.

3 Düşmanla savaşmada acaba hazretinizi kim görmüştür?

4 O Sam'ın adlarını bilmeyiz, acaba mukâbele defterinde var mıdır?

102.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ḥīzlerde kerem ü luṭf u ʿināyet olmaz
hem ḥayā vü edeb ü ʿarż u ḥamiyyet olmaz
sözlerinde bularuŋ ẕerre ḥalāvet yoḳdur
dillerinde eser-i mihr ü muḥabbet olmaz
bunlara māyil olan kişide devlet n'eyler
bunlara ėylik ėden ādeme raḥmet olmaz
ʿāşıḳ olmaḳ gibi bunlara ḳabāḥat yoḳdur
sözüm ėşit saŋa bu deŋlü naṣīḥat olmaz
biŋde birin dėr isem şerḥ ü beyāna ṣıġmaz
bunlaruŋ kemligine hīç nihāyet olmaz
ḥīze yār olma ṣaḳın ḥīz ḥaḳiḳatsiz olur
ḳaḥpe ʿavret gibi ʿālemde ḥamiyyetsiz olur

2. ḳocılur anlara kim ḫarc-ı sīm eyler
ehl-i dilden anı her vech ile taḳdīm eyler
cān u dilden dilemez ḫayra delālet ėdeni
diler anlara ki şer yolını taʿlīm eyler
ḳanda bir cimri cünüb-ı cāhil ü aḥmaḳ varsa
türlü türlü aŋa iḥsān ile taʿẓīm eyler
ehl-i dil ʿāşıḳı pā-māl ėdüp ėller içre
yüzini yėre ḳoyup cāhile tekrīm eyler
maʿrifet dürlerini ceybine almaz ammā
bir iki pul vėrene kendüyi teslīm eyler
ḥīze yār olma ṣaḳın ḥīz ḥaḳiḳatsiz olur
ḳaḥpe ʿavret gibi ʿālemde ḥamiyyetsiz olur

---

102 132[a] Y.: pend-nāme-yi ʿubeydī: ʿUBD: Terc-i bend 1. Çeviri yapılmadı. Bu şiirde üçüncü ve dördünce bendin yerleri divanda tam tersidir.

2. anlara: şunlara ʿUBD. ḫarc-ı sīm eyler: ḫarc u zer ü sīm eyler ʿUBD. bir cimri cünüb-ı cāhil ü aḥmaḳ varsa: bir ebter ü nādān var ise dünyāda ʿUBD. taʿẓīm: tekrīm ʿUBD. Yedinci ve sekizinci mısra divanda yoktur.

3. ḥīzüŋ olma ḳulı ḥüsn iline sulṭān ise de
ki ṣaḳın olma perīşānı perī-şān ise de
altına yatı vėrür aḳçası vāfir olanuŋ
ṣūretā ol ne ḳadar ebter ü nādān ise de
ḥīz-i nā-pāk geçinse lekesi ẓāhir olur
ḥīze meyl ėtme ṣaḳın ger meh-i tābān ise de
ḥīz-i nā-pāk ile dirlik ėdemezsin ėy dil
el yu andan lebi ger çeşme-yi ḥayvān ise de
yüri var üstine bir naḳş ile ḳuş ḳondurı gör
bāġ-ı ḥüsn içre eger serv-i ḫırāmān ise de
ḥīze yār olma ṣaḳın ḥīz ḥaḳiḳatsiz olur
ḳaḥa ʿavret gibi ʿālemde ḥamiyyetsiz olur

4. ėylik ėtseŋ aŋa sen anı ḳabāḥat aŋlar
kemlik ėtseŋ aŋa ger ʿayn-ı ʿināyet aŋlar
ebedī gitmez elinden bıçaġı dayı geçer
ādem öldürmegi ʿālemde ẓarāfet aŋlar
cehl ile ḳoduruben oynamaġı ḫoşca ṣanur
ehl-i dillerle oturmada kerāhet aŋlar
götine başına sövgü sikerek ḳullansaŋ
ḥaẓẓ ėder senden o gün anı ʿināyet aŋlar
ger żarar görür-iseŋ ben çekeyin ʿālemde
ṭut bu pendüm benüm ėy pend ü naṣīḥat aŋlar
ḥīze yār olma ṣaḳın ḥīz ḥaḳiḳatsiz olur
ḳaḥbe ʿavret gibi ʿālemde ḥamiyyetsiz olur

---

3. ki ṣaḳın olma perīşānı perī-şān ise de: key saḳın perişānī peri-yi şān ise de ʿUBD. ḥīz-i nā-pāk: ne ḳadar ʿUBD. meyl ėtme: mihr itme ʿUBD.

4. ėtseŋ aŋa sen: itseydüŋ eger ʿUBD. ėtseŋ aŋa: itseydüŋ ʿUBD. ʿināyet: riʿāyet ʿUBD. geçer: gibi ʿUBD. cehl ile ḳoduruben: cehiliyle ḳudurup ʿUBD. ḫoşca: hoş ʿUBD. sövgü sikerek ḳullansaŋ: her dem sögerek söyleşseŋ ʿUBD. o gün: ögüt ʿUBD.

5. rūz u şeb yėyüp içüp ḥīz ile ʿālem ėtme
ki ṣaḳın kendüzini muḍḥik-i ʿālem ėtme
ḥīz olan nān u nemek ḥaḳḳını gözetmez iken
ėy **ʿubeydī** anı sen kendüŋe hem-dem ėtme
fāş ėder ėllere rāzuŋ seni bed-nām eyler
ḥīz-i nā-pāki ṣaḳın sırruŋa maḥrem ėtme
ḥīzlikden geçe şāyed dėyü bir ʿaḳlı ṣaḳın
ṭonadup egnini başını mükerrem ėtme
ṣonra saŋa żararı ṭoḳunur elbette anuŋ
eylik ėdüp kekezi dünyede ādem ėtme
ḥīze yār olma ṣaḳın ḥīz ḥaḳiḳatsiz olur
ḳaḥbe ʿavret gibi ʿālemde ḥamiyyetsiz olur

103.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

muzārī: - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. ḥüsnüŋ żiyāsı ʿāleme ėy dil-rübā yėter
laʿlüŋ ṣafāsı cānuma her dem ġıdā yėter
ḫāl-i ruḫuŋ bu sīnede dāġ-ı belā yėter
dil kişverine zülf-i siyāhuŋ belā yėter
yıḳmaġa bu vilāyeti bir ejdehā yėter

2. izüŋ ġubārı başuma ger olsa idi tāc
olmaz idüm bu nevʿ ile ḫalḳ arasında ac
muʿtād olalı derde devā istemez mizāc
bīmār-ı ʿaşḳa şerbet ile eyleme ʿilāc
var ėy ṭabīb ḳo beni derdüm baŋa yėter

---

5. ki ṣaḳın kendüzini muḍḥik-i ʿālem ėtme: iy ʿUbeydī özüni muḍḥik-i ādem itme ʿUBD. iken: hīç ʿUBD. ėy **ʿubeydī** anı sen: cidd ü cehdile ʿUBD. fāş ėder: fāş idüp ʿUBD. ʿaḳlı: hizi ʿUBD. ṭonadup: döndürüp ʿUBD. kekezi: geŋezi ʿUBD.

103 132[b] Y.: ġazel-i necātī taḫmīs-i yetīmī:

1 Ey gönül alan, güzelliğinin ışığı âleme yeter. Dudağının safâsı canıma her vakit gıda olarak yeter. Yanağının beni bu sinede belâ yarası olarak yeter. Gönül vilâyetine siyah saçın belâ olarak yeter. Bu vilâyeti yıkmaya bir ejderha yeter.

2 Eğer tozunun izi başıma taç olsaydı bu şekil ile halk arasında aç olmazdım. Derde alıştığımdan beri tabiâtım devâ istemez. Ey doktor, aşk hastasına şerbet ile ilaç eyleme, beni bırak, bana derdim yeter.

3. aġyāra uyuban beni ėy ḳaşları kemān
atma yabāna oḳ gibi gögsüŋ gerüp hemān
hecr āteşine yaḳalı bu çerḫ-i bī-amān
geh yaş gelür gözümden ü geh yaş yėrine ḳan
derd-i derūni bilmege bu mā-cerā yėter

4. geldüm bu fānī ʿāleme hīç sürmedüm ṣafā
çekdüm belā vü derd ile biŋ dürlü ben cefā
dilber yolına yeldügüm oldı ḳamu hebā
ėy çarḫ sen de yār gibi olma bī-vefā
zīrā bu denlü ʿāleme bir bī-vefā yėter

5. kimse **yetīmī** gibi yetīm ẕillet olmasun
ʿālem içinde müflis-i bī-raġbet olmasun
ac ol cihānda müntekir-i niʿmet olmasun
tek yėrde gökde ẕerre ḳadar minnet olmasun
örti döşek necātīye bir būriyā yėter

104.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

muzārī: - - . / - . - . /. - - . / - . -

1. ḳavl ü ḳarār eylemeŋ ol bī-ḳarār ile
zīrā ki öldürür kişiyi intiẓār ile

2. çoḳdan ėrerdi vaṣluŋa şāhum elüm benüm
ger vaṣluŋ ele girse begüm rūzgār ile

---

3 Ey kaşları kemân ağyâra uyup, hemen göğsünü gerip beni ok gibi yabana atma. Bu acımasız felek ayrılık ateşine yaktığından beri bazen gözümden yaş gelir bazen yaş yerine kan gelir. Yüreğimdeki derdi bilmeye bu macera yeter.

4 Bu fânî/yokluk âleme geldim, hiç safâ sürmedim. Ben belâ ve dert ile bin türlü cefâ çektim. Güzelin yoluna koştuğum hep hebâ oldu. Ey felek, sen de sevgili gibi vefâsız olma. Zîrâ âleme bu denli bir vefâsız yeter.

5 Kimse Yetîmî gibi yetim zillet olmasın. Âlem içinde itibârsız parasız olmasın. Cihânda aç ol, nimet inkârcısı olmasın. Tek yerde gökte zerre kadar minnet olmasın. Necâtî'ye örtü döşek olarak bir hasır yeter.

104 132[b] Y.: fiġānī: FD: Gazel 74: Bu şiirin üçüncü ve dördüncü beyiti divanda tam tersidir.

1 O kararsız ile bir şeyi sözleşip bitiremezsin. Zîrâ kişiyi intizâr/bekleme ile öldürür.

2 vaşluŋ ele girse begüm rüzgārla: vaṣl girse ele zōr u zār ile FD.
Beyim, eğer rüzgâr ile kavuşman ele girse; padişâhım, benim elim çoktan kavuşmaya ererdi.

3. gül bād-ı ṣuḥb ile güler oynar seḥer velī
çāk oldı bülbülüŋ yüregi zaḫm-ı ḫār ile

4. ḳullāb-ı ʿaşḳ çekdi beni kendüden yaŋa
sen ʿaşḳa düşdi ṣanma bizi iḫtiyār ile

5. şimdi **fiġānī** yār senüŋ bilmedi ġamuŋ
ṣaġ olsun aŋlaya seni ol rūzigār ile

105.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
muzārīʿ: - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. urdum semend-i ṭabʿuma çün zīn-i himmeti
meydān benüm vėrürse eger taŋrı furṣatı

2. mülk-i suḫanda ṭabl-ı feṣāḥat çalan benem
geçdi cihāndan āṣaf ü ḫāḳān nevbeti

3. sancaḳ çeker bu ʿarṣada başḳa dilāverem
ḫusrev gibi zamānede ṭutdum vilāyeti

4. görse nevāyī çünki nevāyı bu resm ile
mülk-i suḫanda urur idi kūs-ı rıḥleti

5. eczā-yı defterin kül ėdüp yaḳa āẕerī
görse **fiġānī** bu ġazel-i pür-ḥarāreti

---

3 Seher vaktinde gül sabah rüzgârı ile güler oynar ama diken yarası ile bülbülün yüreği yırtıldı.
4 Aşk çengeli beni kendinden yana çekti. Sen bizi kendi irademiz ile aşka düştü sanma.
5 Figânî, şimdi sevgili senin gamını bilmedi; sağ olsun; bir zaman sonra anlar.

105 132[b] Y.: fiġānī: FD: Gazel 90: Bu şiir divanda altı beyittir.
1 Eğer Tanrı fırsatı verirse meydan benim olduğu için çalışma eyerini karakter atıma vurdum.
2 Söz ülkesinde fesâhat davulunu çalan benim. Cihânda âsafın ve hakanın davulu geçti.
3 Bu arsada sancak çeken başka yiğidim. Hüsrev gibi vilâyeti bu zamanda tuttum.
4 Nevâyî, nağmeyi bu tarz ile görse söz mülkünde göç davulunu vururdu.
5 defterin kül ėdüp: defteri kül ėde FD.
Figânî, Âzerî bu çok hararetli gazeli görse divanının cüzlerini kül edip yakar.

3. SONUÇ

Mecmualar; şairlerin ya da yazarların farklı türlerde, farklı nazım şekillerinde yazdığı yazıların, şiirlerin bir ya da birden fazla kişi tarafından belli özellikleri dikkate alarak seçtiği, bir araya topladığı eserlerdir.

Gün yüzüne çıkmamış şairlerin ve onların şiirlerinin tespitinde, bir şairin divanı olduğu halde, belli sebeplerden ötürü divanına koymadığı şiirlerinin tespitinde, divan oluşturmamış ama oluşturacak kadar çok şiiri olan şairlerin tespitinde, şiirlerin yazıldıkları dönemin tespitinde, divan neşirlerinde kaynaklık etmesinde önemli kaynaklardır.

T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Bakanlığı Kütüphanesi 3812'de kayıtlı Mecmūʿa-yı Eşʿār'ın tenkidli metninden ve incelemesinden yola çıkarak mecmuanın 17. yüzyılda derlendiğini söyleyebiliriz. Mecmua, ağırlıklı olarak 16. yüzyıl şairlerini içerir. 16. yüzyıl, Osmanlı'nın gerek siyasi ve sosyal gerekse edebiyat alanında en canlı, en parlak olduğu dönemdir. Mecmuada yer alan ʿÂlî, ʿUlvî, Bâkî, Cinânî, Emrî ve Rahmî gibi şairlerin şiirleri dönemin aynası niteliğinde olup bizlere devrin edebi kimliğini verir.

Mecmuada 41 şaire ait 93 şiir, 11 tane şairi bilinmeyen şiir ve 1 tane ferman olmak üzere 104 şiir ve 1 tane fermanın yer aldığı tespit edilmiştir. Bunların içerisinde ʿÖmrî, Âzerî, Hisâlî, Kesbî, Makâlî, Misâlî, Mutîʿî, Rifʿatî, Sırrî , Sipâhî, Süheylî, Tîgî, Vâlihî, Veysî, Zaʿfî gibi divanı olmayan ya da tespit edilemeyen şairlerin şiirleri ve mürettep bir divanı olmasına rağmen şiiri sadece bu mecmuada bulunan ʿÂlî, ʿAşkî, Ahmed Paşa, Bâkî, Kemâl-pâşâzâde, Nizâmî, Süheylî, Yahyâ ve Yetîmî gibi şairlerin şiirleri vardır.

Eldeki şiirleri divanları tespit edilen şairlerin şiirleri ile karşılaştırıp ortaya çıkan 55 şiirin 50'sinin nüsha farkını ortaya koymuş olduk.

Mecmuada tahmislerin, tesdislerin ve muhammeslerin çokluğu şairlerin değerini tespit etmemize, onların kendilerini nasıl yetiştirdiğini görmemize yardımcı olmuştur.

Bu çalışma, tenkidli metin; inceleme; diliçi çevirisi ve sözlük çalışması ile bu alanda yapılabilecek çalışmalara kaynaklık etmesini umuyoruz.

KAYNAKLAR

ʿÂLÎ: *Dîvân*: (hzl.) İ. Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Âlî Divan I II III*, Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları, Harvard Üniversitesi 2006.

ʿUBEYDÎ: *Dîvân:* (hzl.) Ömer Arslan, *Ubeydî Dîvânı (Metin- İnceleme),* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

ʿULVÎ: *Dîvân:* (hzl.) Büşra Çelik, Muzaffer Kılıç, *Derzi-zâde ʿUlvî Dîvân,* Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul 2018.

Açıkgöz, Namık, *Riyâzî Divanı'ndan Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

AHMET PAŞA: *Dîvân*: (hzl.) Ali Nihat Tarlan, *Ahmet Paşa Divanı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1966.

Ali Nazîmâ, Faik Reşad, *Mükemmel Osmanlı Lügatı*, (hzl.) Necat Birinci vd., Türk Dil Kurumu Yayınları: 802, 3.Baskı, İstanbul 2009.

Aslan ,Üzeyir; Taş, Hakan; Zülfe, Ömer, *Osmanlı Edebiyatının 100'ü*, OTTO, Ankara 2018.

Aslan, Üzeyir; Taş, Hakan; Zülfe, Ömer, *Osmanlı Edebiyatının 200'ü*, OTTO, Ankara 2018.

Aslan, Üzeyir; Taş, Hakan; Zülfe, Ömer, *Osmanlı Edebiyatının 300'ü*, OTTO, Ankara 2018.

AŞKÎ: *Dîvân:* (hzl.) İskender Pala, *Aşki, Hayatı Edebi Şahsiyeti ve Divanı*, 2 cilt, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi , İstanbul 1983.

Aydemir, Yaşar, " Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü", *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 19, (Güz 2001).

Aydemir, Yaşar, "Şâirlerin Edebî Kişiliğinin Tespitinde Mecmuaların Rolü", *Türk Kültürü Dergisi,* S. 464, (Aralık 2001).

Ayverdi, İlhan, *Asırlar Boyu Târihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, (hzl.) Kerim Can Bayar, Kubbealtı, 1. Baskı, İstanbul 2010.

BÂKÎ: *Dîvân*: (hzl.) Sabahattin Küçük, *Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım,* Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2015.

CAʿFER: *Dîvân*: (hzl.) İsmail E. Erünsal, *Tâcî-zâde Caʿfer Çelebi Dîvân (e-kitap*), Kültür ve Turizm Bakanlığı, (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59332,taci-zade-cafer-celebi-divanipdf.pdf?0) (Erişim Tarihi: 08.06.2020).

CİNÂNÎ: *Dîvân*: (hzl.) Cihan Okuyucu, *Cinânî (Hayâtı-Eserleri-Dîvânın Tenkidli Metni),* Türk Dil Kurumu Yayınları: 570, Ankara 1994.

Çağbayır, Yaşar*, Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötüken Türkçe Sözlük*, 1-2-3-4-5 Cilt, Ötüken, İstanbul 2007.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (hzl.) Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitapevi Yayınları, 30.Baskı, Ankara 2013.

Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü,* Türk Dil Kurumu Yayınları: 503, 2. Baskı, Ankara 2009.

EMRÎ: *Dîvân:* (hzl.) M.A. Yekta Saraç, *Emrî Divanı*, Eren Yayınları, İstanbul 2002.

Erdem, Sadık, "15. ve 16. Yüzyılda Yaşamış Manisalı Divan Şairleri", *Türkbilig* 8, (2004).

F. Steingass, Ph.d., *A Comprehensive Persian-English Dictionary,* Çağrı Yayınları, İstanbul, 2005.

FAZLÎ: *Dîvân:* (hzl.) Mustafa Özkat, *Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin),* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005.

FİGÂNÎ: *Dîvânçe*: (hzl.) Abdülkadir Karahan, *Kanuni Sultan Süleyman Çağı Şairlerinden Figanî ve Divançesi,* İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1966.

HAYRETÎ: *Dîvân:* (hzl.) Mehmet Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri, *Hayreti Dîvan Tenkidli Basım*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları no: 2868, İstanbul 1981.

HİLÂLÎ: *Dîvân*: (hzl.) Bahri Yağmur, *Hilâlî Dîvânı*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1998.

HÜDÂYÎ: *Dîvân:* (hzl.) Mehmet Demiralay, *Hüdâyî-i Kadîm (16.yy) ve Dîvânı İnceleme-Tenkidli Metin*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2007.

HÜDÂYÎ: *Dîvân*: (hzl.) Mustafa S. Kaçalin, *Hüdâyî (Salâ Muslısı) Dîvân*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016.

İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, 17. Baskı, İstanbul 2014.

İSHÂK: *Dîvân:* (hzl.) Murat Keklik, *Üsküplü İshak Çelebi Divan (Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin)*, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Bişkek 2014.

Kayaokay, İlyas, "Tahmis Made To Necati Bey Ghazals", *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, Volume: 19, (2018), s. 145.

KEMÂL-PÂŞÂZÂDE: *dîvân*: (hzl.) Mustafa Demirel, *İbn-i Kemâl Dîvan Tenkidli Metin*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1996.

Kurnaz, Cemal; Aydemir, Yaşar, " Mecmualara Sorulması Gereken Sorular", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages,* Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1, (Winter 2013).

Kurnaz, Cemal; Çeltik, Halil, "Şairlerin Gözüyle Mecmua", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1, (Winter 2013).

LATÎFÎ: *Dîvân*: (hzl.) Ahmet Sevgi, *Lâtîfî (Hayâtı ve Eserleri) İnceleme-Metin*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1987.

Levend, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi Giriş*, 1.Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

MÂNÎ: *Dîvân*: (hzl.) Şener Demirel, *16. Yüzyıl Şairlerinden Mânî Dîvân ve Şehr-engîz-i Bursa(e-kitap),* Kültür Turizm Bakanlığı, (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55755,divan-ve-sehr-engiz-i-bursapdf.pdf?0) (Erişim Tarihi: 08.06.2020).

Mütercim Âsım Efendi, *el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît Kâmûs'l-Muhît Tercümesi*, (hzl.) Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, 4.Cilt, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları:1, 1. Baskı, İstanbul 2013.

NECÂTÎ BEG: *Dîvân*: (hzl.) Ali Nihat Tarlan, *Necatî Beg Divanı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1963.

Onay, Ahmet Talât, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, (hzl.) Cemal Kurnaz, Kurgan Edebiyat, Ankara 2014.

Ötüken Türkçe Sözlük (http://www.otukensozluk.com/)(Erişim Tarihi: 16.05.2020).

Öztoprak, Nihat, "Divan Şiirinde Giyim Kuşam Üzerine Bir Deneme", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 4,* İstanbul 2010.

RAHMÎ: *Dîvân:* (hzl.) Mustafa Erdoğan, *Bursalı Rahmî ve Dîvânı(e-kitap),* Kültür ve Turizm Bakanlığı, (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55910,bursali-rahmi-divanipdf.pdf?0) (Erişim Tarihi: 08.06.2020).

SABRÎ: *Dîvân:* (hzl.) Mehmet Korkut Çeçen, *Sabrî Mehmet Şerîf Hayatı, Sanatı, Dîvânı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili,* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ 2010.

SÜHEYLİ: *Dîvân:* (hzl.) M. Esat Harmancı, *Süheylî Ahmed bin Hemdem Kethudâ Dîvân (e-kitap),* (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55750,suheyli-divanipdf.pdf?0) (Erişim Tarihi: 08.06.2020).

Şemsettin Sami, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat Kâmûs-ı Türkî*, (hzl.) Raşit Gündoğdu, Niyazi Adıgüzel, Faruk Önal, İdeal Kültür Yayıncılık, 5. Baskı, İstanbul 2017.

ŞEYHÜLİSLÂM YAHYÂ: *Dîvân:* (hzl.) Hasan Kavruk, *Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı* (e-kitap), Kültür ve Turizm Bakanlığı, (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10655,seyhulislamyahyadivanihasankavrukpdf.pdf?0) (Erişim Tarihi: 08.06.2020).

Tarlan, Ali Nihat, "Eski Mecmualar Arasında", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c.1 S.1-2-3-4, (1946).

Tarlan, Ali Nihat, *Şiir Mecmualarında 16. ve 17. Asır Divan Şiiri Revanî- Hayretî-* Haverî- Ahî-Peyamî-Sani, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1949.

Tarlan, Ali Nihat, *Şiir Mecmualarında 16. ve 17. Asır Divan Şiiri Rahmî ve Fevrî,* İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1948.

Timurtaş, Faruk K., *Bâkî Divanı'ndan Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

Tulum, Mertol, *17.Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 1036, Ankara 2011.

USÛLÎ: *Dîvân*: (hzl.) Mustafa İsen, *Usûlî Hayatı, Sanatı ve Divanı*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1988.

Uzun, Mustafa İsmet, "Mecmua", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 28, s. 265. (https://islamansiklopedisi.org.tr/mecmua) (Erişim Tarihi: 16.05.2020).

Vankulu Mehmed Efendi, *Vankulu Lügati*, (hzl.) Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, 2.Cilt, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 52, 1. Baskı, İstanbul 2015.

VUSÛLÎ: *Dîvân:* (hzl.) Hakan Taş, *Vusûlî Dîvân (İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin) (e-kitap),* (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10660,vusuli-divanipdf.pdf?0) (Erişim Tarihi: 08.06.2020).

YAHYÂ: *Dîvân*: (hzl.) Mehmet Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey Dîvan Tenkidli Basım*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977.

YETÎMÎ: *Dîvân*: (hzl.) Zehra Piroğlu, *Yetîmî (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni),* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1996.

ZÂTÎ: *Dîvân*: (hzl.) Ali Nihat Tarlan, *Zatî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı,* Cilt 1, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları no:1216, İstanbul 1967.

SÖZLÜK

ʿĀ, ʿA, Ā, A

ʿābid: ibadet eden, tapınan.

ʿāciz: eli ermez, beceriksiz, kabiliyetsiz. zayıf, güçsüz.

ʿacūze: kocakarı. mec. cadı karı.

ʿadāvet: düşmanlık.

ʿadem: yokluk, bulunmama.

ʿadl: doğruluk.

ʿadū: düşman.

ʿāfiyet: sağlık, sıhhat, sağlığın verdiği rahat ve huzur.

ʿahd u peymān: kuvvetle verilen söz, yemin.

ʿahd ü peymā: yemin, and.

ʿahd: söz verme, yemin. devir, zaman, gün.

ʿāḳıbet: nihayet, son.

ʿāḳıbet: son, nihāyet. en sonra, en sonunda. encam, gelecek, istikbal.

ʿaḳil: akıllıi akıl sahibi.

ʿaks: çarpma, çarpıp geri dönme. hilâf, muhalif, zıt, ters. ses, aydınlık, gölge gibi şeylerin bir yerde eser peyda etmesi. tersine çevirmek, döndürmek.

ʿaḳūr: kudurmuş, yırtıcı, saldırgan, kuduz.

ʿālem: dünyā, cihān.

ʿālī: yüce, ulu. yüksek. nicelik ve nitelik bakımından en üstün olan, mümtâz. mevki bakımından üstte bulunan. araçla ilgili. alete mensup. teknik. yemin eden, yemin edici.

ʿālī-cenāb: cömert. şerefli, haysiyetli kimse.

ʿāmel: iş, niyet. sürgün, içsürmesi. iş işleme. bir işe tesir etme.

ʿanā: zahmet, güçlük, meşakkat.

ʿanber: Grekçe ambrossa "ölümsüz, ilahî" mitolojide tanrıların ölümsüz olmalarını temin eden ve yiyen fânileri de ölümsüzleştirenözel yiyeceğin adıdır. Dişli balinalardan olan adına amber balığı da denilen en büyük balina ada balığının bağırsaklarında teşekkül eden henüz tabii mi marazi mi olduğu tespit edilmemiş bir sindirim artığıdır.

ʿanber-bār: anber yağdıran, güzel koku saçan.

ʿanber-feşān: anber saçan.

ʿAnḳā: ismi olup cismi olmayan bir kuş, zümrüdüanka kuşu. ismi olup cismi olmayan nesne. boynu uzun olduğundan "Ankâ" denmiştir. boynunda ak bir halka vardır. yüzü insan yüzüne benzer. dört kanatlı olup tüyleri renk renktir. vücudunda otuz kuşun rengi ve alameti

bulunur. Süleyman Peygamber'i kızdırdığından Kaf Dağı'na sürülmüştür.

ʿār: utanma.

ʿārıż: bir şeye sonradan gelen. aslî ve kadim olmayan. tesadüfî vakʿa. dağ, bulut ve sâire gibi görünmeye mâ'ni olan her şey. herhangi bir şeye karşılık olmak üzere verilen armağan. yanak.

ʿārif: bilen, bilgili, irfân sahibi.

ʿāriyet: ödünç, eğreti.

ʿarş u ferş: gökyüzü ve yeryüzü.

ʿarūs: gelin.

ʿarż: bir büyüğe sunma, gösterme, önüne koyma.

ʿāṭır: ıtırlı, güzel kokulu. kokuları seven.

ʿayān: belli, açık, meydanda.

ʿayn: göz. aslı, kendisi. bir şeyin eşi, tıpkısı. kaynak, pınar. Osmanlı alfabesinin yirmi birinci harfi.

ʿayş u nūş: yeme içme, içki içme.

ʿayş: yaşama, yaşayış, yiyip içme, zevk ü safâ.

ʿazm: kasıt, niyet, karar.

ʿubūdiyyet: kulluk, kölelik. aşırı bağlılık.

aʿdā: düşmanlar.

aʿlā: yüksek. en yüksek. daha yüksek. çok iyi; mükemmel. güzel, iyi ve uygun, mükemmel. peki, tamam, kabul. daha iyi.

ābād: (yer için) bayındır, imar edilmiş, mâmur, şenlikli. yer, şehir, kent. oturulacak yer, duracak yer, oturak, mekân, meclis.

ābād: sonsuz gelecek zamanlar.

abdāl: dünya ile ilgisini kesip Tanrı'ya bağlanmış olan derviş. aptal, şaşkın, alık, ahmak, budala. tasavvuf ıstılahlarından olan bu kelimenin doğrusu ebdâldır ve bedelin cem'idir. Allah yeryüzünü yedi iklim üzerine yaratmıştır. bu iklimlerin mânevi idâresini birer abdâl marifetiyle idare etmektedir. ...Kalenderî ve abdâl diye nereden gelip nereye gittikleri ve ne maksatla dolaştıkları meçhûl birtakım serseri seyyâhlar görülürdü. bunlar sırtta kebe, belde manda boynuzundan yapılmış bir nefîr ve cür'adan asılı kemer, bir elde keşkül, diğerinde teber, kulakta mengûş halka, kemerde kocaman bir teslim taşı şehirden şehire dolaşırlardı. kebe bulamazlarsa sırtlarına bir pösteki parçası alırlar ve buna da lüzûm görmeyerek çırılçıplak dolaşırlardı.

āb-dār: sulu, taze. parlak. nükteli. zarif, güzel.

āb-ı ḥayvān/ āb-ı zülāl: içene edebî hayat bağışlayan efsânevî su. çok tatlı ve hafif su. bengisu. kaynağı karanlıklar demek olan zulmât, zulümât, zulmet

denilen ve menbaı meçhûl diyarda bulunan sudur ki içen ölmez, dünya durdukça yaşarmış. Şark riyâvetlerindendir. bu suyu ibtidâ Hızır ve İlyas peygamberler bulup içmişler; sonra Allah bu pınarı insanların gözünden sakladığından İskender Zulümât'a kadar gittiği halde suyu bulamamıştır.

Ādem: dünyadan ilk yaratılan adam. ilk peygamber. adam. terbiyeli, insaniyetli, mert. taraftar, gayretkeş.

āfāḳ: ufuklar, gök kenarları, gökle yerin birleşir gibi göründüğü yerler.

āfet: büyük felāket. belā. hâdise.musîbet. çok güzel insan.

āfitāb: güneş, güneşin ışığı, güzel, güzel yüz. gün.

āgāh: bilgili, haberli, uyanık.

aḥbāb: dostlar, bildikler, tanıdıklar.

aḥmer: kırmızı, kızıl.

āġuşte: bulandırılmış, kirletilmiş.

aḥvāl: oluşlar, bulunuşlar, durumlar, işler.

aġyār: gayrılar, başkaları. yabancılar, tanıdık olmayanlar. halden anlamayanlar.

āḫır: son, sonraki, en sonra. nihayet. gayet.

aḫter: yıldız. talih, kısmet, nasip, baht.

aḳrān: eş ve benzer olanlar, yaşıtlar, yandaşlar.

aḳvāl: sözler, kelâmlar.deyişler.

āl: hile, düzen,dek. aile, devlat, sülāle.

ālām: kederler, elemler, acılar, sızılar.

ālāyiş: bulaşıklık, buluşma. depdebe, tantana, gösteriş, külfetli gösteriş.

āmāl: ummalar, ümitler, dilekler, istekler.

-ārā: süsleyen, bezeyen.

ārām: durma, eğlenme, dinlenme. yerleşme, istirahat etme, karar kılma. rahat, huzur. âsâyiş.

artuġ: başka, gayri, maada. fazla, ziyade. küsur. -den fazla. üstün. bir bütünün büyük kısmı.

Āṣaf: Süleyman peygamberin veziri. vezir.

āsān: kolay.

āsitān: eşik. dergâh, tekke. girecek, barınacak, dinlenilecek, yatılacak yer. başlangıç. müneccimlerin hesaplarına göre insan hayatının uğursuz dakikaları.

āsiyāb: değirmen, su değirmeni. yel değirmeni.

aṭlas: büyük harita. atlas denizi. ince ipekten ya da yüzü ipek, alt kısmı pamuktan dokunan desensiz düz renk bir kumaştır.

āsmān/ āsumān: gök, semā. felek.

aṣṣı: fayda, kâr, menfaat.

āsūde: rahat, dinç olan. dinlenmiş, huzurlu, rahatlı.

āşinā: bildik, tanıdık. yoldaş, dost. yâr, yârân.

āşinālıḳ: tanışıklık, birbirini tanıma.

āşiyān: kuş yuvası. mesken, ev.

āşüfte: çıldırırcasına seven, bu yüzden perişân bir halde, azgın ve baştan çıkmış deli gibi olan, iffetsiz kadın, aşifte. bir şekil dahı olmuş, bulanmış, bulanık. perişân.

āvāre: serseri, boş gezen, işsiz, güçsüz. gezici. şaşkın.

āvāz: ses, sedā. ahenk.

aẕāb: işkence, keder. günah işleyenlere, kâfirlere ve inkârcılara ölüm sonrası verilecek ceza ve uygulanacak eziyet. insan bedeninden veya ruhi sebeplerden kaynaklanan ıstırap,acı. pişmanlık, nâdim olma. korku. şiddetli ve bunaltıcısıkıntı, buhran.

āẕād: kurtulmuş, serbest olan, kimsenin kölesi olmayıp istediği gibi hareket eden. ayıpsız, kusursuz.

āzāġ u zaġan: kargalar.

āzār: mart ayı. celali takviminde kasım ayı. incitme, paylama, kırıcı söz, tekdir.

āzer: ateş.

āzürde: incinmiş, kırılmış, gücenmiş. sıkılmış, zahmet çeken.

B

bā‘iṯ: sebep olan. gönderen. delil. yol. üslûb.

bāb: kapı.

bād: yel, rüzgâr. soluk. nefes, dem.

bāde: şarap, içki.

baḥr: deniz, büyük göl veya deniz.

baḫş: bahşeden, bağışlayan, veren, affeden.

bāl ü per: kol ve kanat.

bālā: yüksek, yukarı, üst, yüce. boy.

bāliş: yastık, yüz yastığı.

-bār: yağdıran, serpen, saçan, döken.

bār: yük, ağırlık veren şey, sıklet. yemiş, meyve, mahsul, ber. mânevî sğırlık, keder, üzüntü.

başİret: önden görüş, seziş. göz açıklığı.

başı göğe yetişmek: başı göğe ermek

bāz: doğan (kuş). şehbaz, şâhin. açık. oynatıcı, oynayan. tekrar, geri; yine. iniş. fark etme, ayırma. yan taraf. karış. dönük. şarap. haraç.

bāzār: pazar, çarşı. alışveriş. pazar yeri.

bed: fenâ, yaramaz, çirkin. kötülük. ateş tutuşturmaya mahsus yarı yanmış paçavra.

bed-fiʿāl: yaptığı işleri kötü olan.

bed-güher: içi, tabîatı fenâ, soysuz, mayası bozuk.

bed-ḫūy: kötü huylu, huysuz.

bed-ḫᵛāh: her işin fenâlığını isteyen. düşman.

bed-likā: yüzü çirkin olan, çirkin yüzlü.

bed-mihr: iyilik etmeyen, insâniyetsiz.

bedr: ayın on dördüncü gecesi, dolunay. bütünlük. kemâl. küllîyet. kemâlîyet.

beg: zevç, koca. küçük devlet başkanı. ileri gelen , sözü geçen, nüfuzlu, zengin kişi.

behcet: sevinç. şenlik. güzellik. güleryüzlülük, şirinlik.

beḳā: devam, sebat, evvelki hal üzerinde kalmak. ölmezlik, ölümsüzlük, edebiyet, edebîlik.

belā: dert, gam, keder. gayet zor iş.

Belāġat: her sözü yerinde söylemek. iyi, güzel, pürüzsüz söz söyleme. sözün düzgün, kusursuz, yerind eve adamına göre söylenmesini öğreten ilmin adı.

belī: evet, hay hay, peki.

be-nām: namlı, ünlü, meşhur, şöhretli.

bencileyin: benim gibi. bana benzer.

bend: bağ, yular, bağlama. kuşak, kemer.

-bend: bağlayıcı, işleyici, yapıcı, düzücü.

bende: kul, köle, bağlı, esir, tutsak.

ber: yemiş, meyve, mahsul, bār. göğüs, sine. kucak. yaprak. genç kadın. evin kapısı. en, genişlik. üst.

berr: kara, toprak. hayır sahibi, iyi amel işleyen.

ber-: üzre, üzerine, üstünde. yanında.

-ber: alan, getiren, götüren.

ber-ḫordār: kutlu, mutlu, uğurlu, nasipli. mübarek. mesut olan.

ber-ḳarār: kararlı, yerli, dâimi, devamlı. sabit.

berg-i semen: yasemin yaprağı.

beşer: insan, insan oğlu, insan türü.

beyābān: kır, çöl. ıssız, viran.

beyān: anlatma, açık söyleme, bildirme.

beẕl: bol bol verme, saçma.

bezm: içkili, eğlenceli meclis, dernek.

bī-gümān: şüphesiz.

bi'llāh: "Allah için, Allah hakkı için" anlamında bir yemin sözü.

bi'ṭ-ṭabʿ: tabiatıyla, tabîî olarak.

bī-amān: amansız, amanvermez, acımasız, merhametsiz.

bī-ʿār: arsız, utanmaz, sıyrık.

bī-bāk: korkmayan, çekinmeyen, sakınmayan.

bī-bedel: benzersiz, eşsiz. bedeli yok.

bīdār: uyanık, uyumayan, uykusuz.

bīgāne: kayıtsız, ilgisiz. yabancı. bilinmez. belirsiz.

bī-ḥisāb: hesapsız. sayısız, pek çok.

bihter: daha, en, pek iyi.

bīhūde: boş yere, boşuna.

bī-hūş: şaşkın, sersem. deli. aklı gitmiş. divane.

bī-iḫtiyār: iradesiz.

bī-ḳıyās: ölçüsüz.

bī-kes: kimsesiz, çaresiz. öksüz, yetim.

bīmār: hasta olan, sayrı. baygın bakışlı. dertli.

bīnā: gören, görücü. göz.

bī-nām: adsız, isimsiz, adı sanı belli olmayan.

bī-naẓīr: eşsiz, eşi bulunmayan.

bī-nevā: nasipsiz, çaresiz, zavallı, fakir.

bī-pā vü ser: kimsesiz, zavallı.

bī-pāyān: sonsuz.

bī-pervā: korkusuz. pervâsız.

birāder: erkek kardeş. mec. dost.

bīş ü kem: fazla ve eksik.

bī-şümār: hadsiz, sayısız, pek çok.

bī-tekellüf: külfetsiz, sıkıntısız, tabîî olarak. teklifsiz.

bīzār: rahatsız, bıkmış, usanmış, küskün.

bu(y): koku.

budaġ: dal, fidan.

burc: kale, hisar çıkıntısı. güneşin ayrıldığı on iki kısından her biri. herhangi bir şekil gösteren ve kendisine özel bir ad verilen hareketsiz yıldızlar kümesi.

būriyā: hasır.

burmak: bir şeyi kendi ekseni etrafında döndürerek bükmek; sarmak. çevirmek, yöneltmek. ağızda ekşi ve kekre tat bırakmak. mide ve bağırsak için şiddetli ağtımak; sancımak. mec. üzüntü, sıkıntı vermek. darılmak. kıskanmak.

burmak: koku saçmak. kokmak. buğusu yükselmek; buğulanmak. kokutmak.

C

caʿd: kıvırcık. kıvırcık saç. zülf kıvrımı.

cāh: îtibar, makam, mevki, rütbe, mertebe.

Cālinus: ilk çağların İpokrat ile beraber en büyük Grek hekimi, Galen.

cāme: elbise, çamaşır. giyecek.

cānān: sevgili, gönül verilmiş.

cāvīd: daima kalacak olan, sonrasız, ebedî, bengi.

cāvidān: dâimî kalacak olan, sonrasız, edebî, bengi. sonsuz.

cāy: yer. mekân.

cefā: eziyet, incitme. işkence. elem. zulm.

celī: âşikâr, meydanda, belli. kalın ve okunaklı bir çeşit sülüs yazı. cilâli, parlak.

Cem: hükümdar, şâh. İran hükümdarlarından Pişdâdiyân'ın dördüncüsü olan Cem veya Cemşîd. Şark mitolojisinde şarap ve içkiyi icat eden. Süleyman Peygamber'in lâkabı. Büyük İskender'in lâkabı.

cemāl: yüz güzelliği. güzellik.

cenāb: "şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır, hazret. yükseklik. yücelik. şeref.

cerāḥat: irinler, yaralar.

cevān: genç, taze delikanlı.

cevān-baḫt: bahtı açık, talihli, şanslı.

cevr: haksızlık, cefâ, eziyet, sitem, zulüm.

ciger-sūz: bağır yakan, acıklı.

cihān: dünya, âlem.

cihān-ārā: dünyayı süsleyen, bezeyen.

cilā: parlatma, parlaklık.

cinān: cennetler, uçmaklar, bahçeler.

cism: beden, gövde. madde.

cūy-bār: çay, dere, akarsu, ırmak. ırmak kenarı.

cüdā: ayrı, ayrı düşmüş, ayrılmış

cünbān: sallayan, kımıldayan, hareket eden.

cünūn: delirme, çıldırma, delilik.

cür'a: yudum, içim. tortu.

cüst: arama, araştırma.

cüvān: genç, taze delikanlı.

Ç

çāk: yarık, yırtık, yırtmaç.

çaḳ: bir şeyin özü, aynısı; tam; işte. aynı, doğru olarak, tamamıyla. salt, sırf, sade, halis, yalnız. ta, işte. en son, ancak.

çāk-i girībān: yaka yırtma. çok acıklanma.

çālāk: çevik, tez canlı olan.yüksek yer.

çāpūk: tez, seri, çâlâk, çevik.

çāpük: don ağı. alkış, el şaklaması. ağzı açık el sepeti. çabuk, tez. hızlı hareket eden.

çarḫ/çerḫ: felek. gök, sema, âsumân.

çeşm: göz.

çeşmesār: çeşmesi bol olan yer.

çevgān: cirit oyununda atlıların birbirne attıkları değnek. ucu eğri değnek, baston, çevgen. tas. Allah'ın ezelden takdiri.

çīnī: banyo, mutfak gibi yerlerin duvarlarına döşenen fayans. pişmiş kilden yapılan üstü sırlı ve süslü (eşya).

D, Ḍ

dā'im: sürekli, devamlı. her zaman. sürüp giden.

dād: adālet, doğruluk. sızlanma, şikâyet. feryat, figan.

dāġ: yanık yarası, insan ve hayvan vücuduna kızgın demirle vurulan damga, işaret.

daḫı: dahi, de. bundan başka, aynı zamanda, hem de, ve... başka, diğer. daha ziyade, daha çok. henüz, hâlâ. sonra, bundan sonra, artık, bir daha. yine, yine de.

dām: tuzak.

dāmād: güveyi.

dāmān/dāmen: etek.

dānā: bilen, bilici. bilgiç. okumuş, âlim.

dār: Ev, yuva. yer, mekân. duracak yer. ülke, yurt, diyar. darağacı, ağaç, direk.

Dārā: Keyâniyân'dan dokuzuncu ve sonuncu hükümdârdır. Ekber, Keykûbâd da derler. İskender'le yaptığı harpte mağlûp olmuş, vefâtıyla sülâlesi sona ermiştir.

dār-ı dünyā: dünya.

dār-ı fenā: yok olacak olan fânî dünya.

Dārü's-Selām: cennet. Bağdat'ın eski adı.

dārü'ş-şifā: şifâ yurdu. sağlık yurdu.

dāstān: destan, hikâye, masal, şöhret, ün.

dāye: taya, sütnine, çocuğa bakan dadı.

def' : öteye itme, savma, savulma. verme, ortadan kaldırma. giderme.

def'a: kere, kez, yol. bir daha, gene, yine, tekrar.

def: tef.

degme: herhangi bir; rasgele. seçme, seçilmiş, üstün. değme. her, bir bir. türlü türlü. dokunma, varma, ulaşma durumu ve eylemi. miras kalma. değerli olan, değerli, seçkin, seçme. beğenilmiş. sıradan, gelişigüzel.

dehān: ağız.

dehr: dünya, cihan, âlem. zaman, devir.

dek: hile, oyun. dilenci. dilencilik. sağlam, muhkem. tokuşma, çatma. kadar, değin. kadar az, denli. ancak, yalnız.

dellāl: tellâl, satılacak şeyi satan. alıcı ile satıcı arasında vasıta olan kimse.

dem urmak: nefes çekmek, nefes almak.

dem vurmak: bir şeyden söz etmek.

dem: kan. çağ, zaman. rüzgâr. an. nefes, soluk.

demādem: her vakit, sık sık. ikide bir.

dem-beste: nefesi bağlanmış, susmuş, soluğu kesilmiş.

dem-sāz: arkadaş, dost, sırdaş. birlik, hem-âhenk.

denī: alçak, rezil, soysuz.

der: içinde. kapı.

derbān: kapıcı, kapıya bakan.

derbend: boğaz, dar geçit. bağlanmış, bağlı.

derdnāk: dertli, tasalı, kaygılı.

dermān: ilaç, çare. kuvvet, güç.

der-miyān: ortada, arada.

derūn: iç, iç taraf, dâhil. kalp, yürek, gönül.

deryā: deniz.

dest: el.

deşt:çöl, ova. kır, bızkır.

devā: ilaç. çare, tedbir.

devāt: divit, kalem koymak için uzun mâdenî sapı ve ucunda bir de hokkası bulunan alet.

devrān: dünya, felek, zaman, tâlih, kader; devir.

deyr: Hıristiyan râhip ve râhibelerinin yaşadığı bina veya birçok binadan oluşmuş manastır. kilise, meyhâne. insanlık âlemi, bu dünya.

deyyār: biri, bir kimse, bir fert.

dībā: Eskiden çok makbul tutulan genellikle desenli, ağır ipekli kumaş, bir nevi canfes. renkli motiflerle süslü, lüks bir çeşit ipek kumaş, canfes kumaş.

didār: yüz, çehre.

dīde: göz.

dil-ārā: gönül alan, gönül kapan, gönül okşayan, gönül dinlendiren.

dil-āver: yiğit, yürekli.

dil-āvīz: gönüle asılan, gönül çeken, câzip, güzel.

dil-ber: gönlü alıp götüren güzel.

dil-cūy: gönül arayan, gönül çeken.

dil-dār: birinin gönlünü almış, sevgili.

dil-efgār: gönlü yaralı olan, âşık.

dil-figār: gönlü yaralı, âşık.

dil-gīr: gücenmiş, kırgın, gönlü incinmiş.

dil-güşā: gönül açan, iç açan, kalbe ferahlık veren.

dili dolaşmak: hastalık, heyecan ve sarhoşluk gibi sebeplerle söyleyeceğini karıştırmak.

dil-keş: gönül çekici.

dil-rīş: yüreği yaralı, dertli.

dil-rübā: gönül kapan, gönül alan.

dil-sitān: gönül alan ve zapteden güzel, kendini meftûn eden.

dil-şūrīde: perişân gönül.âşık.

dil-teng: yüreği dar, kederli, sıkıntılı.

dīnār: altın liranın dörtte biri değerinde olan eski para.

dirhem: gümüş para.

dirīġ: esirgeme, kıyamama. eyvah, yazık.

dirīġā: yazık, eyvahlar olsun! vah! vah! âh! hây!

dīv: dev, şeytan, cin.

dīvāne: deli, budala, alık.

dīvār: duvar.

dögünmek: kendi kendini dövmek, kendini oradan oraya vurmak. çok fazla üzülmek, esef etmek.

dūd: duman. tütün, duhan.

duḫān: tütün. duman.

duḫter-i rez: asma kızı. şarap.

dūn: aşağı, aşağılık. alçak, soysuz kimse.

dūr: uzak.

dūzāḫ: cehennem.

dün: içinde bulunduğumuz günden bir önceki gün. yakın geçmiş. bir önceki güne ait. önceki günde. kısa bir süre önce; yakın geçmişte. gece.

dür: inci.

dürr-i ʿAden: Aden incisi.

düşnām: sövme, sövüp sayma. serzeniş.

Ḍaḥḥāḳ: Cemşid'in yerini almış olan İran'ın zalim ve gaddar bir hükümdarıdır. Hastalandığı zaman iki çocuğun beyni ilaç olarak kullanılırdı. Gâve'nin çocuklarına sıra gelince meşhur demirci isyan etmiş ve Dahhâk'ın düşürülmesine sebep olmuştur. Yerine Ferîdûn tahta çıkarılmıştır.

Ė, E

ėl: yabancı, başkası. kabile, oba, aşiret, bir yerde oturan, halk ahali,ülke, yurt, memleket.

ėletmek: iletmek, taşımak, götürmek.

ėltmek: iletmek; sevk etmek; götürmek. tezlik fiili yapan yardımcı fiil.

ėrgürmek: ulaştırmak, eriştirmek.

ėyā: ey, hey! öyle ise, mademki.

ebkār: kızoğlan kızlar, bâkireler. birinci defa söylenmiş mazmunlar.

ebrū: kaş.

echel: daha câhil. nâdân, aksi kimse.

eczā: parçalar, kısımlar.

edā: tarz, üslûp, davranış veya anlatış biçimi. naz, işve, cilve.

efʿī: engerek yılanı.

efġān: ızdırap ile haykırma, bağırıp çağırma, inleme.

efgār: yaralı, mecrûh.

efgen: düşüren, yıkan, yere atan, atıcı, yıkıcı, düşürücü.

efgende: yıkılmış, yıkık, düşürülmüş, yere atmış. düşkün, biçâre.

eflāk: felekler, gökler, zamanlar. tâlihler, kaderler.

efser: tāc.

efşān: saçan, serpen, dağıtan, silken.

efzā: arttıran, çoğaltan.

efzūn: fazla, çok, yukarı, aşkın. artık, daha çok.

eglemek: geçiştirmek, vakit geçirtmek, avutmak, oyalamak. eğlendirmek. alıkoymak.

eglenmek: vakit geçirmek, beklemek, kalmak, oyalanmak, durup dinlenmek.

Ehrimen: şeytan. dev.

ejdehā: büyük yılan. korkunç ve hayali bir hayvan.

ekber: daha, büyük.

el ėrmez: elinden bir şey gelmez. gücü yetmez. güç yetirilemeyecek kadar zor veya pahalı.

elem: ağrı, acı, sızı, sancı. keder, dert, maddi ve manevi ıztırap.

el-ḥaḳ: doğrusu, gerçekten, hakîkaten.

elṭāf: daha lâtif, güzel, hoş.

encām: işin sonu, son, bitiş, akıbet. sonunda, nihayetinde.

endūh: gam, keder, tasa, kaygı, üzüntü, sıkıntı.

ene'l-ḥaḳ: Hallâc-ı Mansûr'un söylediği "ben hakkım" anlamına gelen meşhur bir söz.

enīn: inilti, inleme. şikâyet.

enīs: dost, arkadaş. yar, sevgili.

envār: aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar.

enver: daha nurlu, çok ve pek parlak, çok güzel.

erāẕil: reziller, sıyrıklar, nâmussuzlar, yüzsüzler.

erbāb: sahipler, mâlikler. ehil, becerikli.

erġavān: Erguvangillerden morumsu kırmızı çiçekler açan ve süs olarak yetiştirilen bir ağaç.

erkān: esaslar, destekler, direkler, sütunlar. reisler. önemli kişiler, ileri gelenler. yol, yöntem, usul.

erzānī: ucuzluk. layık görülme, liyâkat.

eṣer: nişan, iz, alâmet. te'lif. basılmış kitap. hadîs-i şerîf. târih. bir kimsenin meydana getirdiği şey. te'sir.

esāmī: namlar, adlar. yeniçerilerin künyelerinin kayıtlı olduğu kütük.

esās: asıl, temel, dip, kök. doğruluk, gerçek.

esb: at, beygir.

esirgemek: korumak, muhâfaza etmek. vermekten kaçınmak. acımak, merhamet etmek.

esr: esirlik, kulluk, tutsaklık.

eşk: gözyaşı.

evānī: kapkacaklar, kaplar.

evḳāt: zamanlar, çağlar.

evreng: taht. şeref, süs. akıl ve irfân. hâlin hoşluğu. ağaç kurdu. yakışıklılık. hile.

eyvān: büyük sofa, salon. kemerli yüksek bina, oturulacak yüksek yer, köşk. çardak. gölgelik.

eyyām: günler, gündüzler.

Eyyūb: Kur'an'da adı geçen ve kendisinden "kulumuz" diye bahsedilen ve sanırlı insan örneği olarak gösterilen İsrâiloğulları peygamberlerinden biri.

ezā: incinme, incitme, can yakma, eziyet.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, önceliksiz.

ezelī: ezele mensup, ezel ile ilgili, öncesiz, başlangıçsız.

ezhār: çiçekler.

F

fā'iḳ: fevkında bulunan, mânevi olarak üstün olan. seçkin, güzîde. üstün, yüksek.

fāḫir: onurlu, şanlı, şerefli.

faḫr: övünme, böbürlenme, büyüklenme, şeref, onur, kıvanç. büyüklük, ululuk. şöhret, ün. fazîlet, erdem.

faḳr: fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık.

fānī: ölümlü. muvakkat, geçici. ihtiyar yaşlı.

fāriġ: vazgeçmiş, çekilmiş. rahat, âsûde. boş, boş kalmış, işini bitirmiş.

fāriġu'l-bāl: başı dinç, gönlü rahat.

faṣl: ayrıntı, ayırma, ayrılma. kesme, kesinti, bölüm. halletme, neticelendirme. aleyhte bulunma, adam çekiştirme. dört mevsimerden her biri.

fāżl: fazla, ziyāde, artık. fazlalık, üstünlük.iyilik, fazîlet, erdem, lûtuf.

fehm: anlama, anlayış.

fenā: yok olma, yokluk, geçip gitme. fanilik. kötülük.

ferāġ: vazgeçme, bırakıp terketme. dinlenme. hiç bir işle meşgul olmama, el çekme. vazgeçecek kadar zengin olma.

feraḥnāk: sevinçli.

ferāmūş: unutma, hatırdan çıkma.

ferbih: semiz, etli, toplu, besili.

ferdā: yarın, yarınki gün, günün ertesi, ertesi gün. âtî, gelecek zaman. âhiret, öbür dünya, kıyamet.

ferhād: sevinç, neşe.

ferheng: bilgi, hüner, mârifet; edep; akıl; temkin.

Ferīdūn/Āfrīdūn: Şehâmet ve hamâsiyetle meşhur bir hükümdarmış. Pişdâdiyân'dan ve Cemşid sülalesindendir. Gâve Dahhâk'ı ölüdürünce hükümdâr olmuştur.

Ferīdūn-fer: Ferîdûn gibi şanlı.

ferseng: fersah.

feṣāḥat: söz açık, düzgün. her sözü yerinde söylemek. dilin doğru, düzgün, açık ve anlaşılır kullanılması.

feṯḥ: açma, açılma.

fevt: bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma. ölüm, vefat, ecel.

feżā: ucu bucağı olmayan boşluk, dünyanın sonsuz olan genişliği.

fi'l-cümle: sonunda. baştan başa. tamamen. cümleten.

fiġān: ıztırap ile bağırıp çağırma, inleme.

figār: yara.

firāḳ: ayrılık, ayrılma. hüzün, keder, sıkıntı.

firāvān: çok, bol, fazla, aşırı. bereketli. ganimetli.

firḳat: dostalardan ev sâireden ayrılık, ayrılış.

furūġ: aydınlık, aydın, nûr, ışık, parlaklık, parıldayış.

fülk: gemi. sandal, kayık. Nûh'un gemisi.

Ġ, G

ġaddār: çok gadreden, zulmeden, hâin, merhametsiz, kıyıcı. çok pahalı mal satan, soyucu (tüccâr).

ġafil: ihmal eden, ilerisini iyi düşünmeyen, dikkatsiz, ihtiyatsız, dalgın.

ġalṭān: yuvarlanıcı, yuvarlanan, tekerlenen.

ġamgīn: kederli, tasalı, hüzünlü.

ġam-ḫāne: gam, tasa yurdu.

ġam-ḫ^{v}ūr: gam çeken, kederlenen, tasalanan, üzülen.

ġamnāk: gamlı, tasalı, kaygılı.

ġamz: kaşla, gözle işaret, göz kırpma. münâfiklık etme. koğulama. gammazlık.

ġanī: zengin, varlıklı, bol, doygun.

ġār: mağara, in. defne ağacı.

ġaraż: hedef, gaye, maksat, istek, meyil.

ġarīb: kimsesiz, zavallı. gurbette bulunan, yabancı. tuhaf, şaşaılacak, bambaşka. dokunaklı.

ġarḳ: suya batma, batırma. boğulma, boğma.

ġavġā: kavga.

ġayet: nihâyet, uç, son. çok, fazla. son derece. pek çok. en son, sonuç.

ġayr: ayrı, başka, özge, artık diğer, değil. yabancı, bildik olmayan.

ġayret: çalışma, çabalama. kıskanma, çekememe. bıkıp usanmadan, olağanüstü çalışma; didinme; çaba; uğraşma. sıkıntı ve güçlüklere dayanabilmek için gösterilen direnç. yiğitçe davranış; cesaret. korumak amacıyla tarafını tutma; esirgeme.

ġılmān: gençler. köleler, esirler.

ġubār: toz.

ġulġul: gürültü, şamata, bağırıp çağırma.

ġurre: aklık, parlaklık. yüzdeki nurânîlik.

ġurūr: boş şeylere güvenerek aldanma, boş şeylerle böbürlenme, kibir, kurum, kurulma. kendini yüksek ve değerli tutma hissi.

ġuṣṣa: keder, kaygı, tasa.

gāhī: bazen, ara sıra.

gam yemek: tasalanmak, keder etmek.

ġaraẓ: hedef, gaye, maksat.

gedā: dilenci. yoksul. derviş.

geh geh: vakit vakit, bazı bazı, ara sıra.

gehvāre: beşik.

genc: hazine, define.

gerd: toz, toprak.

gerdūn: dönücü, dönen, devreden. felek, dünya, semâ.

geşt ü güẕār: gezip tozma, gezip dolaşma.

geşt: gezme, seyretme, dolaşma. salınma.

geştzār: gezilecek yer.

gevher: elmas, cevher. inci. değerli taş. bir şeyin aslı, esâsı.

gevher-bār: cevher yağdıran.

girībān: elbise yakası.

giriftār: tutulmuş, yakalanmış, esir. düşkün, uğramış, tutkun.

giryān: ağlayıcı, ağlayan.

gögermek: morarmak, yeşermek, bitki yapraklanmak. mavi olmak, gök rengini almak. sabahleyin ortalığın aydınlanmaya başlaması, şafak sökmek, tan atmak.

götürü: ölçü ile değil toptan bir fiyatla, maktû. bütün, hep, tamam, büsbütün, tamamen.

gūş: kulak, işitme, dinleme.

gūyā: dediğine göre, denildiğine göre. sözde. sanki.

güftār: söz.

güher: cevher, mücevver, inci, elmas.

güher-bār: cevher yağdıran.

gül-ʿārız: gül yanaklı.

gül-ʿiẕār: gül bahçesi.

gül-efşān: gül saçan.

gül-endām: gül bedenli, gül fidanı gibi güzel ve ince endamlı.

gül-fām: gül renkli, gül gibi rengi kızıl olan.

gül-geşt: gül seyri, gül gezintisi.

gül-gūn: gül renkli, pembe.

gülzār:Gül bahçesi, tarlası.

güẕārān: geçici, geçen.

güẕer: geçme, geçiş. geçen, geçici.

Ḥ, Ḫ, H

ḥabāb: su üzerinde olan hava kabarcığı.

ḥabīb: sevgili, seven, dost.

ḥācī: hacca giden, Kâ'be'yi ziyaret eden, hacı.

ḥadd: sınır, iki devlet toprağının birleştiği yer, kenar. derece. gerçek değer. şerîatçe verilen ceza.

ḥadeng: kayın ağacı, kayın ağacından yapılmış ok.

ḥaḳāyıḳ: doğru olan asıllar, şüphesiz bulunan şeyler, gerçeklikler.

Ḥaḳḳ: Allah, tanrı. doğruluk ve insaf. bir insana ait olan şey. dava ve iddiada hakikate uygunluk, doğruluk.

ḥalāvet: tatlılık, şirinlik. zevk.

ḥālet: hâl, suret, keyfiyet, nitelik.

ḥāliyā: şimdiki zamanda, şimdiki halde, şimdi.

ḥall: çözme, çözülme, karışık bir meselenin içinden çıkma. karar verip neticeye varma. diyecek kalmayacak surette izah etmek, edilmek. tahlil.

ḥamīde: eğrilmiş, bükülmüş; kanbur.

ḥamrā: kırmızı, kızıl:

ḥamūş: susmuş, sessiz.

ḥarābāt: harâbeler, vîrâneler. meyhaneler.

ḥarem: sınırlandırılmış belli yerin içi. herkesin girilmesine müsaade edilmeyen, saygıdeğer ve kutsal yer. ev içi.

ḥarīm: yabancılara yasak olan, yabancılardan korunan mukaddes yer. harem dairesi.

ḥāṣıl: husûle gelen, peydâ olan. olan, çıkan, üreyen, türeyen.

ḥāṣılı: sonuç olarak, sözün kısası.

ḥasb-ı ḥāl: görüşüp dertleşme.

ḥasret: üzüntü, iç sıkıntısı, keder, zahmet. ele geçirilmeyen veya elden kaçırılan bir nimete üzülüp yanma.

ḥasūd: hasetçi, kıskanç, çekemeyen.

ḥaşr: toplama, cem'etme. ölüleri diriltip mahşere çıkarma; kıyamet.

ḥavādiş: ilgi ile karşılanan haber, yeni söz.

ḥavāle: alacaklı. bir yere göre yüksek konumda bulunan mevki. kılıç, hançer vb. silahları savurma yahut bu silahlara hedef olan yer. ruhi sıkıntı. vergi belgesi. kılıç, hançer vb. silahları savurma yahut bu silahlara hedef olan yer; ruhi sıkıntı'.

ḥavż: havuz.

ḥayf: haksızlık, cevr, gadr, yazık. zulüm. yazık! eyvâh!

ḥayfā: âh, vâh! eyvâh! heyhât! yazık ki! beddua.

ḥayrān: şaşmış, şaşa kalmış, şaşırmış. çok tutkun. afyon sarhoşu.

ḥayret: şaşma, şaşırma, şaşakalma, ne yapacağını bilmeme.

ḥaẕẕ: bir şeyin insana verdiği hoşa giden tatlı duygu, zevk. hoşlanma, zevklenme, sevinç, memnunluk. baht, tâlih, nasîp, kıymet.

ḥazer kılmak: sakınma, kaçınma, korunma, çekinme.

ḥazīn: hüzünlü, kederli, gamlı.

ḥicāb: utanma, sıkılma. perde.

ḥile: oyun, aldatma.

ḥuffāş: yarasa, gece kuşu.

ḥūr: âhû gözlüler, gözlerinin akı karasından çok olanlar. cennet kızları, hûriler.

ḥurmet: saygı, haramlık.

ḥüsn: güzel, iyi. güzellik, iyilik.

ḫā'il: iki şey arasında veya bir şey önünde perde olan, mani olan, arayı kapayan, engel.

ḫaclet: utanma, şaşırma.

ḫāk: toprak. dünya.

ḫāḳān: Türk imparatorlarına verilen ünvan.

ḫāksār: toz toprak içinde kalmış, hali perişân.

ḫāl: vücutta husûle gelen ben, nokta.

ḫalāṣ: kurtulma, kurtuluş.

ḫālıḳ: yaratan, yoktan varan eden, yaratıcı, Allah.

ḫallāḳ: halk edici, hâlik, yaratıcı, yaratan, vareden.

ḫalvet: yalnız, tenha kalma, tenhaya çekilme, tenhalık. tenha yer.

ḫām: pişmemiş, olmamış, çiğ. işlememiş, üzerinde çalışılmamış. boş, nâfile, beyhûde. terbiye, tecrübe görmemiş, acemi (kimse).

ḫam: eğri, bükülmüş, yay biçiminde.

ḫammār: şarapçı, meyhâneci.

ḫandān: gülen, gülücü, güler, sevinçli.

ḫānḳāh/ḫāngāh: tekke.

ḫār: diken.

ḫar: eşek.

ḫarābāt: harâbeler, vîrâneler, meyhâneler.

ḫāre: ser taş, kaya. meneviş; menevişli kumaş.

ḫar-güş: tavşan.

ḫāṣṣ: mahsus. özel. hükümdarın kendine mahsus olan. saf, hâlis.

ḫāṣṣa: bir şeye veya bir kimseye mahsus olan, yalnız onda bulunan hal, keyfiyet.

ḫass: dal ve ot kırıntısı, çöp.

ḫāşāk: çöp, süprüntü.

ḫaṭ: çizgi. satır. yok. yazı. padişâhın yazısı, ferman, buyruk. sıra , saf. gençlerde yeni terleyen bıyık veya sakal. parmağın on ikide biri olan bir ölçü.

ḫaṭır: düşünme, akılda tutma yeteneği, zihin, hâfıza. gönül, duygu, his. bir kimsenin biri üzerindeki saygılı etkisi, îtibar.

ḫātem: mühür, mühür yüzüğü, yüzük.

ḫāver: şark, doğu yönü, gün doğusu.

ḫavf: korku, korkma.

ḫayl: at. at sürüsü. atlı sürüsü.

ḫayme: çadır.

ḫayr: iyilik, faydalı, hayırlı, yarar.

ḫazān: güz, sonbahar.

ḫılafet: birinin yerini tutma, halîfelik.

ḫırāş: tırmalayan.

ḫırmen: harman.

ḫilʿat: eskiden padişâh veya vezir tarafından takdir edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan.

ḫod: kendi. baş zırhı.

Ḫoten: Çin coğrafyasında Doğu Türkistan sınırları içinde kalan, misk ceylanlarıyla muşhur bölge.

ḫūb: güzel, hoş, iyi.

ḫūbān: güzeller, iyiler.

ḫudā: Tanrı.

Ḫudāvend: Allah, Tanrı. efendi, sahip, mâlik. hâkim, hükümdar.

ḫuld: sürüp giden, sonu olmayan varlık. bitmeyiş, devamlılık. sekiz cennetten biri.

ḫulḳ: huy, tabîat.

ḫū: huy, tabîat.

ḫumār: içkiden sonra gelen başağrısı, sersemlik.

ḫūn: kan.

ḫūn-feşān: kan saçan, kan saçıcı, serpen.

ḫurrem: şen, sevinçli, güleryüzlü, gönül açan, taze.

ḫurşīd: güneş.

ḫuṣūṣā: bilhassa, özellikle.

ḫʷāb: uyku.

ḫʷān: yemek sofrası, üstüne yemek konulan tepsi, sini. ahçı dükkanı. yemek.

hebā: gayet ince toz, zerre. yok yere, boş, nâfile.

helāk: mahvolma, ölme. harcanma. çok yorulma.

hele: madem, mademki. özellikle, bilhassa, her şeyden önce. nihayet, sonunda. âkıbet.

hem-bezm: bir mecliste oturan, dernek arkadaşı; içki arkadaşı.

hem-dem: sıkı fıkı, canciğer arkadaş.

hem-güşe: komşu.

hemîşe: daima, her zaman.

hem-nişîn: beraber oturup kalkan, teklifsiz arkadaş.

hem-reng: bir renkte, rengi bir. mec. huyları bir.

hem-ser: arkadaş, kafadâr.

hem-tā: benzer, denk.

hemvār: düz yer, bir çırpıda olan yer, uygun yer.

hengām: zaman, çağ, sıra, vakit, mevsim.

hergiz: asla. hiçbir vakit. hiçbir şekilde.

hevā: heves, istek arzu, sevgi, hoşlanma. hava.

hezār: bülbül.bin. pek çok.

hezārān: bülbüller. binler.

hezz: diretme, tahrîk. depretmek.

Ḫızır: içenlere ölmezlik veren âb-ı hayât içmiş bulunan ve kul sıkıldığı zaman imdasına yetişmekle meşhur olan veli veya peygamber.

hicrān: ayrılık.

hidāye: çaylak.

hidāyet: hak yoluna, doğru yola kılavuzlama.

himmet: gayret, emek, çalışma, çabalama.

hūş: akıl; fikir; şuur; us.

hūşmend: akıl sahibi, akıllı.

Hümā: devler kuşu. saâdet, kutluluk. Çin adalarında yaşadığı rivayet edilen, güvercin yahut doğan büyüklüğünde, mavi yahut şekerrenk tüyleri olan, çok yüksekten uçtuğu için kimse tarafından görülmeyen, ayakları olmadığı için yere konmayıp sadece gagasıyla yakladığı kemikleri kapıp gökte yediği inanılan ve hatta yine gökte yumurtlayıp yavrusunu uçarken besleyen, yırtıcı hayvanları dahi avlayacak kudrette olduğu halde sadece kemikle beslendiği için edebiyatta kanaatin sembolü olan efsanevî bir kuş.

Hümā-pervāz: Hümâ gibi yüksek uçan. yüksekten konuşan.

Hümā-ṣayd: Hümâ avlayan.

I

ıṣlāḥ: iyi bir hale koyma, iyileştirme, düzeltme.

ʿÎ, ʿİ, İ

ʿīd: bayram.

ʿinād: ısrar, ayak direme, dediğinden vazgeçmeme.

ʿināyet: dikkat, gayret, özenme. lûtuf, ihsan, iyilik.

ʿirfān: bilme, anlama. ilahi bir feyiz olarak kâinâtın sırlarını bilme kudreti. kültür.

ʿĪsā: Ulü'l-azm peygamberlerdendir. Hz.İsa, nefesiyle ölüleri diriltmesi, hastaları iyileştirmesi, her şeyden vazgeçmesi, tecerrüdün timsali olması, göğe yükselmesi ve göğe yükselirken yanında bulunan bir iğne sebebiyle dördüncü kat gökte kalması bilinen özelliklerindendir.

ʿiş u nūş: yiyip içme.

ʿişret: içki içme, içki kullanma.

ʿitāb: azarlama, tersleme, paylama. darılma.

ʿiyān: açık, āşikār, gözle görülür, belli.

ʿizzet: değer, kıymet. yücelik, ululuk. kuvvet, kudret. hürmet, saygı. ikram.

iʿlām: bildirme, bildirilme, anlatma. haber.

iʿtidāl: orta oluş, ortalama, aşırı olmama hali, ölçülülük.

iʿtimād: dayanma, güvenme. emniyet, güven.

ibn-i vaḳt: vaktin uyarına giden, zamana uyan, vakte göre hareket eden.

İbrāhim: oğlu İsmail'i kendi eliyle -Allah'ın emriyle- kurban ederken Allah tarafından fidye olarak bir koç kesmesi emredilen peygamber.

ibrām: can sıkacak derecede ısrar etme, üstüne düşme, zorlama.

ibriḳ: toprak veya madenden yapılmış, kulplu ve emzikli su kabı.

ictināb: sakınma, çekinme, uzaklaşma.

igen: çok, pek fazla. daha ziyade.

iḥrām: hacıların Kâbe'yi tavâf için Mekke haricinde örtünmeye mecbur oldukları dikişsiz bürgü. Arapların büründükleri büyük yün çarşaf. sedire veya yere serilen yün yaygı.

iḥsān: iyilik etme,. bağış, bağışlama. verilen, bağışlanan şey.

iḥyā: diriltme, diriltilme, canlandırma. taze can verircesine iyilik. lütfetme. yeniden kuvvetlendirme. uyandırma, canlandırma, tazelik verme.

iḫtiyār: seçme, seçilme. katlanma. kendi isteğiyle hareket etme, irâdesini kullanma.

ihānet: haksızlık. hayınlık, kötülük.

iḳrār: saklamayıp söyleme. dil ile söyleme, bildirme; tasdik, kabul. söz verip teslim olma.

iltiyām: yara kapanma. iyileşme. alçak gönüllü. tevâzu.

imtiyāz: başkalarından ayrılma, farklı olma. ayrıcalık. bir işi başkaları yapmamak üzere, hususî müsaade ile bir kimseye veya bir müesseseye verme.

inʿām: nimet verme, iyilik etme. iyilik, ihsân.

inḳıyād: boyun eğme, kendini teslim etme.

intiẓār: bekleme, beklenilme. gözleme, gözlenilme.

İrem Bāġ: Âd kavmi zamanında, Şeddad tarafından cennete benzetilerek meydana getirilen asma bahçe; sahte cennet.

irsāl: gönderme, gönderilme, yollama. salıverme, koyuverme.

irtikāb: kötü bir iş işleme, suç işleme. rüşvet alma, yiyicilik. yalan söyleme, hile yapma. günah işleme.

istifsār: sorma, sorulma.

istiġnā: aza kanaat etme, tokgözlülük. ihtiyaçsızlık. nazlanma. ağır davranma. çekinme.

istiḫlāṣ: bir şeyi kendine mahsus kılmaya çalışma. kurtarma, kurtarılma.

istiḳāmet: doğruluk, doğru hareket. bir şeyin bir tarafa doğrulması, uzanması. Allah'a kullukta bulunma.

istikrāh: kerih görme, tiksinme, iğrenme.

işʿār: yazı ile bildirme, haber verme.

ittiḥād: bir olma, birleşme, aynı fikirde olma, birlik.

iẕʿān: bildirme, bildirilme.

J

jale: kırağı, çiy.

jeng: pas, kir, küf.

jengār: pas, kir. bakır pası.

jeng-āver: paslı, küflü.

Ḳ, K

ḳā'il: söyleyen, diyen. râzı olmuş, boyun eğmiş. inanmış, aklı yatmış.

ḳabā: kaftan, cübbe. önden açık, düğmeli, uzun kollu, yanları yırtmaçlı, astarsız, uzun üst elbisesi.

Ḳābil: soy, nevi, sınıf. türlü, gibi. biraz evvel, az önce. Hz. Âdem'in büyük oğlu olup kardeşi Hâbîl'i öldürmüştür.

ḳabża: tutulacak yer. avuç, tutam. ok boyunu ölçmekte kullanılan, yumulmuş dört parmak uzunluğundaki (yaklaşık 9 santim) eski bir uzunluk ölçüsü. okçulukta ehliyet, ustalık. okçulukta atıcıya göre sol taraf.

ḳadd: boy.

ḳadem: ayak, adım, yarım arşın uzunluğunda bir ölçü, uğur.

ḳādir: kudret sahibi, kudretli, kuvvetli, güçlü. tükenmez kudret sahibi olan Allah.

ḳadr: değer, ītibār. onur, şeref, haysiyet, meziyet. rütbe, derece.

Ḳāf: masallarda zümrüd-i anka kuşunun yaşadığı rivayet olunan dağ, Şark kavimleri kozmolojisinde Arzın etrafını çepeçevre kuşatan dağın adı.

ḳafes: telden veya değnekten örülüp yapılan şey, kuş kafesi, pencere kafesi. ince parmaklık.

kāfir: Hakkı tanımayan, bilmeyen. Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan. küfreden, küfredici. iyilik bilmeyen, nankör.

ḳahr: zorlama, zorla bir iş gördürme. üstün gelerek mahvetme, helâk etme, batırma, ezme. çok kederlenme, çok üzüntü duyma.

ḳalender: dünyadan elini çekip başı boş dolaşan (derviş). dünyadan elini eteğini çekip here şeyi hoş gören (kimse).

ḳālıb: herhangi bir şeye muayyen bir şekil vermek için kullanılan ve o biçimi taşıyan vâsıta, kalıp.vücud, beden, gövde. örnek.

ḳallāş: kalleş, kancık, hilebâz, dönek.

ḳamer: ay.

ḳāmet-i bālā: uzun boy.

ḳamu: bütün, her, umum. halk. herkes, her şey.

ḳanāʿat: elindekinden hoşnut olup fazlasını istememe, kısmetine, kendisine verilene razı olma. az şeyle yetinme, iktisatlı davranma. görüş, fikir, zan, kanı, kanma, kanış. tahmin.

ḳanı: hani, nerede.

ḳāniʿ: kanaat eden, inanmış, kanmış, yeter bulup fazlasını istemeyen.

ḳarār: durma. rahat. devamlılık, süreklilik. ölçülülük. tahmin. tam ölçü, ne az, ne çok. neticeye bağlama.

ḳarīb: yakın, yakın olan, uzak olmayan; soyca yakın.

ḳarīn: yakın. bir şeye sahip olan, bir şeye nāil olan.

Ḳārūn: Benī İsrail'de zenginliğiyle meşhur olan bir insan. Hazret-i Musa'nın akrabasından olup delâletiyle toprağı altın yapma sanatı olan kimyâyı öğrenmiş ve bu sayede çok zengin olmuş kişi.

ḳaṣd: niyet, kurma. bile bile yapma. bir işe bilerek, istiyerek girişme. dövme, öldürme, yaralanma gibi işlere kalkışma.

ḳaṣr: köşk, kâşâne, saray.

ḳaṭʿā: hiçbir vakit, asla.

ḳaṭre: damla, damlayan şey.

ḳatı: çok, çok fazla, pek şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı, gayet. ağır, acı. haşin, şiddetli, sert, kırıcı.

ḳattāl: .ok katleden, çok öldürücü.

ḳavī: kuvvetli, güçlü. güvenilir, sağlam.

ḳavl ü ḳarār: bir şeyi sözleşip bitirme.

ḳavl: lakırdı, söz.

ḳavm: aralarında dil, kültür ve töre bakımından ortaklık bulunan soyca birbirine bağlı insan toğluluğu, budun.

Ḳays: Leyla ile Mecnun hikayesinin erkek kahramanı olan Mecnûn-i Âmirî'nin asıl adı.

ḳażā: olacağı ezelden Cenâb-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin vukua gelmesi. davaları görmeişi, hüküm, hüküm verme, kadılık vazifesi, bir kadı'nın idaresi altında bulunan yer. istemeden yapılan ve elden çıkan kötü iş, zararlı iş. kaymakamlık.

ḳısmet: bölme, pay etme, hisselere ayırma. tâlih, nasip, kader.

ḳīl ü ḳāl: dedikodu; çok konuşma.

ḳocmak: sarmak, sarılmak, bağra basmak.

ḳoculmak: kucaklanmak. sarılmak.

ḳudsī: kutsal, Allah'a mensup, Allah'la ilgili.

ḳufl: kilit, sürgü.

ḳullāb: çengel, kanca, ucu eğri nesne.

ḳulle: dağ tepesi, doruk, kule.

ḳurbān: Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olan şey. bir gaye uğrunda fedâ olma.

kām: arzu, maksat, istek.

kāmurān: arzusunu, isteğine kavuşmuş, mutlu.

kān: maden yatağı, maden ocağı. mec. bir şeyin çok bol bulunduğu yer veya kimse, kaynak.

kār u bār: iş, güç, kazanç. meşguliyet, sanat. işleme, tesir. savaş.

kār: iş güç, iş. kazanç.

kara olmak: kararmak.

kārbān: kervān.

keff: el içi, el ayası, avuç.

keh-keşān: saman uğrusu, hacılar yolu, samanyolu.

kelām: söz, lākırdı. söyleyiş, nutuk. dil, lehçe.

kelb: köpek.

Kelīm: söz söyleyen, konuşan. ikinci şahıs. Tûr-ı Sînâ'da Cenâbıhak'la konuşması dolayısıyla Hz. Mûsâ'nın ünvanı.

kem: az, eksik. fenâ, kötü, bozuk.

kemān: yay. kavis.

kem-baḫt: tālihsiz.

kemend: uzakta bulunan herhangi bir şeyi tutup çekmek üzere atılan ucu ilmekli uzun ip. idam için kullanılan yağlı kayış. geyik ve benzerleri gibi hayvanların yuları.

kenār: kıyı çevre. deniz kıyısı. kucak. uc, köşe.

kend'üzi: kendisi.

kerāmet: bir ermişin Allah'ın kendisine yakın kullarına lütfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya

koyduğu, akıl sırlarını aşan tabiat üstü iş, hârikulâde hal.

kerem: asillik, soyluluk. cömertlik. bağış.

keremkār: kerem eden, lütfeden, bağışlayan, cömert, verimli.

kesād: alışverişte durgunluk, sürümsüzlük. yokluk, kıtlık.

kesb: çalışıp kazanma.

kesr: kırma, kırılma, paralama.

keşret: çokluk, bolluk, ziyâdelik.

keş: çeken, çekici.

keşf: açma, meydana çıkma. gizli bir şeyi bulma. bir sırrı öğrenme.

keştī: gemi.

kevākib: yıldızlar.

kevkeb: yıldız.

kevn: olma. var olma, varlık, vücut.

key: ne zaman, ne vakit.

Key: büyük hükümdar, padişâh, eski Acem şâhlarından ikinci tabakada bulunanların adlarının başına getirilirdi.

Keyḫusrev: Keykâvus'un torunu, Siyavuş'un oğlu olan meşhur hükümdar.

Keykāvūs: Keyâniyân'ın ikinci padişâhı olup Keykubâd'ın torunu ve halefidir. semânın kuzey yarım küresinde bulunan ve Küçükayı ile Kuğu burçları arasında Tanîn burcunun dirseği hizâsında üç parlak yıldızdan müteşekkil bir burç.

kibrīt-i aḥmer: eski kimyacılara göre fevkalâde bir kuvvete sahip olduğuna ve toprağı altın yaptığına inanılan iksir.

kilāb: köpekler.

kilk: kamış kalem.

kīne-cū: öc almaya çalışan.

kīne-ver: kinci, kin tutan, kin besleyen.

kirm: kurt (böcek).

Kisrā: eski İran hükümdarlarından Nûşirevān-ı Âdil'in lâkabı olup kendisinden sonra gelenler de bu lâkapla anılmıştır.

kişver: iklim, memleket, vilâyet, ülke.

kūh: dağ.

kuhsār: dağlık, dağ tepesi.

kūs: kös, eski savaşlarda, alaylarda seve veya araba üstünde taşınarak çalınan davul.

kūs-ı rıḥlet: göç davulu, ölüm anı.

kūy: köy, mahalle. sevgilinin bulunduğu yer.

küḥl: sürme. göz ilacı.

kühsār: dağlık, dağ tepesi.

külḫan: han, hamamlarda suyu ısıtmak için yakılan yer, hamam ocağı.

künc: köşe, bucak.

küllī: bütüne ait, bütünle ilgili, bütünü kapsayan. bütün, hep.

küngüre: kubbenin tepesi, en yüksek yeri.

küp düşmek: birdenbire düşmek.

küp küp düşmek: güp güp düşmek, sık sık uğramak, küp gibi oturmak, yerleşmek, mesken eylemek, postu sermek.

-küşā: açan, açıcı.

küşāde: açılmış, açık, ferah.

L

laʿl: kırmızı, al. kırmızı ve değerli bir süs taşı. dudak.

laʿl-i nāb: berrak ve katıksız kırmızı şarap.

laf çatlatmak: büyük konuşmak. yüksekten atmak. abartmak.

lāf ü güzāf: boş lâkırdı.

laḥẓa: zamanın göz açıp kapayıncaya kadar geçen en kısa parçası, an.

lāle-gūn: lale renkli, yanağı lale gibi kırmızı olan.

laṭīf: Allah adlarındandır. yumuşak, hoş, güzel; nazik.

lā-yaʿḳil: dalgın. aklı başında olmayan, yaptığını bilmeyen, kendinden geçmiş, sarhoş. bir hoş.

lem-yezel: zeval bulunmaz, zâil olmaz, kalıcı.

leng: topal, aksak.

leşker: asker. yiğit, kahraman, cesur.

leṭāfet: lâtiflik, hoşluk. güzellik. nezâket. yumuşaklık.

levendāne: leventcesine. sür'atle, hızla.

levḥ: yassı, düz, üzerine resim yazı gibi şeyler yazılabilen nesne.

leyl ü nehār: gece ve gündüz.

leylī: geceye ait, geceyle ilgili.

li'llāh: Allah için.

libās: elbise. esvap.

līk: lâkin, amma, fakat, ancak.

liḳā: yüz, çehre. kavuşma, buluşma.

līkin: lakin.

lü'lü': inci.

M

maʿārif: ma'rifetler, bilimler. bilgi, kültür. Milli Eğitim Bakanlığı; maarif müdürlüğü.

maʿdūm: yok olan, mevcut olmayan.

maʿnī: mânâ, anlam. iç, içyüz. rüya, düş. akla yakın sebep.

maʿẕūl: işten çıkarılmış, işine son verilmiş, azledilmiş.

mā-cerā: cereyan eden, geçen, olup geçen şey.

māfī'l-bāl: dildeki, gönüldeki sır.

maġbūn: alışverişte aldanmış olan. şaşkın, şaşırmış.

maġrūr: gururlu; kibirli.gurur belirten.

maḥż: su katılmamış, hâlis süt. hâlis, katkısız , sâde; tam; ta kendisi, aslı.

maḥẓar: huzur yeri, büyük kimsenin önü. hazır olma, görünüş, gösteriş.

māh: ay. senenin on ikide bir kısmı,ay.

māh-tāb: ay ışığı, mehtap. on dört gecelik ay.

maḥal: yer.

maḥfī: gizli, saklı.

maḥrem: haram, şerîatın yasakladığı şey. çok samimi, içli dışlı olan. gizli olan, herkese söylenmeyen.

maḥzūn: hüzünlü, tasalı, kaygılı.

māhī: balık.

māhiyyet: bir şeyin aslı, esası, içyüz.doğa.

maḫṣūṣ: başkasında bulunmayan, yalnız bir kimseye ait olan. lâyık. ayrı, başlı başına. özel, bilhassa. isteyerek, bile bile. şakadan, yalandan.

maḳṣūd: kasdolunan, istenilen şey, istek.

mānend: benzer, eş.

mānīʿ: men'eden, geri bırakan, alıkoyan, engel olan. engel, özür.

Manṣūr: yardım edilmiş; kendisine yardımda bulunulmuş. galip kılınmış; yenmesi sağlanmış. Allah'ın yardımına mazhar olmuş ve galip gelmiş. Hallâc-ı Mansûr: ismi Hüseyin, künyesi Ebû Magsî. Beyza şehrindendir. Abbâsî halifesi Muktedir zamanda şeriate uymayan sözlerinden ve hususiyle "Ene'l-Hak" demesinden 300/921 senesinde fakîhlerin fetvâsıyla ve Muktedir'in vezîri Ebû Hamid'in emriyle ibtida bin değnek vurdular, sonra el ve ayakları kestiler, nihayet astılar ve vücûdunu yakıp külünü Dicle'ye attılar.

mār: yılan.

maraż: bir şeyin göründüğü, çıktığı yer. bir şeyin arzolunduğu, bildirildiği yer. sergi.

mā-sivā: bir şeyin dışında kalan ve ondan başka olan her şey. Allah'ın zâtı dışındaki bütün varlıklar.

maṭlaʿ: Güneş, ay ve yıldızların doğması. (Gök cisimleri gibi maddi veya fikir, ilham, nur vb. manevi şeyler için) doğacak yer, doğuş yeri. edeb. bir kasîde veya gazelin mısraları birbiriyle kafiyeli olan ilk beyti.

maṭlab: talebolunan, meram, maksat, istenilen şey, istek. bahis, mesele.

māyil: bir şeye eğilimi olan; hevesli olan; arzu eden. (nesne için) bir tarafa doğru eğilmiş. herhangi bir şeye yeteneği olan; yetenekli görünen.

benzeyen; andıran; benzer. birine veya bir şeye âşık olan; seven; gönlünü kaptıran. Kûfî yazının sağa doğru yatık olarak yazılmasıyla geliştirilmiş eski bir Arap yazı üslubu.

maẓẖar: bir şeyin göründüğü, çıktığı yer. nâil olma, şereflendirme.

meʿād: âhiret. kalkış. dönecek yer.

me'nūs: ünsiyet olunmuş, alışılmış, alışık. olagelmiş

mecāl: güç, kuvvet, tâkat. fırsat, imkan.

Mecnūn: cin tutmuş, çıldırmış, deli; divane. delice seven, tutkun, Leyla ile Mecnun mesnevisinin erkek kahramanı.

mecrūḥ: cerholunmuş, yaralanmış.

mecẕūb: cezbolunmuş, çekilmiş. Allah sevgisinden dolayı cezbeye tutularak kendinden geçmiş. deli, divâne, mecnûn.

meded: yardım, imdat. yardım et, imdat eyle, yetiş, aman, eyvah.

medeng: kapı sürgüsü.

meder: kuru çamur, kuru balçık; kerpiç. köy, mahalle.

medhūş: dehşete uğramış, şaşırmış, korkmuş, ürkmüş.

medīd: uzayıp giden, çok süren, uzun.

meges: sinek.

meḫek: mehenk taşı, âyar taşı.

meh-pāre: ay parçası. yüzü ay gibi parlak ve güzel olan kimse.

meh-rū: ay yüzlü. yüzü ay gibi parlayan güzel.

meh-veş: ay gibi. mec. güzel.

mekr: hile, düzen.

mekremet: kerem, izzet, şeref, onur. cömertlik, ağırlama, saygı.

melāḥat: güzellik, yüz güzelliği.

melāl: usanç, usanma, bıkma. sıkılma, sıkıntı.

melālet: usanma, bıkma. sıkılma, sıkıntı.

melāmet: ayıplama, kınama, azarlama, çıkışma.

melūl: usanmış, bıkmış, bezmiş. mahzun.

memer: geçilecek yer, yol, geçit, cadde, sokak.

memlū: doldurulmuş, dolu.

menāṣ: kaçıp sığınılacak yer.

merdüm: insan. adam. gözbebeği.

merġūb: rağbet edilmiş, beğenilmiş, herkesce sevilip aranılmış, istenilen, sevilen.

mertebe: derece, basamak. rütbe, pâye.

Meryem: Hz. Îsa'nın annesi. güzel kadın. kâhin kadın. efendi, sahip.

mesā: akşam.

Mesīḥ: Hz. Îsa.

mesken: oturulan yer, ev.

mest: sarhoş.

mestāne: sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşcasına.

meşʿal/ meşʿale : aydınlatıcı alet, lamba, kandil. ucunda, alev çıkararak yanna bir madde bulunan değnek, sopa.

meşrūḥ: şerh olunmuş, açıklanmış. uzun uzadıya anlatılan.

meşşāta: gelini süsleyen, gelin tuvaleti, kadın tuvaleti yapan kadın. bezeyici, düzgüncü.

metāʿ: satılacak mal, eşya. sermâye, elde bulunan varlık.

mevc/mevce: dalga.

mevt: ölüm. vefat. ecel.

mey-gede: meyhâne.

meẕellet: zelillik, horluk, hakirlik. alçaklık.

mezād: arttırma ile yapılan satış.

midād: yazı mürekkebi, yazı yazmaya mahsus siyah veya renkli sulu madde.

miḥmān: misafir, konuk.

miḥnet: zahmet, eziyet. gam, keder, sıkıntı, dert. belâ, musîbet.

mīheng: altının ayarını anlamakta kullanılan taş; denek taşı. mec. bir kimsenin değerini, ahlakını anlamaya yarar herhangi bir durum, olay vb. şey, ölçüt.

mihmān: misafir, konuk.

mihribān: şefkatli, merhametli, güleryüzlü, yumuşak huylu.

miḳrāṣ: kesecek alet, makas.

mikdār: bir şeyin ölçüsü, sayısı ve ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik, kemiyet. değer kıymet, derece, seviye.

mir'āt: ayna.

misk: Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylan erkeğinin karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde.

miskīn: zavallı, hareketsiz, beceriksiz.

miṯl: benzer, kat.

mīve: meyve.

mizāc: bir şeyle karıştırılmış olan başka şey. huy, tabîat. sıhhat.

mīzān: terazi, ölçü aleti, tartı, ölçek.

mū(y): kıl.

muʿallā: yüce, yüksek. makamı, rütbesi yüksek.

muʿāmele: davranma, davranış. yol, iz. dairede yapılan kayıt ve sâire. alışveriş, sarraflık, para işleri.

muʿtād: âdet olunmuş, alışılmış.

muʿteber: îtibarlı, hatırı sayılır, saygın. inanılır, güvenilir. yürürlülükte olan, geçer.

muḥaṣṣal: tahsîl olunmuş, hâsıl edilmiş, elde edilmiş. sözün kısası.

muḥabbet: sevgi, aşk, sevda. dostluk, bağlılık. sohbet, yârenlik. hatır.

muḥāl: mümkün olmayan, olamaz, olmaz, olmayacak.

muḳābele kaydı: eskiden elle kitap çoğaltma olaylarında, aslı ile karşılaştırıldıktan sonra doğru olduğuna dair bir kopya sayfanın sonuna düşülen kayıt.

muḳābele: karşılık verme, karşılama. karşı gelme. birbiryle karşılaştırma. karşılıklı yapılan okuma.

muḳarrer: kararlaşmış. şüphesiz, sağlam. anlatılmış, bildirilmiş.

muḳātele: birbirini öldürme, vuruşma. savaş, kavga.

muḳīm: ikâmet eden, oturan.

muntaẓır: gözleyen, bekleyen.

murād: arzu, istek, dilek. maksat, meram.

murdār: mundar, kirli, pis.

murġzār: kuşu çok olan yer, kuş yatağı.

muṣaffā: tasfiye edilmiş, süzülmüş, yabancı maddelerden ayrılmış.

Muṣḥaf: Kur'ân-ı Kerim. sayfa halinde meydana getirilmiş şey, kitap.

muṭlaḳ: ıtlak olunmuş, salıverilmiş, başıboş bırakılmış. kayıtsız, şartsız. yalnız, tek, salt.

muṭrīb: çalgı çalan, çalgıcı. şarkıcı, şarkı okuyan.

muttaṣıl: ulaşan, kavuşan, bitişen, bitişik. aralıksız, hiç durmadan.

muvāfiḳ: uygun, yerinde.

mü'ebbed: ebede kadar süren, sonsuz. öbür boyu süren sürecek olan.

mübtelā: düşkün. tutkun, tutulmuş.

mübteẕel: pek bol ucuz. ortaya düşmüş. değersiz, hor kullanılan.

müdām: devam eden, süren, sürekli. devam eden, arası kesilmeyen. şarap, mey.

müdāmī: durmadan şarap içen.

müddeʿī: iddia eden, davacı. inatçı. karşı duran. düşman.

müddet: zaman, vakit. bir şeyin uzayıp sürdüğü zaman. muayyen vakit.

müflis: iflâs etmiş, parasız, züğürt.

müjgān: kirpikler, kirpik.

mülāyim: uygun. yumuşak huylu, yavaş kimse. pekliği olmayan.

mümtāz: imtiyazlı, ayrı tutulmuş, üstün tutulmuş. seçkin.

münaḳḳaş: nakşedilmiş, nakışlı, resimli, işlemeli. renkli dokumalı motiflerle süslü kumaşların umûmi adı.

münevver: nurlandırılmış, parlatılmış, aydınlatılmış, ışıklı. aydın.

münīr: nurlandıran, ışık veren, parlak.

müntehā: nihâyet bulmuş, bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derce, son kerte. son uc.

müntekir: inkarcı.

mürde: ölü, ölmüş.

mürüvvet: insâniyet, mertlik, yiğitlik. cömertlik, iyilikseverlik.

müselsel: teselsül eden, zincirleme, ardı ardına.

müstaġrak: boğulmuş, boğuk, gark olunmuş.

müstedām: devamı istenilen. devamlı.

müsteṣnā: kural dışı bırakılan, bırakılmış. üstün. ayrı tutulan. benzerlerinden baskın.

müşevveş: teşvir edilmiş, belirsiz, karışık, düzensiz, karmakarışık.

müşg-bār: misk yağdıran.

müşkil: güç, zor, çetin. engel, güçlük, zorluk, çetinlik.

müştāḳ: özleyen, göreceği gelen, can atan.

müyesser: kolayı bulunup yapılan. kolay gelen. kolaylıkla olan.

müzāb: izâbe edilmiş, eritilmiş, erimiş.

N

naʿre: nâra, yüksek sesle bağırma.

nāb: hâlis, saf, arı. katıksız. berrak.

nā-çār: çaresiz, ister istemez. zorunda kalmış. zavallı.

nā-çīz: hiç hükmünde olan, değersiz, ehemmiyetsiz, çok küçük (şey).

nā-dān: bilmez. kaba. terbiyesi kıt.

nādire: nadir olan şey.

nā-ehl: ehil olmayan, ehliyetsiz.

nāfe: misk âhûsu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku. derisinden kürk yapılan hayvan postlarının karnı altındaki deri kısmı. mec. güzelin, sevgilinin saçı.

naġme-perdāz: şarkı düzenleyen.

nā-gehān: apansız, birdenbire.

nāḳa: dişi deve, maya.

naḳd: akçe, maden para. para olarak bulunan servet. peşin para.

naḳş: resim. duvarlara, tavanlara yapılan yağlı ve sulu boya resim, süsleme sanatı. ipekle, sırma ile işleme. hile, renk.

nāḳūs: Hristiyanları ibadete çağırmak için kullanılan çan, kilise çanı.

nā-kām: maksadına erişememiş. yoksun kalmış.

nālān: inleyici, inleyen.

nāle: inleme, inilti.

nām: isim, ad. ün, lâkab.

nāme: mektup. kitap, mecmûa.

nā-pāk: pis, murdar.

nā-peydā: bellisiz, görünmeyen, gizli. kaybolmuş.

nār: ateş.

nāṣıḥ: nasihat eden, öğüt veren.

nāṣiḥ: nasihat, öğüt veren.

nā-sāzī: uymazlık, uygunsuzluk.

nā-sezā: yakışmaz.

nā-şād: hüzünlü, gamlı, kederli,

nā-şāyeste: layık olmayan, layık değil.

nāşī: neşet eden, edici, ortaya çıkan, görünen, ileri gelen. ötürü, dolayı, sebebiyle.

nā-şüküfte: açılmamış.

nā-tüvān: zayıf, kuvvetsiz.

nāvek: ok.

nāz: kendini beğendirmek için takınılan yapmacık. şımarıklık. yalvarma, rica.

nāżım: tanzîm eden, nizâma koyan, düzenleyen. nazım haline koyan.

nażm: vazinli, kafiyeli söz. dizmek, sıraya koymak.

naẓar: bakma, göz atma. düşünme. göz değme. iltifat. îtibar. yan bakış.

naẓīr: benzer, eş.

ne: ne var.

nėçe: nasıl, çok, birçok, hayli. çok kez. ne. ne zaman. kaç, ne kadar. hangi. ne kadar, ne derece. ne vakte kadar.

nebī: haberci. peygamber.

necm: yıldız.

nehār:gündüz.

nesīm: hafif rüzgâr.

neşāṭ: sevinç, neşe.

nevʿ: çeşit, türlü. cins. sınıf.

nevʿī: nevi ile, çeşitle, cinsle, sınıfla ilgili.

nev: yeni, son zamanlarda çıkmış. taze, körpe.

nevā: ses, sedâ, makam, âhenk, nâğme.

Nevāyī: makam, âhenk ve nasip ile ilgili. Ali Şîr'in lâkabı.

-nevāz: okşayan, okşayıcı.

nevbet: resmi yerlerde muayyen vakitlerde çalınan davul, dümbelek gibi şeyler, bando, mızıka.

nev-cüvān: taze, genç delikanlı.

neẓẓāre: seyirci. bir şeye bakma. bakma, bakış.

nigāh: bakış, bakma.

nigār: resim. sevgili. resmedilmiş, resmi yapılmış. put.

nihāl: fidan. mec. fidan gibi taze ve düzgün vücutlu sevgili.

nihān: saklanmış, gizli. görünmeyen, meydanda olmayan. sır.

nihāyetsiz: sonsuz.

nijād: soy; nesil. tabîat, cibilliyet.

nīk ü bed: iyi kötü.

niḳāb: peçe, yüz örtüsü.

nīk-nām: iyi nam kazanmış, iyi adlı, iyi ünlü.

nīl-reng: çivit rengi.

nīrān: aydınlıklar, parıltılar, ışıklar. cehennem, tamu. ateş.

nişār: saçma, serpme. saçı, düğünde saçılan para.

nīş: iğne, diken. zehir. duvar içine yapılmış oyuk, göz, hücre.

nişān: iz, belirti. işaret. yara izi. amaç, hedef, vurulması gereken hedef. tuğra. ferman.

nite: nasıl.

niyāz: yalvarma, yakarma. dua. ihtiyaç, muhtaçlık.

nizār: zayıf, arık, lâgar.

nīze: kargı, mızrak, süngü, harbe.

Nūḥ: Nûh peygamber, Kur'anda'daki kronolojik sıraya göre yirmi beş peygamberden baştan üçüncüsü. Ulü'l-azm peygamberlerden.

nuḫūset: uğursuzluk.

nuḳre: külçe halinde gümüş.

nūrānī: nurlu, ışıklı. saygı uyandıran bir yüz.

nūş: tatlı;bal. içki, işret.

nūşānūş: içtikçe içerek, içe içe, tekrar tekrar içerek.

nuṭḳ: söz, lâkırdı, konuşma.

nuṭḳ-ı Ḥaḳ: Allah kelâmı.

nüḫūset: denâlık, kemlik, kötülük, yaramazlık, kem, kötü, yaramaz, şerr, belâ, mihnet, felâket, fitnet.

nükte-dān: nükte bilen, zarif, ince (kimse).

O

od: ateş.

oḳ: besmelenin "sin" ve "mim" harfleri arasına çekilen keşîde.

onulmak: şifa bulmak, iyileşmek, yara kapanmak.

Ö

öykünmek: hikâye söylemek, birinin yaptığı şeyi aynen yapmaya çalışmak, taklit etmek. alaylı gülme. bir şeyin benzeri, taklidi olmak. bir kimseyi örnek almak, ondan esinlenmek. anlatmak, söylemek. yarışmak.

P

pākīze: temiz, lekesiz. hâlis, saf.

pā-māl: ayak altında kalmış, çiğnenmiş.

pāre: parça.

pāy: ayak. dip, kök, temel.

pāyān: son, nihâyet. uc, kenar.

pāyidār: kalıcı, devamlı.

pāy-māl: ayak altında kalmış, çiğnenmiş.

pehlū: vücudun iki yanından biri, yan, yan taraf. böğür.

peleng: kaplan.

pelīd: pis, murdar, palamut ağacı

penāh: sığınma, sığınacak yer.

pend: nasihat, öğüt.

per: kanat.

perī-peyker: peri yüzlü, peri suratlı, çok güzel.

perī-sīmā: güzel yüzü, çok güzel (kimse).

pertev: ışık, parlaklık, yalım.

pervāne: geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek.

perverd: besleyen, besleyici, büyüten, yetiştiren, yetiştirici, koruyan, terbiye eden.

perverde: beslenmiş, besleme.

pest: alçak, aşağı. hafif sesle söylenen.

peydā: meydanda, açıkta.

peyġām: haber, bilgi.

peykān: temren, başak, okun ucundaki sivri demir. mec. sevgilinin kirpiği.

peyk-i ecel: azrail.

-peymā: "ölçen, ölçücü" anlamlarıyla birleşik kelimler yapar.

peymāne: büyük kadeh. şarap bardağı.

peyveste: ulaşmış, ulaşma. bitişik. daima.

-pezīr: kabul eden, edici, alan, kabul edilir.

pinhān: gizli.

pīr: yaşlı, ihtiyar.

pīre: kocakarı, karı.

pīrehen: gömlek.

pīre-zen: kocakarı.

pīr-i muġān: meyhaneci. Mecûsîlerin başrâhibi. adamakıllı, iyice.

pīşe: sanat, meslek. iş. huy, tabâat, âdet, alışkanlık. kaval.

pīş-rev: önden giden.

pister: yatak, döşek.

piyāle: kadeh, şarap bardağı.

puḫte: pişmiş, pişkin, olgun, gün görmüş adam.

pūşiş: örtü, örtecek şey.

pür-: dolmuş, dolu. çok fazla. sâhip, mâlik.

pür-dāġ: yaralı.

pür-ḫūn: kan içinde.

pür-ṣafā: çok neşeli, çok zevkli.

pür-żiyā: çok ışıklı, çok aydınlık.

R

raʿnā: güzel, lâtif, hoş görünen.

Rabbü'l-erbāb: Allah.

rāh: yol, tutulan yol, meslek, usul.

raḥm: acıma, esirgeme, koruma, merhamet.

raḫşān: parlak, parıltılı.

raḳīb: aynı şeyi elde etmek isteyenler, aynı amaca varmak için uğraşanlardan her biri.

rām: itâat eden, boyun eğen, kendisini başkasının emirlerine bırakan.

ravża: çayır çimeni, ağacı, suyu bol yer, bahçe. cennet.

rāyegān: karşılıksız, bedelsiz, bedava. bol

rāz: sır, gizlenilen şey.

re'īs: baş, başkan, âmir.

recā: ümit, umma. yalvarma. istek, dilek.

refīʿ: yüksek, yüce.

reftār: gidiş, yürüyüş, hareket. salınarak edalı yürüyüş.

reh: yol.

rence: zahmet, eziyet, sıkıntı, sıkıntılı.

reng: renk. hile, oyun. suret, şekil.

resm: tasvir, fotoğraf, tören, tarz, şekil, üslûp, âdet, usûl

revā: yakışır, uygun, yerinde.

revān: yürüyen, giden, akan, su gibi akıp giden. akıcı.

reviş: gidiş, yürüyüş. tarz, üslûp. tutum, yol. geçiş, oluş.

Rezzāḳ: bütün mahlûkların rızkını veren Allah.

Rıḍvān: razı olma, hoşnutluk. Cennet'in kapıcısı olan melekler.

riʿāyet: gütme, gözetme. sayma; saygı.

rifʿat: yücelik, yükseklik, büyük ve büyük rütbe.

rind: hoşgörüsü geniş olan, açık yürekli. güvenilir kimse. kalender. dünya işlerini hoş gören kimse. aldırışsız.

rindān: kalenderler, dünya işlerini hoş görenler.

rişte: iplik.

riyā: ikiyüzlülük.

riyāż: behçeler, ağaçlık, çimenlik yerler.

rūbāh: tilki. mec. hilekâr, kurnaz.

rūḥ: can, nefes. canlılık, his, duygu. en mühim nokta, öz.

ruḫ: yanak, yüz çehre.

ruḫsār/ ruḫsāre: yanak, yüz, çehre.

Rūm: Romalı. Arap ilinde başka ilden olan kimse. Anadolu. Osmanlı. Sivas ve yöresi.

rumūz: remizler, işaretler; mânâsı gizli sözler.

rūşen: aydın, parlak. belli, meydanda.

rūşenī: aydınlık açıklık. belli olma.

rūy: yüz, çehre.

rūz: gün, gündüz.

rücūʿ: dönme, geri dönme. cayma, sözünden dönme.

rüsūm: vergiler, gümrük vergileri. usûl, merâsim.

rüsvā(y): rezil, îtibarsız, haysiyetsiz.

Ş, Ṣ, S

ṣafḥa: bir şeyin düz yüzü. bir cismin görünen tarafları. yazılmış ya da yazılabilir sahife. ince, yassı ve geniş cisim, levha.

ṣanavber: çam fıstığı ağacı. çam fıstığı kozalağı. sevgilinin boyu posu.

ṣānī: ikinci.

ṣemer: meyve, yemiş. mahsul, verim. netice.

ṣadā: ses, yankı.

ṣad-çāk: yüz parça, paramparça.

ṣadef: sedef, inci kabuğu.

ṣādıḳ: doğru, gerçek, içten bağlılığı olan.

ṣad-pāre: yüz parça, parça, parça olmuş.

ṣadr: göğüs. yürek. her şeyin önü, başı, ileri, en yukarı, en baş. oturulacak en iyi yer. baş, başkan. kazasker. sadrâzam sözünün kısaltılmışı.

ṣafā: saflık, berraklık. gönül şenliği, kedersizlik, neşe,zevk, eğlence.

ṣafā-āb: saf, temiz su.

ṣāfī: duru, temiz, katıksız; bir şey ile karışık olmayan, katkısız. samimi, saf. net. sadece, yalnız.

ṣafvet: saflık, temizlik, paklık, arılık.

ṣaḥn: avlu, oyuk, boşluk, boş yer.

ṣaḥrā: kır, ova, çöl.

ṣahbā: şarap, kırmızı şarap.

ṣahn: evin ortasındaki açıklık, avlu. orta yer, saha, meydan. oyuk ve boş yer.

ṣan: emel, arzu. zan, tahmin, tasavvur. şöhret, ün. nişan, alamet. sanki, güya.

ṣancılmak: batmak, saplanmak. ...ile kesilmek.

ṣandūḳa: mermerden veya çuhadan yapılmış mezar üstü. küçük sandık, sandık şeklinde mahfaza.

ṣanem: put. güzel kimse.

ṣavmaʿ: ibadet yeri, tekke.

ṣayd: av. avlanma. avlama.

ṣayru: hasta.

ṣayyād: avcı.

ṣıdḳ: doğruluk, gerçeklik. iç, yürek temizliği.

ṣıdḳ-ı derūn: yürek temizliği.

ṣubḥ-ı ṣādıḳ: Subh-i kâzibden sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar devam eden aydınlık, hakiki fecir.

ṣubḥ-veş: sabah vakti gibi.

ṣunʿ: yapış, yapma. tesir, kudret.

ṣūret: biçim, görünüş, kılık. tarz, yol, gidiş. çare.

sāʿat: saat. vakit, zaman. muayyen vakit. kıyâmet.

saʿy: çalış, çabalama, gayret, emek. geçinmek için iş işleme.

sābıḳ: geçici, geçen, geçmiş. evvelki, eski.

sācid: secde eden, , alnını yere koyan.

sāġar: kadeh, içki bardağı.

sālūs: ikiyüzlü, riyakâr.

Sām: gökkuşağı. ateş, od. sersemlik hastalığı. Rüstem'in babası.

sanevber: çam fıstığı ağacı. çam fıstığı kozalağı. sevgilinin boyu bosu.

sāye: gölge. koruma, sahip çıkma. yardım.

sebük-bār: yükü hafif olan, eşyası olan.

sebz: yeşil.

seg: köpek, it.

seḥāb-āsā: bulut gibi.

seḥer: tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit.

sehī: düz, doğru, fidan gibi boy.

semen: yasemin.

semend: kula at. güzel, süratli ve çevik at.

seng: taş.

seng-dil: taş yürekli.

sengīn: taştan yapılmış.

ser: baş, kafa, kelle.

ser te-ser: baştan başa, hep, bütün.

ser ü pā: baştan ayağa, tamamen.

ser-āmed: başta bulunan, başta gelen ileri gelen kimse.

ser-bülend: başı yüksek, yüce.

serd: soğuk. sert, haşin, çirkin. sert, kaba, hoyrat. sözü düzgün ve münâsebetli söyleme.

ser-encām: bir işin sonu, başına gelen, vak'a.

ser-geşte: başı dönmüş, kafası karışmış, şaşkın.

ser-ḥad: hudut, sınır.

serīr: taht. yatacak yer.

ser-keş: dikbaşlı, başkaldıran, inatçı.

ser-menzil: durak yeri.

ser-mest: sarhoş.

ser-nāme: mektup başlığı. bir tâifenin başı.

ser-nigūn: başaşağı olmuş, ters dönmüş. tâlihsiz, bahtsız.

ser-rişte: ipucu.

server: baş, başkan, reis, ulu.

seyl-āb: sel, sel suyu.

seyr: yürüme, yürüyüş. gitme, hareket. gezme, gezinme.

seyrān: gezinme, bakıp seyretme.

seyyār: gezici, gezen, dolaşan. yerli olmayıp, istenilen tarafa taşınabilen.

seyyāre: gezegen.

sīb: elma.

sidre: Arabistan kirazı. en yüksek makam. sedir ağacı. hunnap ağacı. Trabzon hurması. Yaprakları küçük küçük, demetler halinde olur ve serttir. süs ağacıdır.

Sidretü'l-müntehâ: arşın sağ yanında bir ağaçtır ki ötesine hiçbir mahlûk geçemez.

Sikender: İskender. tarihte iki İskender vardır. biri Makedonya kralı Filip'in milattan 356 yıl önce doğan oğlunun adıdır. çok zeki, akıllı, kudret ve kuvvet sahibi idi. Aristo kendisini yetiştirdi. yirmi yaşında hükümdâr oldu. Yunanistan'ı zabtettikten sonra İran'a hücumla Anadolu, Suriye, Mısır, İran ve Hindistan'ı zabtetti. Hindistan'dan Çin'e geçti, gûya burada âb-ı hayât aradı, bulamadı. avdetinde Bâbîl'de işret ve sefâhatin neticesi 33 yaşında öldü. ikinci İskender, vaktiyle Yemen'de hükûmet süren Arap hükümdârlarından Hârisü'r-râyiş'in oğlu Zülkarneyn lakabıyla meşhur olan ve peygamberliği rivâyet edilen zâttır. gûyâ Çin seddini yapanın, zulümâtta âb-ı hayât arayanın bu zât olduğu muhtemeldir. Kur'ân'da ismi geçen budur.Edebiyatımızda bu iki isim karıştırılmış, bütün menkabeler Makedonyalı'ya isnâd edilmiştir. Ferîdûn Şâh'a da İskender derler.

sīm ü zer: gümüş ve altın.

sīm: gümüş.

sīmā: yüz, çehre, beniz. kimse.

sīmīn: gümüşten, gümüş gibi, gümüşe benzer.

sīne: göğüs, yürek.

sipāh: asker, ordu.

sipihr: tâlih. gökyüzü.

sīret: bir kimsenin ahlâkı, seciyesi, karakteri, dışa akseden davranışı.

sirişk: gözyaşı.

sitāre: yıldız. talih, kader, baht.

sögmek: söğüp saymak.

sū: taraf, cihet, yan.

sūhtegān: softalar, medrese talebeleri. suhteler, kaba sofular.

sürḫ: kırmızı; kızıl. kırmızı mürekkep. eski el yazması kitaplarda bölüm başlıklarına kırmızı mürekkep ile yazılan yazı.

sūsen: susama verilen addır. ince ve uzun yapraklı olup sarı, beyaz ve lacivert renkte çiçekleri vardır. bir görüşe göre vatanı Hindistan'dır.

sūz: yanma, tutuşma, ateş. dert, ıztırap, acı.

sūzān: yakan, yakıcı. yanan, yanıcı.

sūzen: iğne.

sūznāk: yakan, yakıcı. dokunaklı.

süflī: aşağıda bulunan. alçak, bayağı. kılıksız kıyafetsiz.

süḫān-dān: söz bilen, güzel söz söyleyen.

sükker: şeker.

sülūk: bir yola girme, bir yol tutma. hususi bir sınıfa, bir gruba katılma. bir tarîkata intisâbetme.

sürūd: şarkı, türkü.

sürūr: sevinç.

Ş

şāb: genç erkek, delikanlı civan.

şābāş: takdir ve beğenme ifade eder: aferin, bravo.

şād: sevinçli.

şadırvān: en çok cami avlularından bulunan, etrafı çok musluklu duvarlarla çevrili su hazinesi.

şādī: memnunluk, sevinçlilik, gönül ferahlığı.

şādümān: sevinçli.

şafaḳgūn: şafak renkli, kızıl.

şāḫsār: dallık, ağaçlık, koruluk.

şāhid: şahit. dilber güzel. vâhdaniyyete ve evâmir ve nevâhî-i İlâhiyyeye şehâdet eden hâtemü'l-Enbiyâ (s.a.v.) efendimize vasf olur.

şām: akşam.

şāne: tarak.

şāyeste: yakışır, yaraşır; uygun.

şeb-gūn: gece renkli, kara.

şeb-i tār: karanlığın gecesi.

şebistān: yatak odası. halvet yeri.

şeb-reng: gece renginde olan. siyah.

şecer: ağaç.

şeh-bāz: bir cins iri ve beyaz doğan. yiğit, şanlı, gösterişli.

şehenşāh: en büyük padişâh, şâh, padişâhlar padişâhı, şâhlar şâhı.

şehlā: elâ göz, koyu mavi göz. elâ gözlü. tatlı şaşı.

şeh-süvār: çok usta binici.

şehvār: şâha, hükümdâra yakışacak surette. iri ve iyi cins inci.

şeker-ḫā: şeker çiğneyen.

şemʿ: balmumu, mum. tas. ilahi nur.

şemşīr: kılıç.

şeng: haydut, eşkıya. neşeli, kıvrak.

şeref bulmak: şeref kazanmak.

şereng: zehir.

şerer: kıvılcımlar, kıvılcım.

şerhā: dilim, kesilmiş, dilinmiş şey, parça.

şermsār: utangaç.

şevḳ: şiddetli arzu, keyif, neşe, sevinç.

şeydā: aşktan aklını kaybetmiş, dîvâne, düşkün, şaşkın, mecnun, çılgın.

şikār: av, avlanma. avlanan hayvan. ganîmet, düşmandan ele geçirilen mal. ender bulunan şey.

şikest: kırık, kırılmış. kırma, kırılma. yenilme.

şīr: arslan.

şīr-i ner: erkek arslan.

şirket: ortaklık.

şitāb: acele, çabukluk, sür'at.

şīve: naz, edâ.

şīvekār: şiveli, işveli, cilveli.

şīven: mâtem, yas, sızlanma, feryat.

şūh: hareketlerinde serbest. neşeli, şen ve oynak. açık saçık, hayasız kadın.

şūrīde: karışık, perişân. âşık. tutkun.

şürūʿ: başlama, başlayış.

şütür: deve.

Ṭ, T

ṭaʿn: sövme, yerme. ayıplama.

ṭabʿ: huy, mizaç, karakter. tabîat, huy, yaratılış. mühür, damga basma. kitap basma.

ṭābl: davul.

ṭāḳat: güç, kuvvet.

ṭalʿat: yüz, surat, çehre.

ṭāliʿ: nişangâhın arkasına düşen ok. tulû eden, doğan. talih, kısmet, kader, baht.

ṭālib: isteyen, istekli. öğrenci.

ṭan: şafak sökmeye başlamak, gün ağarmak.

ṭar: dar, kapalı.

ṭār: karanlık. tel, saç teli.

ṭarab: sevinçlilik, şenlik, sevinçten gelen coşkunluk ve tepinme, ayş u sefâ.

ṭarrār: yankesici.

ṭaşra: dışarıya, dışarı, dışarıda, dışına, dıştan. bir ülkenin başkenti ya da önemli kültür merkezi sayılan şehrin dışında kalan yerlerin tümü; dışarlık.

ṭāvūs: tavus kuşu.

ṭayanmak: dayanmak. güvenmek, itimat etmek.

ṭıfl: küçük çocuk.

ṭınāb: kazığa bağlanan çadır ipi.

Ṭūbā: cennette Sidre'de bulunan ve dalları bütün cenneti gölgeleyen ilâhi ağaç; güzellik, iyilik, hoşluk. rahatlık.

ṭūl: uzunluk, boy. zaman çokluğu, uzun müddet.

ṭulūʿ: doğma, doğuş.

ṭurre: alın saçı. kıvırcık saç lülesi. kumaşın etrafına çekilen kılaptandan süs.

ṭūṭī: dudu, papağan cinsinden taklit yapan bir kuş.

ṭūtiyā: kadınların gözlerine çektikleri sürme. çinko.

taʿbīr: ifade, anlatma. bir manası olan söz. deyim. terim.

taʿn etmek: kınamak.

tābān: ışıklı, parlak.

tābdār: parlak ışıklı.

tābiʿ: birinin arkası sıra giden, ona uyan, boyun eğen, bağlı kalan.

taḥḳīḳ: doğru olup olmadığını araştırma. doğru, gerçek.

taḥsīn: güzel bulup takdîr etme, beğenip alkışlama. güzelleştirme.

taḫmīr: yuğurma, yuğrulma. mayalandırma.

taḳdīr: beğenme, değer biçme, değer verme; verilme. (değerini,

ehemmiyetini, lüzûmunu) anlama. ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler.

takṛīr: yerleştirme, yerleştirilme. sağlamlaştırılma. anlatma, anlatış.

taṣavvur: zihinde şekillendirme, kurma. göz önüne getirme. istek, arzu.

taʿyīb: ayıplama. suçlu etmek, suçlamak, başa kalkmak, azarlamak.

teʿayyün: menzûrluk. meydan çıkma, âşikâr olma, belirme. îtibar kazanma, ileri gelen kimseler arasına girme. Alla'ın kudretinin zuhur ve tecelli yoluyla belirmesi, Hakk'a zâtında var olanların ortaya çıkıp zâhir olması.

tebâh: bozuk, çürük, berbat, harap, mahvolma. yıkılmış, yıkıntı. tükenme.

tecerrüd: soyunma, çıplak olma.

tedbīr: bir şeyi teʿmin edecek veya önleyecek yol. düzen, düzenlik. sıra, alay, dizi.

tefe''ül: fal açma, fala bakma. hayra yormalar, uğur saymalar.

teḳāżā: alacaklının borçluyu sıkıştırması. sıkışarak söz söyleme. başa kakma.

temāşā: bakma,seyretme. gezme, dolaşma. gezilecek, görülecek yer.

teng: dar sıkıntılı (şey, yer). küçük.

tenhā: ıssız, içinde az insan bulunan. tek başına, yalnız.

ter: yaş, ıslak, rütûbet. taze.

teraḥḥum: merhamet etme, acıma.

teraḳḳī: yukarı kalkma, yükselme. ilerleme.

terennāy:

teskīn: sakin kılma, kılınma, yatıştırma, yatıştırılma.

teşne: susamış. çok istekli.

tezvīr: yalan dolan, ara bozmak ve bilhassa fenâlık kasdıyla yapılan kovuculuk.

tezyīn: süsletme, süslenme.

tīġ: kılıç.

tīmār: hayvan bakımı. yarayı temizleme. tedavi etme. hasta ve yaralı kimseye bakma.toprağı ıslah etme.

tīr: ok. delil, ok yılanı.

tiryāk: zehirlenmeye ve bazı hastalıklara karşı kullanılan macun. panzehir. afyon.

tīz: tez, çabuk. keskin. sık

tün: köşe bucakta kalmış, her zaman girilip çıkılmayan, hemen hemen hiç uğranılmayan yer; gizli yer. gece; geceleyin; karanlık.

tünd: sert, şiddetli.

türāb: toprak.

ʿU, U

ʿūd: ağaç, odun.öd ağacı. maruf güzel kokulu ağaç. hasta kişi öd ağacının dumanına maruz bırakılır. bu dumanın

hastadaki her türlü kötülüğü aldığına inanılır.

ʿuḳbā: cezā. āhiret, öbür dünya.

ʿummān: ulu, büyük, engin deniz, okyanus.

ʿuryān: çıplak.

uçmaġ: cennet

Ü

üftāde: düşmüş, düşkün, biçâre. âşık.

ülfet: alışma, kaynaşma. görüşme, konuşma. ahbaplık, dostluk. huy etme.

üstüḫᵛān: kemik.

üstüvār: sağlam, kuvvetli, dayanaklı. güvenilir.

V

vaʿde: bir iş için önden belirtilen zaman. bir işi geciktirmek için belirtilen zaman. ecel. söz verme.

vaḥdet: yalnızlık, teklik, birlik. Allah'a yakınlık, Allah'a ulaşma.

vāḳıʿā: gerçek, hakikatten, gerçekten, gerçi, her ne kadar.

vāḳıʿa: vukuʿ bulmuş, olmuş bir iş, gerçek. rüya, düş. cenk, savaş.

vāḳıf: duran, ayakta duran. bir şeyi elde eden; bir işten haberi olan.

vālih: şaşakalmış, şaşırmış.

varaḳ: yaprak. yazılmış kağıt.

vasl: ulaştırma, birleştirme, kavuşma.

vāveylā: çağırış, feryat, figan.

vaż ʿ: koyma, konulma. vaziyet, tavır, biçim.

ve'l-ḥāsıl: sonuç olarak, sözün kısası, kısacası.

vech: yüz surat, çehre. üst, satıh, düz,yüz. Neden, sebep; gibi, ilgi. Biçim;tarz; üslup; yol; şekil. Araç, vasıta.

vefā: dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadâkat. sözünde durma, verilen sözü yerine getirme.

velī: f. velākin, ammā, fakat. a. Cenāb-ı Hakk'a yakınlık mertebesi kazanmış olan seçkin kul.

-ver: "sahip,mâlik, usta" anlamlarına gelerek birleşik kelime yapar.

verd: gül.

vidād: sevme, sevgi. dostluk.

vilāyet: bir şeyi kudretle elde etme. birine kefil olma. dostluk, muhabbetlik.

vīrān: yıkık, yıkılmış. kederli, hüzünlü.

vuḳūʿ: düşme. rastlama. olma, oluş. bir hadisenin çıkış şekli.

Vücūd-ı Mutlak: Allah.

Y

yaban: çöl, sahra. yabancı. yabanî.

yād: hatırlama, anma. hatır, gönül.

yād: yabancı, ecnebi, garip. hasım, düşman.

yākūt-ı aḥmer: kırmızı yâkut. şarap.

yārān: dostlar.

yaraşmak: uyuşmak, anlaşmak; yakışmak.

yaṣdanmak: yaslanmak, dayanmak, kendine yastık edinmek.

yėtmek: yetişmek, erişmek, ulaşmak. olgunlaşmak.

yeg: iyi, daha iyi, daha iyisi, pek iyi, üstün, hayırlı.

yek-sān: düz. bir, beraber. her zaman, bir düziye.

yek-tā: tek, eşsiz, benzersiz.

yelmek: yenmek, yenilmek. koşmak, acele ile yürümek, telaşla koşturmak, hızla gitmek, tez koşmak. acele etmek. binmek. tırıs gitmek, eşkin yürümek, eşmek. amaçsız gezip dolaşmak.

yemm: deniz.

Ẕ, Ż, Ẓ, Z

ẕāt: kendi. sahip, mâlik.

ẕemm: yerme, kınama; ayıplama.

ẕillet: hakirlik, horluk, alçaklık, aşağılık.

żaʿf: zayıflık, kuvvetsizlik, arıklık. meyil, gönül akışı, bir şeye karşı duyulan aşırı istek.

żamīr: iç, derun. mec. kalp, gönül

żarūrī: mecburi, zorunlu, ister istemez olacak olan.

żāyiʿ: elden çıkan, kaybolan, yitik. zarar, ziyan.

żiyā: ışık, aydınlık.

zaʿferān: safran.

ẓāhir: görünen, görücü, açık, belli, meydanda. elbette, şüphesiz, öyledir ya. galiba, zannederim, umulur ki. görünüşe göre, anlaşılan.

ẓıll: gölge.

ẓuhūr: görünme, meydana çıkma, başgösterme, türeme.

zā'il: geçen, geçmiş. sürekli ve kalıcı olmayan. yok olan, ortadan kalkan.

zāġ: karga.

zaḥm: sıkıştırma.

zaḫm: yara.

zāhid: çok, aşırı sofu; kaba sofu. dünyayı terk edip dinin emirlerine çok titizlikle riâyet eden, zühd ve takvâ sahibi, dindar. çok dindar olup irfanı olmayan.

zānū: diz.

zār: ağlayan, inleyen. zayıf, dermansız. ağlama, inleme.

zārī: ağlayıp sızlama.

zāyil: sona eren, devamlı olmayan.

zebān: dil, lisan. lûgat. lehçe.

zebūn: zayıf, güçsüz, âciz.

zemīn: yer, yeryüzü. üzerinde süs, nakış, resim gibi şeyler bulunan bir şeyin asıl rengi. temel, dayanak. tarz, edâ. mevzû, tema, ortam.

zen: kadın.

zeneḫdān: çene.

zerd: sarı. solgun, soluk. halka halka örülmüş savaşçı zırhı.

zerkār: altın işlemeli, sırma ile işlenmiş.

zerrīn: altından ve altına benzer olan , altın gibi sarı. parlak.

zevrāḳ: kayık, sandal.

zībā: süslü. yakışıklı, güzel.

zībān: güzellik.

zih: elbise kolarına, yaka ve etek kenarlarına dikilen şerit ve kaytan. sayfa kenarlarına çekilen çizgi. yay kirişi.

zīn: eyer.

zindān: karanlık, yeraltı hapishanesi. pek karanlık, sıkıntılı yer.

zīr ü bem: sazın en ince ve kalın teli.

ziyād: fazlalık, çokluk.

ziyāde: artma, çoğalma. artan, fazla kalan. çok bol. aşırı, fazla.

zuʿm: zan, bâtıl zan, boş inanç.

zühd: her türlü zevke karşı koyarak kendini ibâdete verme.

zülāl: saf, hafif, soğuk, güzel, tatlı su.

ŞAİRLER DİZİNİ

Şair	Milâdî Ölüm Tarihi	Mecmuadaki Şiir Numarası
ʿĀlī	1600	24, 39, 51
ʿAşḳī	1576	11
ʿÖmrī	*	17, 18
ʿUbeydī	1573	102
ʿUlvī	1585	10, 27, 28, 33, 59
Aḥmed Pāşā	1497	47
Āzerī	1585	13, 41, 49, 77, 94, 95,
Bāḳī	1600	4, 5, 26, 31, 36, 42, 45, 85, 99
Caʿfer	1515	7
Cinānī	1595	12, 14, 19, 23, 37
Emrī	1575	16, 65, 69, 76
Fażlī	1564	92
Fiġānī	1531/32	2, 104, 105
Ḥayretī	1534/35	48, 78
Hilālī	1543	20
Ḫişālī	*	22
Hüdāyī	1584	34, 75
Kemāl-pāşāzāde	1534	50
Kesbī	1640(?)	100, 101
Laṭīfī	1582	97
Maḳālī	1589	66, 67, 68
Mānī	1598	6
Miṣālī	*	73
Muṭīʿī	*	89
Necātī	1509	1, 9, 56, 57, 58, 64, 70, 93
Niẓāmī	1697(?)	29
Raḥmī	1567	3, 46, 54, 55, 62, 63, 79
Rifʿatī	*	32
Riyāżī	1644	71

Ṣabrī	1645	8
Sırrī	*	30
Sipāhī	*	21
Süheylī	*	35
Tīġī	*	25, 53, 96
Uṣūlī	1538	40
Vālihī	*	43
Veysī	*	38, 60, 74
Yaḥyā	1582	72, 98
Yetīmī	1552	103
Żaʿfī	*	15, 61
Ẓātī	1547	44

Tablo Hakkında Bilgi:

*: Ölüm tarihi tespit edilememiştir.

?: Ölüm tarihi kesin değildir.

ÖZGEÇMİŞ

1996 yılında Sivas'ta doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Sivas'ta tamamladım. 2014 yılında Asef Çoban Anadolu Öğretmen Lisesi'nden mezun olduktan sonra aynı yıl Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünde eğitimime başladım ve 2018 yılında mezun oldum. Mezuniyetin akabinde Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırması Enstitüsü'nde Eski Türk Edebiyatı bilim dalında yüksek lisansa başladım. Halen enstitüde eğitimime devam etmekteyim.

YAZMA ÖRNEKLERİ

117[b]-118[a]

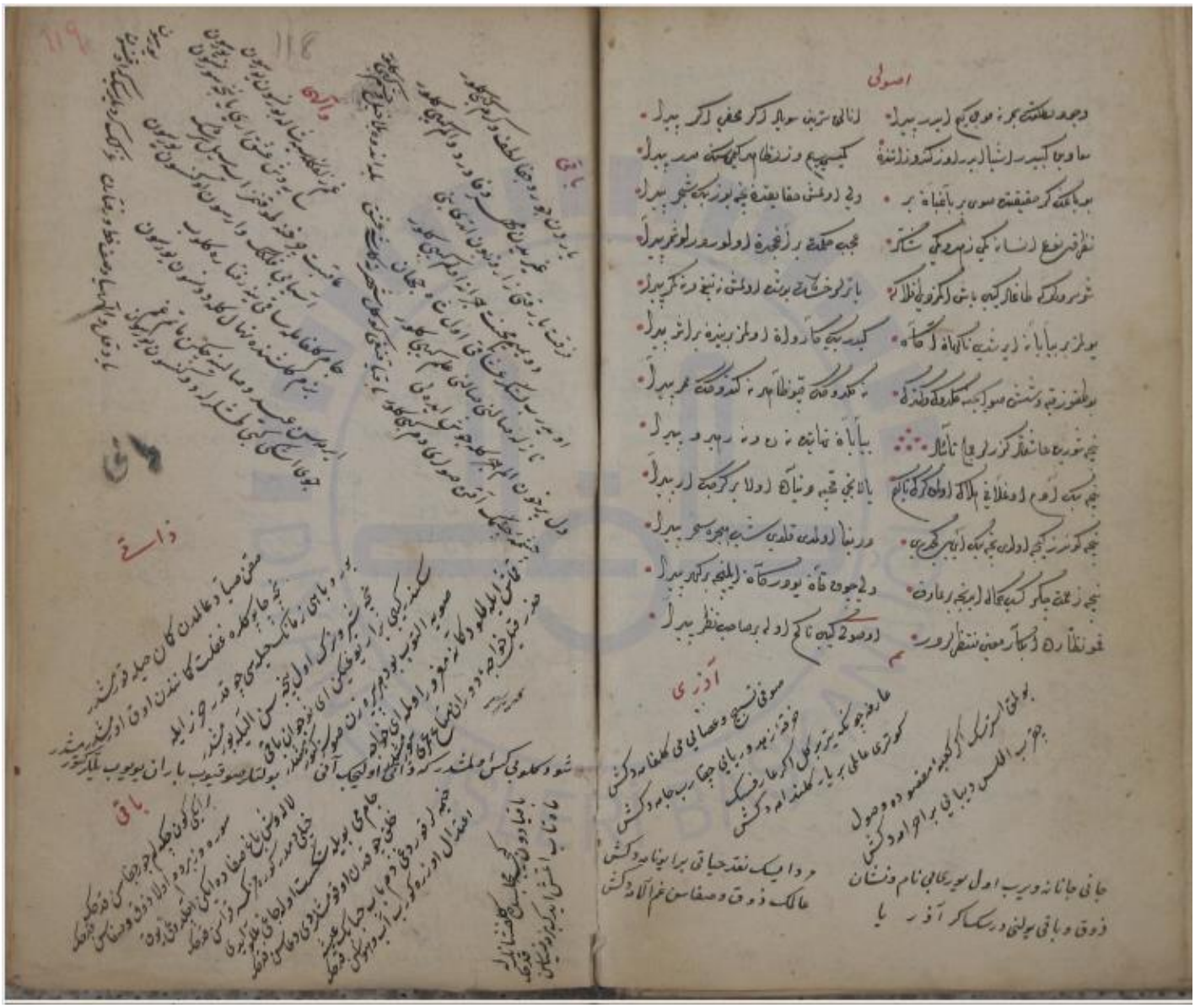

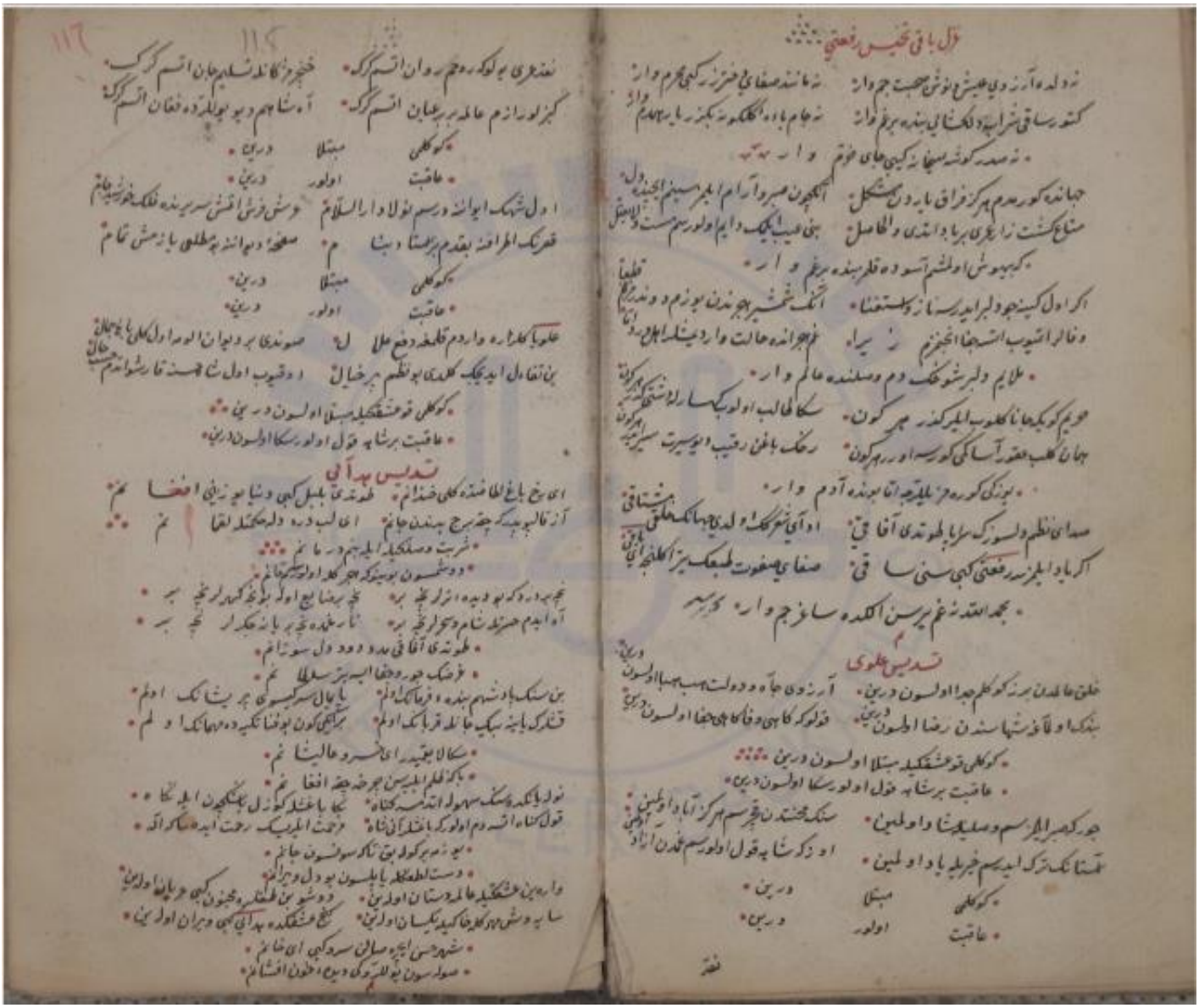

109[b]-110[a]

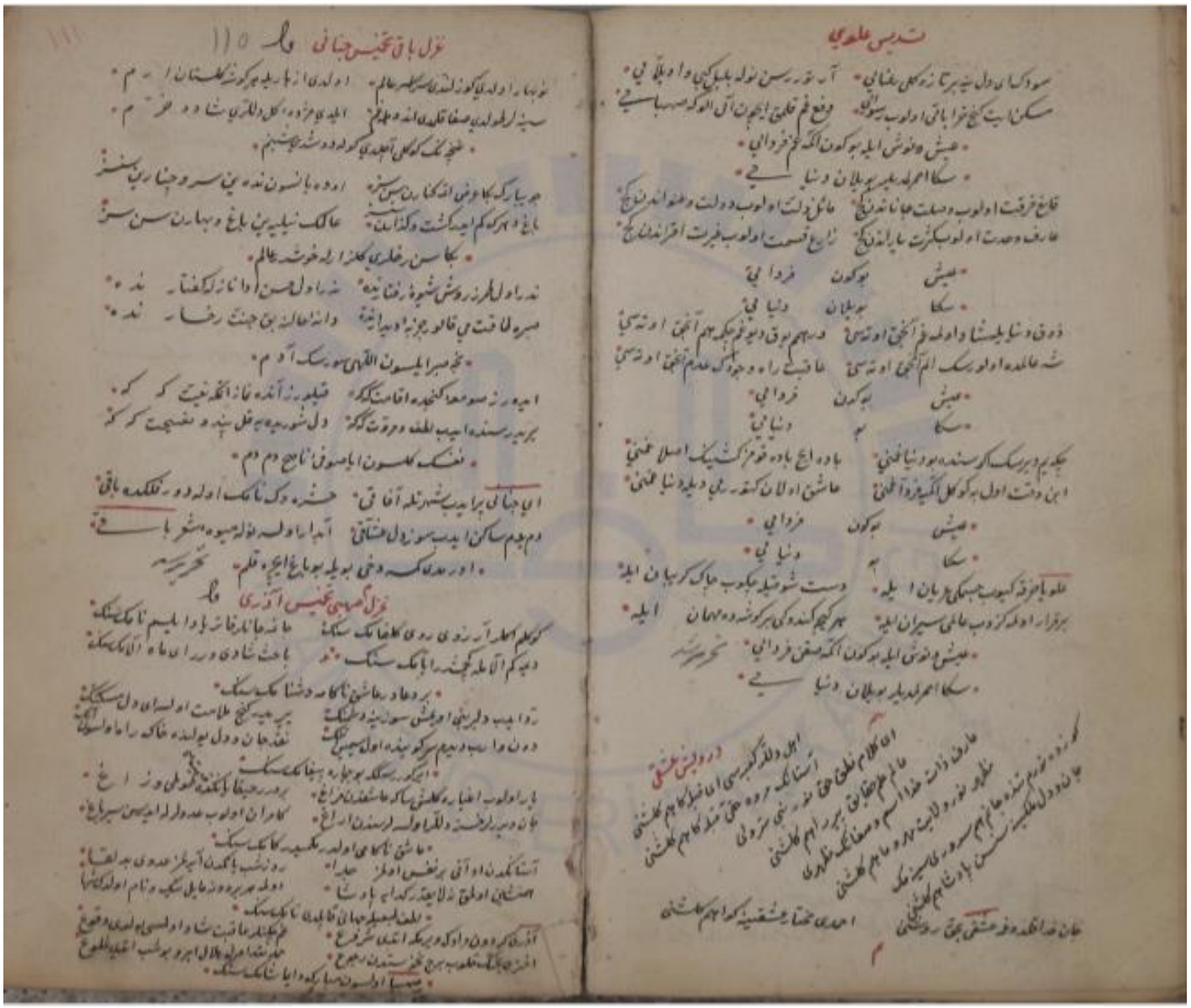

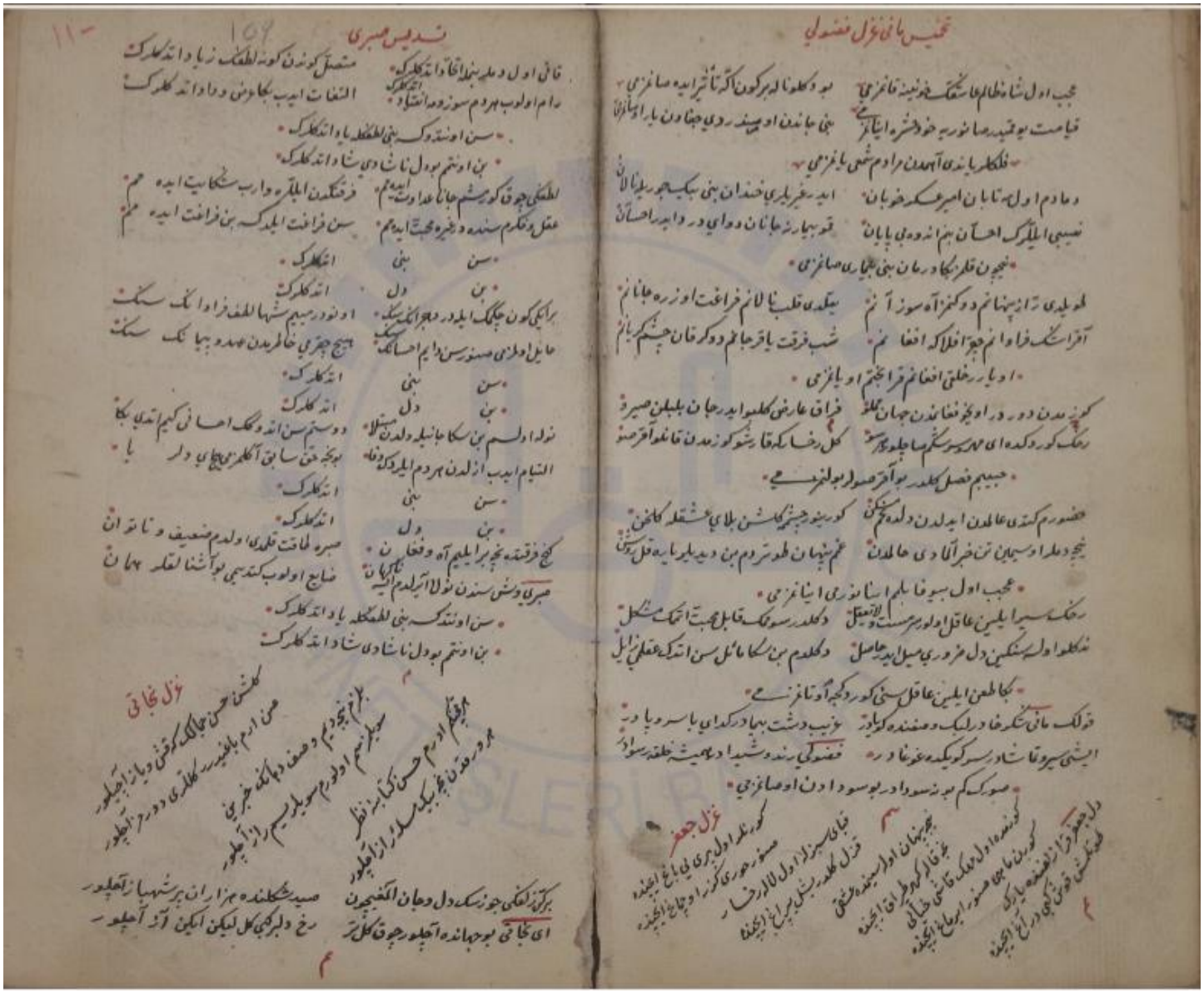

تخمیس بانی غزل مفتعلن

عجب اول شاه مظلوم فاسنگک خونینه نالن زمی — بو دکلونا له برکون اگر تاثیر ایده صانمزمی
قیامت بو قیدر صانور به خود حشره اینانمزمی — بنی جاندن اویندردی جفادن یار اویانمزمی

• فلکلر یاندی آهمدن مرادم شمعی یانمزمی •

دمادم اول به تابان امیر عسکر خوبان — ایده غیر یاری خندان بنی یکسر جدا یلدان
نصیبی ایلدرک احسان بنم اندوه بی پایان — قو بیمار نه جانان دوای درد ایده احسان

• نجون قلر بکا درمان بنی بیماری صانمزمی •

لو یاری تا زه پیمانم دوکمز آه سوزانم — یکدی قلب نالانم فراغت اوزره جانانم
آقر اسنگ فرادانم جوا اغلاکه اغفانم — شب فرقت یاقر جانم دوکر خان چشم گریانم

• او یار رحمی اغفانم فراغتم او یانمزمی •

گچن مدن دور دراوچ فغانمدن جهان غافل — فراق عارضی گلسون ایدر جانان بلبلین صیرف
رمک کوردکده ای عذرا سرشکم صاچلو دامانم — گل رخساکه قارشو گزمدن قالمز آقر صو

• جمیعم فصل گلدر بو آقر صولر بولنمزمی •

حضورم گتدی عالمدن ایدلدن دلده محکمکن — کورنو چشمه گلشن بلای عشقله کالخن
نجه دلدار سیمین تن خبر آلادی عالمدن — غم پنهان طوتردوم بن دیدیلر مایه قیل و قالدن

• عجب اول بیوفا بلم اسانمزی اینانمزمی •

رمک سیر ایلین عاقل اولور مست و لایعقل — دکلدر سوزمک قابل محبت آنمک مشکل
ندکلو اولسه سنگین دل مزوری میل ایدر حاصل — دکلدم بن سکا مائل سن اندک عقلی زایل

• بکا طعن ایلین عاقل سنی کوردکجه آو تانمزمی •

قولک مانی شکر خادر لبک و صفنده کویادر — جنیب دشت بهادر کدای باسر و پادر
ایشی سیر و تماشادر سرکویکده غوغادر — فضولی بنده و شیدا دیمه بیهوده خلقه سوادر

• صورک کم بو نه سودادر بو سودادن اوصانمزمی •

غزل جعفر

کورندی اول پری یی باغ ایچنده
صنوبر حوری گزر او چاغ ایچنده
قرنفل کلدی بشل پیراغ ایچنده
بنفشه اول لاله رخسار
بجز نهان اولدی سینه فگار
غنچه قالدی کوکلم اچیلماز
کوشه دل ملک ثانی خالی
کورن ماهی صنوبر ایماغ ایچنده
دل جعفر ذرا نفسنه یاکی
قمریلر قوش کبی درلغ ایچنده

تدبیس مصری

فانی اول دلبر بیداد اتکلرک — متصل کوندن کونه لطفک زیاد اتکلرک
رام اولوب هردم سوزوه انقیاد اتکلرک — التفات ایدیب بکا وعده وفا اتکلرک

• سن اوندوکسن بنی لطفکله یاد اتکلرک •
• بن اونتم بو دل ناشادی شاد اتکلرک •

لطفکی چوق کورشم جانا عداوت ایدیم — فرهنگدن ایلدره دارب حکایت ایده هم
عقل و فکرم سنده وغیره محبت ایدیم — سن فراغت ایلدرک بن فراغت ایده هم

سن بنی انکلرک
بن دل انکلرک

برایکی کون چکلک ایلدر دعوا انکلرک — او نور رسیم شهالطف فراوانک سکت
حایل اولمز صنور سن دایم احسانکلرک — هیچ چیزی خاطرمدن محو ایدر بیانک سکت

سن بنی انکلرک
بن دل انکلرک

نوله اولسم بن سکا جانیله ولدن مبتلا — دوستم سن اندوکلک احسانی کیم اتمز بکا
النیام ایدیب ازلدن هردم ایلدرکا وفا — بوبخه حق سابق آکلمز میدی دلبر یا

سن بنی انکلرک
بن دل انکلرک

کچ وقتنده بخت برایلیم آه و فغانمن — صبره طاقت قلمدی اولدم ضعیف و ناتوان
صبری وشش سندن نولا آیرلدم ایله ناکهان — ضایع اولوب کندیمی بولاشنا لقله همان

• سن اوندوکسن بنی لطفکله یاد اتکلرک •
• بن اونتم بو دل ناشادی شاد اتکلرک •

غزل نجاتی

کلشن حسن جمالک کوشی دیار اچلور — بر قفس ادیم حسن کی کبر نظر
محنی ادم بالغیر رکلکی دوردر اچلور — بر دفعه غنچه بیکسلر زار اچلور
بیلمزم اولدم سویلیم زار اچلور

برآز لطفی چوزسک دل وجان اکفیچون — صید شکلنده هزاران پرشهباز اچلور
ای نجاتی بو جهانده اچلور چوق کل تر — رخ دلبر کبی کل لیکن اکین آز اچلور

115[b]-116[a]

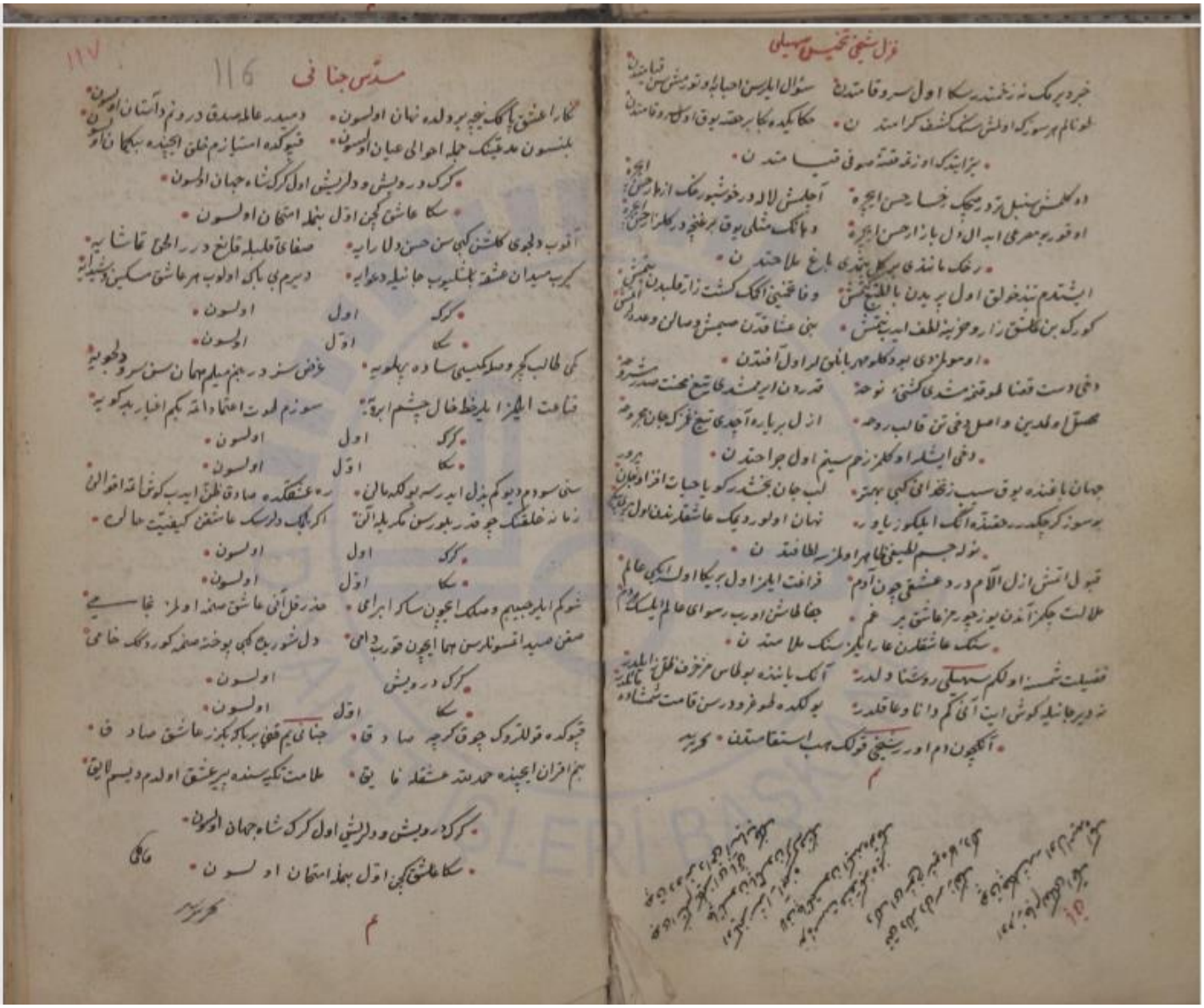

120[b]-121[a]

تدبین تیغی

کمال حسنله ممتاز وبی بدل سنسن نظیری یوق ایکی عالمده برکوزل سنسن
سنی نه وجهله مدح ایلیم محل سنسن جهانده پرتوانوار لم یزل سنسن
فغان که ذره قدر قدر حسنی بلمزسن
فروغ مشعله بدر حسنی بلمزسن

ظریف ونازك وخوش طبع نکته دان اولسن کوزللرایچره شهنشاه کامران اولسن
رموز عشقی بلور عارف جهان اولسن سوزانکلر اهل معارف کچر جوان اولسن
سکادوشرحی اراذ للهعنایتین اولمق
انیسی اهل دلك ناله وانینی اولمق

همیشه مایل اولورسن هوای اغیاره دیمزسن اوغرایه سن آه عاشق زاره
طبیعتك غرره اولوب روزکار غدّاره چکل کناره صقین اولمسون یوزك قاره
دمادم آقدی سن بحر کیبی هرياکه
یازقلی ای دریای پاکیزه آجیدیم ساکه

جمالکله بردم اریشه خط سیاه یوزوکی کورمکه طالبلرایدی استکراه
جمالله ایدوب ارباب عشقه سنك نگاه دیلرسك ایتمیه سن حسرتله ناله وآه
رعایت ایله بلوب قدر اهل عرفانی
حذر قیل اصلی ایدر صنعه صوك پشیمانی

غم فراقیله تیغی اولوب پریشان حال روامی اولدی عدو محرم حریم وصال
میسر اولمدی چونکم مراد مافی البال قپوکدن آیرلوب اولدم مقیم کنج ملال
اونمه کوشه غمدن قوپوب دل وجانم
قولوکی کاهی کوکلدن چقرمه سلطانم

غزل نجاتی تخمیس رحمی

وقت کلزار ایردی بلبل اولدی کویا بیکا سالنور خالنوب هرسروبالا بیکا
اهل دلکر قلدیلر کلکشت صحرا بیکا خلق عالم بیکا بیچاره تنها بیکا
جنت کوبك قوعازم اولسه دنیا بیکا

بوسنبر زنجیر زلفن ایده لی اول یار بیکا حلقه حلقه دوداهم چرخه صالمشدر کیکا
فایده اتمز نه لازمدر دل شیدایه پند عشقه مانع اولیمز ناصح کلام هوشمند
کمه قرشو لمورمز کرآقه دریا بیکا

اهل دنیانك دلاکوش ایتمه قیل وقالنی کل تکلمز اول یوب هرروم ایلی ابدالنی
کاربار ی ترك ایدوب بورن علامت شالنی حال دنیا بیله شرح ایلمز عزّ وجالنی
پرده قارون بیکا کوکده مسیحا بیکا

کلشنه عرض ایلیدن دلبرا دیدارکی لاله خجلتدن قزاردی کوردی کل رخسارکی
بلبلك صقلیغی دکدی ایشدب کفتارکی بولدیلر آرایوب بوشیوه رفتارکی
کندی طوبا بیکا سروودلارا بیکا

آه رحمیدن نولاکردون اولورسه بیقرار ژنك غمدن ایلیدی مرآت قلبین پرغبار
عارفکده ظاهرا اولدن بوخط مشکبار جانه اولدی نجاتینك حوالی عشق یار
ای اجل سنده کلوب تمه تقاضا بیکا